הלכה · שולחן ערוך · מפרשים

קול יעקב על שולחן ערוך

רבי יעקב חיים סופר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קול יעקב על שולחן ערוך

רבי יעקב חיים סופר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קול-יעקב-על-שולחן-ערוך/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

אורח חיים 4
סימן לב 4
סימן לג 65
סימן לד 69
סימן לה 74
סימן לו 84
סימן לט 104
סימן מב 111
סימן תרצ 115
סימן תרצא 116
יורה דעה 125
סימן רע 125
סימן רעא 128
סימן רעב 134
סימן רעג 137
סימן רעד 140
סימן רעה 145
סימן רעו 152
סימן רעז 175
סימן רעח 176
סימן רעט 179
סימן רפ 182
סימן רפא 187
סימן רפח 191
סימן רצ 196
סימן רצא 198

אורח חיים

סימן לב

חלק א

א) בשם ה' נעשה ונצליח

ספר קול יעקב

סעיף א' מצות תפילין וכו' עד למועדה. בטור כתב עד למועדה מימים ימימה, וכ"כ הלבוש, רבינו זלמן אות א' וכן הוא האמת, ומה שלא כתוב בספרי הש"ע ב' תיבות מימים ימימה, כתב רוח חיים אות א' ט"ס הוא דנפל בספרים:

חלק ב

ב) שם ופרשת שמע וכו' כתב בספר הכונות בדרושי ק"ש דרוש ו' בשם האר"י ז"ל שצריך לכתוב בתפילין ובמזוזה דל"ת זו דאחד גדולה ועבה כשיעור ד' דלתי"ן קטנות. והביאו מג"א סע"ק א', ואם לא כתב דל"ת זו גדולה כשיעור ד' דלתי"ן מאותו כתב, רק כתבה גדולה משאר אותיות, כל שיש בה שיעור ד' דלתי"ן קטנים מאד סגי. פרמ"ג, אשל אברהם אות א', ועיין בדברינו ליו"ד סי' ער"ד אות י"ז וסי' ער"ה אות כ"ד:

חלק ג

ג) שם בהגה וצריך לכותבם בסדר הזה וכו' ואין חילוק בין ש"י לש"ר, כן פסק מרן בב"י להלכה, ודלא כהגהות סמ"ק דכתב בשם רבינו יחיאל דבש"ר שהם ד' קלפים אין להקפיד בסדר כתיבתן, ואע"ג דהרשב"ש סי' תרל"ב החזיק בדברי הגהות סמ"ק, אין הלכה כן. מחב"ר אות ב', חק"ל סי' ז', זכ"ל אות ת', שע"ת אות ג', וכ"כ מלא"ש כלל ח' אות א' בחכמה קה"ס סי' ט' אות א', אמרי שפר כלל כ' אות א' בסתם ולא חילקו בין ש"י לש"ר:

חלק ד

ד) סופר שכתב כמה פרשיות לזוגות תפילין ש"ר בב"א ונזהר בכתיבתן לכותבם על הסדר שיהיו כל ד' פרשיות של כל ראש כס' אך נתערבו אח"כ כל הפרשיות ולא ניכר בכל ד' שיקח מהם אם אלו שלקח כתובו' כס' דמשכחת לה דפ' ראשונ' שלקח היא כתובה אחרונ' לג' אלה המצורפות עמה וכיוצא, טעונים גניזה, מחב"ר אות ג', שע"ת אות ב', זכ"ל אמ"ש כלל כ' אות א', ואין להתיר מכח ס"ס, ספק שמא נזדמנו בידו כל הד' פרשיו' כסדרן ואת"ל לא נזדמנו כל הד' פרשיות כס' שמא הלכה כמ"ד לא בעינן ב"פ ש"ר כס' דכיון שנתערבו הפ' א"א שיזדמנו ד"פ יחד שנכתבו כסדר והוי האיסור מוחזק יותר מן ההיתר, וכה"ג לא עבדינן ס"ס כמ"ש הש"ך סי' ק"י בדיני ס"ס אות ל"ג:

חלק ה

ה) **אם** נתקלקלה פ' אחרונה ש"ר יכתוב אחרת תחתיה משא"כ אם נתקלקלה פ' אחת מהקודמות צריך לכותבה היא וכל הפ' שאחריה, מחב"ר או' ד', שע"ת או' ב' זכ"ל:

חלק ו

ו) **תפלין** שנקרע, כדין ס"ת שנקרע. דרכי משה בשם הכל בו, ועיין ביו"ד סי' ר"ף סעי' א' ובדברינו שם אות א':

חלק ז

ז) **שם כסדר הזה וכו'**. ואם לאחר שכ' כסדר נפסלו אחת או שתים מהפרשיות הראשונות, וידוע לו בברור שיש לו פרשיות אחרות דוגמת אלו שנפסלו שנכתבו קודם אלו האחרונות מותר לצרפם, ואע"פ שלא נכתבו הפרשיות מתחלה לצרפם לאלו הפרשיות כי אם לפרשיות אחרות, אבל אם יש לספק אם נכתבו מקודם אם לאו פסול, עבודת הגרשוכי סי' ס', א"ר אות א' י"א הגה"ט פרמ"ג מש"ז או' א' ישועות יעקב אות ח', שע"ת אות ב' מאמ"ר אות א' מלא"ש כלל ח' או' ב' בחכמה, קה"ס סי' ט' או' ב' בלשכ"ה אמ"ש כלל כ' או' א'. ואע"ג דהרב חק"ל בא"ח סי' ז' כתב דיש להשיב על עבודת הגרשוני מ"מ כיון דכל הפו' הנז' סברי כותיה הכי נקטינן:

חלק ח

ח) **שם**, **ואם שנה פסול**, פרשה המוקדמת בתורה שכתבה באחרונה, [כגון שכתב פ' והיה כי יביאך קודם פ' קדש], יכול לכתוב עוד פרשיות המאוחרות לה ולצרפם אליה, [דהיינו שיכתוב פ' והיה כי יביאך, שמע, והיה אם שמוע, ולצרפם אל פ' קדש], וכן המאוחרות שכתבן בראשונה, [כגון שכתב והיה כי יביאך שמע, והא"ש, ואח"כ כתב פ' קדש], יכול לצרפם לפ' המוקדמת מתפלין אחרים שנפסלו בהם פ' המאוחרות, ואם א"א לו לצרפם צריכים גניזה, ר"ז או' א', ויש אומרים דאם הפך בפרשיות שכתב והיה כ"י קודם קדש להניחם בתפילין כך, נפסלה גם פ' קדש וכן פ' ב' וג' או ג' וד' נפסל מן ההפוך ולמטה כל הפרשיות ואין יכול עוד לצרף להם פ' אחרות, אבל מה שנכתב קודם הפיסול דהיינו שכתב קדש, והיה כ"י. ואחר כך כתב והא"ש קודם שמע, הראשונות כשרות ולא נפסלו אלא מן ההפוך ולמטה חק"ל חא"ח סי' ז' [וזכ"ל כתב בקיצור], ומשמע מדברי הרב ז"ל דה"ה אם נמצא טעות בתפילין בפ' א' או ב' נפסל מהטעות ולמטה ואין יכול לצרף עוד לפרשיות אחרונות פרשיות אחרות אם יש לו שנכתבו מקודם כיון שנכתבו פרשיות האחרונות בפיסול דלא שנא בין אם הפך פ' לחברתה בין אם כתבה אחר הטעות דזה וזה נכתבה בפיסול, ונן נוהגים פה בגדאד יע"א דאם נמצא טעות או פיסול בפ' א' או בב' ראשונות, ויש לו דוגמת אלו הפרשיות שנפסלו שנכתבו מקודם, אין מצרפים

לפרשיות אחרונות משום שנכתבו האחרונות בפיסול, אבל אם נכתבו כל הד' פרשיות בכשרות ואח"כ אירע פיסול בפ' א' או בשתים ראשונות, ויש לו דוגמת אותם הפרשיות שנפסלו שנכתבו מקודם לאלו האחרונות מצרפין כמ"ש באות הקודם, ואם נפסלה פ' אחת מן פרשיות הראשונות ש"ר ע"י דבוק או פרוד, ואין מבורר לנו אם נעשה בשעת כתיבה או אחר שנכתבו כל הד' פרשיות בכשרות יש להתיר לצרף לפרשיות אחרונות פרשיות אחרות אם יש לו שנכתבו מקודם מחמת ס"ס, ספק שמא נעשה זה הדבוק או הפרוד לאתר שנכתבו כל הד' פרשיות בכשרות, ואת"ל שנעשה בשעת כתיבה והוו להו שאר הפרשיות נכתבו בפיסול שמא הלכה כמ"ד פ' ש"ר לא בעינן כס' עיין לעיל או ג' וזה הס"ס מתהפך, ועוד שמא ה' כר"ז, ונראה דבש"י נמי יש להתירן בכה"ג. דאיכא מאן דאמר במרדכי דבתפלין ש"י אף אם הם שלכ"ס אין להקפיד והעתיקו הב"י בסי' ל"ד ומשד"ר שם. ואיכא לעשות ס"ס בכה"ג ספק שמא נעשה זה הדבוק או הפרוד לאחר שנכתבו כל הד' פרשיות בכשרות ואת"ל שנעשה בשעת כתיבה והו"ל שאר פרשיות נכתבו בפיסול שמא הלכה כמ"ד פ' ש"י לא בעינן כס' ועוד שמא הלכה כר"ז דהר"ז לית ליה נכתבו בפיסול דכתב פרשיות המוקדמות בתורה שכתבן באחרונה יכול לכתוב עוד פרשיות אחרות המאוחרות לה ולצרפם אליה וכן המאוחרות שכתבן בראשונה יוכל לצרפם לפ' המוקדמת מתפלין אחרים שנפסלו בהם פרשיו' המאוחרו' והיינו דוקא למנהגנו אבל במקום שאין מנהג יש להתיר בכ"ג בין אם נכתבו כל הד' פרשיות בכשרות ואח"כ אירע בהם פיסול בין אם נמצא טעות בפ' הראשונות שנכתבו פרשיות האחרונות בפיסול בין אם היפך בפרשיות כגון שכתב פרשת והכ"י קודם פ' קדש ויש לו פ' קדש שנכתבה קודם אלו הפרשיות מותר לצרפה לפ' והכ"י ופ' קדש שנכתבה באחרונה יכול לכתוב פרשיות המאוחרות לה ולצרפם אליה. ובנמצא טעות בפרשיות ראשונות ויש לו דוגמת אלו הפרשיות שנפסלו שנכתבו קודם אלו התפלין מותר לצרפם לפרשיות האתרונות מכח ס"ס שמא הלכה כמ"ד לא בעינן כס' ואת"ל הלכה כמ"ד בעינן כס' שמא הלכה כר"ז דמותר לצרף בכ"ג וזה הס"ס מתהפך ועוד שמא דעה"ג מתיר בכ"ג לצרף והביאוהו האחרונים כנז"ל והוה ליה החק"ל יחידי בדבר ואע"ג דלא קימ"ל כהנך סברות מ"מ לענין ס"ס עבדינן כמ"ש רה"ג בס' זבחי צדק ח"ב סי' ק"י בדיני ס"ס אות קנ"ח דעבדינן ס"ס אפילו בסברא דחויה ואפילו הפך מרן ומור"ם עי"ש אמנם במקום שיש מנהג אין להקל דקשה לבטל המנהג עיין באה"ט סי' תקנ"א סק"ז וסי' תר"ץ ס"ק ט"ו וס"ח סי' קי"ד:

ואם כתב פ' והכ"י קודם פ' קדש, אף למנהגנו שאין מצרפין אם נכתב בפיסול מ"מ יש להתיר בפרשת קדש לכתוב ג' פ' המאוחרות ולצרפם אליה כיון שיש מתירין הפתח הדביר ח"ב בקו"א סי' ל"ד בשם האדני פז בת' סי' מ"ו שנשאל כזה והעלה להתיר, וכן התורה לשמה כ"י הביאו הה"ג מוהרי"ח בס' רב פעלים סי' ד' נסתפק בזה והעלה להכשיר מדברי מרן ז"ל ש"ע סי' ק"ח סעי' א', וממ"ש הר"ש ז"ל בנגעים פרק י"ד משנה יו"ד ומהר"י קורקוס שם עי"ש, והטעם דחשבי להאי פרשת והכ"י כמאן דליתא דמי ופ' קדש נשארה בכשרות ומשו"ה יוכל לכתוב ג"פ האחרונות ולצרפם אליה אבל פ' והכ"י אסור לצרף אליה פ' קדש שנכתבה קודם לה כיון שנכתבה בפיסול דלא שנא מנמצא טעות בפרשת קדש ואח"כ כתב והכ"י דאין מצרפין לפ' והכ"י פרשת קדש שנכתבה מקודם למנהגנו דבנמצא טעות בפרשת קדש הוי פ' והכ"י כאלו נכתבה מקודם וכ"כ התורה לשמה שם דפ' והכ"י פסולה משום שנכתבה בפיסול:

ואם יש לסופר פ' קדש או פ' קדש ופ' והכ"י ורוצה לכתוב ד"פ של תפילין מחדש וקודם שהתחיל לכתוב נתכוון שאם תפסל פ' קדש או קדש והכ"י בשעת כתיבה ולא ירגיש אלא אחר שיגמור כל הד"פ יצרף אלו פ' שיש לו שנכתבו מקודם במקומם, מנהגנו להקל דכיון שהתנה עליהם מתחלה לא הוו פרשיות האחרונות נכתבו בפיסול:

חלק ט

ט) שם לכתחלה יכתוב של יד קודם וכו' וכ"כ מרן בב"י בשם מהרי"א, אבל הרב ב"ח כתב דדעת הטור דיכתוב תחלה ש"ר ואח"כ ש"י, וכ"כ א"ר אות ב', עט"ז בס"א אות א', ר"ז אות א', וכן הוא ע"פ קבלת האר"י ז"ל בספר הכוונות בדרושי תפילין דרוש ב' וז"ל תחלה צריך שיכתוב התפילין ש"ר ויתקנם לגמרי ויתפרם וישחירם ואח"כ יכתוב ש"י ויתקנם וישחירם: **גם** צריך ליזהר לכתוב כל הד' פ' ש"ר או כל הד' פ' ש"י רצופים יחד, ולא יפסיק ביניהם בשום דבר כלל ועיקר וכ"ש באמצען, ואם הוא זקן או חולה ואינו יכול לכתוב כל הד' פרשיות ביחד יכתוב ג' פ' הראשונות יחד ואח"כ יכתוב הד' לבדה, ואם ג"ז קשה לו יכתוב עכ"פ ב' פרשיות הראשונות יחד ולא יפסיק ביניהם בשום אופן, ואחר כך יכתוב ב' פ' אחרות ביחד. והנה אם כתב ב' הפרשיות הראשונות בלבד יחד והפסיק ואח"כ בא לכתוב פ' שמע צריך שבתחלה יעביר הקולמוס בה ויכתוב על תיבת וידבר של פ' קדש ועל תיבת והיה כי יביאך. שבפ' שניה ואח"כ יכתוב מפ' שמע ואילך ועי"כ נקרא קצת חיבור, ואס כבר כתב בתחלה ג' פ' אז יעביר הקולמוס גם על תיבת שמע שבפ' ג' ואח"כ יכתוב הפ' הד' כולה ביחד: **גם** קודם שיתחיל לכתוב יתפלל ויאמר יהר"מ ה' או"א שתשרה שכינתך במעשה ידי ותצליחני בכתיבתי זאת שאני כותב

תפילין אלו לשם יחוד קבה"ו לשם קדושת מצות תפילין שצויתנו ה' אלקינו, ותצילני מטעות הכתיבה ומטעות הכוונה וכן יה"ר, ואח"כ יתחיל לכתוב עכ"ל. ועיין עוד לקמן סי' ל"ד שכתבנו שם יה"ר יותר בארוכה משם מצ"ש יעו"ש:

וכתב מלא"ש כלל י"ז אות י"ג וז"ל ומ"מ פשיטא דאין בפלוגתא זו כי אם משום הידור לכתחלה אבל כ"ע מודים דבין הקדים ש"ר ובין הקדים ש"י התפילין כשרים בלי שום פקפוק עכ"ל. וכתב עוד מלא"ש שם אות יו"ד בבינה וז"ל, ודע שמ"ש הבאה"ט ס"ק ג' בשם ספר הכוונות לכתוב כל הד' פרשיות ש"ר או של יד רצופים ולא יפסיק בשום דבור כלל עי"ש, אינו מצד הדין כי אם מצד חסידות ודברים טובים ויקרים הם לסופר הראוי לדברים כאלו כגון שהוא זהיר וזריז ואומן וכחו יפה וידיעתו בהלכות כתיבת סתו"ם רחבה ויראתו שלימה, אבל מי שאין בו דברים הללו כולם לענ"ד יש לחוש הרבה שע"י הכתיבה הרצופה בלתי שינוח בנתים יעף ויגע ויקלקל יותר ממה שיתקן, על כן יותר טוב לענ"ד להפסיק בין הכתיבה לנוח כדי שיעצור כח לתקן המלאכת שמים כהלכה, ומה' ישא ברכה עכ"ל, והביאו הקה"ס סי' כ' או' ו' בלשכ"ה והסכים לדבריו:

ומ"ש בספר הכוונות דאם הפסיק בין הפרשיות דיעביר הקולמוס על תיבה ראשונה של כל פו"פ הנכתבה מקודם כתב האמ"ש כלל כ' אות ג' בשולי היריעה בשם הבגדי ישע דאין לעשות כן עיין שם הטעם. ונראה שכן ראו להורות, והטעם מפני דגם מדברי הרב עצמו נראה דאין כ"כ חובה לחזור ולהעביר הקולמוס על הפרשיות הקודמות דהא כתב נקרא קצת חיבור משמע דאין חיבור שלם. ועוד איכא למיחש כי שמא בהעברת הקולמום תשתנא האות לאות אחרת כמו ריש תהיה דלית ויחזור ויתקנה, ונמצא כותב שלא כסדרן יבא לתקן ונמצא מקלקל ח"ו כי העברת הקולמוס על התפילין צריך אומנות גדולה כי האותיות דקות ובנקל יבא האדם להכשל ח"ו ע"כ שוא"ת עדיף כמ"ש אלא התיקון הוא שאם אירע מקרה ולא יכול להשלים כל הד' פרשיות ביחד אם יודע לכוין בכתיבת תפילין חוזר לכוין בכללות כוונת הפרשיות שנכתבו מקודם, דהיינו אם אירע שכתב ב' פרשיות של ראש ונשארו שנים כשחוזר לכתוב הב' יחזור לכוין של"א פסוקים שיש בד' פ' של תפילין הם כנגד וכו' וכ"א אזכרות הם כנגד וכו' ופרשה א' עשרה פסוקים כנגד וכו' ופרשה ב' כנגד וכו' ויחזור לכוין כי ד' פרשיות הם. כנגד ד' אותיות הוי"ה ופ' א' כנגד יו"ד של הוי"ה וע"ב וקס"א, ופ' ב' ה' וס"ג וקמ"ג וכו' ועי"ז יהיה חיבור כל הד' פרשיות ביחד, ועיין לקמן סי' ל"ד סדר הכוונות:

חלק י

י) סעי' ב' בשל ראש יכתוב כל אחת וכו'. היינו לכתחלה אבל בדיעבד כשר, עיין לקמן סעי' מ"ז:

חלק יא

יא) סעי' ג' יכתבם בדיו שחור וכו'. לאו דוקא תפילין אלא ה"ה ספרים ומזוזות, כ"ה בב"י, וצ"ע דכאן סתם המחבר דבכל מין דיו כשר רק שתהיה שחורה ומשמע אפילו לכתחלה, וביו"ד סי' ער"א סעי' ו' כתב דלכתחלה יעשנו מעשן השמנים ובדיעבד כשר משאר דיו, וכן הרמ"א כאן כתב דלכתחלה יכתוב בדיו העשוי מעשן השמנים, וביו"ד כתב דלכתחלה יעשנו מדברים הבאים מן העץ, ועיין פרמ"ג א"א אות ב' שהקשה קושיה זו והניח בצ"ע, וכן א"ר אות ד' כתב צ"ע ועיין עו"ת אות ג':

חלק יב

יב) שם בהג"ה ולכתחלה יחמיר לכתוב בדיו העשויה מעשן וכו'. עתה הסופרים אין כותבים בזה הדיו מפני שהוא מתקלקל ונמחק בנקל, אלא לכתחלה כותבים בדיו העשוי מעפצים וקנקנתום כמו שסתם מרן כאן דבכל דיו כשר רק שתהיה שחורה, ועיין ש"ך ביו"ד סי' ער"א אות י"א, ובדברינו שם אות ט"ו ואות י"ז שכתבנו שנהגו לעשות הדיו ממי עפצים וקנקנתום לבד ואין לשנות כי מנהג אבותינו תורה היא:

ועתה חדשים מקרוב באו שמתחכמים לבשל העפצים באספירט"ו עם מים כדי שיהא הדיו מבהיק ביותר, וידוע שזה האספירט"ו גורם שאחר ימים מועטים שיקפוץ הדיו מן הקלף ויהיה פירודים באותיות ויפסלו הסתו"ם ח"ו וא"כ מי שעושה זאת גורם שיהיה מחטיא את הרבים אשר אין קץ לעונשו ועתיד ליתן את הדין וכל המשנה ידו על התחתונה שלא התירו אלא לבשל העפצים עם מים ולא בדבר הגורם שיקפוץ הדיו ויפסול האותיות, וצריך להשגיח בזה הקונה סתו"ם כדי שלא יהא בחשש מתבטל מן המצוה ומברך ברכה לבטלה, ולאיים על הסופר שמא הוא מן המעט שממעטים ביראת שמים ומערים במלאכת שמים ונותן בתוך המי עפצים את הדבר הרע הזה כדי שיהא מעלה ברק ואחריתו מעלה אבק, וע"כ לא יקנו סתו"ם ממי שעושה זאת ולא ישגיחו על הברקה ולשומעים יונעם ועליהם תבא ברכת טוב:

חלק יג

יג) דיו הנעשה בתערובת סתם יינם, יש מתירין לכתוב בו סתו"ם, באר עשק סי' ק"ט, דב"ש סי' קס"ב, ויש אוסרים, מעשה רוקח על הרמב"ם פ"א מהל' תפילין הל' ד', מלא"ש כלל ד' אות ג' בחכמה, וגם הרב דב"ש בסי' קס"ד חוכך להחמיר דכתב וז"ל, ומ"מ דבר שבקדושה וכתיבת כמה אזכרות של שם חמיר טפי, ונכון לקדש עצמינו במותר לנו

ולהרחיק מן הכיעור ומן הדומה לו עכ"ל, והביאו קה"ס בס' ג' אות ג' ועיין ב"י יו"ד סוף סי' קכ"ג וש"ע שם בסי' קל"ד ויד אליהו סי' ל"ה, ועיין פחד יצחק אות ד' ערך דיו שכתב בשם הגהות מהר"ר גא"ל על ש"ע א"ח סי' ל"ב אות א' וז"ל שמעתי שיש נזהרים מלכתוב סתו"ם מדיו שקונים מן הגוים אלא מדיו כשר הנעשה ע"י ישראל עכ"ל עי"ש, וכ"כ מלא"ש שם:

חלק יד

יד) דיו א"צ לעשות אותה לשמה. באר עשק סי' ק"ט, קה"ס סי' ג' אות ג', מלא"ש כלל ד' אות ג', אמ"ש כלל ד' אות א':

חלק טו

טו) שם כתב אפילו אות אחת בשאר מיני צבעונים וכו' פסולים. משמע אף שמתפהו בדיו, א"ר אות ה' ער"ה אות א', ישי"ע אות ד' ועיין לקמן סוף אות קמ"א, וה"ה כשכתב בדיו אלא שזרק זהב או שאר מיני צבעונים עליהם לא מהני חיפוי בדיו, א"ר שם ישועות יעקב שם, וכן משמע בעו"ת אות ה':

חלק טז

טז) אם זרק עפרות זהב על האותיות מעביר הזהב וכו' אבל כל זמן שאינו מעביר הזהב, התפילין פסולים דכתב העליון מבטל התחתון, ב"י עו"ת אות ה', יכתב עו"ת שם וזהב דנקט לרבותה וכ"ש שאר מיני צבעונים עי"ש, ואע"ג דכל זמן דלא מעביר פסול לא הוי שלא כ"ס כיון שאינו כותב אלא מעביר ונשאר התחתון ממילא, עו"ת שם, פרמ"ג א"א אות ב' ומלא"ש כלל ו' אות ת' בחכמה ואות י"ג בבינה, כתב שנפסל משום ח"ת, והביא ראיה מספר גט פשוט סי' קכ"ה סע"ק ל"ז עי"ש, אבל הקה"ס סי' ח' אות י"ג בלשכ"ה דחה ראיותיו ויישב דברי הג"פ כדעת הש"ע עי"ש, ועיין ברכ"י תי"ד סי' רע"ו אות ט"ז ובמחב"ר כאן אות ה':

חלק יז

יז) שם מעביר הזהב וכו'. ואפילו אם זרק זהב על אותיות רבות יכול להעביר הזהב מעל האותיות וישאר כתב הדיו מתוקן, ולא אמרו בזה מחזי כמנומר ודלא כהדרישה ולחם חמודות, א"ר או' ז' ברכ"י ביו"ד סי' רע"ו או' ט"ו:

חלק יח

יח) שם אבל אם זרק הזהב על אות מאוכרה וכו' עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ו או' כ"ב ואו' כ"ג:

חלק יט

יט) סעי' ד' צריך שלא תדבק שום אות וכו'. אם האות גדול ונדבק בסופו באופן שאם נגרר מה שדבוק ישאר צורת אות, יש מכשירים [ר"ל בלא גרירת הדבוק] ר"ז, מחה"ש

או' א' כנה"ג הגה"ט בשם הרד"ך, עו"ת או' ו' אמ"ל בנגיעת האותיות או' ל"א לד"א סי' י"ב או' ל"א בי"מ או' נ"ו, אבל המג"א סע"ק ג' כתב יש להחמיר (ר"ל לגרור הדבוק עיין מחה"ש) וכ"כ הלכה ברורה או' ג' א"ר או' ח' יד אהרן הגה"ט ר"ז או' ה', וכן מנהגנו פה בגדאד יע"א, דבכ"ג שנדבק האות מגררין הדבוק וכגין שלא נשתנית צורת האות כמ"ש לקמן סעי' י"ח וסעי' כ"ה, אבל אם נמצא כזה בשעת קריאת ס"ת אין להוריד הס"ת, והגם דמנהגנו דאפי' בדבוק אות לאות מוציאין ס"ת אחר (עיין לקמן אות כ"ח) כיון שכל הפוסקים הנ"ל מתירים ובכללם הפוסקים שכתבו מנהג זה הכי נקטינן:

חלק כ

כ) וכתב עוד כנה"ג שם בשם המאירי, דאם אינו דבוק האות בעצמו אלא התג אחד דבוקה בחברתה כשר (יש מפרשים תג של אות זה דבוק בתג של אות אחרת. ר"ז או' ה' שע"ת או' ז'. ויש מפרשים ששני האותיות דבוקים ע"י תג אחד. מחה"ש יוסף אומץ סי' מ"א) ובשם הרלנ"ח כתב נראה שהרמב"ם חולק עי"ש, וכ"כ עו"ת או' ז' דיש להחמיר. מג"א סע"ק ג' הלכה ברורה או' ג' א"ר או' ז' וכ"כ הפר"ח באה"ע סי' קכ"ה או' י"ח, יד אהרן הגה"ט ר"ז או' ה' אמ"ל בנגיעת האותיות או' ל"א לד"א סי' י"ב או' ל"א, בי"מ או' נ"ז, מלא"ש כלל ו' או' ד' בחכמה, קה"ס סי' ז' או' א'. ולענין דינא כיון דכל הפוסקים חלקו על הרב המאירי, יש להחמיר ולגרור הדבוק בין אם נדבק תג של אות זה בתג של אות אחרת, ובין שנדבק אות באות ע"י תג א':

חלק כא

כא) שם בהגה. שלא יחסר אפי' קוצו של יו"ד וכו'. עיין בדברינו לסי' ל"ו בצורת היו"ד:

חלק כב

כב) סעי' ה' צריך שיכתוב בימינו וכו'. ואם כתב בשמאלו פסול וכו', היינו בשולט בימין, אבל שולט בשתי ידיו אם כתב בשמאל כשר. מג"א סע"ק ד' א"ר סע"ק יו"ד הלכה ברורה או' ד' ישועות יעקב או' ו' ר"ז או' ז' הגר"א או' ט"ו חידושי רע"ק קה"ס סי' ג' אות ז' ומיהו בעל נפש יחוש לעצמו שכיון שמניח תפילין בשמאל צריך לכתוב דוקא בימין כמ"ש בסה"ק כף החיים סי' כ"ז או' ל"א יעו"ש ועוד עיין לקמן סי' ער"א או' כ"א:

חלק כג

כג) שם. אם אפשר למצוא אחרים וכו'. משמע דאם א"א למצוא אחרים כתובים בימין יניח אלו שנכתבו בשמאל, ולענין ברכה כתב בית שמואל באה"ע סי' קכ"ג סע"ק ד' דלא יברך עליהם, וכ"כ א"ר אות יו"ד, יד אפרים חידושי רע"ק מחה"ש סע"ק ד' פרמ"ג א"א סע"ק ד' קה"ס סי' ג' או' ז' ודלא כלבוש:

חלק כד

כד) שם. ואיטר יד שמאל דידיה הוי ימין, ואם כתב בימין פסול. מג"א סע"ק ה' א"ר אות יו"ד הלכה ברורה אות ה' ר"ז או' ז' קה"ס סי' ג' אות ז' אמ"ש כלל ב' או' ה'. והיינו אם אפשר למצוא אחרים, אבל אם א"א למצוא אחרים יניח אלו שנכתבו בימין דידיה, ר"ז שם, והיינו נמי בלא ברכה כמ"ש באות הקודם, ועיין בסה"ק כף החיים שם שכתבתי דאפי' אם כותב בשמאל ועושה כל מלאכתו בשמאל וכתב תפילין בשמאל דלפום דינא שרי מ"מ בעל נפש יחוש לעצמו ואין לקנות תפילין אלא ממי שכותב בימין וגם עושה כל מלאכתו בימין יעו"ש:

חלק כה

כה) ואם כותב בימין ושאר מלאכתו עושה בשמאל, או שכותב בשמאל ושאר מלאכתו עושה בימין אין לקבלו לסופר, ובדיעבד אם כתב כשר כמו שולט בשתי ידיו. פרמ"ג א"א סע"ק ה' קה"ס סי' ג' אות ז' וכ"כ אמ"ש כלל ב' או' ה', אבל בשם השנות חיים כתב דאפי' לכתחלה יש לקבלו לסופר, וכ"מ בישו"ע או' וא"ו, מיהו צריך לכתוב ביד ימין כמש"ל אות כ"ב:

חלק כו

כו) כתב הרמ"ע סי' ל"ח מעשה באחד שהיה גדם ותופס הקולמוס בשפתיו וכותב סתו"ם ופסלם מפני שאין דרך כתיבה בכך, והביאו עו"ת או' י"ז וכתב דה"ה כיוצא בזה דלאו דרך כתיבה הוא אפי' ליכא אחרים אין לברך על תפילין שנכתבו בכה"ג, משמע דוקא דלא יברך עליהם, אבל מניחם בלא ברכה אם א"א למצוא אחרים, אבל המג"א סע"ק ה' כתב בשם הרמ"ע ופסלו אפי' א"א למצוא אחרים, וכ"כ הלכה ברורה אות ה' ר"ז אות ז' קה"ס סי' ג' אות ז'. משמע מדבריהם דאם א"א למצוא אחרים דבלא ברכה נמי לא יניחם, ועיין חידושי רע"ק דכתב על דברי המג"א לא מצאתי שם כן אלא דהרמ"ט למד דין זה מדין כתיבת השמאל, וכיון דאנן קימ"ל דכתב בשמאל אם אין תפלין אחרים מניחים בלא ברכה, י"ל דה"ה בכותב בפה עי"ש, ועיין א"ר אות יו"ד:

חלק כז

כז) סעי' ו'. אין צריך לשרטט וכו' כתב ב"ח דהש"ע פסק כדעת התוספות והרא"ש בשם ר"ת שאם יודע ליישר בלא שרטוט אין רשות בידו לשרטט כל השורות דהו"ל הדיוט, ועוד כיון דאיכא בעל העטור ורבינו שמחה דפסולין בדיעבד שרטוט בתפלין, הילכך אין לשרטט כ"א השטה העליונה דצריך עכ"פ משום דאסור לכתוב ג' תיבות בלי שרטוט, אבל לא ישרטט ד' צדדים דדילמא עביד מילתא יתרתא לדידהו ופוסל בתפלין, אבל הרב בהגהת הש"ע נמשך אחר המחמירים, וכתב דצריך לשרטט ד' צדדים והוא הגיה תיבת

צריך עכ"ל הב"ח עי"ש, וכן הגרסא בהדיא בעו"ת אין לשרטט, ועי"ש באות י"ב וי"ג וכך היתה הגרסא לפני מג"א, עיין סע"ק ו' ומחה"ש שם לבושי שרד שם הלכה ברורה או' ז' מאמ"ר או' ז' ברכ"י אות א':

חלק כח

כח) שם כ"א שטה עליונה ואם לא שרטט גם שטה העליונ' אף דעבד איסורא התפלין כשרים. כן משמע מדברי ר"ז אות ח' דכתב וז"ל, בתפילין א"צ שרטוט כ"א בשטה העליונה מפני שאסור מדברי סופרים לכתוב לכתחלה ג' תיבות מפסוק מכתבי הקודש בלא שרטוט עכ"ל, משמע דבדיעבד אם כבר כתב אין לפסול, וכ"ב פתחי עולם ומטעמי השלחן או' י"ט בשם הגר"א דאם לא שרטט אפי' שי' העליונה לדעת המחבר או מכל צד לדעת הרמ"א לר"ת אפי' בדיעבד נפסל ולפי מה דקימ"ל בס"ת לשרטט כולה אין לנו ראייה לפסול ע"כ והטעם כיון דאפסיקא הלכתא בש"ס דמגי' דף י"ח ע"ב ומנחות דף ל"ב ע"ב דתפילין לא בעי שרטוט והא דצריך לשרטט שי' עליונה משום דאסור לכתוב ג' תיבות בלא שרטוט כדאיתא ביו"ד סי' רפ"ד כמ"ש בפוסקים א"כ איסור זה אינו נוגע במצות תפלין אלא על האדם כדי לכתוב ביושר כמ"ש מחה"ש ס"ק ז' וש"ך שם משו"ה אין לפסול בדיעבד וכ"מ מת' רבינו עקיבא איגר סי' נו"ן והביאו פ"ת סי' רפ"ח או"ה שכתב וז"ל דמאחר דהל"מ בעי שרטוט במזוזה אי כתב בלא שרטוט לא שמה כתיבה עכ"ל משמע הא גבי תפלין דאינו הלל"מ א"ל שרטט שמה כתיבה וכשירה. וכן אירע מעשה בעירנו בגדאד יע"א בסופר א' שכתב כמה תפילין בלא שרטוט אפי' שטה העליונה, והתיר הגאון ריי"ח טוב נר"ו.

חלק כט

כט) שם ואם אינו יודע ליישר הכתב וכו' ואפי' אם יודע ליישר הכתב אפי' בלי שרטוט, אם משרטט כדי לכתוב יותר נאה ויותר ישר, כיון שאינו עושה בדרך חומרא אלא כדי לכתוב יותר ביושר אינו נקרא הדיוט. ב"י, ר"ז אות ח' וכתב פרמ"ג א"א אות ו' דאין בו לא הדיוטות ולא מילתא יתירתא:

חלק ל

ל) שם ולא ישרטט בעופרת וכו' ה"ה בשאר מיני צבעונים כגון השחור והאדום ב"י, וכ"כב ש"ע יו"ד סי' רע"א סעי' ה' עופרת וכיוצא בו וכ"כ האחרונים:

חלק לא

לא) שם מפני שמקום השרטוט נשאר צבוע, ואם שרטט בדיעבד בשאר מיני צבעונים יש מכשירים, לחם חמודות הל' ס"ת או' כ"ה, א"ר או' י"ג ר"ז או' ח' אבל הרב הלבוש או' ו' פסל, וכתב פרמ"ג א"א או' ט' לדעת הלבוש אף אם שרטט בדיו פסול, ואף בין השטין

אסור לשרטט, והקה"ס סי' ג' אות ג' בלשכ"ה כתב על הלחם חמודות דאינו מוכרח (ומ"ש בלחם חמודות על הלבוש דבהל' תפלין סי' ל"ב סעי' ו' כתב דאם שרטט בעופרת פסול, ובהל' ס"ת סי' ער"א סעי' ה' לא הזכיר שום פיסול כתב קה"ס בלשכ"ה שם וז"ל, י"ל דהלבוש י סמך את עצמו על מ"ש בהל' תפילין שפסול ועיין ב"י אה"ע סי' קכ"ה עכ"ל) וגם הרב מלא"ש כלל ה' אות ה' בבינה הקשה על הא"ר ועל הבנ"י (הובא בקה"ס שם) מב"י אה"ע סי' קכ"ה וכתב וז"ל דמהתם ילפינן להכא דמלבד חסרון השרטוט החיובי איכא עוד חששא לענין כתב ע"ג כתב עכ"ל, ועיין פ"ת סי' ער"א או' ט"ו:

חלק לב

לב) סעיף ז' הל"מ וכו' ואם שנה פסול קאי אכולם. ביאורי הגר"א אות כ"ד וכן הוא בש"ע דר"י אות ט' מלא"ש כלל ב' או' ג' בחכמה, ומ"ש העט"ז ויש מי שכתב שכשר, היא סברת המרדכי וכבר כתב ב"י וב"ח דלא קימ"ל כוותיה ועיין א"ר אות י"ד:

חלק לג

לג) שם ומצד הבשר גוררים הרבה וכו' וצריך להשגיח שלא ישאר על העור קודם שיכתוב עליו קרום מן חלק של צד הבשר שהוא דוכסוסטוס ולא מבעיא בתפלין שאסור לכתוב על הדוכסוסטוס אלא אפי' מזוזה שמצוה לכתוב על הדוכסוסטוס כמבואר ביו"ד סי' רפ"ח, אפ"ה צריך שלא ישאר על העור קרום דק, דהא בדוכסוסטוס צריך לכתוב על צד השער ואי כותב על אותו קרום הרי כותב על הדוכסוסטוס לצד הבשר מחה"ש או' יו"ד, וסי' על זה מה שיוכל לקלוף ולהפריש במחט אפי' קליפה כחוט השערה זה הוא משיורי דוכסוסטוס, ואפי' אם אות אחת כתובה עליו פסול. קה"ס סי' ב' או' ט' מלא"ש כלל ב' אות ב' בחכמה:

חלק לד

לד) סעיף ח'. צריך הקלף להיות מעובד וכו', ויניח העור בסיד עד שיפול השער מאליו ואם מוציאה קודם לכן לא יכתוב עליו דהוי דיפתרא, מג"א סע"ק ט', א"ר או' י"ז, ר"ז או' יו"ד, קה"ס סי"ב או' ו', מלא"ש כלל ב' או' ב' בחכמה, ועיין אמ"ש כלל ג' חו' ג':

חלק לה

לה) שם. וצריך שיהיה מעובד לשמו וכו', עיין בדברינו ליו"ד סי' ער"א, דשם ביארנו כל הדברים הצריכים לעבוד:

חלק לו

לו) שם. או לשם ס"ת וכו', אבל אם התחיל לכתוב לשם ס"ת ונפסל בשם, אסור לכתוב על הנותר תו"מ, א"ר או' ט"ז דקדק כן משם הלבוש קה"ס סי' כ"ה או' ב', ואפי' אם הזכיר בשעת העבוד גם לתו"מ ג"כ אסור, לשכ"ה שם, ויש מתירין לכתוב עליו תפילין, אבל

לא מזוזה, נוב"י מה"ת חי"ד סי' קע"ד, והביאו מלא"ש כלל כ"א או' ה' בחכמה, והרב פרמ"ג א"א או' יו"ד התיר גם למזוזה עי"ש וכיון דפלוגתא היא, לכתחלה אין לעשות כן, אבל בדיעבד אם כבר כתב אין לפסול, ואפי' לדעת האוסרים, אפשר לומר לא אסרו אלא לכתחלה, אבל בדיעבד אם כבר כתב לא פסלי:

חלק לז

לז) סעיף ט'. אם עבדו נכרי וכו', ולהרא"ש כשר אם ישראל עומד וכו', ואם הישראל נותנו לתוך הסיד לשמו, מניח את הנכרי בלבדו להוציאו לתקנו וא"צ לסייעו עוד, מג"א סע"ק י"ג, א"ר אות י"ז, ה"ב אות י"א, ר"ז אות י"ב, ועיין בדברינו ליו"ד סי' ער"א אות יו"ד:

חלק לח

לח) סעי' יו"ד. כשמסמנין הנקבים במרצע כעין אותיות. משמע אותיות בעינן הא נקובים כך לסי' לא מהני, פרמ"ג א"א אות י"ב, ועיין א"ר או' י"ח שכתב וז"ל, ומ"מ אותם שאינם רוצים להטריח את עצמם ואינם מסמנין את העורות כפי הדין הגמור, אלא ממלאין גומא אחת או שתים ממנין ידוע ואומרים שדי בזה לא יפה הם עושים, ואסור לסמוך על זה עכ"ל:

חלק לט

לט) שם. אין חוששין וכו', וצריך לבדוק אח"כ אחר הסי' כדי שלא יתחלפו עורות העבודין לשמן בשאינן עבודין לשמן, מלא"ש כלל ג' אות ז' בחכמה, עוד צריכים להשגיח מאד לאחר העבוד, כי לפעמים הנכרי מניח מטליתים על הנקבים שהיו בעור, והמטליתים אלו מסתמא מעור שלא נעבד לשמה, ובקושי הם נכרים לאחר העבוד כ"א נגד השמש, מחה"ש ס"ק י"א, מלא"ש שם, קה"ס סי' ב' אות ו':

חלק מ

מ) סעי' י"א. עור שעבדו וכו', עיין ט"ז ס"ק ו' שכ', מזה נשמע דיכולים לחזור ולתקנו, ועיין דב"ש סי' קס"א, שתמה על הש"ע והלבוש שציינו על טור יו"ד סי' רע"א, ואח"כ בהגיע שם השמיטוהו, וכתב וז"ל, ולא ידעתי הטעם אם הוא בשביל שהמציאות קשה ומילתא דלא שכיח להעשות ולבטל עבוד הקלפים הנהוג בזמן הזה שריר וקיים, ואם יבטלו אותו ע"י שרייה או לחלוחית המים לא יוכלו לחזור ולתקנו יפה ע"י מתוח ועבוד אחר מחדש דמגמר בעתיקא קשה מחדתא, ולהוסיף על העבוד שכבר נשלם מבלי בטול ומתוח לא יועיל ליחשב לשמה, כדקי"ל בגיטין פרק הנזקין דלא מהני העברת קולמוס על האזכרה שנכתבה שלא לשמה להכשירה לשמה וכו' עכ"ל עי"ש, ועיין זר"א ח"ב סי' קי"ח:

חלק מא

מא) סעי' י"ב. יהיה הקלף מעור בהמה וכו'. בתשובת הרמ"ע סי' ל"ז כתב שיש מעלות שעור השליל של חיה יותר הגון למצוה משאר עורות, ועור שליל של בהמה עדיף מעור העוף, ועור העוף עדיף מעור חיה, ועור חיה עדיף מעור בהמה, ואלו מעלות או כולם נבלות או כולם שחוטות, אמנם שליל של בהמה שחוטה קודם לשליל חיה נבלה, וה"ה עור בהמה שחוטה קודם לעור חיה נבלה. והביאו שכנה"ג בהגה"ט אות ג' עו"ת אות כ' א"ר או' י"ט (וכתב א"ר שם וצ"ע בעור בהמה שחוטה ושליל של נבלה מי קודם) פרמ"ג א"א אות י"ד, כרם שלמה ע"ז הסעיף (וכתב כר"ש שם וז"ל בהמה טמאה שנולדה מטהורה או טהורה שנולדה מטמאה בשו"ת יד אליהו סי' ב' פסק להחמיר עי"ש, ובסי' ל"ה פוסק לאסור עור של בהמה רובעת ונרבעת לכתוב עליו תו"מ עי"ש עכ"ל) באה"ט סע"ק ט"ו. ועיין ה"ס סי' ב' או' א' לשכה"ס אות ד' שהביא ת' הרמ"ע ועל מ"ש של שחוטה מעלי טפי מנבלה, כתב בשם חת"ס וז"ל לא משמע כן מש"ס דשבת דף ק"ח סוף ע"א) ועיי"ש מה שתירץ. ועיין להמלא"ש כלל ב' או' ב' בבינה שכתב על קושיית ח"ס וז"ל, אמנם הרמ"ע עצמו פשיטא שהרגיש בזה שכן סיים באותה תשובה וז"ל וידוע שמדין הגמ' כל מין טהור כשר, אפי' נבלות וטרפות שבו וכו' וכונתו פשוטה דהגם שמצד י הדין אין קפדיא מ"מ מצוה מן המובחר יש מהטעמים שכתב עכ"ל:

חלק מב

מב) שם אבל לא מעור בהמה וכו', ואפי' שאר ספרים שיש בהם שמות אסור לכתוב על עור בהמה טמאה, מג"א סע"ק י"ד א"ר אות י"ט הלכה ברורה אות י"ב ר"ז או' י"ד, וכתב פרמ"ג א"א או' י"ד וז"ל כל שיש בו שמות כתובים בפי' שאנ"מ אבל אם רק ברמז לסי' השם י"ל דשרי לכתוב, וה"ה ספרי הש"ס ופוסקים כה"ג שרי עכ"ל:

חלק מג

מג) סעי' י"ג. יהיה הקלף שלם וכו' נקב קטן כחודה של מחט וכשמעביר עליו דיו נסתם שאין האות נחלקת לשנים אינו נקרא נקב וכותבין עליו, ב"י אמ"ל בדיני נקב וקרע, לד"א סי' י"ד אות א' בי"מ בדיני נקב אות א':

חלק מד

מד) שם. דהיינו שלא תהא האות נראית וכו'. ואם הנקב קטן וכשמעביר עליו הקולמוס נסתם הנקב בדיו, אפי' שהנקב נראה נגד השמש לאחר הכתיבה כשר כיון שאין נרגש בקולמוס, ב"ח שכנה"ג הגב"י או' ו' עו"ת אות כ"א, מג"א אות ט"ו א"ר או' כ' מאמ"ר או' ט' ר"ז או' י"ז מלא"ש כלל ז' או' ג' בחכמה, וכתב קה"ס סי' ז' או' ב' כגון אם הוא במקום שהאות הוא עב והדיו מקיף את הנקב מכל צד עי"ש, אבל הט"ז סע"ק ז' כתב אם הנקב

נראה נגד השמש פסול, והרב אמ"ל בדיני נקב וקרע כתב בדיעבד כשר (ונ"ל מה שציין על הט"ז סע"ק ז' ט"ס הוא וצ"ל מג"א סע"ק ט"ו, והבין כלבוש שהמג"א מתיר בדיעבד) וכ"כ לד"א סי' י"ד אות א' בי"מ אות א' וכן יש לנהוג דלכתחלה אין לכתוב על שום נקב אם הוא בענין שלאחר הכתיבה יהיה נראה נגד השמש, ובדיעבד יש להתיר אם הדיו מקיפו מכל צד (וכתב הקס"ה שם וז"ל ונ"ל דיש לדבק קצת קלף מבחוץ וימלא את הנקב בדיו עכ"ל) אבל אם חלל הנקב נראה לעין שנראית האות חלוקה לשתים במקום הנקב אפי' אם הדיו מקיפו מכל צד פסול, ר"ז אות ט"ז וי"ז:

חלק מה

מה) **ואם** לא הרגיש בו הקולמוס אלא שאנחנו רואים שהדיו יצאה דרך הנקב אל עבר השני של הקלף פסול. מלא"ש שם:

חלק מו

מו) **שם**. **שלא תהיה האות נראית בו חלוקה לשתים**, אבל אם הוא גדול שהאות נראית בו חלוקה לשתים פסול ולא מהני אפי' אם התינוק יוכל לקרותו, ב"ח. א"ר או' כ' עטז"ק:

חלק מז

מז) **הא** דבעינן שלא יהא הנקב גדול שאות נראית חלוקה לשתים דוקא כשניקב קודם כתיבה, אבל אם ניקב לאחר שנכתב אפי' אם נחלק לשתים כשר אלא דבעינן תינוק שיוכל לקרותו, ב"ח שכנה"ג הגב"י או' ז', עו"ת או' כ"א. א"ר או' י"ח, אם יש בארכה שעד הנקב בשיעור הכשר אות זו בלי צרוף מה שמהנקב ולמטה, או שהנקב אינו מפסיק כל עובי האות, אלא נשאר מעוביה חוט דק שלם במקום הנקב עי"ש:

חלק מח

מח) **סעי' י"ד**. **הסופרים הזריזים וכו'**, והדק ממנו לפ' והא"ש שהיא יותר גדולה ט"ס הוא ונתחלף והא"ש עם והיה כי, שפ' והיה כי היא יותר גדולה מפ' שמע, אבל פ' והא"ש היא ארוכה כמו פ' קדש ועוד יותר מעט, וכן היא הגרסא בב"י שלפנינו, וכן הוא בר"ז או' ט"ו, קה"ס סי' כ' או' ג'. וכן הגיה י"א בהגב"י ברכ"י או' ה' הגרא"ו על הש"ע או' ל"ו, והביאו מלא"ש כלל י"ז או' ה' בבינה, ועיין מאמ"ר או' יו"ד:

חלק מט

מט) **שם**. **ובזה יתמלאו כל הבתים וכו'**, והלבוש כתב שהסופרים שלהם עושים תיקון אחר, אע"פ שעושים כל הקלפים בעובי אחת עושים כל הקלפים של הפרשיות באורך אחת שמניחין גליון יתר בסוף הפרשיות הקצרות עי"ש, והביאו באה"ט סע"ק י"ח מלא"ש כלל י"ז או' ג' בחכמה, קה"ס סי' כ' או' ג', ועיין מש"ז או' ז', וכתב קה"ס שם וז"ל, אבל בזמנינו כמדומה שגם זאת אינם עושים ולית מאן דחש לה, עכ"ל, וכן עתה

בזמנינו, לא ראינו הסופרים מאן דחש לה, ונראה הא דאין מקפידים ע"ז משום שיש תיקון אחר שצריך לכרוך כל פ' ופ' בקלף אחד ומניחה בבית שלה, כמ"ש מרן בסעי' מ"ד, ויש למלאות הבתים עד"ז דהיינו פ' קדש יכרוך עליה קלף דק מאד, ופ' והיה כי יכרוך בקלף עב יותר, וכן פ' שמע יכרוך בקלף עב, וגם כורך עליה יותר ובזה יתמלאו כל הבתים. וסומכין הסופרים על זה המכניס הפ' לבתים:

חלק נ

נ) סעי' ט"ו אם לאחר שנכתב ניקב וכו', אבל בירושלמי משמע וכו', כתב השו"ג או' ל"ד וז"ל, לא הביא רבינו הירושלמי הזה, אלא לחוש לכתחילה, דסתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם, הלכך אי ליכא תפילין אחרים כי אם אלו מניחם בברכה עכ"ל, וכ"כ תוספת שבת בספר פלאים קה"ס סי' ז' או' ז' אמ"ש כלל יו"ד או' ב', ועיין לבוש על הט"ז סע"ק י"ד ובדברינו לקמן או' ס"ט:

חלק נא

נא) שם. שגם בפנים צריך שיהא מ"ג ואם אין הנקב ממלא כל החלל אע"פ שהנקב הוא סמוך לאות ממש שלא נשאר קלף חלק אפי' משהו בין האות להנקב שבתוכה, מ"מ היא חשובה מ"ג גם במקום הנקב ע"י קלף החלק שבתוכה מצד הב' של הנקב ט"ז סוף סע"ק ח', א"ר או' כ"ב, ר"ז או' י"ט, נוב"י מה"ק חי"ד סי' ע"ה, וי"א חלק שבצד אחד אינו מועיל לצד השני, ובעינן שתהא האות מ"ג מכל רוחותיה, וכל שהגיע הנקב לעובי האות פסול לדיעה זו, מאמ"ר או' י"ג, וכ"כ נהר שלום או' ט"ו קה"ס חקירה ד' בד"ה הן ועיין לקמן אות ס"ט:

חלק נב

נב) זה שניקב כל חלל האות אם אפשר לגרור קצת ממנו מעוביו ולעשותו מ"ג, ותשאר צורתו עליו מותר, מלא"ש כלל ז' או' א' בחכמה קה"ס סי' ז' או' ז':

חלק נג

נג) שם. ניקב רגל הפנימי של ה"א וכו', אבל שאר פוסקים מצריכים כמלוא אות קטנה ושיעור אות קטנה היינו יו"ד, מג"א סע"ק ט"ז ה"ב או' י"ד, ר"ז או' י"ט, אמ"ל בדיני נקב וקרע או' ג' לד"א סי' י"ד מלא"ש כלל ז' או' ד', קה"ס סי' ז' או' וא"ו:

חלק נד

נד) שם. בהג"ה והכי הלכתא, וכן הסכימו האחרונים ז"ל ר"ז שם אמ"ל שם לד"א שם מלא"ש שם קה"ס שם וכן עיקר:

חלק נה

נה) שם. רגל הימיני וכו' וה"ה אם נפסק קצת עוביו וכל האורך קיים אלא שנתמעט ברחבו שמתחלה היה הקו רחב ועכשיו נתמעט רחבו, אם נשתייר חוט דק כמו וא"ו

או יו"ד דקה כשר, שהרי אם עשה רגל מתחלתו דק כשר, ב"י בשם הר"מ והביאו מג"א סע"ק ט"ז ה"ב או' י"ד ר"ז או' י"ח, א"א או' ט"ז, אמ"ל בדיני נקב וקרע אות ג', לד"א סי' י"ד אות ג', וכ"כ שאר האחרונים:

חלק נו

נו) שם. אם נשתייר ממנו מלא אות קטנה וכו' ואפי' נשתייר מלוא אות קטנה צריך להיות שלא נדמה לאות אחרת, דאי נדמה לאות אחרת פסול, הרמב"ם סוף פ"א מהלכות תפלין הביאו מלא"ש כלל ז' או' ד' בחכמה, וצריכים להשגיח אם הרגל השמאלי עומד כנגד מה שנשאר מן הימיני, דאם אינו כן פשיטא שאין עליה צורת ה"א, קה"ס סי' י"ז או' וא"ו. אמ"ש כלל יו"ד או' א' ועיין אמ"ש שם בצורת ההי"ן פסוקות:

חלק נז

נז) שיעור אות קטנה הוי גם לאותיות הפשוטות, כגון וא"ו זי"ן נו"ן, דאם נשתייר מלוא או' קטנה דידהו, כלומר ו' קטנה או נו"ן קטנה וניכר יפה שהוא ו' או נו"ן כשר, ב"י אמ"ל בדיני נקב וקרע אות ג', לד"א סי' י"ד או' נ', בי"מ בדיני נקב וקרע או' וא"ו:

חלק נח

נח) סעי' ט"ז. נפסק אחת מהאותיות הג"ה הפשוטות כגון וא"ו או' זי"ן וכו', עיין מ"ש באו' שקודם לזה:

חלק נט

נט) שם בהגה או שנפסק וכו', עיין ט"ז או' ט"ז ואו' ט' ועיין א"ר או' כ"ד, באה"ט או' כ', ומ"ש הבאה"ט שאין לדברי המג"א הבנה, עיין לבוש, ונהר שלום סע"ק ה' ועיין ביד אפרים מ"ש ענין נפלא בזה עי"ש:

חלק ס

ס) שם. אם תינוק שאינו ל"ח היינו שאינו מבין את הענין, [דהיינו פי' המלות, ר"ז פרמ"ג] אבל יודע ומבין את האותיות היטב ט"ז סע"ק י"א, א"ר או' כ"ה, ר"ז או' ב' פרמ"ג במש"ז או' י"א קה"ס סי' י"א קה"ס סי' ו' או' ב':

חלק סא

סא) שם. ול"ט דהיינו שאינו יודע לקרות, ט"ז או' י"ב וכתב פרמ"ג וכל שיודע לקרות האותיות אע"ג דאין בקיא כ"כ בצורת האותיות כל שאומר שאין בו צורת אות פסול הוא, אבל מחה"ש כתב באות י"ט לא טפש מקרי שעכ"פ יודע ומבין היטיב אותיות בטוב, וכ"כ ר"ז שם, מלא"ש כלל כ"ה אות ח' בחכמה:

חלק סב

סב) שם. וא"צ לכסות כתב הט"ז סע"ק יו"ד, דהך נפסק מיירי שנפסק מאורך האות ולמטה לגמרי, ולא נשאר ממנו רק החלק שקודם ההפסק, אז תלוי בקריאת התינוק

אם ספק לנו אם נשאר כשיעור האות, אבל אם נשתייר גם מלמטה מן ההפסק חלק מן הרגל, צריך לכסות בפני התינוק חלק הנשאר אחר ההפסק עי"ש, והביאו מאמ"ר או' י"ג והסכים לדבריו, וכתב שם ואין חילוק בין אם ההפסק הוא דק או עב, והיינו בלא תיקון, אבל תיקון מהני אם ההפסק הוא דק עי"ש, וכ"כ הפרמ"ג במש"ז סע"ק יו"ד על דברי הט"ז, דאם ההפסק ניכר להדיא אינו מועיל צירוף תינוק לתקן, אבל אם אינו ניכר להדיא מהני תינוק לצרפם ולתקן ואין בו משום שלכ"ס, ואפי' אם נעשה ההפסק בשעת כתיבה, וכגון שנפסק שלא ע"י נקב דאם נפסק ע"י נקב אינו מועיל תיקון משום שלא הוקף גויל מתחלה עי"ש, וכ"כ אמ"ש כלל ט' או' ב', אבל י"א דאם ההפסק הוא דק מהני קריאת התינוק לצרף חלק התחתון לחלק העליון אף בלא תיקון, ב"י בשם המאירי הביאו אורים גדולים למוד ט' ועיי"ש עוד למוד י"ג א"ר אות כ"ה, ישועות יעקב או' י"ד, ש"כ סי' ר"ף או' ח', ועיין מטה יוסף סי' א' זכור ליצחק סי' ל"ו, והיינו דוקא שנפסק אחר הכתיבה, אבל קודם הכתיבה אליבא דכולהו פסול עד שיתקן, אלא אם נשאר בחלק העליון שיעור אות קטנה דידהו, ומנהגנו פה בג'דאד יע"א כסברא הראשונה, דאם ההפסק ניכר להדיא מכסין בפני התינוק מן ההפסק ולמטה, ואין מועיל בו תיקון, ואם אינו ניכר להדיא מכשירין ע"י תינוק:

חלק סג

סג) שם וא"צ לכסות לו שאר אותיות וכו', כתב הכנה"ג בהגב"י דדוקא שלאחריו א"צ לכסות, אבל מה שקודם צריך לכסות, וכן נהגו ואפי' מה שלאחריו צריך לכסות שטה התחתונה ע"כ, וכ"כ מג"א סע"ק י"ט לד"א סי' ט"ו או' י"ד קה"ס סי' וא"ו אות ב', אבל הב"ח באה"ע סי' קכ"ה כתב שא"צ לכסות לא לפניו ולא לאחריו וכ"כ הלבוש בזה הסעיף פרמ"ג א"א אות י"ט וכ"מ לשון הש"ע א"ר או' כ"ה י"א בהגב"י אמ"ל בדיני בדיקה ע"י י תינוק או' י"ד, וכן נוהגין פה בג'דאד יע"א, כשמראין לתינוק שום אות שיש בו ספק, שאין מכסין לא לפניו ולא לאחריו: [

ולאחר שהראו לתינוק את האות וקרא אותו כראוי, כגון שנסתפק לנו באות כ"ף שנראית כמו בית, וקרא אותו כ'ף, אז מותר לתקנו ולעשות כ"ף מהודר ויפה, אמ"ש כלל ו' או' א' ובשם עצ"ל כתב שא"צ לתקנו, וכשר כמו שהוא]:

חלק סד

סד) שם. בהג"ה מיהו אם אנחנו רואים שלא נשאר האות כתקונו פסול וכו', וכן אם נפסקו יודי האל"ף והפא, או יודי העי"ן והשי"ן ורגלי התי"ו וכדומה אע"פ שהתינוק קורא אותו, מאחר שעינינו רואות שאין האות כהלכתו פסול, ב"י סי' ל"ו בשם מהרי"ק ט"ז סע"ק ט' מג"א סע"ק כ' א"ר או' כ"ו באה"ט או' כ"ג אמ"ל בדיני בדיקה ע"י ינוקא

או' י"ב, לד"א סי' ט"ו או' ב' קה"ס סי' ו' או' א', והיינו דוקא בלא תיקון אבל תיקון מהני, ב"י שם ר"ז שם, ועיין לקמן סעי' כ"ה ובדברינו שם באיזה אופן מותר לתקן:

חלק סה

סה) שם בהג"ה מיהו אם אנחנו רואים וכו', הא דלא משגחינן בתינוק בפשוט לנו היינו דוקא לחומרא, אבל לקולא משגחינן אע"פ שמן הדין כשרה אי תינוק דל"ח ול"ט קרי בענין שהוא פסול משגחינן ביה, וכן נראה מדברי ספר ב"ש שהביא ב"י בסי' ל"ו בצורת אות וי"ו שכנה"ג הגב"י או' יו"ד, והביאו אמ"ל בדיני בדיקה ע"י ינוקא או' י"ג לד"א סי' ט"ו או' י"ג, וכתב שם לד"א וז"ל, ונ"ל דבשבת אם אירע שהש"צ בשעת קס"ת נסתפק וקרא לתינוק וקרי לה לאות אחרת, ושוב בא חכם וראה שהאות כשרה ע"פ הדין כיוצא בזה לא משגחינן בתינוק ואין מוציאין ס"ת אחר, כי הסברא הפך הרב וראייה מב"ש יש לדחות עכ"ל, ונראה דה"ה בתפלין אם אנחנו רואים שהאות כשרה ע"פ הדין, והתינוק קורא לאות אחרת דלא משגחינן ביה, ואע"ג דסיים שם הרב לד"א ובחול יתקנוהו, היינו משום דאפשר לתקן בס"ת, אבל בתפלין דלא אפשר לתקן משום שלכ"ס, נראה דיש להקל כמו בס"ת בשעת קריאה משום שלא להצריכן גניזה, עיין לקמן בדברינו לסי' ל"ו בצורת החי"ת בד"ה וכן, ועיין קה"ס בחקי ה' שגם כן הקל בתו"מ כמו בשעת קס"ת משום שלא להצריכן גניזה, ועוד יש להקל מטעם אחר דכתיבת תו"מ שלנו היא דקה ותינוקות אין רגילין בה, ע"כ יש לסמוך על ראיית החכם אם האות כשרה ע"פ הדין ולא משגחינן בתינוק [ומה שסיים שם השכנה"ג, ובסימן כ"ד דאפי' לקולא לא משגחינן בתינוק והוא סותר הקודם ולא נודע על מה רומז כתב שם לד"א, נראה שהוא דלוג סופר]:

חלק סו

סו) דלת שנכתבה קטנה כמין יוד, יש להכשיר ע"י קריאת תינוק, בי"י, ר"ז אות כ"א, וכן אות זי"ן שנפסק ומסתפקים בו אם נשאר בו כשיעור אע"ג שראשו יוצא מב' צדדין, ואין לו שנוי לאות אחרת מהני קריאת תינוק, פרמ"ג א"א או' כ':

חלק סז

סז) אם התינוקות חולקים אזלינן אחר הרוב. הלק"ט ח"א סי' ק' אמ"ל בדיני בדיקה ע"י ינוקא או' ט"ז לד"א סי' ט"ו אות ט"ז קה"ס סי' ו' אות ד':

חלק סח

סח) שם. הא דמכשרינן כשנפסק האות וכו'. כתב הב"ח לא מכשרינן ע"י תינוק אא"כ שנכתב מתחלה כהלכתו ואח"כ נפסק, אבל אם נכתב מתחלה כך לא מהני תינוק אע"ג דליכא נקב, והביאו מג"א או' כ"ז, וט"ז באו' יו"ד דחה דבריו וכתב שאין בזה חילוק אלא ודאי דאם אירע שכתב הסופר איזה אות פשוט ונסתפק לו אם הוא ארוך כשיעור, מראה

האות לתינוק ואם קרא אותו כהלכתו כשר. וכ"כ ר"ז אות כ' וכתב שכן נוהגים. והא"ר או' כ"ה תירץ דהב"ח מיירי בענין שצריכים לצרף עם קצת האות שנכתב אחר ההפסק, א"כ צריך דוקא שנכתב מתחלה כהלכתו אבל אם מסתפק בשיעור האות מודה הב"ח דכשר אף שנעשה בשעת כתיבה, אבל מדברי הלד"א סי' י"ד או' ד' נראה דבעי דוקא נכתב בכשרות, ובעירנו פה **בגדאד** יע"א נוהגים כס' הט"ז והא"ר ור"ז:

חלק סט

סט) **שם. הא דמכשרינן וכו' דוקא שנכתב בכשרות וכו'**, כתב הט"ז בסע"ק יו"ד צ"ע הא דברי הש"ע סתרי אהדדי, דבסעי' ט"ו כתב דלהירושלמי פסול ניקב כל תוכו כדברי הטור, ולפ"ד כאן כשר בזה אפי' בחוץ, וצ"ע מה דעתו של הש"ע בזה, ותימא על רמ"א שלא כתב בזה כלום עכ"ל. והבי"ד סי' כ"ג תירץ דניקב תוכו של אות שאני דאפי' נכתב מתחלה בכשרות, אם אח"כ ניקב ולא נשתייר הקף פסול משום דתוכו של אות נחשב כגופו טפי מסביבו, משא"כ הקלף שחוץ לאות הוא מגוף היריעה ופשיטא שאין נקב פוסל, ולכך דוקא בניקב חוץ לאות הוא דמכשרינן היכא דנכתב מתחלה בכשרות, אבל היכא דניקב תוך האות אע"פ שנכתב מתחלה בכשרות פסול דהוי כאלו נפסד גוף האות, כיון שניקב עד שהגיע לגוף האות ע"כ. והביאו אמ"ל בדין פיסול האותיות או' ד',

והנוב"י חי"ד סי' ע"ה כתב צריך להיות בין אות לאות מ"ג ואפי' לא נדבקה שהאות רחוק מחבירו אלא שכל הגויל ניטל בין אות לאות, נמצא שאין מפסיק בין אות לאות רק אויר ולא גויל ג"כ פסול, ואין חילוק בין היה מתחלה נקב בין אות לאות, ובין נעשה אח"כ כיון שהנקב נתפשט בכל הריוח שבין אות לאות פסול. וס"ל להירושלמי דה"ה באותו אות עצמו צריך שיהא גויל מפסיק בין צד זה לצד זה, ולכך אם ניטל כל תוכו של המ"ם הוי כאלו נדבק צדדי אות המ"ם זל"ז, וכמו אות שנדבק לחבירו, ולכך בסעיף ט"ו פסק כהירושלמי, ואפי' ניקב אחר שנכתב, והיינו חומרא של תי' האי שכתב הב"י, ובסעי' ט"ז חשש לחומרא של תי' ב' ולכך אפי' לא נפסק רק למטה בנקב ואינו תופס הנקב עד אות אחר אם נעשה מתחלת הכתיבה פסול ואין מקום לתמיהתו של הט"ז דהרב"י מספ"ל ואזיל הכא לחומרא והכא לחומרא עי"ש. וכן תירץ נה"ש או' ז', ונ"מ בין ב' הטעמים דלסברת בי"ד אם ניקב לאחר כתיבה אין קפידא אלא בניקב חלל האות, דזה נחשב כאלו ניקב בגוף האות, אבל ניקב בין אות לאות אפילו ניטל כל הקלף אין קפידא דזה הוא מגוף היריעה, אבל לסברת נוב"י אם ניקב בין אות לאות ולא נשתייר שום קלף בין האותיות הוא פסול, דזה נחשב כאלו נדבקו האותיות, אבל הלבוש דחה דברי הנוב"י שדימה לניקב בין אות לאות לנגיעת אות לאות, וכן החיד"א בס' לד"א סי' י"ד אות ד'

פסק כבי"ד, ולענין דינא אם ניקב כל חלל האות ולא נשאר מ"ג כלל פסול, ואע"ג די"א דלא הביא מרן דעת הירושלמי אלא לחוש לכתחלה מ"מ כיון דדעת הט"ז בסע"ק ח' והבי"ד ונוב"י ונה"ש ואמ"ל והחיד"א ושאר פוסקים פוסלים הכי נקטינן, ובניקב בין אות לאות ולא נשתייר שום קלף מפסיק ביניהם, אם אפשר יש לגרור קצת ולעשותן מ"ג לחוש לסברת הנוב"י, ואם א"א יש להתיר כסברת הפוסקים הנז"ל, וכן באם אין הנקב ממלא כל החלל שהבאנו לעיל אות נ"א אם א"א לעשותו מ"ג לאותו צד שיש בו נקב, יש להתיר כיון שיש פוסקים דס"ל דלא הביא מרן ס' הירושלמי אלא לחוש לכתחלה, ויש פוסקים דלא פוסלים אלא בניקב כל חלל האות כנז"ל, הילכך אין לחוש אלא לכתחלה, ועיין קה"ס סי' ז' אות ז':

חלק ע

ע) שם אבל אם מתחלה כשנכתב היה שם נקב ונפסק בו וכו', הא דפסלינן כשהיה ההפסק מתחלה, היינו דוקא כשניכר ההפסק אבל אם היה בגויל סדק דק מאד שאינו נראה רק ע"י הבטה דקה ואינו עובר מבחוץ רק מצד הכתב והוא מהודק ואינו ניכר אלא אם מגביהו באצבעו מאחורי הגויל כשר, מהר"י הלוי בת' סי' פ"א והביאו מג"א סע"ק כ"א, מט"י סוף או' א' אמ"ל בדיני נקב וקרע או' ו' לד"א סי' י"ד או' ו' קה"ס סי' ז' אות ד' אמ"ש כלל יו"ד או' ב':

חלק עא

עא) שם. ואם רגל הכ"ף הפשוטה וכו' ואפי' ארוכה יותר מן הראוי לה כל שלא היתה מ"ג פסול, מג"א סע"ק כ"ב ר"ז או' י"ט אמ"ל בדין פסול נגיעת או' באות או' ח' לד"א סי' י"ב או' ח' בי"מ בדין פסול נגיעת אות באות או' ט"ו, ועיין מ"ש לעיל או' י"ט בשם אמ"ל, ולד"א ובי"מ, וצ"ע על הרבנים הנז' ואכמ"ל:

חלק עב

עב) שם. בלי הקף קלף מתחלתו פסול, היינו בלא גרירה, אבל אם יגרור קצת ממנו וישאר צורת כ"ף כשרה, מדי דהוי נדבקו האותיות זב"ז דמותר להפרידם, מג"א סע"ק כ"ז בי"ד סי' כ"ד מאמ"ר או' ט"ו ר"ז או' י"ט אמ"ל בפיסול נגיעת אות באות, אות כ"ב, לד"א סי' י"ב או' כ"ב זכ"ל חי"ד הל' ס"ת א"א, או' ג' פרמ"ג א"א או' כ"ב, דברי מרדכי סי' א' בדף קט"ו ע"ג, קה"ס סי' ז' או' ג' וחקירה ו' מלא"ש כלל ו' אות ו' בחכמה, וכלל ז' אות ב' בחכמה, ואו' ה' בבינה, אמ"ש כלל ח' וה"ה בראשי הלמדין המגיעים לסוף הקלף בגליון של מעלה בלי ה"ג, דמהני גרירה לעשותו מ"ג אמ"ש שם:

חלק עג

עג) אם כתב כ"ף פשוטה מגיע לסוף הקלף בלי ה"ג וחבר קלף בדבק, ועי"כ נעשה מ"ג לא מהני, פרמ"ג א"א אות כ"ב, מלא"ש כלל ז' אות ב' בחכמה, וכן כל אות שלא היה מ"ג בשעת כתיבה לא מהני הדבוק מאחריו לעשותו מ"ג, אבל אם היה חסרות בקלף והדבקו מבחוץ קודם כתיבה כשר, אמ"ל בדיני נקב וקרע או' ז' לד"א סי' י"ד או' ז', ועיין בדברינו ליו"ד סי' ר"ף או' י"ב:

חלק עד

עד) דיני ה"ג אין חילוק בין תפילין לס"ת, מעדני מלך הל' ס"ת או' י"ט קה"ס סוף חקירה ד':

חלק עה

עה) סעי' י"ז. אם נפל טפה דיו לתוך האות וכו', ואם היא מחסרה קוצה של אות פסול, מג"א סע"ק כ"ג בשם הרד"ך, וכוונתם שע"י הטפה עוקץ אחד המעכב כגון קוצה של יו"ד וכה"ג, באופן שע"י שנתוספה דיו על גוף האות שטח העוקץ שוה עם גוף האות ואינו נראה, וכיון שאותו עוקץ מעכב ממילא דלא מהני גרירת הך טפת דיו משום ח"ת, פרמ"ג א"א או' כ"ב, מלא"ש כלל ו' ב' אות בחכמה, ואו' ח' בבינה, קה"ס סי' ח' או' ב':

חלק עו

עו) אם נפלה טפת דיו ונראית כאלו היא גופה של אות אע"פ שהאות ניכרת להדיא פסול, מג"א שם משם הרד"ך, אבל הפר"ח באה"ע סי' קכ"ה או' ט"ו הביא לשון הרד"ך, וכתב עליו וז"ל, ואינו רואה טעם להוראה זו, דאי כשנתעבה הגג או הירך ע"י טפת דיו שנפל בגוף האות מה בכך, ויכול לתקנו ולחזור ולעשותו דק בקולמוס, ואין כאן ח"ת, שהרי אם מניחו כך בלי שום גרירה כשר, וכן כשקוץ קטן כל דהוא יוצא חוץ לאות, באופן שאינו משנה בצורת האות כלל, וגם האות ניכרת לל"ח ול"ט, גם בזה נ"ל להכשיר, ודברי הרב ז"נ בדין זה הם רחוקים מן הדעת עכ"ל וכ"כ הישי"ע או' ט"ז, ג"פ סי' קכ"ה או' ל"ב י"ב, הגב"י מחה"ש או כ"ג, [ומ"ש מחה"ש שם אלא שלא הבנתי וכו' עיין ישי"ע באות הנז' ג"פ שם או' ל"ז] וכן הוא משמעות לשוו הש"ע דכתב ואינה ניכרת האות משמע דאם ניכרת אחר נפילת טפת הדיו כשר, וכ"כ עו"ח או' כ"ד, וכ"כ ב"י בהדיא באה"ע סי' קכ"ה וז"ל, משמע מדבריהם דלא מפסיל שמתקן ע"י מחיקה אלא כשנשתנית צורת האות ע"י הדיו שנפסל בה, אבל כשלא נשתנית צורת האות יכול למחוק טפת הדיו ולא מקרי ח"ת, מאחר שהאות היתה ניכרת, והכי דייק לישנא דהרא"ש וסמ"ג, ובס"ת מבואר יותר עכ"ל, ועיין ג"פ שם או' ל"ז, וכן נוהגים פה בגדאד יע"א להכשיר, וכתב

מלא"ש כלל ז' או' ח' בבינה דלא פליג פר"ח אלא בדין זה, אבל בדין הא' גם הפר"ח מודה הואיל ונחסר קוץ המעכב:

חלק עז

עז) וכן אם נתעבה איזה אות מחמת הכתיבה מרבוי דיו מותר לחזור ולעשותו דק ע"י גרירה, ואין בזה משום ח"ת, רק בשם הקדוש צ"ע אי מותר לעשותו דק מאחר שגם אות עב כשר ואף שהוא עב יותר מכל אותיות השם, כי אין שיעור לעובי האותיות אמ"ש כלל י"א או' ב', ועיין אמ"ל בנגיעת אות באות או' כ"ג לד"א סי' י"ב או' כ"ג דכתבו אם נתעבה גג או ירך אות ע"י רבוי דיו אם נמצא כן בב' וה' יתקנוהו לחזור לעשות דק בקולמוס, ואין כאן ח"ת, ואם נמצא כן בשבת גומרים ' הפ' בברכות ואין מוציאין ס"ת אחר ע"ש, אבל בעירנו פה בג'דאד יע"א, לא ראיתי שנזהרין בזה דאם נתעבה גג או ירך של אות ע"י רבוי דיו אפי' לכתחלה מניחים אותו כך, ושמעתי הטעם שאומרים כיון שהאות כשר למה נעשה בו גרירה וילך נוי האות.

חלק עח

עח) שם. אם נפל טפת דיו לתוך האות ואינה ניכרת וכו' כתב הג"פ באה"ע סי' קכ"ה או' ל"ב, וז"ל משמע לי דמאי דנקט לתוך האות היינו למעוטי נפלה הטפה ע"ג האות ואינה ניכרת הטפה שע"ג בגוף האות אז יכול למוחקה וכו', אבל כשנפלה טפה בתוך האות בין נוגעת בין אינה נוגעת בצד האות הדבר תלוי, אם האות ניכרת ע"י תינוק יכול לגררה, ואם אינה ניכרת, אינו יכול לגוררה דהוי ח"ת עכ"ל, והביאו פ"ת שם או' י"ד, ועיין ביו"ד סי' ער"ד סעי' ז' ובא"ה שם או' ה' פ"ת או' ח',

חלק עט

עט) אם נפל מי עפצא או מי קאוי על האותיות ועשה בהם כתמים כתמים, אין לפוסלם כיון שהאותיות ניכרות. ג"פ שם או' ל"ז פ"ת שם או' ט"ז. אם נפלה טפת דיו על האות והאות ניכרת, עיין בת' נוב"י חאה"ע סי' כ"ה, ועיין פ"ת שם או' ז' ואו' י"ז:

חלק פ

פ) אם כתב מקצת אות ונפל עליו טפת דיו ומחק הטפה והוי אותה מקצת ת"ת וגמר האות ע"י כתיבה פסול, דבעינן שיהיה כל האות ע"י כתיבה ולא ע"י חקיקה, מג"א או' כ"ג בשם הרד"ך, ע"פ פי' לבו"ש, ויא"פ וא"א, וכ"כ קה"ס סי' ת' או' ב'. וכן אם נפלה טפת דיו והיא עשויה כמין חצי אות לא אשכחן מאן דשרי להשלים האות ע"י כתיבה, מג"א שם בשם מהר"ם אלשקר סי' ה' פר"ח בא"ה סי' קכ"ה אות ח' מלא"ש כלל ו' אות יוד בחכמה. אבל הב"י באה"ע סי' קכ"ה מכשיר בשני דינים אלו, וכן פסק רמ"א שם סעי' ד' והביאו מג"א באו' הנ"ל וכן פסק הג"פ באה"ע סי' קכ"ה עי"ש או' ל"ד ול"ו, ואין

לחלק בין גט לתפלין, עיין לבוש וכן פסק מאמ"ר או' ט"ז. ולענין דינא לכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים, ובדיעבד אם כבר נעשה כך יש להכשיר:

חלק פא

פא) **אם** נפלה טפת דיו לתוך חלל בי"ת, ונראית כ"פ או שאין שם בי'ת עליה, או שנפלה לתוך אות אחרת, ואין שמה עליה, אין תקנה למחוק, מג"א אות כ"ג א"ר או' כ"ט. ר"ז או' כ"ב, קה"ס סי' ח' או' ה' אמ"ש כלל י"א או' ב'. ואפי' אין הטפה נוגעת בגג הב' כל שאין צורתה עליה נפסל ולא מתכשר ע"י גרירה משום ח"ת, פרמ"ג א"א, מלא"ש כלל ו' או' ב' בחכמה, ואו' ה' בבינה, וכתב עוד מלא"ש שם אם נפלה לחלל דל"ת ונראה כמו ה', אע"פ שאין הטפה עומדת מכוון כנגד סוף הגג של הדל"ת כמו שדרכו של רגל הה"א להיות עומד, או אם נפלה לחלל טי"ת ונראה כשי"ן אע"פ שאין הטפה נוגעת בשולי או בצדי האות, בכ"ז אין תקנה לגרור הטפה משום דהוי ח"ת, ואפי' לא נדמה לאות אחר, כגון שנפלה לחלל חי"ת או סמ"ך, אלא שע"י הטפה נשתנית צורת האות עד שאינו ניכר לתינוק דל"ח ול"ט, ואפי' אם התינוק קורא אותו כתקונו, אלא שאנחנו רואים שנשתנה צורת האות ואפי' איננה שנוי גדולה, אלא שעכ"פ לא נוכל לאמר עלה שלא נשתנה צורת האות כלל ע"י טפת הדיו, בכל זה אין תקנה לגרור הטפה משום דהוי ח"ת עי"ש:

חלק פב

פב) **אם** נפל טפת דיו על אותיות השם מותר למוחקו לצורך תיקון, קה"ס סי' י"ב או' י"ד אמ"ש כלל י"א או' ב':

חלק פג

פג) **אם** היה האות כתוב כהוגן ונפל עליו טפת דיו שלא בכוונה והאות נשאר בצורתו כמו שהיה, כתב הפרמ"ג במש"ז או' ט"ו דתליא בפלוגתא שבאה"ע סי' קל"א סעי' ה', אבל בס' מלא"ש כלל ו' או' ט"ז בבינה, כתב דבזה י"ל דגם הרמב"ם מודה דפסול, כיון דכתב העליון מכוסה ואינו נראה כלל, וכן נראה לפענ"ד מצד הסברא, דע"כ לא נחלקו אלא אם כתב העליון הוי כתב, אבל כתב התחתון המכוסה, לכ"ע לא הוי כתב, קה"ס סי' י"ד אות ה' בלשכ"ה, וכ"כ אמ"ל בדין נקב וקרע אות יו"ד בשם הרד"ך, לד"א סי' י"ד אות יו"ד

חלק פד

פד) **אם** נפלה טפת שעוה על האות או בתוך האות, אע"פ שהאות אינה ניכרת יכול לגרור השעוה ולסלקה ואין בזה ח"ת, מג"א אות כ"ג פר"ח אה"ע סי' קכ"ה אות ט"ו, אמ"ל בפיסולי האותיות אות כ"א, לד"א סי' י"ב אות כ"א, א"ר אות כ"ט, ר"ז אות כ"ד מלא"ש כלל ו' אות ח' בחכמה, וכן אם נטף חלב על האותיות אע"פ שאין האותיות

נראים, מותר לסלקו, קה"ס סי' ח' אות י"ב, ואם נפלה טפת השעוה על אותיות השם יחמם הקלף מבחוץ ויסר השעוה, אבל לא יסיר בצפורן שע"א ש"ה אות ז' מלא"ש כלל ט' אות י"ג בחכמה, קה"ס סי' י"א אות ד' אמ"ש כלל ט"ו אות ה', ועיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ו או' י"ט:

חלק פה

פה) שם אין תקנה לגרור הדיו וכו' ודבר פשוט שאפי' אם הטפת הדיו לח עדיק פסול, ט"ז אות ט"ו, א"ר או' כ"ח, ר"ז אות כ"ב קה"ס סי' ח' אות ה' מלא"ש כלל ו' סוף אות א' בחכמה:

חלק פו

פו) שם דהוי ח"ת פי' דחוקק התוך של המחק וממילא נשאר מה שאינו מוחק בצורת אות, ט"ז שם, וכל שנפסל האות משום ח"ת לא מהני להעביר עליו קולמוס, עו"ת אות כ"ה מג"א אות כ"ו ר"ז אות כ"ט קה"ס ס' ד' או' ג' מלא"ש כלל ו' אות י"א:

חלק פז

פז) שם וה"ה אם טעה וכתב דל"ת במקום רי"ש או בי"ת במקום כ"ף, אין תקנה למחוק התג וכו' פי' ע"י המחק של התג אין תקנה, אבל אם רוצה להוסיף עליו דיו ולעשותו עגול ודאי שפיר דמי, וכן בעשה רי"ש במקום דל"ת יש תקנה להוסיף דיו ולעשותה מרובעת דדוקא חקיקה פוסלת, וכל שיש תקנה היינו קודם שכתב אות שאחריו אבל לא אח"כ, דאז הוי שלכ"ס ופוסל בתפילין ט"ז אות ט"ז, מג"א סע"ק כ"ד ה"ב אות כ"ב, א"ר אות כ"ט, פר"ח אה"ע סי' קכ"ה אות ט"ו, ר"ז אות כ"ג אמ"ל בפיסול נגיעת אות באות אות כ"ה, לד"א סי' י"ב אות כ"ה, קה"ס סי' ח' או' א' בלשכ"ה, מלא"ש כלל ו' או' ט' בחכמה, אמ"ש כלל י"א אות ב', וכן נוהגים פה בגדאד יע"א:

חלק פח

חף) סעי' י"ח מ"ם פתוחה שנדבק פתיחתה ונסתמה אין מועיל לגרור הדבק ולפותחה, משום דהוי ח"ת וכו'. כתב ג"פ באה"ע סי' קכ"ה אות ל"ח וז"ל, ויראה לי כי מ"ש מהר"י בן חביב ובנו, וכן הסכים מרן, הפי' דיגרור החרטום של המ"ם היינו לצאת י"ח ת' הרשב"א המיוחסות סי' רל"ו דס"ל דצריך לגרור הצד הדבוק, כגון רגל של קו"ף וכ"ף שנדבקו דא"צ למתוק אלא הרגל כי הגג כדין נכתב, ולפיכך כתבו דיגרור החרטום אמנם להרא"ש אפשר דס"ל דאע"ג דבגרירת הדבק לא סגי, מ"מ כשימחוק מקצתה עד שיפסיד צורת המ"ם מאיזה מקום שיהיה מצד התחתון וכיוצא וחוזר ומשלימה ע"י חק יריכות סגי, כיון שנעשה מעשה בגוף האות עכ"ל, וכ"כ פרמ"ג א"א אות ל' על שם הלבוש, דכל שנגמר על ידי כתיבה שרי, אע"פ שקצת נכתב בפיסול, והביא לו ראיה מאה"ע סי'

קכ"ה ס"ד, וכן קה"ס בחקירה ב' הביא סברא זו, וכל זה שכתבנו הוא למצוא סמך על מנהגינו פה בגדאד יע"א, שאין מקפידים למחוק כל הנכתב בפיסול, אלא גוררין מאיזה מקום שיהיה עד שנפסד צורתו ומשלימין ע"י כתיבה אבל כל הירא וחרד אל דבר ה' לא יזוז מדברי מרן והאחרונים שכתבו צריך לגרור כל הנכתב בפיסול, עיין לקמן אות ק"ד, מיהו היכא דלא אפשר יש לסמוך על המנהג:

[חף] **שם ורי"ש שעשאה כעין דל"ת יש להחמיר וכו'**. כתב ב"י הטעם דכתיבת המ"ם פתוחה היא בב' כתיבות דהיינו מתחלה כותבין נו"ן כפופה ואח"כ תולין מצדו כמו ו', וא"כ כל שנעשה הפיסול בו, דהיינו הוא"ו צריך לגרור כולו, אבל הנו"ן שנכתבה בהכשר אין לגוררה, לאפוקי ברי"ש שעשאה כעין דל"ת דבפעם אחת נכתב הכל בפיסול צריך לגרור כולו עי"ש, ולפי זה משמע הא דצריך לגרור הוא"ו היינו דוקא שנדבק בשעת כתיבה שהפיסול נעשה בוא"ו, אבל אם לאחר שנכתבה האות כתקנה נסתמה, אין צריך לגרור הוא"ו דוקא, אלא יגרור ממנה מאיזה מקום שירצה עד שלא תשאר צורת מ"ם, דהיינו שלא יכול התינוק לקרותה מ"ם, וכ"כ המג"א בסע"ק כ"ה דשאני בין שנעשה האות בפיסול ובין שנכתב בכשרות ואח"כ נפסל, וז"ל שם אם כתב מתחלה רי"ש ואח"כ טעה ועשה בו תג כעין דל"ת, סגי ליה כשיגרור הגג או הירך עם התג ויחזור ויכתבנו כעין רי"ש, כנ"ל להל' והמחמיר תע"ב עכ"ל, והביאוהו להל' כל האחרונים ז"ל, וה"ה אם נפלה טפת דיו על האות לאחר שנכתב כל האות בכשרות ונתקלקלה צורתו שא"צ לגרור כל האות, אלא יגרור ממנו עד שלא תשאר צורתו, פרמ"ג א"א בפתיחה לסי' ל"ב והיא בסוף סי' ל"ב בד"ה השלישי ובאות ב', וכן פסק יד אפרים סע"ק כ"ג לדעת הש"ע, אבל הב"ח כתב שצריך לגרור כל האות, מלא"ש כלל ו' אות ג' וכ"כ קה"ס סי' ח' אות ה' ויש להחמיר לכתחלה, אמנם אם כתב ה'א במקום דל"ת שכתב ג"כ הפרמ"ג במש"ז אות י"ז שיגרור רגל היתר, וגם מן הגג עד שלא ישאר צורת דל"ת ויתקן בכתיבה אפשר לומר דגם הב"ח מודה בזה דא"צ לגרור הכל, דכיון דגם כשהוא ה'א הרי עכ"פ שם אות עליו ולא בטלה צורת כתיבה מנה, רק שצריך לתקנה מחדש, לשכ"ה שם, ואם גורר את הרגל צריך לגרור עד שלא ישאר ממנו כלום, דאם נשאר מן הרגל אפילו כשיעור יו"ד עדיין צורת דל"ת עליה, לשכ"ה שם]:

חלק פט

פט) **אם** כתב כ"ף פשוטה במקום ה'א, ימחוק תחלה מן הרגל עד שנעשה דל"ת ואח"כ יכתוב רגל השמאלית, ואם יכתוב תחלה רגל השמאלית אין לה תקנה עד שימחוק כל הרגל, ואם אירע כה"ג בשם צ"ע, פרמ"ג א"א אות כ"ו קה"ס סי' ח' אות ה':

חלק צ

צ) אם עשה בכ"ף פשוטה גג רחב ביותר עד שנפסלה אם יכול למשוך הרגל עד שיהיה כפלים מן הגג שפיר דמי, ואם לאו צריך למחוק כל הגג מג"א או' כ"ו בשם ר"י הלוי סי' פ"א, וכתב הפרמ"ג שם יראה כל ל"ד אלא אם גרר עד שנשאר צורת ו' עליה ומתקן אחר כך וכן פסק מלא"ש כלל ו' אות ה' בחכמה קה"ס סי' ח' אות ט' ולא דמי לרי"ש שעשאה דל'ת שצריך לגרור כולו דשאני הכא אף שהיא דומה לרי"ש מ"מ הרי ראויה היא לעשות ממנה כ"ף כשימשוך את הרגל יותר ואף אם אין מקום למושכה מ"מ יש כאן מקצת כ"ף ולכן א"צ לגרור כולה, אלא לקלקל צורתה, לשכ"ה שם אות יו"ד וכ"כ יד אפרים, אלא שאם לא היה מקום למשוך את הרגל יותר הניח בצ"ע עי"ש, ואע"ג דיש מדמין אותה לריש שעשאה דל'ת, והם הט"ז ביו"ד סי' רע"ג סע"ק ד' וחידושי רע"ק בזה הסי'. נוהגים פה בגדאד להקל כס' המג"א ודעמיה, ואם אירע כזה בשם עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ו או' פ"ה:

חלק צא

צא) ע' שנכתבה במקום ו' אסור למחוק קצתה ותשאר ו' משום ח"ת, כי צריך שיגרור גוף האות ולא שימחוק מקצת אות וישאר הנשאר אות אחרת, ב"י בשם ר"י בן הרא"ש, ואפילו אם מתחלה עשה הוא"ו ואחר כך עשה העיגול סביב. אפ"ה פסול משום ח"ת, מאמ"ר אות י"ח דלא כעו"ת אות ל':

חלק צב

צב) שני ביתי"ן הסמוכין בתיבה אחת שנדבקו בתחתיהן ונפסדה צורת האות למראית העין שאינה ניכרת אם היא בי'ת או כ'ף, אין תקנה לגררה להפריש הדיבוק דמקרי ח"ת, ותיקונו שיגרור הרגל הבי'ת הב' ויחזור ויכתבנו, דב"ש סי' פ"ט, אמ"ל בפיסול נגיעת אות באות אות ב', לד"א סי' י"ב אות ב' אמ"ש כלל ז' או' ב':

חלק צג

צג) וכן בנדבק גג הרי"ש לגג הבי'ת ואין ניכר בין רי"ש לדל"ת פסול וצריך לגרור הרי"ש ולכתבו מחדש, אבל אם הדיבוק הוא דק ועדיין צורת האות ניכרת א"צ לגרור רגל הבי"ת או הרי"ש. דב"ש סי' פ"ט, אבל הפמ"ג בא"א או' כ"ז כתב אם נדבק הרי"ש לבי"ת נעשה מ"ם וצריך למחוק אף הבי"ת, והביאו מלא"ש כלל ו' או' ד' בחכמה. וכן ב' זיינין שנגעו בראשיהן יחד ונדמו לחי"ת, או כ"ף כפופה שנגעה לוא"ו שאחריה ונדמית למ"ם או ו' שנבדבקה למטה באות אחר שבצדה ונדמית קצת לנו"ן, וכל כה"ג לא מהני הפרדת הדיבוק דהוי ח"ת, לכן צריך לגרור עד שיפסול כל אות מאלה שנדבקו מצורתו ויכתבם מחדש, מלא"ש שם, וכן אם כתב ו' או זי"ן ואפי' ריש לא ארוך ומשוך קרוב וסמוך

לבי"ת או לכ"ף כפופה ונדבק תחתיתו ונראה כעין טי"ת נמי פסול, אמ"ש שם כלל ז' או' ב. ואע"ג דיש אומרים אם נדבק כ"ף כפופה לוא"ו שאחריה ונעשה מ"ם פתוחה או שנדבק תחתיתו ונעשה טי"ת, יגרור רק הוא"ו שנעשה בפיסול והכ"ף ישאר בכשרותו, והם ר"ז או' כ"ח אמ"ש כלל ו' אות ב', נוהגים פה **בגדאד** יע"א להחמיר כסברת הפרמ"ג והמלא"ש:

חלק צד

צד) **אם** נדבקה פ"א עם הוא"ו שאחריה מלמטה נשתנית צורתה לטי"ת מער"ק על הרמב"ם הל' תפילין פ"א הל' י"ט בשם הרד"ך, וה"ה אם נדבק עי"ן עם אות שאחריה מלמטה כגון ו' או זי"ן או ך' פשוטה או רי"ש לא ארוך ומשוך וכיוצא, ונראה כעין שי"ן שהוא פסול, וכן מנהגנו פה **בגדאד** יע"א לפסול בכה"ג:

חלק צה

צה) **אות** טי"ת שנגע התג הדק שלה למטה, נשתנית ונפסדה צורתה קרינן ביה. מער"ק שם בשם מהרנ"ח סי' א' אמ"ל בצורת האותיות או' ט' לד"א סי' י"ד או' ט', וא"צ גרירת כל האות כי הראש שלה נעשה בתחלה בצורת נו"ן נעשה בהכשר, ופשוט הוא, מער"ק שם בשם ב"ח:

חלק צו

צו) **יו"ד** שעוקץ השמאלי שלה ארוך כמו רגל הימין או יותר, ומתוך כך נראית כמו חי"ת. אופן תקנתה נ"ל אם הסופר כתב תחלה את היו"ד עם הרגל הימיני ואח"כ עשה את העוקץ השמאלי והאריכו יותר מדאי, אז די שיגרור רק את העוקץ הזה וגם את הרגל הימני ויחזור ויתקנם כראוי, אבל אם עשה את השמאלי תחלה כאשר נוהגים הרבה סופרים בכתיבת היו"ד שעושים תחלה קו דק שיהיה הת"ג והעוקץ השמאלי וממנו מושכים גוף היו"ד אזי צריך למחוק כל היו"ד לכותבה מחדש. קה"ס סי' ח' או' ז' ודלא כשו"ת זכרון יוסף הביאו שע"ת או' כ"ג שכתב שדי לגרור הקוץ הארוך לבד עד שיהיה קצר כהלכתו. מלא"ש כלל ו' או' ט"ו בבינה, וכ"כ בספר לד"א סי' י"ג או' יו"ד בשם בית יאודה ח"א יו"ד סי' נ"א, דלא מהני גרירת העוקץ לבד דהו"ל ח"ת בין כך ובין כך, אם יוכל לתקנה בדיו מה טוב, קה"ס שם, וכגון שלא כתב אחריה כלום דא"כ הוי שלכ"ס ובתו"מ פסול והוא פשוט:

חלק צז

צז) **אם** נמצא יודי"ן כעין למדי"ן קטנים פסולים וצריך למחוק כל היו"ד ולכותבה מחדש לד"א שם בשם בית יאודה שם אמ"ש כלל ה' או' ד', ואם אירע כן ביודי"ן של השם עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ו אות ע"ב:

חלק צח

צח) **שם**. **אם נדבקה אות לאות וכו'** ואפי' בקו דק מאד, מלא"ש כלל ז' אות א' בחכמה, קס"ה סי' ז' אות א':

[צח] **שם**. **בין קודם שתגמר וכו'** כתב ט"ז סע"ק י"ח וז"ל, מ"מ אם נמצא כן בס"ת אין להוציא אחרת דכתב ב"י בשם הרשב"א אפי' אינו גוררה כל שהוא יכול לגרור כשר וכדר"ז דאמר כל הראוי לבילה וכו' עכ"ל והא דלא פסק מרן כדברי הרשב"א, נראה דסמך על מ"ש בסה"ת בשם מ"ס דכ"ז שעדיין הם מודבקים יחד לא יקרא בו, עו"ת או' נ"ט, וכ"כ השכנה"ג בהגב"י או' י"ד מנהגנו דאפי' בדבוק אות לאות שנמצא בס"ת בשבת ויו"ט להוציא ס"ת אחר, והביאו אמ"ל בפיסול נגיעת אות לאות או' ט' לד"א סי' י"ב או' ט', וכן מנהגנו פה **בגדאד** יע"א, ואין חלוק בזה בין קריאת ס"ת בשחרית או בב' וה', דבכל קריאה אם נמצא דבוק מוציאים ס"ת אחרת, אמ"ל שם לד"א שם]:

חלק צט

צט) **שם**. **בין אחר שנגמרה פסול**. הנה מבואר מדברי מרן ז"ל בב"י בשם הרא"ש והפוסקים. וממשמעות דבריו כאן בש"ע דאע"פ שנגמרה האות לגמרי וסלק ידו ממנה ואח"כ נדבקו האותיות בדיבוק בעלמא שאינו מפסיד צורת האות אפ"ה פסול כ"ז שלא הפרידן, ויש להקשות שהרי כבר נתבאר דטעם פסול דבקות האותיות הוא משום דבעינן שתהא כל אות מ"ג מד' רוחותיה סביב, ומאחר שכן קשה למה תפסל כשנכתבה מתחילה בכשרות והיתה לה שעת הכושר, והא כבר נתבאר לעיל סעי' י"ו דאע"ג דקימ"ל דחסרון הגויל סביב פוסל כמו דבוק האותיות, מ"מ כל שמתחלה נכתבה בכשרות מ"ג מד' רוחותיה אע"פ שאח"כ נחסר הגויל לית לן בה, ומ"ש הכא ולא מצאתי לאחד מן האחרונים ז"ל שנתעורר ע"ז, ושמא י"ל דנהי דפסלינן כל שיש נקב או חסרון הקף גויל מתחלה כמו בדבוק האותיות, מ"מ לא מחמרינן ביה כמו בדבוק האותיות כיון דאין פיסול חסרון ה"ג מצד שניטל הגויל ברור כ"כ כמו חסרון ה"ג מצד דבוק האותיות, מאמ"ר אות י"ט, ועיין מ"ש לבו"ש:

חלק ק

ק) **שם**. **ואם גרר והפרידה כשר וכו'**, כתב ב"ח באה"ע סי' קכ"ה אין לגרר אלא בנגיעה קצת בדיו מועט והאותיות ניכרות היטב כל אחת ואחת, אבל בדביקות ממש כל גופו של אות הו"ל ח"ת, והביאו מג"א או' כ"ז, א"ר או' ל"א, ג"פ סי' קכ"ה או' כ"ה, וכ"נ מהט"ז שם או' ו', אבל הרב חלקת מחוקק שם או' ט' כתב, דהכל תלוי בהכרת תינוק, ואין חלוק בין נגיעת מקצת לנגיעת כל הגובה, וכ"כ הפר"ח שם או' י"א, אמ"ל בפיסול שנגעה אות באות אות י"ט. לד"א סי' י"ב או' י"ט, בי"מ בפיסול נגיעת אות באות או' כ"ח:

חלק קא

קא) **שם**. **אם נגעו רגלי הה"א והקו"ף וכו'**, ואם נדבקה רגל הה"א או הקו"ף לגג כחוט השערה באופן שהתינוק יודע שהוא ה"ה, כתב הרלב"ח סי' ל"ז, מי שיקל להפריד לא אמחה בידו, אמנם מהרד"ך בת' חולק עליו עי"ש בית א' ת' ל"א, וכן נראה להחמיר, כ"כ עו"ת או' כ"ג, וכן דעת א"ר או' ל"ג, ר"ז או' כ"ג, וכן הפר"ח באה"ע סי' קכ"ה או' י"א הביא דברי מהרלב"ח וכתב עליו וז"ל, וליתא דאין להורות קולא בדבר וראוי לגעור במי שעושה כן, וכן דעת מהרד"ך ועיקר, עכ"ל י"א הגב"י, אמ"ל בפיסול נגיעת אות באות אות י"ח, לד"א סי' יב א' י"ח, בי"מ בפיסול נגיעת אות באות או' כ"ו מלא"ש כלל ו' או' א' בחכמה, ואו' ב' בבינה, ועיין ביו"ד סי' רע"ו סעי' י"א בהג"ה, ובדברינו לקמן סי' ל"ו בצורת הקו"ף בד"ה ואם:

חלק קב

קב) **שם**. **אם נגע רגל האל"ף או פני האל"ף וכו'**, נ"ל דוקא שנגעה היו"ד עצמה באל"ף, אבל אם קוצה השמאלי של היו"ד נוגעת באלף כשר, כמ"ש באה"ע סי' קכ"ה סעי' ט"ז, דהא אפי' בלא הקוצה מקרי יו"ד, מג"א סע"ק כ"ט, בי"ש שם אות ו' א"ר אות ל"ג ר"ז אות כ"ו, אמ"ל שם אות ל"ב, לד"א שם אות ל"ב, בי"מ שם אות נ"ט, אמ"ש כלל ז' אות ד', אבל הפר"ח שם אות כ"ט כתב דאין להקל, לפי שיש כאן שינוי צורת אות. וכ"כ מלא"ש כלל וא"ו או' א' בחכמה, ואו' ד' בבינה, והנה לדיעה הא' י"א דכשר בלא גרירת הדבוק, וי"א דבעי גרירה, עיין קה"ס בחקירה ה' מ"ש שם, ומנהגנו פה **בגדאד** יע"א, כדיעה הא' ולהכשיר דוקא ע"י גרירת הדבוק:

חלק קג

קג) **שם**. **ואין תקנה בגרירה וכו'**, אבל להוסיף דיו ולעשות לה צורת יו"ד שפיר דמי, עיין לעיל סוף או' צ"ו, ובדברינו ליו"ד סי' רע"ו או' ע"ד:

חלק קד

קד) **שם**. **אלא יגרור כל מה שנעשה בפיסול וכו'**, דהיינו אם נדבקה היו"ד העליונה של האלף בקו האמצעי וגמר את האל"ף, צריך לגרור הקו האמצעי עם היו"ד התחתונה, משום ששניהם נכתבו בפיסול, אבל אם היו"ד התחתונה נוגעת בעצמה אל הגג א"צ לגרור הגג אלא יו"ד התחתונה בלבד שנעשית בפסול, מג"א סע"ק ל' ופי' א"א באו' הנז', ויד אפרים או' ל"ה, וכ"כ ר"ז או' כ"ו קס"ה סי' ח' או' ג', אמ"ש כלל ז' אות ד', והגם דהא"א כתב שם דדעת הלבוש א"צ לגרור כל מה שנעשה בפיסול. כי אם היו"ד לבדה, אין לזוז מדברי הפוסקים הנ"ל. וגם דברי הלבוש יש לפרשם בענין אחר, עיין קס"ה סי' ח' או' ג' בלשכ"ה, ועיין לעיל או' פ"ח א', והא דאמרינן שצריך לגרור הקו היינו אם

כתב את היו"ד תחלה, ואח"כ את הקו האמצעי אבל אם כתב תחלה את הקו האמצעי ואח"כ את היו"ד ונדבקה, יגרור את היו"ד ולא את הקו, כי הקו נכתב בהכשר, והיו"ד בפיסול, ואם לא תקן עד לאחר שכתב גם את היו"ד התחתונה, אזי צריך לגרור גם אותה, יד אפרים שם, קס"ה שם, אמ"ש שם:

חלק קה

קה) ואם נכתבה כל האל"ף בהכשר. ואח"כ נפלה טפת דיו ואפי' על היו"ד העליונה די לגרור אותה לבדה ולכותבה בהכשר קס"ה שם או' ד' ועיין לעיל אות פ"ח ב':

חלק קו

קו) שם בהג"ה, וכן הדין ביודי"ן השי"ן והצד"י וכו' וה"ה רגלי התוי"ן לבוש מג"א או' ל"א, ופי' דהיינו יודי השי"ן שנעשו קו ישר ולית בהו צורת יו"ד, וכן התי"ו רגלו השמאלי נעשה קו ישר ולא יצא למטה לחוץ, אבל אינו מזיק אם נתעבו הקוין למטה או רגל התי"ו למעלה, פרמ"ג א"א ולבו"ש, וכן יודי הווי"ן והחתי"ן והטתי"ן וראש הלמ"ד והאו"ו של המ' פתוחה, והנוני"ן אם נעשו כעין קוים פשוטים וכל כיוצא בהם הצריך להיות כעין ראש עליהם ונעשו בלא ראשים פסולין, ובתו"מ אסור לתקן משום שלכ"ס, ואף להוסיף דיו עליהם אסור רק בוא"ו שעל הלמ"ד. כתב קס"ה [סי' ה' או' י"ז בלשכה] להכשיר בשעת הדחק אם אין לו תפילין אחרים, וכגון שהוא בדרך, אמ"ש כלל ז' או' ד' והיינו בלא ברכה לשכ"ה שם, וכתב שם יש להכשיר נמי אם נמצא כן בס"ת בשבת שא"צ להוציא אחרת, וצ"ע דכוין דבתפילין אינו מניחן כ"א בשעת הדחק ובלא ברכה איך בס"ת אין להוציא אחרת ולברך עליה וע"כ נראה דגם בס"ת אין לברך אם נמצא כזה אלא צריך להוציא אחרת וכ"מ מדברי הפו' הנ"ז שהאי גוונא הוא פסול ועיין לקמן או' קי"ב וסי' ל"ז בצורת הפ"א:

חלק קז

קז) וכן אם נדבקו יודי"ן אלו זל"ז מלמעלה דפסול, ואין מועיל בזה בדיקת תינוק וצריך למחוק מן האות כל הנעשה בפיסול ואח"כ יכתוב אותה כתקונה דב"ש סי' קע"ו, והביאו אמ"ל בצורת האותיות או' ע' לד"א בצורת האו' סי' י"ג או' ע' אמ"ש כלל ה' או' ד', וכן יודי הטי"ת שנדבקו זל"ז שפסול ואסור לתקן משום ח"ת אמ"ש כלל ז' או' ג' וכן הדין בנדבקו קוי העי"ן זה לזה עד שנפסדה צורת האות דב"ש שם, והא שהכשיר אמ"ש בכלל הנז' בנגיעת קוי השי"ן זל"ז באמצען לתקן [ר"ל ע"י הפרדת הדבוק] היינו מפני שלא נשתנית צורתה:

חלק קח

קח) אות שי"ן שהיודי"ן שלה נדבקו אחר הכתיבה זה בזה כחוט השערה, מותר לתקנה בגרירה דאין זה תחת סוג ח"ת כיון דצורתה עליה, אלא דאינה מ"ג וא"כ שרי לגררה להקיפה גויל, ואפילו אם נדבקו היודי"ן הנ"ל בתחלת הכתיבה שרי לתקנה בגרירה, זר"א ח"ב סוף סי' קכ"א, בי"מ בפיסול נגיעת האותיות או' כ"ז:

חלק קט

קט) סעי' יט. בתחלת הכתיבה יאמר בפיו וכו'. עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ד אות א"ב ואות ד':

חלק קי

קי) שם מלבד זה בכל פעם שכותב אזכרה צ"ל וכו'. עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ו כל דינים השייכים לכתיבת השם, וגם כונת כתיבת השם, עי"ש או' ו' ובסי' ל"ה:

חלק קיא

קיא) סעי כ'. צריך לדקדק וכו', ותמצא עונש הסופר מרובה וכו'. הלבוש האריך כאן במה שלא יפה עושים הסופרים שמניחים לנערים לכתוב תפילין כדי שירגילו בכתב, והפליג מאד בעונשם, גם הלעיג על אותם שאומרים לסופר כתוב תפילין לשמי שהוא טעות גדול, ט"ז סע"ק י"ט:

חלק קיב

קיב) עוד כתב שם הלבוש וז"ל, על כן ודאי הוא מן הראוי למי שיש כח בידו למנות כותבי תפילין מהוגנים אנשי אמת שונאי בצע בעלי תורה יראי אלקים וחרדים על דברו בכל עיר ועיר ובכל פלך ופלך כמו שממנים שוחטים ובודקים, ולא יאמינו לכל הסופרים, שאין כונתם אלא להרויח ממון ע"י כתיבה ותקון יפה עושים בעשיית התפילין וכו' עי"ש. וכתב הפרמ"ג [א"א אות ס"ט] ולדעתי יותר משוחט, כי שם רק לאו דנבלה, וכאן מבטלין כל ישראל עשה בכל יום ומברכים ברכות לבטלה ואפילו נאמר דלא תעשה חמור מעשה, מ"מ ברכה לבטלה שעובר על לאו דלא תשא י"א דהוי ד"ת ובצרוף עשה ודאי חמור משוחט עכ"ל. והנה השמלה חדשה כתב בדיני השוחט שצריך שיהיה יודע ספר דהיינו ללמוד מעצמו ולהבין בקצת גמ' עם פרש"י שאז יש לו לב מבין להזהר בדרכיו שיהיו מתוקנים, וכן יש ליזהר גם בסופר:

חלק קיג

קיג) וראיתי להעתיק פה מ"ש בס' משנת חסידים סעי' רכ"ח וז"ל מתוך כתב הרב וכו' יראה הרואה שפלות הדור שאנו בו שהוא יתום ואין דורש ואין מבקש על דברים כאלו שהם ברומו של עולם, וכל ריק ופוחז שיודע לכתוב איזה כתב אשורי מקולקל מתלבש בטלית שאינו שלו ומקבל סמיכה להיות סופר סת"ם ועל סתו"ם כאלה יסמכו קהל

ועדה וישראל הקרובים והרחוקים ויהיה לנו מן התימה שאנו צועקים ואין אנו נענים מה תמיהא היא זאת, פוק חזי עובדא דר' חזקיא ור' ייסא [בזה"ק פ' אחרי מות דף ע"א] ותדון מניה דאם על יתרון ו' דהוה בקרא ושוסעת שסע פרסות דחו להני מתיא מבי מתיבתא ואמרי להו דהוי הס"ת פסול ומשקר בשמא דמלכא, מה יעשו בס"ת הנכתב בכל החסרונות האמורים וכיוצא בהם וכו' לבי דוי ואין בידי שבט מושלים לתקן רק להודיע צערי לרבים אולי יחנן ה' ובדורות הבאים המצא ימצא איזה תיקון ויוכשרו דברי עכ"ל. קס"ה סי' א' בלשכ"ה אות א', ועיין עוד מלא"ש כלל א' אות א' שהאריך בענין זה:

חלק קיד

קיד) **כתב** רבינו חיד"א ז"ל בס' תורת השלמים [הנלמד לספרו לד"א] נאה לסופר הטבילה תמידית ויקדש את פיו מכל אלה וקללה ויהיה לשונו נקי וכו' והמשכיל יעי"ש וימצא עוד דברים רמים. לשכ"ה שם:

חלק קטו

קטו) **שם צריך לדקדק בחסירות ויתירות וכו' ונמצאו המניחים אותם מברכין בכל יום ברכה לבטלה וגם שרוי בכל יום בלא מצות תפילין וכו'** ולכן אין לקנות ספרים ותפילין ומזוזות אלא מן המומחה שנטל קבלה מן חכם שהוא אומן ביד ואין בכתיבתו שום ספק שינוי אותיות וגם בקי בהלכות הנצרכין לעיבוד ולכתיבה ולהגהה ולבדיקה מן הדיבוקים והפירודים והכנסת הפרשיות לבתים ורבוע הבתים והתפירה ועשיה לשמה ויש לו כתב לראיה מן החכם הבקי בזה כמו שכתב רמ"א ביו"ד סי' א' סעי' א' גבי שוחטים ובודקים וה"ה לסופרים כי חמור הסופר מן השוחט כי שם רק לאו דנבלה וכאן מבטלין כל ישראל עשה בכל יום ומברכים ברכות לבטלה כמ"ש למעלה אות קי"ב בשם הפרי מגדים יעו"ש ואם אין לו קבלה וכתב לראיה שהוא אומן ובקי בהלכות ויראת שמים על פניו לא יקנו ממנו כי רבה המכשלה וכל הבא למלאת ידו ללמוד מלאכת הכתיבה נעשה סופר ותופר וסוחר ומי יודע שהוא אומן ובקי בהלכות הסתום כי רבו ואפשר שהוא חטא ולא ידע ואשם וכו' ועוד כי באזנינו שמענו שפעמים פתחו תפילין ומצאו בו פרשיות קרועים ופעמים נמצא בו גרעין של תמרים וצמר גפן תמורת הפרשיות ואוי ואויה להם וכו' למי שעושה זאת כי הוא חוטא ומחטיא את הרבים וכו' וכן בסתו"ם הנשלחים ממקום למקום לא יקנום כ"א יש להם כתב ועדות לראיה כי הם יוצאים מתחת יד סופר אשר הוא אומן ובקי בהלכות ומוסמך ע"י חכם שנתן לו קבלה ויש לב"ד לחקור ולדרוש בכל זמן ועידן על הסופרים והמגיהים והבודקים והמוכרים כמ"ש רמ"א ביו"ד שם על השוחטים ובודקים וה"ה והוא הטעם שצריך לדרוש ולחקור בענק מלאכת הסופרים כדי לזכות את העם ועליהם תבא ב"ט:

כתב הראיה של מלאכת הסתו"ם צריך שתהיה על כל דבר ודבר דהיינו אם הוא מעבד עורות צריך שיהיה לו כתב ראיה שהוא בקי במלאכת עיבוד העורות שלא יטשטשו אח"כ האותיות וגם בכל דינים הנצרכים לעיבוד, ואם הוא סופר שהוא אומן בכתיבה שלא יש בה שום שינוי צורת האותיות ובקי בכל הדינים הנצרכים לה, וכן אם הוא מגיה או בודק או תופר או עושה בתים ורצועות כל או"א במלאכתו, וגם שיהיה חיזר על לימודו תמיד בכדי שלא יבא לידי שכחה לפי מה שהוא אדם וראוי שיחזור פ"א כל ל' יום כמ"ש השמ"ח ביו"ד שם או' ז', גבי שו"ב יעו"ש:

וסדר בדיקת והגהת הסתו"ם כך היא צריך להיות שני סופרים בקיאים חכמים ונבונים שיש להם קבלה בכתב וראיה שנתלמדו מלאכת ההגהה והבדיקה מן סופר מומחה ובקי במלאכה הזאת, ויקחו להם שני ס"ת אחד ביד זה ואחד ביד זה כדי שיהא אחד קורא ואחד שומע ויקרא הקורא התיבות כפי המסורת ולא כפי המקרא מילה במילה במיתון וישוב הדעת ויראת שמים על פניו וכשיגיע לפרשה פתוחה או סתומה אומרים בקול רם בפיו פתוחה או סתומה כדי שישמע חבירו וישיב לו אם אצלו הם מחולפים פתוחה בסתומה וכן כשיגיע למקום שצריך נקוד יגביה קולו ויאמר נקוד כדי שישמע חבירו וישיב לו אם אצלו אינו נקוד וכל טעות שימצא יציין בראש השיטה ואח"כ יתן לסופר לתקן ואחר שתיקן הסופר יחזור המגיה ויראה הספר בינו לבין עצמו אות באות ויתקן אם יש בו שינוי אות או דיבוק או פירוד ואם נראה בו עוד טעות או פסול יתן לסופר לתקן ואח"כ יקח אותו הבודק השני ויעשה לו הגהה שהיא הקריאה כמו שעשה הראשון ואח"כ ג"כ יעשה לו בדיקה בינו לבין עצמו כמו שעשה הראשון ואם לא מצא בו השני שום דבר זה הס"ת כשר אבל אם מצא בו אח"כ השני ג' טעות יש להחמיר ולהצריכו עוד הגהה אחרת, ואם מצא דבוקים או פרודים צריך עוד בדיקה אחרת אבל עכ"פ פחות משני הגהות ושני בדיקות בשני סופרים אסור לקרות בו בצבור כי א"א להיות נקי מטעיות ודבוקים ופרודים ושנוי אות פחות משני בני אדם שעשו לו שני הגהות ושני בדיקות כי החושים של בנ"א אינם שוים ואפשר שיראה זה מה שלא ראה זה אבל באדם אחד א"א ואל תאמן, וכן הסדר במגילה ותפילין ומזוזה אלא רק החילוק הוא בתפילין ומזוזה אם נמצא טעות או פסול פסול משום שלא כסדרן אבל שני בני אדם צריך כדי שיתחלפו החושים וא"א מבלעדם וכל שהוא עושה פחות מזה הסדר הרי הוא מכשיל את הרבים וכו' וכל המרבה הרי זה משובח ותע"ב, ובעובי בגדאד יע"א בימי הקדמונים טרחו החו"ר הרבה בענק הגהות ובדיקות הס"ת ולא מצאו מנוחה עד כשתקנו לעשות לכל ס"ת ארבעה הגהות ושלשה בדיקות סך הכל ז"פ כדי להחליף החושים של

בני אדם כי אינם שוים כי אפשר שיראה זה מה שלא יוכל לראות זה וסדרם הוא כך בתחלה עושים ב' בני אדם כל אחד הגהה ובדיקה על הסדר שכתבנו לעיל ואח"כ השלישי עושה ג"כ הגהה ובדיקה ואם ימצא טעות יקח קנס משנים הראשונים והרביעי יעשה הגהה לבד, וע"כ כל אדם ישתדל לעשות לס"ת שלו כסדר הזה שהוא נכון ואל יחוס בשביל הממון למצוה רבה כזו ויהיה ס"ת שלו מוטעה ח"ו וגורם מכשול לרבים שאינם קורים בס"ת כשר וברכה לבטלה ובא לתקן ונמצא מקלקל ח"ו וכשקונה ס"ת למשל בעשרים זהובים יחשוב שהוא בשנים ועשרים או יקנה בפחות כדי ליתן השאר לבודקים ולמגיהים וכשם שהוא מחזר אחר כתיבה נאה שהוא משום נוי ק"ו ובן בנו של ק"ו שצריך לחזר שלא יהא מוטעה והעיקר חסר וא"צ להאריך בדברים פשוטים אלא מפני שראיתי שיש מגיהים ובודקים ע"י אדם אחד דהיינו שהוא מגיה ובודק בינו לבין עצמו ואחר בל עמו וכששמעתי זו נצטערתי הרבה וכמעט שקרעתי את בגדי כי זה א"א וחלילה וחס לסמוך ע"ז באדם אחד כי לא דבר רק הוא, ופוק חזה מ"ש בזוה"ק פ' אחרי דף ע"א ע"א מעשה נורא על דאשתכח וא"ו יתיר בההוא קרא דושוסעת שסע שתי פרסות יעו"ש, ותדון מינה דאם על וא"ו יתירא דחו להנהו מתייא מבי מתיבתא ואמרי להו דהוה הס"ת פסול ומשקרי בשמא דמלכא, מה יעשו אם הס"ת חסר תיבות ואותיות ופיסולים ודיבוקים וכיוצא, ואמרו במס' הוריות דף ג' ע"ב רב הונא כי הוה נפיק לבי דינא מייתי עשרה תנאי דבי רב לקמיה כי היכי דנמטיין שיבא מכשורא, רב אשי כי הוו מייתי טרפתא לקמיה מייתי עשרה טבחי ממתא מחסיא ומותיב קמיה אמר כי היכא דנמטיין שיבא מכשורא, ואם כך היו עושין גדולי עולם מה נעשה אנחנו אזובי קיר יתמי דיתמי ומי הוא זה ואי זה הוא אשר ימלאו לבו לומר אני אגיה ואבדוק לבדי ואין אחר עמדי ויסבול חטא רבים על צוארו אשר המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ויותר החיוב הוא מוטל על הב"ד לחפש על זאת שלא תיעשה כזאת בישראל ואם הבדיקה והגהה על הסופר והוא נתן דוקא למגיה אחד לבדוק כדי להקל מעליו שכר הבדיקות והגהות יכריזו עליו שלא יקנו ממנו עוד ואם הבדיקה על הקונה ועשה כזאת לא יניחו ס"ת כזה בבהכ"נ ולשומעים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב:

שם לכן צריך להיות מאד יר"ש וכו'. ובס' חזיונות כתוב כי מרן מהר"י קארו ז"ל אמר למהרח"ו בשם המגיד כי חצי העולם מתקיים בזכות מר אביו ע"י התפילין הכשרים שכותב, שם הגדולים מערכת היו"ד אות קכ"ו:

אם יש סופר אחד שכותב האותיות כתקונם וכדינם וירא שמים מרבים, אעפ"י שאין כתיבתו דומה לאחר שאינו מוחזק כ"כ בכשרות יכתוב הוא, ועל כיוצא בזה כתוב כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב. אמ"ש כלל ב' בשולי היריעה אות א' ועי"ש מ"ש עוד:

חלק קטז

קטז) **סעי' כ"ג. אם מצא שחסר אות וכו'. אבל אם היא באמצע תיבה לא וכו'**, לפעמים גם באמצע תיבה אפשר לתקן כגון לאבותיך שכתבו מלא בוי"ו מוחק הוי"ו וממשיך הבית מעט, וכן כל כיוצא בזה שבאותו אריכות אין האות מתקלקל, ב"י, ב"ח, לבוש, ט"ז או' כ"א עו"ת אות ל"ד, מג"א אות ל"ג, וכ"כ האחרונים, וכן אם כתב מלת בניכם בשני כפי'ן כזה **בניככם**, דיגרור הכ'ף השניה מכל וכל ויאריך כ'ף הראשונה עד שיגיע סמוך למ'ם, אבל לא יגרור המ'ם ויעשה מן הכ'ף השניה מ'ם דהוי שלכ"ס, שכנה"ג הגה"ט אות וי"ו ועיין באות שאח"ז, אמנם יש להסתפק במצות הא' אם כתבו מלא ומחק אחר כך הוי"ו אם מועיל אריכות הצד'י למטה אח"כ, או דילמא כל עוד שאינו מאריך האות למעלה נחשבת כב' תיבות, אע"פ שדבוקה מלמטה, וכן תיבת נתן משפטו להיות חסר וכן תיבת הוציאך כתבו מלא ביו"ד, ומכל מקום כל שנראה כב' תיבות פסולה, ב"י שם, לבוש, עו"ת שם, מג"א שם, ר"ז אות ל"ו, וכ"כ האחרונים, וכן ב' תיבות שלמטה נראות תיבה א' אע"פ שלמעלה נראות כב' תיבות פסול, אמ"ל בפיסול נגיעת אות באות אות ד', לד"א סי' י"ב אות ד' ומיהו יש לסמוך בזה ע"י תינוק דלא חכים ולא טיפש, אמ"ל שם, לד"א שם, ועיין לקמן אות קי"ח:

חלק קיז

קיז) **ונ"ל** פשוט שאם הוי"ו היתר הוא לאחר או' דלי'ת או רי"ש שאין צריך למחוק כל הוא"ו אלא הרגל לבד, ואת הראש יכול לצרף אל הדל'ת או אל הרי'ש, וכן אם היא יו"ד יתירה, אך כשהן לאחר ב' או כ' צריך למוחקה לגמרי, [ודלא כדב"ש סי' שנ"ד] משום דצריך להשגיח שלא תתקלקל צורת הב' או הכ' בשום פעם שאם ימשוך תחלה את הגג העליון שלה כפי הצורך הרי תתקלקל צורתה, ואף שאחר כך ימשוך גם את הצד התחתון ותחזור לצורת כ' הרי תהא שלכ"ס, לכן צריך לעשות ההוספה במעט מעט קצת כאן וקצת כאן עד כדי הצורך, קס"ה סי' ט' בלשכ"ה אות ד"ה בשם מלא"ש:

חלק קיח

קיח) **אם נמצא וא'ו או יו'ד יתירה באמצע תיבה**, והם קטנות ודקות, ובכל שהוא שיעבה האות שלפניה או לאחריה לא יראו כב' תיבות, יכול לגרור אותה ויעבה קצת האות שלפניה או שלאחריה, ואין בזה לא משום שינוי אות ולא משום שלכ"ס כנה"ג הגה"ט בשם הרדב"ז ח"א סי' פ"ב, מג"א אות נ"ג, מלא"ש כלל ח' אות וא'ו, קס"ה סי' ט' אות

ב', אמ"ש כלל כ' אות א', ואין לחוש לסברא שמש צדקה סי' כ"ח, לשכ"ה שם אות וא'ו, גם בזה צריך להשגיח שלא תתקלקל צורת האות בשום פעם על ידי הוספת הדיו, דרך משל אם גרר אות לפני רי"ש, וצריך להעבות את הריש מאחריו אם על ידי הוספת הדיו תדמה כרגע לדל"ת, אף שאח"כ יעשה רי"ש הלא תהא שלכ"ס וצריך לזה זהירות יתירה, קס"ה שם, בלשכ"ה אות זיי"ן בשם מלא"ש:

חלק קיט

קיט) **ונ"ל** פשוט דאם לאחר שהעבה איזה אות מצד זה וגררו מצד הב', ולא נשאר רק הכתב החדש הוי שלכ"ס, כיון דליתא לכתב הראשון, קס"ה שם בלשכ"ה אות ו':

חלק קכ

קך) **אם** בתחלת הכתיבה ממשיך רגל התחתון של הנו"ן והצד"י, וכותב האות הסמוכה בתוכה כזה **פני**. **ארצי** מותר דהא הוי ממש תיבה אחת, וכן משמע בב"י סי ל"ו אות ג' שכתב שיכתוב ארצנו הוא"ו תוך הנו"ן ע"ש, מג"א אות ל"ג, ר"ז אות ל"ו, וכ"כ בבי"ד סי' קל"ה אמ"ל בפיסול נגיעת אות באות אות ג' לד"א סי' י"ב אות ב' קס"ה סי' ז' אות ט' אמ"ש כלל ו' אות ג'. ומ"ש מהראנ"ח ח"ב סי' ע"ח אות המובלעת תוך נו"ן או גימ"ל פסול הוא דוקא בענין שנפסד צורת האות כגון נו"ן ואל"ף או בי"ת ושאר אותיות שיש הפסד בצורת הנו"ן, בי"ד שם, אמ"ל שם, ואם המשיך יותר מדאי כדי למלאות השטה יש להסתפק אם כשר אם לאו, ויש להראות לתינוק כמו שעושים בכל אות שיש בו ספק, ר"ז שם:

חלק קכא

קכא) **אם** כתב ב' תיבות בתיבה א' ע"י אות יתירה ביניהם, כגון שהיה צריך לכתוב בחזק יד והוסיף קוף בין תיבת בחזק לתיבת יד כגון זה **בחזקקיד** או שכתב **בבחזק** שהוסיף ב' בתחלת תיבת בחזק, מותר למחוק הב' והקוף שבניהם ואין בכך פיסול משוס ח"ת, י"א הגב"י בשס מהר"ם בן חביב סי' קכ"ה אות ל"ו, וכן אם כתב ב' תיבות הסמוכות כמו תיבה א' כגון **עלכן** אם יכול לגרור קצת מן הלמ"ד וקצת מן הכ' שיהיו נראים כב' תיבות שפיר דמי קס"ה סי' ט' אות וא"ו ועי"ש בלשכ"ה אות י"א, וכן מנהגנו פה **בגדאד** יע"א, ודלא כדב"ש סי' רס"ה שהחמיר בזה:

חלק קכב

קכב) **אם** כתב ב' פעמים תיבת השמרו, מותר למחוק את הוי"ו מן השמרו הא', והשמר הב' והוי"ו תשאר וימשוך את הר' אל הוי"ו שתהא תיבה א', וכן על כל כיוצא בזה, ואפי' אם היתה התיבה הב' תיבה שאינה מענין סתו"מ כלל מותר, כי הכלל הוא שכל שנשאר צורת האות אף שנפסד מצד אחר יכול למשוך כדי להכשיר ולא הוי משום זה שלכ"ס,

פרמ"ג במש"ז אות ך' קס"ה סי' ט' אות ח', אמ"ש כלל כ' אות א' אע"ג דהמלא"ש בכלל ח' אות יו"ד בבינה פקפק בשני דינים אלו אין להניח ודאן של כל הפוסקים הנ"ל בשביל ספיקו של מלא"ש ועיין בלשכ"ה שם אות י"ג, וכן מנהגנו פה **בגדאד** יע"א להתיר:

חלק קכג

קכג) אם כתב תיבה א' ב' פעמים ואם יקלוף תיבה היתירה יהיה שיעור פ' וא"א למשוך אות שלפניה מפני שהוא מאותיות שאינם נמשכים אם יקלוף אותה ויעשה במקומה נקבים שיהא אותו מקום אינו ראוי לכתיבה שפיר דמי, גן המלך סי' ג', חידושי רע"ק סי' ער"ה בגליון הש"כ הג"מ אמ"ש כלל כ' אות א', וכן מנהגנו פה **בגדאד** יע"א ואפי' אם אין הריוח שיעור ט"א, ג"כ נוהגים לנקב לחוש לכתחילה לסברת ר"ת. עיין בדברינו ליו"ד סי' ער"ה או' ג' ואו' י"ד ועיין פרמ"ג א"א או' ל"ג:

חלק קכד

קכד) אם כתב תיבה א' ב"פ ימחוק את הב' ואם מחק את הא' לא פסל אלא דלשופרא ולזריזות בעלמא נכון לעשות כן כשיהיה שם אות או תיבה כפולה שיגרור את הב', כיון שהא' נכתב כתקונו הגון שנקיים את הא' ונמחוק את הב', ודלא כהכנה"ג הגב"י שפסל אם מחק את הא', גן המלך סי' ק"ב. וכ"כ הפרמ"ג בא"א אות ל"ג דאם קודם הא' יש בי"ת וכדומה דיכול למשוך י"ל דימחוק הא', וכ"כ קס"ה סי' ט' אות ז', אמ"ש כלל כ' אות א" ועיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ו אות פ"א, וכן מנהגנו למחוק הא' אם יש לפניה מאותיות הנמשכים:

חלק קכה

קכה) תפילין שנמצאו בו תיבות כפולות הכשיר הראב"ד ז"ל בת' ולבי מגמגם אלא שאיני כדאי לחלוק, כנה"ג הגה"ט בשם הרדב"ז ח"א סי' ק"ך, והביאו המג"א אות ל"ג, ובשו"ת ני"ב מה"ק חיו"ד סי' ע"ד הכשיר ביתר אות א' שאינה סמוכה לתיבה, והביא ראיה מהרא"ד, אבל השע"א ש"ה בפתחי שערים אות ח' השיג עליו, ופי' כוונת הראב"ד לא בא להכשיר את התפלין שיוכל להניחם כמות שהם בתיבות כפולות דודאי שכשמות שהם פסולים הם שאינם כמו שהם כתובות בתורה, רק דהראב"ד מכשיר לענין גרירה שאע"פ שבתפילין שכתב שלכ"ס פסול מ"מ בכתב תיבות כפולות יוכל לגרור תיבה הכפולה ולא הוי שלכ"ס עי"ש, והביא ראיה מא"ר סי' קמ"ג אות ה', וכן המלא"ש כלל ח' אות ח' בחכמה, פסק לפסול עד שיגררנה, ועי"ש בבינה אות ט' שהביא דברי השע"א, והביא עוד ראיות לפסול להניחם כמו שהם:

חלק קכו

קכו) כתב הכנה"ג בהגה"ט בשם הרדב"ז ח"א סי' פ"ב שנשאל על סופר שכתב ב' פעמים בחזק יד מה תקנה יש לתפלין אלו, והשיב שלא יגרור בחזק האחרון ויאריך גג הקוף של בחזק הא' עד שיגיע סמוך לתיבת יד לא שנא אם מניח רגל הקוף במקומה לא שנא גורר רגל הקוף ומושכו סמוך לסוף הגג דהוי שלכ"ס אלא יניחנו חלק דכל שאין בין תיבה לתיבה כשיעור פ' כשר ע"כ, והוא ז"ל חלק עליו וכתב להתיר כשאינו חוזר וגורר רגל הקוף, אלא מניחו כמו שהוא ומאריך גג הקוף עד שלא ישאר שיעור פ' ס' לדעת ר"ת והרא"ש, והביאו א"ר אות מ' והמג"א אות ל"ג כתב דאם היה החלק כמו ט"א דכשיגררנה יהיה פ' במקום שאין פ' ויפסלו התפלין נ"ל דמותר למשוך ההא אע"פ שלא יהיה הרגל בסופה, וכ"כ קס"ה סי' ט' אות ז', אבל הביי"ד ח"א סי' כ"ו הסכים לדברי הרדב"ז ופסל בה"א או קו"ף שהרגל באמצע משום שינוי אות ובגרירת הרגל להביאו לסוף הגג משום שלכ"ס, וכן המלא"ש כלל ז' אות ט', הביא דין זה של המג"א, וכתב וז"ל, אמנם לענ"ד אין להקל בזה דאפשר דאין צורת ה'א כזו כשרה ולהניח המקום ההוא פנוי ג"כ פסול, ע"כ אין תקנה לתפילין ההם עכ"ל, וכן מנהגנו שאין להמשיך גג ה'א או הקו"ף ויהיה הרגל באמצע, אבל מ"ש אין תקנה לתפילין ההם אין מנהגנו כן, אלא להתיר ע"י נקיבת המקום ההוא כמ"ש לעיל באות קכ"ג, ועיין בדברינו לסי' ל"ו בצורת הקו"ף בד"ה אם:

חלק קכז

קכז) סעי' כד. מותר לכתוב על מקום הגרר וכו' הגרר מקרי כשגררו יבש והמחק מיירי שמחקו לח, ב"י מג"א סע"ק ל"ד, ועיין פרמ"ג א"א אות ל"ד שכתב כשימחוק איזה תיבות צריך ליזהר שלא יהא רושם למטה כלל, וכ"כ אמ"ש כלל כ' סוף אות א', ובענין התלייה בתו"ס כתב הריב"ש סי' קנ"ד שאסור לתלות תיבה א' בין השיטין אף במקום שהכתיבה כס' בין המוקדמת למאוחרת, וכ"כ הגו"ר כלל ב' סי' ד' באמצע התשובה דלדעת רש"י אסור לתלות אפי' אות א', וכ"כ הקס"ה סי' ט' אות י"א, אבל לדעת עצמו כתב הגו"ר שם, שאם אירע לסופר ותלה בין השטות בענין דהוי כס' שהוא כשר, וכ"כ אמ"ש שם דיש מכשירין באם צר לו המקום ולא ישאר שם ריוח ט"א כשיעור פ', אזי יתלה התיבה האחרונה שבפ' ומחמת זה ישאר שיעור ט"א:

חלק קכח

קכח) סעי' כה. כל אות שהיא כתובה וכו' כגון נגע רגל האל"ף וכו' או שהיה רגל הה' וכו', עיין מ"ש בזה לעיל על סעי' י"ח:

חלק קכט

קכט) שם או שהיתה אות אחת חלוקה לשתי אותיות כגון צד"י שכתב יו"ד נו"ן וכו' וכן מ"ם פתוחה שנעשית כ"ף ואו"ו, א"ר אות מ"א, מלא"ש כלל ח' אות ג', קס"ה סי' ט' אות ג', וכן למ"ד שנפסק צוארה ונראית כמו כ"ף וי"ו, קה"ס שם, אמ"ש כלל ט' אות ב', שו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' ב', וכן אם נפסק המ"ם סתומה בקו העליון בגגו ונעשה כטי"ת, אמ"ש שם, וכן בחי"ת שברגל השמאלי יש הפרש דק בין הרגל והגג פרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב [והיא סוף סי' ל"ב בא"א] בד"ה השני שבתפלין ובצורת האותיות אות ח', עצי לבונה חי"ד סי' ר"ף מלא"ש אות ד' אמ"ש שם אות א', אבל הקס"ה כתב בחי"ת שכתב ספרדית שהיא בלא חטוטרת אם רגל השמאלי נפסק קצת מן הגג ונדמית לה'א שאסור משום שלכ"ס:

חלק קל

קל) שם. או חית ב' זינין וכו'. ובכל הני אפי' יכול לקרותה פסול עו"ת אות ל"ה, מג"א אות ל"ו ה"ב אות ל', א"ר אות מ"א, פרמ"ג א"א או' ל"ו, קס"ה שם מלא"ש כלל ח' אות ג', ואם הפירוד אינו ניכר להדיא וגם התינוק קורא אותו, כתב ר"ז אות ל' בצדי אם התינוק קורא אותו כהלכתו ואין הפירוד נראה להדיא שמותר להדביקו ואין בזה משום שלכ"ס, אבל מדברי הפרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב בד"ה השני שבתפלין ומעצי לבונה חי"ד סי' ר"פ משמע באות שנחלק לב' אותיות שאף אם אין הפירוד ניכר להדיא והתינוק קורא אותו ג"כ פסול, ואסור לדבק משום שלכ"ס, וכן משמע מדברי המלא"ש וקס"ה באות הנז' ובאות שלאחריו ועיין בשו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' א':

קל) **שם וה"ה שאם לא היו מקצת יודי"ן שעל האלפי"ן וכו'**. נראה דה"ה אם נכתבו האותיות בקומתן ובצביונן ואח"כ ברוב הימים נפרדו השיני"ן וכיוצא וצורת האות ניכרת, יכול לתקן ואין בזה שלכ"ס. ברכ"י אות ט' אבל כל זמן שלא תיקנם הם פסולין ואפי' אם הפירוד דק מאד וצורת האות ניכרת דכיון שיש פלוגתא בזה באם נעשה הפירוד אחר הכתיבה כמ"ש לעיל אות ס"ב יש לפסוק כדעת האוסרים משום חשש ביטול מ"ע הברכה לבטלה. וכן אם נמצא כן בס"ת בשבת ויו"ט שא"א לתקן מוציאין ס"ת אחרת מטעם הנז' ועיין לעיל אות צ"ח ואות קי"ב, ולקמן סי' ל"ו או' ה' ואו י' ועוד עיין בסה"ק כף החיים סי' ח"י אות ז' בענין סב"ל:

חלק קלא

קלא) שם וה"ה שאם לא היו מקצת יודי"ן שעל האלפי"ן וכו', וכן הדין בבי"ת ודל"ת וכדומה שאין הגג מחובר לירך למעלה. פרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב בד"ה השני שבתפלין.

עצ"ז חי"ד סי' ר"ף מלא"ש כלל ח' אות ג' קס"ה סי' ט' אות ד' אמ"ש כלל ט' או' ב' וכן אם נפסק ראש הלמד מלמעלה כזה כי אמ"ש שם:

חלק קלב

קלב) **שם והתינוק דל"ח ול"ט מכירם וכו'**. הא דמהני קריאת תינוק לתקן, היינו דוקא שאין ניכר פרידתם להדיא, הא ניכר פרידתם להדיא, אע"ג דתינוק קורא כן כיון שאין צורתה עליה הוי כותב שלכ"ס. פרמ"ג שם ובמש"ז אות כ' ואע"ג דבסוף ד"ה ובענין ינוקא בפתיחה שם נסתפק והניח בצ"ע, וכן בסוף הפתיחה בד"ה גם מצאתי כתב ועצ"ע, וי"ל שמחמת הספק כתב לאסור כדכת' דב"ש סי' רס"ד דבזה אזלינן בספיקן להחמי' עי"ש, מ"מ האחרונים כ' כדבריו לאסור. עצ"ל שם מלא"ש שם קס"ה שם בלשכ"ה או' ט' אמ"ש שם ואע"ג שבשו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' א' כתב להתיר ע"י תינוק אף אם ניכר הפירוד להדיא ע"ש, אפ"ל אלו היה רואה דברי הפוסקים הנ"ל לא היה מיקל, מיהו אם יש ספק אם הוא ניכר להדיא א"ל יש להקל:

חלק קלג

קלג) **שם יכול לחזור ולתקנם**, אבל כל זמן שלא תיקן פסולים כמבואר בסי' ל"ו סעי' ב'. ומ"ש שם דפסולים היינו בלי תיקון, אבל התקון מהני. מאמ"ר אות כ"ב פרמ"ג במש"ז או כ' עצ"ל שם, ואפי' כל יוד"י האלפי"ן נפרדים מהני תיקון ולא כמו שחילק ה"ב שם מאמ"ר אות הנז':

חלק קלד

קלד) **שם דכיון דצורת האות היתה ניכרת וכו'**. ואע"ג דיוד"י האלפי"ן והשיני"ן הנפרדין צורת יו"ד עליהן בפ"ע, מ"מ הנשאר אין אות אחרת עליה, גם אין כותבין יו"ד ע"ג קו כזה משום הכי מהני תינוק דלא להוי שלכ"ס. פרמ"ג א"א אות ל"ו ובפתיחה ד"ה השני שבתפלין:

חלק קלה

קלה) **שם ויש מי שאומר דה"ה אם חוטרא דחי"ת למעלה וכו'**. מ"ש המחבר אח"כ בשם יש מי שאומר אין כאן מחלוקת רק חידוש דין. ט"ז סע"ק כ' פרמ"ג במש"ז אות כ' וכ"כ האחרונים להתיר:

חלק קלו

קלו) **שם אך אין ניכר להדיא פרידתם**, ושיעור ניכר פרידתם להדיא היינו כל שפרידתם ניכרת היטב תיכף ומיד שרואה אותם, אבל אם אין ניכרת פרידתם עד שמסתכל בה נקרא אין ניכר להדיא. ר"ז אות ל':

חלק קלז

קלז) **שם אע"פ שהתינוק קורא ב' זיינין וכו'**, והטעם משום דאין התינוק מורגל בחי"ת כזה. מג"א סע"ק ל"ז וכן כתבו האחרונים:

חלק קלח

קלח) **ואם** רגל ימין של חי"ת אינו נוגע או שתי רגליה כתב הפרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב בצורת האותיות אות חי"ת דיכול לתקן ולא הוי שלכ"ס כמו יוד"י האלפי"ן, וכן כתב עצ"ל חי"ר סי' ר"ף אמ"ש כלל ט' אות א', וכתב מלא"ש כלל ח' אות ד' בבינה וז"ל, ומ"ש הפרמ"ג שם דנפסקו שניהם ג"כ שרי לתקן צע"ג דמאחר דאם נפסק השמאלי תחלה כבר נפסלה מלתקן (ועיין לעיל אות קכ"ט) ודאי דאינה נכשרת לתקן ע"י פסיקת הימיני, וצ"ל שהפרמ"ג איירי שראינו שנפסק הימיני תחלה וממילא כשמספקא לן איזה נפסק תחילה אין להתיר התקון עכ"ל.:

חלק קלט

קלט) **סעי' כז אותיות ותיבות שנמחקו קצת וכו'**. כתב בספר הזכרונות דף ס' דהייינו דוקא כשנכתבו תחלה בכשרות ושוב נמחקו, אבל אם מעקרא בעת הכתיבה מחמת שהדיו לא נעשה כהוגן נעשו בו אותיות משונות נוטים לירוק ולאדום וללבן שהוכהה ממראיתו, ולא נראה בו שחור מעולם, וצריך להעביר עליהם קולמוס הוי שלכ"ס, כנה"ג הגב"י והביאו מג"א סע"ק ל"ח בקיצור הלכה ברורה אות ל"א א"ר אות מ"ד:

חלק קמ

קמ) **שם ולא הוי שלכ"ס** כיון שעכשיו הכתב כשר, ומה שמוסיף עליו אינו אלא שמשמרו שלא תמחק יותר שרי, וכ"כ מהרי"ל בת' סי' קכ"ז, שכיון שאינו אלא כדי להאירן ולקיימן שרי עכ"ל, א"כ משמע דוקא שקצת צבע הדיו קיים, אבל אם קפצה כל הדיו מהקלף ולא נשאר רק רושם אדמומית מהחלודה של הדיו הוי שלכ"ס כנ"ל, מג"א סע"ק ט"ל, והקשה עליו הפרמ"ג וז"ל, מאי אריא חלודה אפי' הדיו עתה אדום שנקלף שחרורית העליון ונשאר אודם אפי' הוא ממשות הדיו הוי שלכ"ס דאודם אין כשר לתפלין כמ"ש בסעי' ג' עכ"ל, וכ"כ האחרונים דכל שנתאדם האות לא מהני מה שיעביר עליו דיו, דהוי שלכ"ס. עצ"ל חי"ד סי' ר"ף קס"ה סי' ט' או' ט' מלא"ש כלל ח' או' ה', וכן אם נשתנה האות למראה אחר שאינו שחור לא מהני מה שיעביר עליו דיו דהוי שלכ"ס קס"ה שם, וכן משמע מהמלא"ש שם, ועיין בדברינו ליו"ד סי' ער"א או' ח"י, ועיין בית שלמה חא"ח סי' ז' שכתב דוקא בנתהפכה לגמרי למראה אדמדם שהוא פסול, אבל כל שלא נתהפכה משחרוריתה לגמרי ועדין צבעה שחור קצת יש להכשיר, וכן משמע מהמלא"ש באו' הנז'.

חלק קמא

קמא) הא דאמרינן דאם נתאדמו האותיות לגמרי שהוא פסול ולא מהני להעביר עליהם קולמוס היינו דוקא בתפלין משום דבעינן כס', אבל בס"ת אפי' אם נתאדמו האותיות לגמרי מהני להעביר עליהם קולמוס. פרמ"ג א"א או' ל"ח בי"ש שם ח"ס חי"ד סי' רכ"ו, וכן משמע מדברי הפוסקים הנ"ל באו' הקודם, וכל זה בשאר אותיות, אבל בשמות הקודש אם נתאדמו לגמרי אסור להעביר עליהם קולמוס משום מוחק את השם, ח"ס שם, ואם נתאדמו האותיות מחמת יושן כתב שם הח"ס אפי' בשמות הקודש קרוב לודאי שמותר להעביר עליהם קולמוס כדיו ע"ג דיו דאין כאן מחיקה עי"ש [ויש לפרש דבריו דמיירי דעדיין יש בהם מראה דיו] וכ"כ זר"א ח"א סי' ז' דמותר להעביר דיו על אותיות השם שנמחקו קצת ואין בו משום מוחק את השם וכ"כ הנוב"י מה"ק חא"ח סי' א' ועיין בדברינו ליו"ד סימן רע"ו, וכן מנהגנו פה בג'דאד יע"א כשמעבירין קולמום על אותיות הס"ת שנמחקו קצת מעבירין גם על אותיות השם ואין חוששין משום מוחק את השם דלא כת' הרשב"ץ ח"א סי' קכ"ז וח"ג סי' קצ"ג [ועיין עוד שם בח"ס שתרץ קושיית הפרמ"ג באות הנז' על הא"ר מאות ה' על אות מ"ד):

חלק קמב

קמב) וכשמעביר קולמוס על אותיות הס"ת לתקנם, צריך שיהיה הדיו כעין דיו הנכתב מקודם בס"ת דלא לתחזי כמנומר. עיין בדברינו ליו"ד סי' ער"א אות ט"ז וא"ו כ':

חלק קמג

קמג) ויו דנקלף מקצת אורך ונשאר רושם, ודאי צריך לכסות הרושם כשמראה לתינוק, פרמ"ג א"א אות ט"ל:

חלק קמד

קמד) סעי' כ"ח יש ליזהר שלא יכנס ראש הלמ"ד וכו', מ"ש הביי"ד חיו"ד סי' קל"ה דדעת מרן להכשיר בדיעבד, איכא מאן דאמר דגם דעת מרן לפסול בדיעבד כמ"ש א"ר אות מ"ה, ובכה"ג דפליגי בדעת מרן וגם יש פוסלים בהדיא אין נראה להכשיר כ"א בתינוק. לד"א סי' י"ב אות וי"ו, וכ"כ הפרמ"ג א"א אות מ' בשם חלקת מחוקק וביש"ש כל שאין יכול תינוק לקרות ונשתנה פסול, קס"ה סי' ז' אות ז' בלשכ"ה ונראה כשמראין לתינוק צריך לכסות חלק התחתון קס"ה חקירה ג':

חלק קמה

קמה) ואם נכנס ראש הלמ"ד לתוך חלל הרי"ש ודומה כקו"ף (נראה שהיה דרכם למשוך רגל הרי"ש בעקמימות לצד שמאל, קס"ה חקירה ג') או לתוך הדל"ת ודומה לה"א פסול ולא שייך כאן תינוק. כנה"ג הגב"י אמ"ל בפיסול נגיעת אות באות אות ו' לד"א שם קס"ה

שם מלא"ש כלל כ"ה אות א' אמ"ש כלל ה' אות ד'. וכן אם נכנם ראש הלמ'ד לתוך הוא'ו ונראה כגימ'ל פסול אמ"ש שם וכן אם נכנס לתוך כ'ף פשוטה, ונראה כמו ה'א פסול, קס"ה שם אמ"ש שם ודלא כביי"ד חי"ד סי' קל"ה, עיין באות הקודם, ואופן התקון הנה לגרור צואר הלמ"ד ולמשוך גגה של למ"ד להלן ולעשות שם צוארה פשיטא דלא הוכשר האות העליון עי"ז דהא הו"ל ת"ת, וכן למשל אם עשה דל'ת בגג רחב וראש הלמ'ד כנגד קצה השמאלי אף שיוכל לגרור קצת מן הגג של הדל'ת שישאר ראש הלמ'ד חוצא ג"כ הו"ל ת"ת אלא צריך לגרור ולתקן גוף האות, אבל הלמ'ד נראה לפע"ד דאינה צריכה שום תקון כי היא לא אבדה צורתה, קס"ה שם בחקירה ג' ועי"ש שכתב בשם מהרימ"ט מי שרוצה להכשיר ע"י קריאת התינוק, עכ"פ צריך לכסות לו החלק התחתון דהיינו גוף הלמ"ד עי"ש:

חלק קמו

קמו) ואם נכנס ראש הלמ'ד בירך הכ'ף באופן שמשם ולמעלה ישאר מהירך כ"כ כדי כפיפה כשיעור הגג העליונה של הכ'ף או הפ'א דהיינו שיעור ירך הכ'ף פשוטה שצריך מן הדין למותתו יש להכשיר. עיקרי הד"ט סי' ז' אות ח' בשם פחד יצחק אות ס' ערך ס"ת. וכן מנהגנו פה בגדאד יע"א. אבל אם נכנס מעט מזער לתוך הכ'ף או הפ'א למטה מן השטה אין לפסול בכך. עיקרי הד"ט שם בשם הנז':

חלק קמז

קמז) ואם ראש הלמ'ד מגיע לתוך חלל כ'ף פשוטה מאותיות השם הקדוש, כתב הקס"ה בחקירה ג' בשם ספר שנות חיים ח' סת"ם סי' ע"ט דאם צואר הלמ'ד הוא סמוך לרגל הכ'ף כשר דאין זאת צורת ה'א אך אם נכנס בחצי השמאלי אז נראית כמו ה"א והורה לתקן כך לגרור תחלה גוף הלמ'ד וישאר הצואר ואז הרי היא ה'א ממש ומותר למוחקה משום דהוה אות אחר ממש עי"ש שהסכים לדבריו להקל וכתב וז"ל ואולי גם בנכנסה הלמ'ד לתוך הדל'ת שהוא מגוף השם יש להקל וצ"ע עכ"ל:

חלק קמח

קמח) ואם נכנס ראש הלמ'ד של שם לתוך חלל כ'ף מתיבת חול יש למחוק בסתר הכ'ף של תיבת חול. אמ"ש כלל ה"א אות ד' בשם שנות חיים סי' ע"ט ועיין לעיל אות קמ"ה:

חלק קמט

קמט) עוד כתב שם אמ"ש בשם שנות חיים, דאם נכנס ראש הלמ'ד של שם לתוך חלל כ'ף של שם אז אם נכנס רק מעט להכ'ף באופן שאם יגרור מעט מהכוף אזי ישאר צורת כ'ף, והלמ'ד לא יהיה בתוך הכ'ף אזי יעשה כן, אבל אם א"א באופן זה אזי יאריך קצת הגג מהכף ויעבה קצת ראש הלמ'ד לצד הרגל שלא יהיה רוח כ"כ בינו ובין הרגל, וכן

יעבה קצת להרגל של הכ'ף ג"כ עכ"ל. והקס"ה בחקירה ג' פקפק בשני הוראות אלו, וכתב שיש בהם משום ח"ת יעו"ש. ומ"ש על הוראה ב' שיש בה ח"ת לא ידעתי מה ת"ת יש כאן כיון דמתקן ע"י קולמוס. ובהוראה א' מנהגנו להקל אף בלא גרירה ואף בתיבת חול כמ"ש לעיל באות קמ"ו, ובהוראה ב' נראה דיש לסמוך דוקא בכה"ג, אבל בתיבות של חול יש לחוש לדברי קס"ה כיון דאין כאן איסור מחיקה, והא דמהני זה התיקון היינו דוקא בס"ת, אבל בתו"ם לא מהני משום שלכ"ס והוא פשוט:

חלק קנ

קן) **עוד** כתב שם אם נכנס ראש הלמ'ד לתוך הדל'ת רבתי של אחד ונראה כה'א רשאי לגרור מעט מגג הדל'ת מאורכו עד שצואר הלמ'ד יהיה חוץ להגג ואין בזה משום ח"ת, וכה"ג כתב עקרי הד"ט סי' ז' אות צ"ב, אבל הקס"ה בחקירה ג' אסר בזה התקון משום דהוי ת"ת והבאנו דבריו לעיל אות קמ"ה, וכן מנהגנו לפסול בכה"ג משום ח"ת

חלק קנא

קנא) **וכן** סופה של אל'ף שנכנס לחלל דל'ת או רי"ש, ונראה עי"ז כה'א וכה"ג או אפי' לא נדמה לאות אחרת אלא שעכ"פ נשתנה צורת האות, כגון רגל כ'ף או נו'ן פשוטה שנכנס בין חלקי העי'ן והשי'ן והטי'ת, בכל הנזכר [אפילו לא נגע אות בחברו, דאם נגע בלא"ה פסול משום חסרון ה"ג] אפי' בדיעבד פסול ולא מהני בזה הכרת תינוק. מלא"ש כלל כ"ה אות א':

חלק קנב

קנב) **אבל** אם לא נכנס כ"א מעט מזער באופן שרואין שבודאי לא נדמה עי"ז לאות אחרת וגם לא נשתנה צורת האות, אז בדיעבד יש להתיר מלא"ש כלל כ"ה אות א' [ודבר זה צריך הבחנה ברורה, כי בנקל תשתנה למשל צורת דל'ת לה'א אף אם רק חלק קטן מגג הלמ'ד נכנס בחללה, מלא"ש שם:

חלק קנג

קנג) **לכתחלה** צריך הסופר ליזהר מאד מלהקריב שום אות לתוך חלל של אות אחרת, מלא"ש שם. וכן צריך ליזהר מאד שלא יבא קו אות משטה שלמעלה בין התיבות שבשטה שלמטה ממנה, מלא"ש שם בשם הרמב"ן, כן יש ליזהר שלא יערה האותיות כמו שעושין בגט, עיין אה"ע סי' קכ"ה סעי' י"ח בהגה, מיהו בדיעבד אין בזה פיסול, יו"ד סוף סי' ער"ד בהגה מלא"ש שם:

חלק קנד

קנד) **וכשנפסלה** האות לא מהני אם יגרור החלק שנכנס בחלל האות דהוי ח"ת, אלא צריך לתקן ע"י גרירת מה שנפסל כמבואר בדיני ח"ת, מלא"ש שם, ועיין לעיל אות קמ"ה:

חלק קנה

קנה) סעי' כ"ט, אם אין הפ' שגורות בפיו וכו', ויש אומרים דמצוה מן המובחר לכותבן מתוך הכתב אפי' שגורות בפיו ב"ח נה"ש או' יו"ד, אבל המאמ"ר או' כ"ד, הסכים לדברי מר"ן ז"ל דאפי' לכתחלה ל"צ:

חלק קנו

קנו) שם אם אין הפ' שגורות בפיו וכו', וכן מי שאין שגור בפיו רק מקצת הפ' אסור לכתוב אותו מקצת שלא מן הכתב ואפי' אות א' אסור, ב"י לבוש סעי' ל' שו"ג או' מ"א מאמ"ר או' כ"ד, אבל הב"ח מכשיר, והביאו מג"א סע"ק מ"א, ר"ז או' מ"ב אמ"ש כלל י"ד סוף או' ב' וסברא א' עיקר.

חלק קנז

קנז) אם הפ' שבתפלין שגורות בפיו אם מותר לכתוב אותם בס"ת שלא מן הכתב הנה ב"י ביו"ד סי' רע"ד כתב בשם הר' מנוח דצ"ע, והביאו ש"כ שם סע"ק ג' ולא פשט הדבר, וגם מרן ז"ל בש"ע לא הזכיר שום דבר מזה, אלא סתם וכתב דאפי' או' א' אסור לכתוב שלמ"ה, ומספיקא פשיטא דנקטינן להחמיר מאמ"ר שם, וכ"נ דעת הפרמ"ג א"א או' מ"ב ועיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ד או' ו':

חלק קנח

קנח) שם צריך שיכתוב מתוך הכתב וה"ה כשמקרא לו אחר רק שיחזור ויקרא בפיו כמ"ש סעי' ל"א יד אפרים:

חלק קנט

קנט) סעי' ל"א אם אינו כותב וכו', משמע שאם כותב מתוך הכתב א"צ שיוציא בפיו, וצ"ע דביו"ד סי' רע"ד סעי' ב' משמע דאף בכותב מתה"כ צריך שיוציא בפיו, וכן תמה העו"ת או' ל"ז, מג"א סע"ק מ"ב, ולענ"ד י"ל דהכא מיירי בתפלין ששגורות בפיו דאז אם הוציאם בפיו לא בעינן מתה"כ, לכן כשכותב מתוך הכתב וגם הם שגורות בפיו אין צריך להוציאם בפיו, אבל התם בספר תורה מיירי דמסתמא אינם שגורות בפיו כמבואר בב"י שם, לכן צריך להוציאם בפיו, וזה נראה כוונת הלבוש, וכ"נ דעת ל"ח סוף הל' ס"ת וס' מג"א, כ"כ א"ר או' מ"ת, וכ"נ דעת ר"ז או' מ"ג, ועיין פרמ"ג א"א או' מ"ב, ואע"ג דהב"ח כתב דטעם להוציאם בפיו הוא כדי שימשיך הבל קדושה על האות, וגם במעתיק מתוך הכתב צריך לחזור ולקרות, וכן הוא דעת עו"ת באו' הנז', מ"מ הש"ע והלבוש והפוסקים לא ס"ל טעם זה אלא הטעם שמא יטעה ומשמע דאם לא טעה כשר בדיעבד בכל זה, א"ר שם ועיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ד או' ז', ומ"מ לכתחלה יש להחמיר כהב"ח:

חלק קס

קס) **שם שמקרא לו אחר וכו'**, וה"ה למי שכותב ע"פ ואינו מעתיק מתוך הספר צריך להוציא כל תיבה מפיו, ב"י קס"ה סי' ד' או' ח':

חלק קסא

קסא) **סעי' לב**, צריך להניח חלק וכו', עיין ט"ז סע"ק מ"ג ומנהגנו פה **בגדאד** יע"א כדעת מרן ז"ל שאין נזהרים להניח חלק רק כדי צואר הלמ'ד והקף גויל ולמטה כשיעור כ'ף ונו'ן פשוטה והקף גויל, ובתחלה ובסוף כדי הק"ג:

חלק קסב

קסב) **שם בהג"ה וצריך להניח בין כל תיבה ותיבה וכו'**, עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ד או' ט':

חלק קסג

קסג) **שם בהג"ה, גם צריך להניח מעט חלק וכו'**, אבל המג"א סע"ק מ"ה כתב דלכתחלה אין להניח חלק כלל בין פסוק לפסוק, ועיין א"ר או' נ"א:

חלק קסד

קסד) **סעי' לג יעשה השורות שוות וכו'**, **שלא יכתוב ג' אותיות וכו'**, עיין מג"א סע"ק מ"ו פרמ"ג שם באה"ט סע"ק נו"ן ועיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ג או' י"ב:

חלק קסה

קסה) **סעי' לד ב' אותיות וכו'**, עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ג או ט' יו"ד י"א י"ב:

חלק קסו

קסו) **סעי' לה, אותיות השם צריך שיהיו כולם בתוך הדף וכו'**. עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ו מאו' כ"ד לאו' כ"ח:

חלק קסז

קסז) **סעי' לו. יעשה כל פרשיותיה פתוחות חוץ מפ' אחרונה וכו'** ודע שבצורת הפרשיות פתוחות וסתומות יש מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש, דלהרמב"ם פ' פתוחה יש לה שני צורות דהיינו אם גמר באמצע שיטה מניח שאר השיטה פניו אם נשאר שיעור ט' אותיות ומתחיל הפ' שהיא פתוחה מתחלת השיטה השנייה, אבל אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השיטה מניח שיטה שנייה בלא כתב ומתחיל הפ' הפתוחה מתחלת שיטה שלישית ונמצא פנוי ביניהם שיטה, ופרשה סתומה יש לה ג' צורות, אם גמר באמצע השיטה מניח ריוח כשיעור ט' אותיות ומתחיל לכתוב בסוף השיטה תיבה א' מתחלת הפ' שהיא סתומה עד שנמצא הריוח באמצע, ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח ריוח כשיעור ולכתוב בסוף השיטה תיבה א' יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה שנייה ויתחיל לכתוב הפ' הסתומה מאמצע השיטה שניה, ואם

גמר בסוף השיטה מניח מתחלת שיטה שניה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב הסתומה באמצע שיטה, נמצאת אומר שפ' פתוחה תחילתה בתחילת השיטה לעולם. ופ' סתומה תחילתה מאמצע שיטה לעולם, ולהרא"ש פ' פתוחה יש לה שני צורות, או שיניח מקום פנוי בסוף השיטה שיעור ט' אותיות ויתחיל מראש השיטה השנייה, או שיניח מקום פנוי בראש השיטה השנייה שיעור ט' אותיות ויתחיל לכתוב, ופ' סתומה יש לה שני צורות, או שיניח מקום פנוי באמצע השיטה שיעור פ' ויתחיל לכתוב בשיטה ההיא, או שיניח חלק שיטה א' ויתחיל לכתוב בשיטה ג', כמבואר ביו"ד סי' ער"ה בטור וב"י יעו"ש, נמצא דאם הניח מקום פנוי בסוף השיטה שיעור ט' אותיות והתחיל לסתום בראש השיטה השנייה זהו פתוחה לכ"ע בין להרמב"ם בין להראש, ואם הניח מקום פנוי באמצע השיטה שיעור פ' והתחיל לכתוב תיבה א' בסוף השיטה ההיא זהו סתומה לכ"ע, אבל אם סיים בסוף השיטה והניח שיטה א' חלקה והתחיל לכתוב בראש שיטה שלישית זהו להרמב"ם פתוחה ולהראש סתומה, ואם סיים בסוף השיטה והניח מקום פנוי בראש השיטה השנייה שיעור פ' והתחיל לכתוב זהו להרמב"ם סתומה ולהרא"ש פתוחה, וכתב מרן ז"ל שם בב"י ובש"ע צריך לצאת אליבא דכ"ע לכן כתב כאן שהשלשה פ' הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש ופ' אחרונה היא סתומה לדעת הרמב"ם, והטעם כתב כאן בב"י דנהגו לעשותה כדברי הרמב"ם ודלא כהרא"ש משום דא"א לעשותה שתהיה סתומה לדעת שניהם ותפשו דברי הרמב"ם עיקר:

שם ואם שינה פסול, הגה ויש מכשירין בכולם פתוחות. כתב עו"ת או' מ"ג דהעיקר כדברי המחבר וסיעתו דאם שינה פסול, וכן המנהג נתפשט ברוב תפוצות ישראל וכן מנהגנו פה בגדאד יע"א כדברי מרן ז"ל וכמו שנהגו שכתב מרן ז"ל:

חלק קסח

קסח) **שם ובסוף שמע אין מניחין חלק ואם מניחים הוא פחות מכדי לכתוב ט"א.** ובדיעבד אם שייר כשיעור ט"א ג"כ כשר, וא"צ להניח בתחלת פ' והא"ש כדי ט"א אלא מעט ריוח. מחה"ש אות מ"ח ר"ז אות נ"ב אמ"ש כלל כ' אות ד' ועי"ש בשולי היריעה אות ו'. וי"א שצריך ג"כ להניח שיעור פ' בהתחלת פ' והיא"ש. מאמ"ר אות ל"ד ול"ה, וכן ראוי לעשות, אבל אם לא הניח כדי ט"א בסוף פ' שמע ולא בהתחלת פ' שאחריה, אע"פ שבצרוף שניהם יחד יהיה כדי ט"א או יותר אין מצטרפין זע"ז, והרי אין כאן פ' כלל כיון שאין ריוח ט"א במקום אחד, ויש מי שאומר שמצטרפין זע"ז, ונעשה עי"כ פ' שלאחריה ס' להרמב"ם ואפשר גם להרא"ש [ט"ז סע"ק כ"ו) ולכן יש לעשות כן לכתחלה כדי לצאת ידי שניהם לפי דבריו, אבל יש לחוש לסברה הא' שלא להכניס א"ע לספק

תפלין פסולין, שהרי לפי סברא הא' שאין כאן פ' כלל הם פסולים אליבא דכ"ע אפי' בדיעבד. ר"ז שם וכן המאמ"ר אות ל"ה השיג על דברי הט"ז, ובסוף דבריו כתב נראה דדעת מהרי"א ומרן ז"ל לא ניחא להו בהאי תקנתא, הילכך אין לזוז מדבריהם:

חלק קסט

קסט) שם ובסוף שמע אין מניחין חלק, ואם מניחין הוא פחות מכדי לכתוב ט"א, ובתפלין דר"ת שצריך להיות פ' שמע באחרונה כמ"ש מרן בסי' ל"ד וצריך לכתוב ג"כ על הסדר שכתובים בתורה כמ"ש הטור שם ומג"א שם סע"ק ב' והאחרונים, א"כ לסברת מרן ז"ל פ' קדש ופ' והיה כ"י מתחילין בראש שטה, ובסוף קדש מניחים חלק ט"א, ובסוף והכ"י אין מניחים חלק ואם מניחים הוא פחות מט"א, ויניח חלק פ' והיא"ש ויכתוב פ' שמע בקצה הקלף ויתחיל בראש השטה ואח"כ יכתוב פ' והיא"ש באמצע, ומתחילין באמצע שטה עליונה ומניח לפניה חלק ט"א ובסופה מניח חלק כדי ט"א נמצא פ' קדש לי ופ' והכ"י ופ' שמע הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש, ופ' והיא"ש היא ס' לדעת הרמב"ם, ולהט"ז פ' קדש לי ופ' והכ"י מתחילין בראש שטה, ובסוף קדש לי מניח חלק כדי ט"א ובסוף והכ"י מניחין חלק פחות מט"א ופ' והיא"ש יניח ריוח בראשה פחות מט"א, ובסופה יניח חלק שיעור ט"א ופרשת שמע מתחיל בראש שטה, באה"ט אות נ"ג, מחה"ש בסי' ל"ד אות ב' ר"ז שם אות ג', אבל אין לעשות כס' הט"ז כמ"ש באות הקודם:

חלק קע

קע) שם ופ' והיא"ש מתחילין באמצע שטה וכו', אבל בסופה א"צ להניח שום ריות אלא מסיים על הארץ בסוף השטה התחתונה, ר"ז אות נו"ן, מלא"ש כלל י"ז אות י"ב בחכמה, ואות י"ג בבינה, אמ"ש כלל ך' אות ד', ועיין פרמ"ג מש"ז אות כ"ו, ובדיעבד אם סיים על הארץ בשיור ריוח ט"א יש להכשיר, אמ"ש שם, ועיין שם בשולי היריעה אות ז' וכן פ' שמע בתפלין דר"ת מסיימת בסוף השטה, ואם לא סיים בסוף השטה אלא הניח ריוח כשיעור פתוחה או פחות ג"כ כשר, אמ"ש שם אות ה', ועיין מלא"ש כלל י"ט אות א' בבינה, וכן מנהגנו פה **בגדאד** יע"א, לסיים פ' והיא"ש פ' בתפלין דרש"י בסוף השטה, ופ' שמע בתפלין דר"ת בסוף השטה:

חלק קעא

קעא) שם ונמצא שג' פרשיות הם פתוחת וכו' כתב מג"א סע"ק מ"ט בשם סמ"ק וז"ל דבש"ר שהם ד' קלפים אין להקפיד בפתוחות, וסתומות, אך נהגו להקפיד עכ"ל, וכ"כ הכל בו ומהרי"א דלא כהב"י שהבין בדרך אחר דקאי על שלכ"ס ודבריו צ"ע עכ"ל והביאו ר"ז אות נ"ד וקצת מהאחרונים אבל המאמ"ר אות ל"ב דחה דברי המג"א והביא ראיות ברורות לדבר יעו"ש. וא"כ נתברר לנו שדברי סמ"ק כהבנת מר"ן ז"ל דלא קאי על

פתוחות וסתומות וע"כ אין לחלק בין תש"ר לש"י בפתוחות וסתומות, ובתש"ר נמי אם שינה פסול וכן משמע מסתמיות דברי מר"ן ז"ל דאין חלוק, וכן מנהגנו פה בגדאד יע"א] לפסול גם בתש"ר אם שינה בצורת פתוחות וסתומות:

חלק קעב

קעב) **שם ופ' אחרונה היא ס' וכו'** ואע"פ שלדעת הרא"ש זו היא צורת פתוחה אין לחוש מפני כך לעשות שני זוגי תפלין ב"י מג"א סע"ק מ"ט ועיין שע"ת אות ס"ז:

חלק קעג

קעג) **סעי' ל"ז עור הבתים וכו' צריך שיהיה מעובד לשמו היכא דאפשר** והיכא דלא אפשר למצוא מעובד לשמו יניחם בלא ברכה וכשימצא אח"כ עור מעובד לשמו יגנוז הבתים העשוים מעור שאינו מעובד לשמו ויתקן לו בתים מעור מעובד לשמו. ב"ח עו"ת אות מ"ז א"ר אות נ"ז ודלא כהמג"א סע"ק נ"א, וה"ה בדלא אשכחן שם עור מעובד כלל יניחם בלא ברכה וכשימצא יגנוז. א"ר שם דלא כעו"ת שם:

חלק קעד

קעד) **סעי' ל"ח יעשה ד' בתים מעור א' וכו'** משמע דוקא מעור אחד שלם שאין בו תפירה ודלא כנראה מסה"ת דאף בחתיכות תפורין יחד חשוב עור אחד דליתא וכן נוהגים בכל גבול ישראל, ב"ח, וכ"כ מלא"ש כלל י"ח אות ג' וז"ל לא יעשה מחלקים נפרדים או בתים נפרדים או עור שלם במקצת וחתוך במקצת ואפי' אם מדבק החלקים והחתיכות בדבר חזק מאד וכדומה או ?ללות גם עור עליהם כל זה אינו מועיל כלום, אלא כל הד' בתים ש"ר יחד יהיו מעור אחד שלם בלי חתוך כלל בין מן הצד בין מן מלמעלה בין מלמטה, בין אם הוא בין כל בית ובית מהד' בתים בין אם הוא רק במקצתם, אלא הבתים צריכים להיות מעור א' שלם בין ש"י בין ש"ר עכ"ל, ואע"ג דהאגודה ג"כ הוכיח דחשיב כעור א' והביאו מ"א ס"ק נ"ב אנחנו אין לנו אלא דברי מרן ז"ל שקבלנו הוראתיו ומדלא הביא דברי סה"ת בש"ע וכתב סתמא משמע דבכל גוונא יש לאסור בין בתפירה בין בדבק אלא צ"ל דוקא עור א' שלם בין לש"ר בין לש"י וכמ"ש הב"ח והמלא"ש ובפרט שהיא מצות עשה דאורייתא וצריך לעשות לחומרא:

אותם הסופרים שנהגו דכדי לעשות הבתים מרובעים קורעים העור מן הצדדים ומדבקים אותו בדבק ונעשה כעור א' אי ש"ד או לא הר' משחא דרבותא ז"ל דעתו לאסור, ומרן מלכא ה"ה חק"ל בכ"י דעתו להתיר ומוה"ר סבא דמשפטים בספר כבוד יו"ט, ד"ה ע"ג כתב דמאחר דיש אוסרים ויש מתירין גוערין בהם שלא יעשו כן מחדש מכאן ואילך אבל אותם תפילין שכבר נמצאו אפשר להתיר כיון שיש להם ע"מ שיסמוכו יעו"ש, פתה"ד אות ת', וכבר כתבנו דדעת מרן ז"ל לאסור ובפרט שהוא מ"ע דאורייתא שצריך להחמיר

בה מאד, וע"כ כל האיש הירא וחרד לדבר ה' צריך לחקור ולדרוש בקנייתו תפילין שמא הוא מחתיכות מדובקים ולא יכניס עצמו בספק מחלוקת הפוסקים והפך דעת מרן ז"ל מפני הכסף שמוכרים המדובקים בזול כי מצות ה' ברה לא יערכנה זהב וכו' ויש לב"ד לחקור ע"ז כי יש בני אדם אשר אין יודעים בין ימינם לשמאלם וסוברים שהוא כשר אליבא דכולי עלמא והמזהירים יזהירו וכו' ועליהם תבא ברכת טוב:

חלק קעה

קעה) **יעשה ד' בתים מעור א' לשל ראש וכו'** כשיעשה הד' בתים לש"ר יכוין שהם כנגד ד' אותיות אהי"ה, וכשיעשה בית אחד לשל יד יכיון שהוא כנגד שם אדני, וכשיעשה המעברתא בין ש"י בין ש"ר יכוין שהיא כנגד ג' שמות אהי"ה הוי"ה אדנ"י שהם בגי' יב"ק בסוד ויעבור את מעבר יב"ק, כנז' בשער הכוו' דרוש ב' ודרוש ה' דתפילין ובעשיית השינין בשין של ג' ראשים יכוין כי שי"ן גי' אלהים במילוי יודין העולה ש', ובשין של ד' ראשים יכוין שהוא בגי' מצפ"ץ שהוא תמורת שם הויה בא"ת ב"ש, כנז' בס' עו"ת דכ"ה ע"ב הנד"מ ומ"ח בתיקון התפילין פ"ח אות ג', ועוד בשין דד' ראשין יכוין שהיא כנגד ד' מוחין חב"ד שהדעת כליל מב' מוחין חסד וגבורה, ובשין של ג' ראשין יכוין שהיא כנגד נה"י דאמא והענין הוא כי הם ד' מוחין ובהתלבשם תוך נה"י דאמא נעשין תלת מוחין לבד, כנז' בשער הכוו' שם דרוש ד', ועוד עיין בסה"ק כף החיים סי' כ"ה אות ל"ה מ"ש בזה:

ובענין הרצועות טוב לעבד שני עורות אחד לתש"י ואחד לתש"ר וכשישים העור תוך המים והסיד אם העור הוא לצורך רצועות הראש יכוין שהוא לשל ראש ויכוין לשם הוי"ה, ואם הוא לצורך רצועות ש"י יכוין שהוא לשל יד ויכוין לשם אדני, וכשקוצץ הרצועה יכוין כי רצועה בגי' שע"א והם שני פעמים א"ל במילואם **אלף למד אלף למד** העולים ש"ע והכולל הרי שע"א וה"ס ש"ע נהורין הנודעים כנז' בשער הכוו' שם דרוש ד', וכשקושר היו"ד שברצועה ש"י יכוין שהוא רומז אל היסוד דז"א שבו ה' גבורות שממנו נעשה דעת המלכות רחל ובקשר הדלת של רצועה ש"ר יכוין שהוא רומז אל לאה היוצאת אחורי ז"א מהארת יסוד דאמא, כנז' בשער הכוונות שם דרוש ז':

ובעת שכורך הפרשיות בקלף לבן יכוין כי הוא רמז אל אור מקיף כנז"ל או' ר"ב וכשכורך השער סביב הפרשיות יכוין שהם סוד שערות דיסוד אמא ויהיה שער של עגל שמיסודו יונקת הס"א כדי שלא תקטרג עלינו במצוה זו כנז' במ"ח בסדר תיקון תפילין פ"ח אות א':

וזה סוד י"ב תפירות של התפילין מהאר"י זלה"ה יתחיל מצד שמאל ויכוין להקים סוכת דוד הנופלת, ואח"כ כשישים הגיד בתוך המחט יכוין שהמחט הוא סוד אות ו של השם,

ואח"כ בראש עצמו בכניסת החוט במחט יכוין באות **י** של השם, ואח"כ בתפירה א' שיכנים המחט בתוך התפילין יכוין באות **ה** א' ובהוציא המחט מצד אחר של התפילין יכוין באות **ה** אחרונה, והתפירה זו הא' היא בהוי"ה כסדרה ואח"כ בתפירה השנית יכוין **יַהַוּ** ג' **יְוָהָ** ט' **וַיהֹוֶה** י' **הָוֹיֶה** י"א **הֶהָיוּ** י"ב **הָיָהָוְ**

סוד תפירה תפלה של יד

כשישים הגיד במחט יכיין לשום אות **ו** שבין ב' יודין של **א** של אדני וכשיכניס המחט בתיתורא יכוין שמקיים י"ב אותיות המילוי של אדני שהוא אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, ומקיימו בשני ווין של **ד**' כזה **ד** ואח"כ הנקב של התפירה יכוין לאות נו"ן, והנקב של המחט יכוין לאות **י** של אדני, נמצא שתפירה א' היא צירוף א' של אדני כסדרו ואח"כ בתפירה שנית יכוין **אַדֹנַי** ג' **אֲנַיֶּךָ** ד' **אָנַדֶּי** ה' **אַיִדֶנַ** ו' **אִינַיֶךְ** ז' **יְאִדֶנָ** ח' **יַאֲנֶךָ** ט' **יַדֶנַאִ** י' **יְדָאֲנָ** י"א **יְנָאֲדָ** י"ב **יַנַדָאַ** ע"כ מצאתי בשם האר"י זלה"ה, מצ"ש בהלכות תפילין, וכ"כ בע"ח בתיקון התפילין פ"ט ופ' י"ג יעו"ש פרע"ח שער התפילין פ' יו"ד:

סעי' ט"ל תפילין בין ש"ר בין ש"י הלל"מ שיהיו מרובעות בתפרן. פי' רש"י בתפירתן ישמור רבוען שלא ימשוך תוט התפירה יותר מדאי ויקצר רחבו. והרא"ש פי' שגם גוף התפירה יהיה ברבוע ממש. ב"י לבו"ש, ועיין פרמ"ג במש"ז אות ל"ג ביאורי הגר"א אות צ"א:

חלק קעו

קעו) **שם דהיינו שיהיה ריבוען מכוון ארכו כרחבו וכו'** וצריך למדוד בד' קוים דהיינו תחלה ימדוד קו א' אורך וקו א' רוחב שיהא שוה, ולא די בזה כי שמא באמצען שוה ובצדדיו מתמעט, לכן צריך למדוד עוד ב' קוים באלכסון שיהיו שוים ב' קוי אלכסון ג"כ. פרמ"ג במש"ו אות ל"ג, והביאו מלא"ש כלל י"ח בבינה אות ז':

חלק קעז

קעז) **שם וצריך לרבע מקום מושבן** היינו התיתורא ר"ז אות נ"ט ועיין לקמן סעי' מ"ד:

קעז) **שם בהגה אבל גובה הבתים וכו'** ומס' האשכול משמע דלכתחלה יש להקפיד שיהיה בגובה כמו האורך והרוחב. וכ"כ בד"מ דמשמע כן מהרמב"ם אלא שכתב שלא ראיתי נוהגים כן. והב"ד פת"ע או' קי"ב:

חלק קעח

קעח) **שם עשאן מרובעות ואח"ז נתקלקל רבוען וכו'** אע"ג דגבי ציצית אמרינן בסי' י"א סעי' יו"ד שאם נתקלקלו חוטי הערב אחר שנעשו בהכשר א"צ לתקן אותו אח"כ, שאני ציצית דכתיב ועשו להם ציצית קפיד קרא על שעת עשייה אבל תפלין מרובעות הלל"מ ובכל שעה בעינן שיהיו מרובעות. ב"י לבוש ט"ז סע"ק ל"ד. מיהו אם מחמת

אויר שבין הבתים כשיתיבש העור מתרחבים הבתים וכשיהדקם נמצא הריבוע מכיון כשרים. ברכ"י אות י"ב בשם בית יהודה ח"ב סי' פ"ח שע"ת אות נ"ח זכ"ל הל' תפלין ועיין עקרי הד"ט סי' ב' אות י"ג:

חלק קעט

קעט) שם יש מי שאומר. ודע שהגם שהש"ע העתיק בשם יש מי שאומר מ"מ הלכה פסוקה ומוסכמת היא, אלא שכן דרך הרב"י שדין חדש שלא מצאו בפי' כ"א בפוסק א' כותבו בלשון יש מי שאומר. מחה"ש תע"ק נ"ד מלא"ש כלל ת"י אות יו"ד בבינה:

חלק קפ

קפ) שם וצריך לרבען ואין חילוק בין בבתים בין בתפירות בין בתיתורא וכל זמן שלא נתקן הריבוע כדינו התפלין פסולים. ר"ז אות נ"ט מלא"ש שם אות ז' בחכמה קס"ה סי' כ"א אות ו' וסי' כ"ד אות ג' ודלא כעו"ת אות מ"ט (ומ"ש ישי"ע אות כ"ו על העו"ת אין קושיתו מוכרחת, דאפשר לומר דגם העו"ת מודה דבשעת הדחק דליכא תפלין אחרים יוכל להניחם בלא ברכה וכשיזדמן לו תפלין אחרים יניח אותם אבל כשהם עגולים לגמרי כאגוז אף אם אין לו תפלין כלל לא יניחם כמ"ש הוא ז"ל אלא דהעו"ת מיירי לענין לצאת בו י"ח לגמרי, ועיין מאמ"ר אות ט"ל):

חלק קפא

קפא) וא"צ למודדן בכל יום אם ריבוען קיים ומעמידן על חזקתן הראשונה אם לא שרואה שנתקלקל ריבוען שאז צריכים תקון. מחה"ש שם:

חלק קפב

קפב) שם בהגה. ויעשה הד' בתים בשוה וכו' היינו למצוה משום נוי התפילין עו"ת אות נו"ן ר"ז שם ועיין לעיל סעי' י"ד:

חלק קפג

קפג) סעי' מ. עור הבתים מצוה לעשותו שחור משמע עיכובא ליכא אבל הב"ח ושכנה"ג הגב"י אות ל"ד ועו"ת אות נ"א והא"ר אות ס"ב כתבו דהשחרות מעכב אם לא במקום דלא אפשר דאז יש לסמוך על המקילין כדי שלא יתבטל ממצות תפלין וכ"כ המלא"ש כלל י"ח אות י"א בחכמה קס"ה סי' כ"א אות י"א ועיין ישי"ע אות כ"ז:

חלק קפד

קפד) וכן אם צבען שחור ואח"כ נתלבנו מצוה מן המובחר לחזור ולצובען שחור, ולדעת הב"ח מדינא צריך לחזור ולצובען שחור עי"ש בב"ח שכנה"ג הגב"י אות ל"ה עו"ת אות נ"א מלא"ש שם בחכמה ואות י"ז בבינה [ועיין שם שתמה על הא"ר מאחר שבסע"ק ס"ב פסק כהב"ח איך בס"ק ס"א כתב שדוקא רצועות שנתלבנו צריך להשחירן מחדש אבל בבתים אינו אלא למצוה מהמ"ב]:

חלק קפה

קפה) **שם** וצריך להשחירו לשמו ובדיעבד אם לא השחירן לשמן לדעת האומרים שהשחרות אינו מעכב כשר, ולדעת האומרים השחרות מעכב פסול אם לא היכא דלא אפשר. מלא"ש שם קס"ה שם אמ"ש כלל י"ז אות ו' ועיין עו"ת אות הנז' ולדידן שקבלנו עלינו הוראת מרן ז"ל כשר בדיעבד. שו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' ד' וסי' ו', ועיין לקמן סימן ל"ג אות ט"ו:

חלק קפו

קפו) **סוד** הצבע השחור ע"ד ידוע וע"ד השכל לדמות על יחודו ית' יחוד אמת. כמו שאין צבע השחור מקבל צבע אחר כמו שמקבלים שאר הצבעים כן נאמר אצל הקב"ה אני ה' לא שניתי, עטז"ק א"ר אות ס"ב:

חלק קפז

קפז) **שם צריך שיגיע עד מקום התפר** דהיינו עד התיתורא, לבוש ושאר פוסקים:

חלק קפח

קפח) **שם ואם לא הגיע כשרה והוא שיהיה ניכר החריץ**. ושריטה או רשימה בעלמא לא מהני כלל, ועכ"פ החריץ צריך להיות כאצבע עיין ת' כהנת עולם סי' ע"ח א"א בגליון המגינים אות א' והביאו מלא"ש כלל י"ח אות ח' וכתב עוד שם שבשמושא רבא איתא שיהיה כל חריץ עכ"פ עמוק כחצי גובה הבית:

חלק קפט

קפט) **חריצים** אלו הם המחיצות המבדילות בין בית לבית מהד' בתים על כן אותם הסופרים שחורצים רק על הבית מבחוץ מעשיהם מקולקלים שבתים אלו פסולים לגמרי. מלא"ש שם, ועיין שו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' ט':

חלק קצ

קץ) **סעי' מא. אורך ורוחב הבתים וכו'** ומ"מ בעל נפש יחמיר שיהא רוחב התיתורא אצבעים על אצבעים בין ש"ר בין ש"י. ב"ח מג"א סע"ק נ"ו [עיין מחה"ש ופרמ"ג] א"ר אות ס"ג קס"ה סי' כ"א אות ז' או לכל הפחות יותר מכאצבע ר"ז אות ס"ג, אבל מנהג העולם שאין נזהרים בזה ועושין רוחב התיתורא רוחב אצבע או פחות וסומכין על הש"ס שלנו שאין מפורש בה שיעור לאורך ולרוחב אלמא דמדינא הכל כשר ואפי' לכתחלה. ב"ח שם א"ר שם ודלא כעו"ת אות נ"ג שפסל אם הם קטנים מיותר כאצבע, א"ר שם ר"ז שם ובקונטרס אחרון אות י"ג, ועיין פרמ"ג אש"א אות נ"ו, ומ"מ יזהרו הסופרים מאד שלא לעשות תפילין קטנים ביותר שכמעט א"א שיהיה הכתב כדינו ואפי' אם יהיה כשר לפי שעה מ"מ אין כתב קטן ודק כזה מתקיים לזמן מרובה כי הדיו מתלבנת מהר וכמו אלה וגם שאר פיסולי אותיות שכיחים בזמן מועט בכתיבה דקה וחלושה כמובן ונמצא

המניחים תפילין כאלו על משך חזקתן הראשונה מניחים תפילין פסולים מלא"ש כלל י"ח אות ט"ז בחכמה, ועיין לעיל סעי' ד' בהגה. ועוד עיין בספר טוב עין סי' ח"י אות כ"ג כתב וז"ל הריטב"א בתי' ע"ז פ' כל הצלמים שכתב דיש שיעור למטה וגם מדברי הב"י אין בידינו להקל אלא עד כדי שיעור אצבע ומחצה, ואותן שמניחין תפילין שאפי' בתיתורא שלהם אין בה שיעור עתידין ליתן את הדין, רד"ק בהגהותיו כ"י, והביאו סידור ועיין בעו"ת ואחרונים עכ"ד, והביאו סידור בי"ע בדיני תפילין ורצועות אות ז', וע"כ כל בעל נפש יחוש לעצמו לעשות רוחב התיתורא אצבעיים כמש"ל או לפחות אצבע ומחצה, אבל לשאר עמא דארעא אין למחות בידם כיון דלדעת מרן ודעמיה הם כשרים.

חלק קצא

קצא) סעי' מב. שי"ן של תפילין וכו' שיעשה מעור הבתים וצריך להיות השיני"ן דוקא מעור הבית עצמו אבל לחתוך תמונת שי"ן מקלף עב ולדבק על הבית בודאי אסור. אמ"ש כלל י"ז אות ד' קס"ה סי' כ"א אות ח' בלשכ"ה בשם תשובת רעק"א סי' א':

חלק קצב

קצב) שם כמין שי"ן בולטת מקמטי העור י"א צריך להעשות דוקא מקמטי העור [דהיינו שמקמטין עור הבית בעודו רך במלקוט וכדומה עד שנעשין השינין. מלא"ש כלל י"ח אות יו"ד ועיין בטור] ואם עשאן בדפוס לא יצא [היינו שמביא דפום בצורת שי"ן חקוקה ומניחה על העור ודוחק בו ונעשה השי"ן] מפני שהוא כח"ת, וי"א שאין לחוש בשי"ן זו לח"ת ב"י עו"ת אות נ"ה ר"ז אות ס"ה ויש לחוש לכתחלה, עו"ת שם ר"ז שם קס"ה סי' כ"א אות ח' מלא"ש שם ומנהגנו פה בגדאד יע"א לעשות השי"ן בתחלה ע"י קמטים אבל אין נעשה יפה ולבסוף מניחים אותו בדפוס כדי שיהא נאה:

חלק קצג

קצג) שם של ימין המניח של ג' ראשים וכו' ואם הוא איטר אזלינן בתר ימין ושמאל דעלמא. מג"א סע"ק נ"ח א"ר אות ס"ו מלא"ש שס אות ט' קס"ה סי' כ"א אות ח' אמ"ש כלל י"ז אות ד':

חלק קצד

קצד) שם ושל שמאל המניח של ד' ראשים הטעם של ג' ראשים בצד ימין כנגד ג' אבות ומצד שמאל של ד' ראשים נגד ד' אמהות וג' ימים בשבוע שקורין בתורה שנתנה בימין וד' ימים בשבוע שאין קורין. א"ר אות ס"ה בשם ב"ש ועוד יש טעמים אחרים עיין ט"ז סע"ק ל"ה, מג"א סע"ק נ"ט א"ר שם פרמ"ג במש"ז אות ל"ה, ועוד יש טעם נסתר, כמ"ש לעיל אות קע"ה ובסה"ק כף החיים סי' כ"ה אות ל"ה ד"ה ויש יעו"ש:

חלק קצה

קצה) שם. בהגה. מיהו אם היפך לא נפסל. כתב הפרמ"ג אש"א סע"ק נ"ח משמע מהרמב"ם פ"ג מהל' תפילין דשני השיני"ן הם הלל"מ וגם שצריך שתהיה אחת בת ג' ראשין ואחת בת ד' ראשים ושכן משמע נמי מרמ"א שכתב דאם היפך אינו נפסל הא אם חסר א' פסול. מלא"ש כלל י"ח אות י"ב בבינה אמ"ש כלל י"ז אות ד':

חלק קצו

קצו) סעי' מג. חריץ של שי"ן וכו' עד מקום התפר היינו לכתחלה אבל בדיעבד אינו מעכב ר"ז אות ס"ד מלא"ש כלל י"ח אות י"ג בבינה אמ"ש כלל י"ז אות ד' ועיין עו"ת אות נ"ה רו"ח אות ו':

חלק קצז

קצז) שם בהגה. וכן היו"ד שבשי"ן צריך ליגע למטה בשולי השי"ן ואין חלוק בין שי"ן של ג' לשי"ן של ד' ראשים ששניהם צריך ליגע היודי"ן למטה בשולי השי"ן מג"א סע"ק נ"ט פרמ"ג אש"א ברכ"י אות י"ד ר"ז שם מלא"ש שם אות ט' בחכמה קס"ה סי' כ"א אות ט' וכן מנהגנו פה בגדאד יע"א ודלא כהב"ח ואם אין היודי"ן מחוברים בגוף השיני"ן פסולים בין בשי"ן של ג' ראשים בין בשי"ן של ד' ראשים מלא"ש שם:

חלק קצח

קצח) יעשה השיני"ן ראשים למעלה כמו השיני"ן שבכתב ולא די בקווים ארוכים לחוד אש"א שם מלא"ש שם ויש להוציא מפיו קודם עשיית השיני"ן שעושה אותם לשמה. מלא"ש שם שו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' ד' ובדיעבד כשר זב"צ שם:

חלק קצט

קצט) שם בהגה. ולא ימשוך השי"ן הרבה וכו' ר"ל שלא ימשוך השי"ן למטה הרבה כשעושה אותה כדי שלא תתכסה קצת ממנה כשבא לתפור הבתים עם התיתורא אלא צריך שגם שולי השי"ן יהיה נראה למעלה מן התפר מאמ"ר אות מ"א:

חלק ר

ר) שם בהגה. אלא שגם שולי השי"ן יהיה נראה על התפר היינו לכתחלה אבל בדיעבד אינו מעכב ר"ז אות ס"ד רו"ח אות ו' אמ"ש כלל י"ז אות ד':

חלק רא

רא) סעי' מד. תיתורא דתפילין וכו' המחבר כתב סתמא דהיינו שישים עור למטה ולא ביאר אם צריך שתהיה התיתורא מעור הבתים או אפי' מעור בפ"ע כמו שנוהגים עכשיו הסופרים, אלא מדסתם הדברים משמע דבכ"ג כשר וכ"כ הרא"ש והטור דבכ"ג כשר עו"ת אות נ"ו, ומנהגנו פה בגדאד יע"א כדעה ב' שהביא הטור ז"ל דהיינו שלוקחים עור עב וחזק וכופלים אותו לשנים ועושין מאותו עור גם המעברתא וחותכים בכפל

העליון נקב מרובע כפי רבוע הבתים ומכניסים בו הבתים והנשאר בעור של הבתים מד' רוחות פושטים אותו הנה והנה בין שני הכפלים של עור התיתורא והמעברתא ותופרין אותו עמהם:

חלק רב

רב) שם מעברתא דתפלין הל"מ וכו' ועוד המעברתא והתיתורא צריך להיות מעור בהמה וחיה ועוף הטהורים ומעובד לשמו כמו הבתים עצמם מלא"ש כלל י"ח או' ט"ז, ועיין ביאורי הגר"א או' ק"ב ועיין לעיל אות קמ"ג:

שם וכורכם בקלף קטן וכו' כתב הרב ז"ל בשער הכוונות דרוש ו' דר"ה דף צ"ה ע"ב וז"ל כי נודע כי לד' מוחין דאור מקיף של התפילין יש ד' מקיפין ואח"כ יש עוד מקיף אחד לכל הד' והוא מצד הבינה ואח"כ יש עוד מקיף אחר לכל המקיפין הנז' והוא מצד החכמה וכנגד זה בעשיית התפילין יש ד' קלפין לבנים חלקים בלתי כתיבה לכרוך בהם ד' פרשיות התפילין כל קלף מקיף לפ' א' ואח"כ כולם נתונים תוך הבית עצמו של תפלה ש"ר אשר הוא אור מקיף על כולם והבית הזה הוא מצד הבינה כנודע בתחלת הקדמת ס' התיקונים דתפלין אימא על ברא ואמנם כנגד אור מקיף אשר מצד החכמה אין בו רמז בעשיית התפילין כי הוא עליון מאד ואין לנו בו שום השגה עכ"ל, ועיין תו"ח סיף דף קנ"ו ע"ב, וע"כ יש לכוין את זאת בשעת כריכת הפרשיות בקלף לבן להכניסם לבתים כי כשכורך כל פ' בקלף לבן יכוין אשר הוא רמז לאור מקיף ואח"כ כשמכניסם לבתים יכוין כי הבית הוא רמז לאו"מ על כולם מצד הבינה:

חלק רג

רג) שם וכורכם בקלף קטן ואם לא כרכם לדעת הרמב"ם פסול ולדעת הרא"ש כשר, וכתב עו"ת אות ס' דיש להחמיר כדעת הרמב"ם אבל המג"א סע"ק ס' כתב כשר בדיעבד אם אין לו אחרים, וכ"כ א"ר אות ס"ז ר"ז אות ס"ח קס"ה סי' כ"ב אות ב' ואינו מבואר אם אין לו אחרים אם יברך על אלו. מחה"ש וטוב שלא לברך דברכות אין מעכבות. חיי עולם:

חלק רד

רד) שם וכורכם בקלף קטן וצריך שלא יהיה שום תמונת אות עליו. אמ"ש כל י"ח אות ב' ואם אין לו קלף מותר לכורכם במטלית ב"י פרמ"ג בא"א אות ס'. ועיין מלא"ש כלל י"ט או כ' בבינה שכתב צ"ע מדוע השמיט הב"י הא דמטלית והביא רק קלף עי"ש דשקיל וטרי והניח בצ"ע ומ"מ בש"ה יש להכשיר:

וכשמגיהים תפלין ישנות אין להחליף המטליתים האלו מפ' לפ' אלא המטלית אשר היה על פ' קדש מקודם יניח המטלית ההיא על פ' קדש שוב שנית וכן בשאר הפרשיות

והטעם משום קרש שזכה בצפון וכו' אמ"ש שם בשולי היריעה אות ג', ועיין בסה"ק כף החיים סי' ח' אות י"ז ודו"ק ואפשר שיש לחלק אבל בדיעבד יש להכשיר):

חלק רה

רה) שם והלל"מ שיכרוך עליה שער וכריכת הפרשיות בשער בעי לשמה אבל בדיעבד אינו פוסל. שו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' ד':

חלק רו

רו) שם שיכרוך עליה שער בהמה וכו' ואם כרך עליה שער בתחלה ואח"כ כרכה בקלף אין קפידא. בית יוסף:

חלק רז

רז) שם הגה ונוהגים לכרוך שער על הפ' ואח"כ וכו' ומנהגנו פה בגדאד יע"א כמ"ש מר"ן ז"ל שכורכים קלף תחלה על הפ' ואח"כ כורכים בשער אבל טוב לצאת אליבא דכ"ע ולעשות כמ"ש רמ"א בשם האגור:

חלק רח

רח) שם בהגה וחוזרים וכורכים עליו שער ויכרוך השער היטב מקצה אל קצה באופן שאם יניח מידו יעמוד השער כרוך עם הפ' ולא יסתרו השערות שעל הפ' ד"מ אות כ"ה אמרי שפר כלל י"ח אות ב':

חלק רט

רט) שם ונהגו שיהיה שער זה של עגל ונוהגים ליקח משל זנב שהם ארוכים ונאותין לקשירה. מלא"ש כלל י"ט אות ב' בחכמה, ועוד שהוא חזק ואמיץ חיי עולם:

חלק ריא

ריא) שם קצת שער זה צריך וכו' ויהא פחות מכשעורה. ר"ז אות ס"ט קס"ה סי' כ"ב אות ב' אמ"ש כלל י"ח אות ב' ועיין מג"א סע"ק ס"א:

חלק ריא

ריא) שם שיראה חוץ לבתים. כתב של"ה דף קי"ו יש אומרים שהשער צריך לצאת מפ' קדש ואני קבלתי מפ' והיא"ש ונ"ל שטוב להניחם אצל פרשת והיא"ש בצד הפונה לפרשת קדש עכ"ל. מג"א שם א"ר אות ס"ח ר"ז שם קס"ה שם מלא"ש כלל י"ט אות ב' בחכמה אמ"ש שם, ואין חילוק בין תפלין דרש"י בין תפלין דר"ת, אמ"ש שם, וכן מנהגנו להוציא השער אצל פ' והיא"ש לצד הפונה לפ' קדש:

חלק ריב

ריב) אם שכח להוציא השער הנ"ל ותפר הבית נראה להחמיר ולהתיר התפירה מהבית להציא השער ולחזור ולתפור אמ"ש שם ובשולי היריעה או' ז':

חלק ריג

ריג) סעי' מ"ה יתן כל פ' בבית שלה והפרשיות צריכים שיהיו כולם בתוך הבית ולא יצאו חוץ לביתם ואם היתה יוצאת חוץ לבית שיהיה הבית קצר והביא הסופר עור אחר ונקב בו נקב כמדת הכתיבה והניח העור הנז' בין התיתורא והמעברתא והכניס בו מה שנשאר מהכתיבה ותפר אותו עם התיתורא והמעברתא פסול. שו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' י"ב, רב ברכות מע' התי"ו אות ג':

חלק ריד

ריד) שם שתהיה זקופה מעומד בביתה היינו לכתחלה אבל בדיעבד אין לפסול אם הניחה מושכבת. ב"י עו"ת אות ס"ה שו"ג אות קי"א ר"ז אות ע' מלא"ש כלל י"ט אות ד' בבינה אמ"ש כלל י"ח או' א':

חלק רטו

רטו) סעי' מ"ו יהיה הגליון עליון תחלה וכו' ואם הפך אפי' בדיעבד פסול. ר"ז בקונטרס אחרון, אות ט"ו:

חלק רטז

ריו) שם בהג"ה וראש הפ' יהיה מונח לצד ימין הקורא וכו' היינו סוף הגלילה לצד ימין שפני הכתב נגד הקורא באופן שאם יבוא לפותחם יהיו מונחים לפניו כהלכתם כלומר שלא יצטרך להפוך ראש הפ' לפניו מאמ"ר אות מ"ב:

חלק ריז

ריז) סעי' מ"ז אם כתב כל ד' פ' בקלף א' וכו' דין זה לא שכיח אצלנו לפיכך לא הארכנו בו ועיין ט"ז סע"ק ל"ו מג"א סע"ק ס"ב ר"ז אות ע"א מאמ"ר אות מ"ג:

חלק ריח

ריח) שם ובש"י כותב ד' פרשיות בקלף א' ובד' עמודים הרמב"ם פ"ב מהל' תפלין הל' א' מלא"ש כלל י"ז אות ב' ויתן ריוח בין פ' לפ' כדי שיעור ב' אותיות טט או פת. מלא"ש שם קס"ה סי' כ' אות ד' ואמ"ש כלל כ' או' ג' בשם ב"ש ובדיעבד די רק אם ניכר שפ' אחרת היא אמ"ש שם ואם אין ניכר שפ' אחרת היא כגון שלא הניח ריוח בין פ' לפ' כלל נלע"ד שיוכל לתקן ע"י שיחתוך הפ' ההיא שאין בה ריוח כלל וממילא ניכרת שפ' אחרת היא ואין לחוש משום שנעשה ב' חתיכות דזה הוי כדיעבד דלא אפשר בענין אחר ועוד אין לחוש משום ח"ת או משום שלכ"ס דמאי שנא משתי תיבות שנעשו כתיבה אחת שמותר להפרידם עיין לעיל אות קכ"א וקכ"ב:

חלק ריט

ריט) שם ואם כתבם על ד' קלפים והניחם בד' בתים וכו' לאו דוקא הניחם אלא אפי' אם כתבם בד' קלפים מותר לכתחלה להניחם בבית אחד דכיון שכבר כתבם כדיעבד חשיב. ברכ"י או' י"ז בשם בית יהודה ח"ב סי' ע"ו שע"ת אמ"ש שם:

חלק רכ

רך) אם נמצא טעו' בפ' רביעית מותר לכותבה בקלף לבדה דהוי כדיעבד ברכ"י או' י"ח בשם הנז' עיקרי הד"ט סי' ב' או' י"א זכ"ל בדיני תפלין שע"ת שם וכן הדין אף אם נפסלו ב' פ' או ג' אמ"ש שם:

חלק רכא

רכא) שם בהגה. והמנהג לדבק בדבק. והא דהשמיט מרן דבוק זה משום דס"ל דזה הוא למצוה ולא לעכוב כן משמע. בב"י שו"ג או' קי"ו וכן מנהגנו שאין מדבקים אותם אלא גוללים אותה הפ' המופרדת מסופה לתחלתה ונותנים אותה בתוך הפרשיות האחרות וגוללים גם אותם הפרשיות מסופם לתחלתם ונותנים אותם בתוך הבית:

חלק רכב

רכב) סעי' מ"ט הלל"מ שיהיו תפלין נתפרים בגידי בהמה וכו' ואפי' מנבלה וטריפה שלהם הרמב"ם פ"ג מהל' תפלין הל' ט' מלא"ש כלל י"ט או' ד' אמ"ש כלל י"ח או' ג':

חלק רכג

רכג) שם. בגידי בהמה וכו' אבל לא בגידי עוף אפי' טהור נוב"י מה"ת סי' ב' שע"ת או' ס"ט מלא"ש כלל י"ט או' ד':

חלק רכד

רכד) שם בגידי בהמה וכו' לוקחים הגידין שיש בעקב בהמה וחיה שהם לבנים ואם הם קשים מרככן באבנים עד שיעשו כפשתן וטוין אותם ושוזרין אותם. הרמב"ם שם מג"א סע"ק ס"ה א"ר או' ע' ר"ז או' ע"ד מלא"ש כלל י"ט או' ד' ומנהגנו ליקח הגידים שעל המתנים של בהמה דגם הם לבנים.

חלק רכה

רכה) ובענין טוויית הגידין כתב המג"א בס"ק ס"ו דבעינן טווייה לשמה והסכים עמו ר"ז או' ע"ה אבל שאר האחרונים דחו דבריו והם א"ר באו' ע' פרמ"ג בא"א או' ס"ו מאמ"ר באו' מ"ו נה"ש באו' י"ז בסופו דכיון דאפשר בלא טווייה לא בעי לשמה וכן פסק רה"ג בשו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' ה':

חלק רכו

רכו) **שם וטוב לתפור בגידי שור** ואם אין גידי שור לוקחים מבהמה דקה טהורה אבל טמאה אפי' בדיעבד פסול. פרמ"ג א"א או' ס"ה מלא"ש כלל י"ט או' ד' בחכמה ומנהגנו לתפור בגידי שור:

חלק רכז

רכז) **סעי' נו"ן אין לקנות גידים מן הנכרים וכו'** דוקא שידוע שמקצתם עושים מטמאה דהו"ל קבוע אבל מסתמא אזלינן בתר רובה ואפי' כשידוע שמקצתם עושים מטמאה דוקא בבתיהם אסור לקנות אבל אם הנכרי הביא לשוק מותר לקנות דכל דפריש מרובא פריש. מג"א סע"ק ס"ו ר"ז או' ע"ה אמ"ש כלל י"ח או' ח' בשולי היריעה ואם מוכרים בשוק ובחניות חוזרים לקביעותם ומקרי קבוע מחה"ש [ומ"ש א"ר או' ע' עיין נה"ש סוף או' י"ז ומ"ש שם נה"ש והא כולם סופם הם מתות והגוי עושה מהם גידים נמצא כולם הם נכללות וכו' נ"ל דלק"מ דאף דכולם סופם למות מ"מ יש מהם שמתות במדבר במקום שאין ישוב ואין הגוי טורח לילך למדברות בשביל הגידים ומש"ה לא הוו רובא ואע"ג דאיכא נמי במדבר בהמות טהורות אינם אלא מיעוטא דמיעוטא דכולם נתפשים בידי אדם אבל בהמות טמאות כולם במדבר ואין בישוב כ"א הצריכים למלאכה ועוד מעט]:

חלק רכח

רכח) **שם במקום שאין גידים מצויים וכו'** ובנוב"י תניינא א"ח סי' ב' חושש אפי' בשעת הדחק והביאו בשע"ת או' ס"ט קס"ה סי' י"ז או ב' בלשכ"ה מלא"ש כלל י"ט או' ד' בחכמה מיהו, כשא"א בשום אופן בענין אחר ואפי' אם שאולים א"א להמצא אז יעשה כמ"ש הב"י אע"ג שכמעט הדבר ברור שלא מהני ופשיטא דאין מברכים עליהם אבל באופן אחר אין שום מקום להקל בזה כלל וכלל. מלא"ש שם בבינה אות ה':

חלק רכט

רכט) **וכן** אין לתפור בבני מיעיים נוב"י שם שע"ת שם מלא"ש שם קס"ה שם ודלא כהלק"ט ח"א סי' רע"ג, וכן יד אהרן בסוף הגה"ט דחה דבריו:

חלק רל

רל) **סעי' נ"א יתפור ג' תפירות וכו'** לכתחלה צריכה להיות התפירה לשמה אבל בדיעבד אין לפסול, שו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' ד':

חלק רלא

רלא) **שם. יתפור ג' תפירות בכל צד וכו'** וצריך שיהיה עור הבית מתפשט ונכפל בין שני הכפלים של תיתורא במקום התפירה כדי שתהא התפירה גם בעור המתפשט מהבית ונמצא גוף הבית תפור בתיתורא ואם לאו פסול. הרמ"ע סי' ל"ח הביאו מג"א סע"ק ס"ז ר"ו או' ע"ז שו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' י"א מלא"ש כלל י"ט או' ז', [ודחיית המג"א

במחכ"ת אינה דחייה מלא"ש שם או' ט' בבינה וכ"כ בשו"ת זבחי צדק שם לפי הבנתו בדברי הרמ"ע וכן הוא האמת דאנחנו זכינו לראות דברי הרמ"ע בשרשם וראינו דדברי הרמ"ע כהבנת זבחי צדק:

חלק רלב

רלב) שם. וחוט התפירה יהיה סובב וכו' היינו שתהיה התפירה ניכרת משני צדדים על כל אורך ורוחב התיתורא לא בסירוגין ואם תפר רק מצד א' פסול אמ"ש כלל י"ז או' ד'

חלק רלג

רלג) שם. ויעביר חוט התפירה וכו' היינו לכתחלה אבל בדיעבד כיון שכתובים ד' פרשיות על ד' קלפים אם לא העביר חוט התפירה בין כל בית ובית אינו מעכב. עו"ת או' ע"ב ט"ז סע"ק ל"ח פרמ"ג במש"ז או' ל"ח ר"ז או' ע"א ועיין ברכ"י או' ט"ו קס"ה סי' כ"ב או' ג' בלשכ"ה אמ"ש כלל י"ז או' א' בסופו:

חלק רלד

רלד) שם בהגה. מיהו אם לא עשה רק עשר תפירות וכו' וכן אם הוסיף על על י"ב תפירות אינו נפסל. ב"י מלא"ש כלל י"ט או' ה' קס"ה שם או' ב' בלשכ"ה אמ"ש כלל י"ח או' ד'.

חלק רלה

רלה) שם ויש מי שאומר שי"ב תפירות אלו וכו' ואם נפסק החוט פסולים ב"י בשם הר"י אכסנדרי ב"ח שכנה"ג הגב"י או' מ"ו מג"א סע"ק ס"א מלא"ש שם או' ו' אבל מרן ב"י כתב על דברי הרי"א שאינו יודע מנין לו וכתב נה"ש או' י"ח נראה דדעת הרב"י שלא לחוש במ"ש ואם נפסק פסולים אלא דחלק כבוד לסברתו לחוש לה לכתחלה וה"ט דבש"ע לא העתיק אלא מ"ש שיהיו בחוט א' ולא סיים דאם נפסק פסולים וכן נראה דעת הל"ח או' קמ"ו בהל' תפילין וכ"כ הלבוש דאין לחוש אלא לכתחלה ואפי' לדעת הפוסלים היינו דוקא כשנפסק החוט דאז נראה שהוא תלוש ועומד להפסק אבל כשלא נפסק אלא שהוא קצר יקשור בו חוט של גידין אחר ויגמור בו התפירה ב"ח שם מג"א שם א"ר או' ע"ג מלא"ש שם, ויש מי שמתיר אפי' בנפסק לחזור ולקושרו. ט"ז סע"ק ט"ל וכתב פרמ"ג במש"ז אם אין לו גידים אחרים כדאי הוא הט"ז לסמוך עליו וכ"כ מלא"ש שם קס"ה שם או' ז':

חלק רלו

רלו) סעי' נ"ב יכניס הרצועה תוך המעברתא ויעשה קשר כמין דל"ת וכו' וא"צ שיהיה נראה כמין דל"ת אלא מצד חוץ ולא מצד פנים ועכשיו נהגו לעשות הקשר בענין שהדל"ת נראית משני צדדים, ומיהו משמע שאין קפידא בדבר ב"י שו"ג או' קכ"ז ר"ז ' או' ע"ט:

חלק רלז

רלז) שם. ויעשה קשר כמין דל"ת וכו' וצריך לעשותו כמין דל"ת ממש, מלא"ש כלל כ' או' ה' קס"ה סי' כ"ג או' ה' ורגלה של הדל"ת יהיה בצד ימין המניח שהוא צד ימין העומד אחוריו שכנה"ג הגה"ט או' ט"ז א"ר סי' כ"ז או' י"ב מלא"ש שם:

חלק רלח

רלח) שם. ויעשה קשר כמין דל"ת וכו' ואין לעשות הקשר כ"א לשמה ולא ע"י קטן. פרמ"ג א"א או' ס"ט מלא"ש שם קס"ה שם.

חלק רלט

רלט) אם פתח התפילין כדי לבדוק הפרשיות וכדומה ותופרן אח"כ יחד מחדש לא יתן הרצועה תוך המעברתא בעוד הקשר הישן קשור אלא יתירהו ויתן הרצועה למעברתא ויעשה הקשר מחדש דיש לספוקי בזה משום תולמ"ה, מלא"ש שם ויש מתירין קס"ה סי' כ"ג או' ג' בלשכ"ה אמ"ש כלל י"ט או' ב' וי"א דלכתחלה יש ליזהר בזה אבל בדיעבד התפלין כשרים. אמ"ש שם ואם לא השמיט הרצועה מהמעברתא כלל בוודאי א"צ לסתור אף לכתחלה אמ"ש שם:

חלק רמ

רמ) מעשה בא' שראה אחר חליצת התפלין שהותר הקשר של היו"ד והוריתי לחזור ולהניחם ולקרות ק"ש בלא ברכה, א"ר אות ע"ד:

חלק רמא

רמא) שם בהגה. ולא יעשה הקשרים אלא לאחר שעשה השי"ן וכו' היינו שטוב לעשות כן לכתחלה אבל לא לעכב, ר"ז אות ע"ט אמ"ש כלל י"ט אות ב' וכן משמע מלשן הלבוש:

סימן לג

חלק א

א) סעי' א' אם נתקלקל עור הבתים וכו' אם התפלין ישנים פסולים דכבר נתקלקלו מחמת יושנן וי"א דרמ"א ס"ל להיפך דבחדשים אנלאי מלתא דעור מקולקל הוא כיון דבזמן מועט נקרעו ט"ז סע"ק א':

חלק ב

ב) שם זה אצל זה ואפי' הקרע של בית אחד למטה לצד התיתורא ושל אידך למעלה אפ"ה פסול. עו"ת אות א' א"ר אות א' מלא"ש כלל י"ט אות ט':

חלק ג

ג) שם ואם הם חדשים כשרים כל זמן שעור מושב הבתים קיים היינו התיתורא ב"י ב"ח לבוש.

חלק ד

ד) **שם הגה. גם הבתים צריכים להיות קיימים אלא שנקרעו קצת** פי' שנקרעו בין בית לבית אבל הצדדים שלמים, מג"א סע"ק ב' וה"ה למעלה צריך להיות שלימים, מחה"ש וכ"כ ב"י דגם הבתים צריכים להיות שלמים מכל הצדדים אלא שנקרעו בין בית לבית, וכן פסק ב"ח שכנה"ג הגב"י אות ב' עו"ת אות א' ואות ג' א"ר אות ב' ר"ז אות א' מלא"ש כלל י"ט אות ט' קס"ה סי' כ"ד אות ב' אמ"ש כלל י"ז אות ג' (ועיין לבוש ומג"א סע"ק א' ומ"ש פרמ"ג א"א אות א' ב') וכן בית ש"י שנקרע קצת פסול, שו"ת פ"י חא"ת סי' יו"ד הביאו שע"ת אות א' קס"ה שם, ומשמע שאם יש נקב אפי' כ"ש בבית פסול, וכן משמע בא"ר סי' ט"ל סע"ק ו' עי"ש קס"ה שם בלשכ"ה אות א' ועיין שו"ת שבסוף זבחי לדק ח"ב סי' יו"ד:

חלק ה

ה) **שם בהגה. וי"א להיפך וכו' ונ"ל דיש להחמיר לפסול בשניהם** ע"כ וכ"כ ר"ז אות א' מלא"ש שם:

חלק ו

ו) **שם כל זמן שאם היו מושכים וכו'** זה הוא לאותן שעושין המעברתא מהעור שעשו ממנו הבתים, אבל לדידן שהמעברתא עור בפ"ע אין שייך לומר כן, ב"ח ט"ז סע"ק ב' באה"ט אות ב' מלא"ש שם, ומ"ש הפרמ"ג במש"ז עיין בדברינו לעיל סי' ל"ב אות ר"א ולק"מ:

חלק ז

ז) **שם ואם נתקלקלו שנים וכו' ראשון ושלישי וכו'** משמע דשנים הסמוכין אע"פ שאין הקרעים סמוכים אלא שזה בצד זה והב' בצד אחד מקרי זה כנגד זה ופסולים. ט"ז סע"ק ג' וכן פי' לב"ש דברי מג"א שבסע"ק ג' א"ר אות ג' ר"ז אות א' קס"ה סי' כ"ד אות ב' אמ"ש כלל י"ז אות ג':

חלק ח

ח) **סעי' ב' אם נפסקו וכו' כל זמן שעור מושב הבתים וכו'** והא דלא הגיה רמ"א גם כאן כמו בסעי' הקודם גם הבתים צריכים להיות קיימים. עיין לבו"ש שהקשה קושיא וחירץ אולי שסמך אלעיל:

חלק ט

ט) **שם בהגה. וי"א וכו' וטוב לחוש לב' הסברות כנ"ל ע"כ** וכ"כ ר"ז אות ב' מלא"ש כלל י"ט אות ח' קס"ה סי' כ"ד אות ד' אמ"ש כלל י"ח אות ד' וכל זמן שא"א לו לתקנם וגם אין לו אחרים יניחם בלא ברכה קס"ה שם:

חלק י

י) **סעי' ג' עור הרצועות וכו' וצריך שיהיה מעובד לשמו** ואם לאו פסול לד"ה ואפי' למכשירים בבתים ר"ז אות ג' ואין לו תקנה אפילו אם משחירו לשמה. דב"ש סי' י"ט שע"ת אות ה' מלא"ש כלל כ' אות א' קס"ה סי' כ"ג אות א' אמ"ש כלל י"ט אות א' ודלא כשו"ת באר עשק סי' יו"ד שהכשיר במשחרה לשמה, ועיין שע"ת שם ומלא"ש שם בבינה אות א'מה שתמהו על הבאה"ט:

חלק יא

יא) כתב בס' הכוו' בדרשי תפילין דרוש ד' וז"ל וטוב שתעבד ב' עורות א' לרצועות הראש וא' לרצועות היד וכשישים העור בתוך הסיד והמים אם הוא העור לצורך רצועות של ראש יכוין לש"ר ויכוין לשם הויה ואם העור לצורך הרצועות של יד יכוין שהוא לש"י ויכוין בשם אדני עכ"ל. ואף שלא ראיתי נוהגים כן כתבתי למדקדקים א"ר בסי' ל"ב אות י"ז:

חלק יב

יב) שם הל"מ שיהיו הרצועות שחורות מבחוץ ואם אח"כ נתלבנו צריך לחזור ולצובען, א"ר שם אות ס"א מלא"ש כלל כ' אות ב' קס"ה סי' כ"ג אות ב' אמ"ש כלל י"ט אות א' ולאו דוקא נתלבנו אלא כל שאין שחורות עור כהלכה לריכים השחרה מחדש, מלא"ש שם קס"ה שם, ונ"ל דיש לדקדק להשחיר גם החודים דהיינו במקום החתך קס"ה שם:

חלק יג

יג) שם אבל מצד פנים יעשה מאיזה צבע שירצה וכו' בב"י כתב בשם הרמב"ם דנוי לתפילין גם אחורי הרצועה יעשה שחור אלא שלא נהגו כן, וכ"כ ד"מ אות ב' בשם א"ז דעכשיו שנהגו לעשות הבתים שחורות צריך להשחיר הרצועות בין מבפנים בין מבחוץ אלא שלא נהגו כן, וכ"כ כנה"ג בהגב"י בשם הרדב"ז עקרי הד"ט סי' ב' אות י"ז וכ"כ בספר הכוו' בדרוש הנ"ל וז"ל צריך שישחירם פנים ואחור שחורות כעורב עכ"ל. והגם שלא נהגו כן כנז"ל כתבתי למדקדקים ועיין ס' בן איש חי בה' שנה א' פ' חיי שרה אות ד':

חלק יד

יד) סעי' ד' טוב שישחירם ישראל וכו' משמע דס"ל דבדיעבד כשר אפי' לא השחירם לשמן, וא"כ רמ"א בהגה חולק עליו והול"ל בלשון וי"א וכו' מיהו מצינו כמה פעמים כיוצא בזה כמ"ש בסמ"ע מג"א סע"ק ה' וכתב מחה"ש הטעם כיון דאינו מבואר להדיא דאפשר לפרש ע"צ הדחק דהרב"י קאי על בתים אף שאין האמת כן לא כתב לשון י"א:

חלק טו

טו) שם בהגה ומיהו בדיעבד כשר אם השחיר עור הבתים, וכ"כ הלבוש ט"ז סע"ק ה' מג"א סע"ק ו' יד אהרן בהגה"ט ר"ז אות ה' ועיין לעיל סי' ל"ב אות ל"ג אות קפ"ג וקפ"ה:

חלק טז

טז) שם בהגה אבל הרצועות אפי' בדיעבד פסול, וכ"כ הב"ח ט"ז סע"ק ה' מג"א סע"ק ד' ובסי' ל"ב סוף סע"ק ס"ו א"ר אות ז' ר"ז אות ה' יד אהרן בהגה"ט פרמ"ג א"א אות ה' קס"ה סי' כ"ג אות ג' מלא"ש כלל כ' אות ב' אמ"ש כלל י"ט אות א ועיין באות שאחר זה:

חלק יז

יז) שם בהגה אפי' בדיעבד פסול כתב המג"א סע"ק ז' נ"ל דאם חזר ישראל והשחירן לשמן כשר, וכ"כ א"ר או' ז' יד אהרן בהגה"ט, אבל יש מן האחרונים שהקשו על דברי המג"א והניחו בצ"ע, הפרמ"ג א"א לב"ש שמן המאור ר"ז בק"א או' א' ויש שכתבו להחמיר, נוב"י מה"ק חא"ח סי' א' ובהגהותיו המכונים דגול מרבבה נה"ש מלא"ש כלל כ' או' ב' קס"ה סי' כ"ג אות ג' ועיין להרב ישועות יעקב שדחה דברי המג"א ועיין מחה"ש ומ"ש הפרמ"ג שם דישחיר צד השני לשמה, כתב מלא"ש שם היינו עד שימצא רצועות אחרות מצד החיצון מושחר לשמה ואז יגנוז הראשונות עיי"ש, ועיין כרם שלמה, ולדידן דקבלנו הוראות מרן ז"ל אין נפקותא בכל זה דבעיקר הדין כשר בדיעבד, וכ"כ בשו"ת שבסוף זבחי צדק ח"ב סי' ד' ועיין לקמן בדברינו סי' ט"ל או' י"ח:

חלק יח

יח) סעי' ה' אם נפסקה הרצועה יש מתירין לתפור וכו' מדסתם הרב"י כאן ש"מ דעתו כא"ח דאפי' בחוטין שרי, אבל הת"ה ורי"ו כתבו דוקא בגידין, ולקשור לכ"ע פסול דבעינן קשירה תמה כדאי' בגמ' מג"א סע"ק ח':

חלק יט

יט) שם וי"א מה שמקיף ממנה הראש וכו' וי"א אף של ימין עד הטבור ושל שמאל עד החזה אין להם תקנה בקשירה ולא בתפירה כמו אם נפסק מה שמקיף ממנה הראש, ב"י בשם סה"ת [ומ"ש ד"מ או' ד' עיין בציון ר"ז אות כ"ג] לבוש ט"ז סע"ק ו' עט"ז ר"ז או' ו' מלא"ש שם אות ד' קס"ה סי' כ"ד אות ו' ואע"ג דמנהגנו להכשיר כסברת מר"ן ז"ל מ"מ יש להחמיר היכא דאפשר

חלק כ

כ) שם ובש"י כדי שתקיף הזרוע וכו' וכל יתרון האורך שהוא בשביל שכורך הרצועה כמה פעמים סביב הזרוע וכו' כתב המחה"ש סע"ק ח' וז"ל הא דכתב בש"ע דבש"י אחר שיעור שתקיף הזרוע ותמתח וכו' מ"מ אחר שתפר למעלה משיעור זה צריך אחר שהקיף הזרוע ימתח הרצועה עד אצבע אמצעית ולכרוך עליה ג' כריכות ואחר זה יחזור למטה

ויכרוך על זרוע ז' כריכות דאל"כ מאי מהני כדי שתקיף וכו' ותמתח וכו' כיון שאינו עושה הכריכה סביב האצבע כי אם בחתיכת הרצועה התפורה עכ"ל. והביאו מלא"ש כלל כ' אות ד' אמ"ש כלל י"ט בשולי היריעה אות ב' אבל הקס"ה סי' כ"ד אות ד' בלשכ"ה הביא דברי מחה"ש וכתב וז"ל והנה באמת לשון הת"ה והש"ע לא משמע הכי אבל לדינא לכאורה מסתבר לעשות כן, אמנם ראיתי בס' שנות חיים שו"ת סת"ם הל' ת' תשובה נ"ד כתב שהעולם אינם נוהגים בזה כמחה"ש וכתב ליישב המנהג משום דבכה"ג אמרינן כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו עכ"ל. וכ"כ בספרו קיצור ש"ע סי' יו"ד בשולי היריעה וכ"כ אמ"ש שם בשם שנות חיים שמה שהעולם אינם נוהגים כן הדין עמהם. וכן בתשו' מהר"ם מרוטונבורג אחרונים סי' ד' השיג על המחה"ש וכתב דעיקר קפידא על השיעור שתשאר כ"כ כדי למחות ולכרוך ואף דלאחר הכריכה סביב הזרוע נשאר הקשירה למעלה מהאצבע לא חיישינן, אך זאת נסתפק דלא יהיה הקשירה על אצבע גופה כיון שגם שם שייך קשירה יעוש"ב, והביאו פת"ע אות י"ד וכן מנהגו פה בגדאד יע"א דלא כמחה"ש והמחמיר לעשות רצועה חדשה כדי לצאת אליבא דכ"ע תע"ב:

חלק כא

כא) שם אין התפירה והקשירה פוסלים בה. ומ"מ טוב לתופרם מלקושרם, מלא"ש שם.

חלק כב

כב) שם ובשעת הדחק יש לסמך וכו' אבל לא יברך עליהם, ט"ז סע"ק ז' ר"ז אות ו' אמ"ש כלל י"ט אות ב':

חלק כג

כג) ואם נפסק קצת מרצועה ונשארו רוחב פחות מכשעורה י"ל דרשאי לתפור וצ"ע, פרמ"ג במש"ז אות ז' קס"ה סי' כ"ד סוף אות ו' ואם נשאר בה רוחב כאורך חטה יש להקל, עיין מג"א סי' כ"ז סע"ק י"ח אמ"ש כלל י"ט אות ב':

סימן לד

חלק א

א) סעי' א. סדר הנחתן וכו'. קדש משמאל המניח וכו'. ואפי' אם המניח הוא אטר אין הולכין אחר ימין ושמאל שלו אלא אחר ימין ושמאל של הקורא, דהיינו ימין ושמאל של כל אדם, מג"א סע"ק א' פרמ"ג א"א אות א' ר"ז אות א' קס"ה סי' כ"ב אות א' אמ"ש כלל י"ח אות א' וה"ה בש"י נמי יניח ראש קדש לצד שמאל, יותר בשמאל דעלמא לצד חוץ שיקרא כסדר, ובאטר ראש קדש יותר לשמאל ובפנים המניח לא לצד ימין. וחוץ של המניח פרמ"ג שם:

חלק ב

ב) שם ואחריו כי יביאך בבית שני וכו'. ואם החליף איזה פ' שנתנה שלא בביתה המיוחד לה פסולים, ר"ז אות ב' מלא"ש כלל י"ט אות א' קס"ה שם אמ"ש שם והיינו עד שיתקן אמ"ש שם:

חלק ג

ג) שם ולר"ת בבית הג' וכו' ומ"מ צריך לכותבן כסדר שהם כתובים בתורה ואם שינה פסול בין ש"י בין ש"ר, ולכן בש"י שהם בקלף א' יכתוב קדש והיה כ"י ויניח חלק פ' והיה אם שמוע ויכתוב פ' שמע ואח"כ יכתוב פ' והיא"ש, טור וב"י מג"א סע"ק ב' עט"ז ר"ז אות ג' וכ"כ האחרונים ועיין בדברינו לעיל סי' ל"ב אות קס"ט:

חלק ד

ד) סעי' ב. ירא שמים וכו' והשאר הם כרצועות בעלמא וכו' ולפי דברי האר"י זצ"ל שניהם קודש וצריך להניח שניהם ביחד, מחב"ר אות א' ובק"א אות ב' וז"ל שער הכוונת בדרושי תפלין דרוש ו' בענין תפלין דר"ת זלה"ה, דע כי בתחלה מורי ז"ל היה מניח תפלין דרש"י ודר"ת ביחד בשחרית ומתפלל בהם תפלתו כמ"ש ז"ל בפ' הקומץ רבה מקום יש בראש להניח ב' זוגות תפלין ר"ל ביחד, דאלו בזא"ז יש מקום לאלף זוגות ובמנחה לא היה מניח אלא תפלין דר"ת ואח"כ עשה זוג של תפלין דרש"י כפי סברת שמושא רבא שהם אצבעים על אצבעים. וחריציהם שקועים עד מקום המעברתא באופן שיהיה כל בית ובית חלוק ומופרד מחבירו, ובעת התפירה היו חוטי הגידין מפסיקין ועוברים בתוך החריצים ממש מעבר לעבר מצד זה לצד זה, והיה משים בבקר ב' זוגות התפלין דרש"י ודר"ת ובמנחה היה מניח זה הזוג של שמושא רבא, והיה אומר כי אלו התפלין כפי שמ"ר הם עולים במקום ב' הסברות דרש"י ודר"ת ביחד כי מוחין דאבא שהם תפלין דר"ת והמוחין דאימא שהם תפלין דרש"י שניהם מתערבים ביחד ונעשים זוג תפלין א' וזהו טעם היותם אצבעים על אצבעים כנגד או"א, ואמנם אופן הנחתם הוא זה כי תחלה יכניס בזרועו תפלין דיד כפי סברת רש"י ואח"כ יכניס תפלין ש"י כפי סברת ר"ת ושניהם יניח במקום הנקרא קיבורת של פרק העליון שבזרוע השמאלי, ואותו של רש"י יהיה יותר למעלה סמוך כלפי צד הכתף ושל ר"ת יהיה יותר למטה ממנו סמוך לפרק האמצעי, וכן בתפלין ש"ר יניח תחלה של רש"י ואח"כ דר"ת למעלה משל רש"י וכן ג"כ הקשר של תפלין דרש"י יניח יותר למטה בעורף עצמו, וטעם הקדמת הנחת תפלין דרש"י הוא לפי שבתחלה קדומין ליכנס המוחין דאימא ואח"כ נכנסין מוחין דאבא שהם תפלין דר"ת כמ"ש בעזה"י, ולכן כשאתה כורך הרצועות סביב הזרוע תשים הרצועה של ר"ת תחת הרצועה דרש"י ותתכסה בה ולא תתגלה רק הרצועה דרש"י והאחרת תהיה

מכוסה תחתיה כי כן אורות דאבא מכוסין באורות דאימא עכ"ל, ועיין מ"ש ע"ז בסה"ק כף החיים סי' כ"ז אות מ"א וכתב המחב"ר אות ח' בשם הרמ"ז ז"ל דהא דעולים דשמושא רבא בשביל שנים דוקא למנחה אבל לא לשחרית יעו"ש, וכ"כ בסה"ק כף החיים סי' ל"ז אות יו"ד יעו"ש, ועוד עיין במחב"ר אות ז' ובקו"א אות ד':

חלק ה

ה) **שם וי"א שאם לא יוכל להניח בבת אחת יניח של רש"י ויברך עליהם וכו'** ואם טעה ולקח תפלין של ר"ת בחושבו שהם של רש"י ובירך עליהם וקרא ק"ש והתפלל וסלקם וראה שהיו של ר"ת יניח אח"כ תפלין של רש"י ויברך עליהם פעם אחרת כמנהגו לברך על תפלין, דרש"י, הרב מהרי"ח עשאל בשו"ת סם חיי סי' א' מחב"ר בק"א אות א' בי"ע בדיני תפלין דר"ת אות ב':

חלק ו

ו) **שם ויקרא בהם שמע וכו'** אבל לא ויאמר דכיין דלא נזכר בו תפלין לא הוי כמעיד עדות שקר א"ר אות ג' ר"ז אות ה':

חלק ז

ז) **סעי' ג' לא יעשה כן אלא מי וכו'** כתבתי בעניותי אחרי ראותי כל דברי האחרונים דקושטה דמילתא דלא כתב מרן דלא יניחם אלא המוחזק בחסידות אלא לפי מ"ש הפוס' דאינו אלא ספק ומאחר דפשטא הוראה כרש"י והרמב"ם הבא לחוש מספק לדעת ר"ת צריך שיהיה מפורסם בחסידות לא כן עתה דגילה רבינו האר"י זצ"ל דתרווייהו צריכין הגם שאינו מפורסם בחסידות יכול להניחם כי תאוה נפשו לקיים המצוה כראוי וכבר בארץ הצבי זה שנים רבות דרוב החכמים ותלמידיהם מניחים ב' זוגות וגם בעלי מקרא ומשנה יש מהם דמניחים ב' זוגות. מחב"ר אות ב' בי"ע שם אות ג':

חלק ח

ח) **נהנו** ללבוש תפלין דר"ת במנחה ע"פ כתבי מהרח"ו זצ"ל ויש ממקובלי דורינו מהנדזין בדבר כי לפי סודן לא יתכנו תפלין דר"ת לבד אמנם מאחר דבפירושא אתמר שכך נהג האר"י ז"ל קודם שעשה התפלין משמושא רבא וכן נהג מהרח"ו ודאי נימוקם עמם ואנחנו לא נדע, ברכ"י אות ב':

חלק ט

ט) **מי** שנהג ללבוש תפי' דר"ת לבד במנחה, ובא עד כיסו ונזדמנו לו תפלין של רש"י יכול להחזירם לכיס ולקחת תפלין דר"ת וללובשם כמנהגו, ואין בזה משום אין מעבירין ע"ה, ברכ"י אות ג':

חלק י

י) אין לברך על התפלין דר"ת, והר"ן שפירא בס' מצת שמורים דף ס"א הפריז על המדה, והנכון שאין לברך עליהם, והטעם דמדרגת תפלין דר"ת גבוה משל רש"י עדה"ס, והאר"י ז"ל נתן טעם שלא יברך על ש"ר שאין בכוחנו להמשיך האור הנשפע ממדרגה שרומזת לה תש"ר של רש"י וכ"ש של ר"ת וכ"כ הרמ"ע שלא לברך, וכן נהגו רבנן קשישאי דא"י. הרמ"ז באיגרותיו הנ"מ סי' ה' והביא דבריו הרב המופלא מהרד"ף נר"ו במכתם א"ח סי' ד' מחב"ר אות ג':

חלק יא

יא) אף שאין מברכין כשלובש תפלין ר"ת לבד אין להפסיק בין תפלה ש"י לש"ר והראיה ממ"ש בפסקי מהרא"י סי' ק"י הרב בכ"ש דף קי"ח ע"ג מחב"ר אות ה' והיינו בשיחת חולין, אבל יכול לענות קדיש וכל דבר שבקדושה קודם שיניח ש"ר של ר"ת כיון דבלאו הכי אינו מברך, אבל ודאי לא צריך ללמוד איזה דבר במשך הנחתן דדוקא בקדיש וקדושה שהוא חייב לענות יש מקום להתיר, אבל ללמוד אין נראה בעיני להתיר דאיבעי ליה לכוין בהנחתן ולא להסיח דעתו בלימוד וכן ראיתי בס' באה"ט סי' כ"ה שכתב משם הרב דרכי נועם סי' יו"ד שמותר לענות קדיש בעוד שהוא מניח תפלין של ר"ת ברכ"י סוף סי' ל"א. ועוד עיין בסה"ק כף החיים סי' כ"ה אות נ"ב שהארכתי בזה יעוש"ב:

חלק יב

יב) בשחרית מי שיש לו תפלין דרש"י אין לו להניח של ר"ת לבד, ואם לא יש לו אלא תפלין דר"ת ילבשם בשחרית בל"ב, ובמנחה גם שיש לו תפלין של רש"י אין לו להניח כ"א תפלין דר"ת עד"ה ולא יברך, הרב המופלא מוהר"ר דוד פארדו נר"ו בשו"ת מכתם לדוד א"ח סי' ד' מחב"ר אות ו' שע"ת אות ו':

חלק יג

יג) מי שאין לו רק תפלה א' של רש"י ותפלה א' של ר"ת יכול להניחם אפי' לכתחלה כיון שבלאו הכי בשעת הדחק מותר להניח רק אחת מהם וכמבואר בסי' כ"ו וכיון שמנהגנו כדעת רש"י והרמב"ם יברך רק על אותה שנכתבה כדעת רש"י דהיינו אם היא ש"ר יניחנה תחלה ויברך עליה ואח"כ מניח ש"י וכשיחלוץ חולץ ש"י תחלה, שבו"י ח"א סי' ב' והביאו באה"ט אות ג' שע"ת אות ג' עיקרי הד"ט סי' ב' אות כ"ב בי"ע בדיני הנחת תפלין אית ל"ד וכתב בי"ע שם וז"ל ול"נ דהשתא דגילה לן האר"י ז"ל דגם תפלין דר"ת חובה נינהו ושמעלתן גדולה משל רש"י דיניח הש"י דר"ת קודם בל"ב ואח"כ יניח ש"ר דרש"י ויברך עליו על מצות תפלין כנ"ל עכ"ל, וכן עיקר:

חלק יד

יד) סעי' ד' לא יניח ב' הזוגות וכו' ואם עשאו מתחלה להניח בו שניהם שרי דהוי כאלו התנה כמ"ש סי' מ"ב מג"א סק"ו ר"ז אות ז' בי"ע בדיני תפלין דר"ת אות ח' ועיין לקמן סי' מ"ב אות ל':

חלק טו

טו) שם שהאחד מהם הוא חול וכו' תפלין דר"ת הוריתי שיכול לעשותם של רש"י דאין המחלקות אלא בסדר הנחתן, ובלילה הראוני בחלומי שלא הוריתי יפה וחזרתי ועיינתי וראיתי שיש זלזול בזה לגאוני עולם שסוברים שהתפלין כשרים ופוסלים אותם ומורידן מקדושתן. לכן אני גוזר ואומר שאסור לעשות כן מן הדין, הרדב"ז בת' כ"י סי' שני אלפים רפ"ו והובא בת' דרכי נועם סי' ב' וכ"כ האחרונים דאפי' להחליף הרצועות מזל"ז אסור וכ"ש לפי מ"ש בשם חכמי האמת שתפלין דר"ת בחינה עליונה מדרש"י ודאי אסור שמורידן מקדושתן ועמהם תמוט חכמה, ברכ"י אות ד' והביאו בי"ע שם אות ה' ומ"ש הבי"ע שם דבשעת הדחק יש להתיר עי"ש נ"ל דאין להקל עיין מג"א סי' מ"ב ס"ק א' ומחה"ש שם:

חלק טז

טז) ואם לא הניחם אדם מעולם יכול להחליף תפלין דרש"י לר"ת או איפכא דהזמנה למ"ה, שו"ת דרכי נועם סי' ב' הביאו באה"ט סי' ז' ועיין ער"ה אות ג' רו"ח אות א' ויש להחמיר היכא דאפשר:

חלק יז

יז) וכן יכול לעשות רצועות לתפלין דרש"י ולהתנות דכשירצה יוכל להסירם משם ולתלותם בתפלין של ר"ת וכן להיפך שו"ת זר"א חא"ח סי' ח' ודחה דברי הרב דרכי נועם סי' ב' עיש"ב מחב"ר או' ט' ער"ה או' ב' עיקרי הד"ט סי' ב' או' ו' בי"ע שם או' ז' ולאו דוקא רצועות אלא ה"ה פרשיות, זר"א שם ער"ה שם עיקרי הד"ט שם בי"ע שם, ומ"ש שע"ת או' ז' דדוקא ברצועות אבל בפרשיות ובבתים לא מהני תנאי, לא ראה הדברים בשרשם:

חלק יח

יח) רצועות שנמצאו ואינם יודעים אם הם של רש"י או של ר"ת אם באותו מקום נוהגים להניח ב' זוגות יניחם לאיזה שירצה ואם הוא במקום שהרוב מניחין של רש"י יניחם לשל רש"י ת' יד אליהו סי' ה' יד אהרן בהגה"ט באה"ט ס"ק ז' כרם שלמה עיקרי הד"ט שם בי"ע שם אות ו' קס"ה סי' כ"ו אות ה' ועי' שם בלשכ"ה אות ד' אמ"ש כלל י"ט אות ג' ועיין במש"ז סוף אות ד':

חלק יט

יט) המוצא תפלין שם דמיהן ומניחן כדי שיהיו שלו ולא יעשה המצוה בשל אחרים שו"ת בית יעקב סי' קי"ד כרם שלמה:

חלק כ

כ) שם אלא יעשה שני כיסים וסימן כיס לכל וכו' אין לעשות סימנים של אותיות בגופן של תפילין להכיר בין רש"י לשל ר"ת אלא יהיו הסימנים בגודלן ובקוטנן של בתים וברצועותיהם וכיוצא בהם, הרמ"ע מפאנו ז"ל סי' ל"ח כנה"ג בהגה"ט עטז"ק שע"ת אות ז' בי"ע שם אות יו"ד, וכבר נהגו לעשות התפילין של ר"ת קטנים מרש"י מפני כך, בי"ע שם ובס' פע"ת בשערי תפילין סוף פרק יו"ד כתב שעל פי הסוד צריך להיות כן והביאו כרם שלמה וכן מנהגנו לעשות תפילין דר"ת קטנים משל רש"י:

סימן לה

חלק א

א) נהגו בענין השיטין וכו' וכן הוא ע"פ קבלת האר"י ז"ל בשער הכוונות בדרושי תפילין דרוש א' ובענין חילוקי ראשי שטין עיין טור וב"י ואנחנו נכתוב חילוק ראשי שטין שכתב האר"י ז"ל בשער הנ"ל שכן הוא מנהגנו וז"ל בפרשיות ש"ר פ' קדש ד' שורותיה הם אלו "וידבר" "מזה" "בחדש" "בצאתי", פ' והיה כ"י ד' שורותיה הם אלו "והיה" "וכל פטר" "ה' ממצרים "פטר רחם" פ' שמע ד' שורותיה הם אלו "שמע" "נפשך" "לבניך" "לאות" פ' והיא"ש ד' שורותיה הם אלו "והיה" "ונתתי" "יבולה" "בשבתך" פרשיות ש"י פ' קדש ז' שורותיה הם אלו "וידבר" "את היום" בחדש" זבת" "את שבעת" "ה' לי" "ה' ממצרים, פ' והכ"י ז' שורותיה הם אלו "והיה" "רחם" "ואם לא" "זאת לשלחנו" "לה' כל" "עיניך" פ' שמע ז' שורותיה הם אלו "שמע" "את" "מאדך" "היום" "בביתך" "לאות" "על מזוזות" פ' והיא"ש ז' שרותיה הם אלו" "והי" "ובכל נפשכם" "ואכלת" "ה' בכם" "אשר ה'" "בין עיניכם" "ביתך" עכ"ל:

ועתה נבאר כוונת הפרשיות והשיטות וכתיבת השמות מהאר"י זלה"ה ע"פ הסדר שסדר הרש"ש זלה"ה.

בכללות ד' אותיות הוי"ה יכוין לאור הא"ס המתפשט ממדרגה למדרגה ובונה ומתקן בחי' אלו בכח בוצינא דקרדנותא:

בקוץ היוד העליון יכוין להשתלשלות אור העלמות ולא"ק ולעתיק ולכתר דא"א ולכתר דאבא:

ובכללות היוד יכוין לעתיק וא"א ומוחא סתימאה:

ובג' קוצי היוד יכוין לקוץ העליון לכתר ודת"י דאבא הנעשה מכתר ודת"י דחכמה דב"י דמ"ה וכתר דאימא הנעשה מכתר דבינה דמ"ה, וכתר ודת"י דיש"ס הנעשה מת"ת ויסוד דב"י דמ"ה:

ובקוץ הב' האמצעי יכוין לחח"ן דאבא הנעשה מחח"ן דחכמה דב"י דמ"ה:

גם לחח"ן דיש"ס הנעשה מח"ן דב"י דמ"ה:

ובקוץ הג' יכוין לבג"ה דאבא הנעשה מבג"ה דחכמה דבינה דמ"ה, **גם** לבג"ה דיש"ס הנעשה מגו"ה דבינה דמ"ה, וב"ב אותיות ו"ד דמלוי יו"ד יכוין לי"ס דאי' כי אות **ו** הם ט"ס עליונות הנעשית מחג"ת ונה"י דחכמה דב"ן ואות **ד** היא המלכות הנעשת ממלכות דחכמה דב"ן כל זה הוא קו ימין דא"א והוא שם ע"ב **יוד הי ויו הי**:

ובה' ראשונה **דהוי"ה** יכוין כללות ישסו"ת הראשונים והשניים הנעשים מבינה ומלכות דבינה דמ"ה ומו"ק ומלכות דבינה דב"ן ומלבשים צד שמאל דא"א מהגרון עד הטיבור והוא שם ס"ג **יוד הי ואו הי**:

ובו' יכוין ו"ק דמ"ה ודב"ן והם ז"א והוא שם מ"ה **יוד הא ואו הא**:

ובה' אחרונה יכוין מלכות דמ"ה ודב"ן היא נו"ק והיא שם ב"ן **יוד הה וו הה**:

גם יכוין כי **היו"ד** היא כללות אבא והקוץ היוד התחתון רמוזה וכלולה אימא:

וב' אותיות **ו"ד** הם זו"ן הנעלמים עדיין בטיפה דאבא. **גם** יכוין כי היו"ד כולל כח"ב ואות **ו** הוא ז"ח ודל"ת היא מלכות. **גם** יכוין כי אות י' י"ס דאור ישר **ו"ד** עשר ספירות דאור חוזר. **גם** יכוין בה"ח וה"ג שבדעת דז"א, שמן ששון ח"ג על דרוש א' דתפילין, ועיין בס' נה"ש דף ה' ע"ג הנד"מ ומ"ש הרש"ש ז"ל בשער אנ"ך פ"ו ותבין, ועוד צריך שתעיין מ"ש לקמן סי' רע"ו אות ו' בענין סדר המשכת האותיות של השם בעת הכתיבה והכוונה שכתבתי שם, ואלו ואלו דברי אלהים חיים אלא שזו הכוונה שבכאן היא יותר בפרטות וכתבתי אותה כדי לכוין בה מי שיש לו יותר ידיעה בדברי הרב זלה"ה:

וצריך האדם ליזהר כשכותב את השם שלא יפסיק בין במחשבה ודיבור בין במעשה ובפועל כי הוא פוגם מה למעלה ומה למטה כפי הכוונות הנז' בהלכות תפילין שמפריש וקוצץ בנטיעות ח"ו כי הכל קשור כשלהבת בגחלת, מצ"ש בדיני הכתיבה ועוד עיין בסה"ק כף החיים סי' צ"ח אות ג' ודו"ק:

קודם שיכתוב יאמר

ויהי נועם מתחלה ועד סוף ואח"כ יאמר אנא בכח וכו' בכוונה גדולה, ואח"כ אמר ג"פ פסוק זה לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ואח"כ יאמר ד' פסוקים אלו [שר"ת שלהם הוא פסת"ם] פנה אלי וחנני תנה עוזך

לעבדך והושיעה לבן אמתך, סעפים שנאתי ותורתך אהבתי, תשמיעני ששון ושמחה תגלנה עצמות דכיתה מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון:

יהי ר"מ ה' או"א שתעשה למען שמך הגדול **פסת"ם** שעולה כמנין תפילין ותדריכני באמתך ובסודות נפלאותיך ולגלות תעלומותיך בתפאר"ת עוז"ך אשר בן ישראל מתפאר ופתחי סליחה תשלח מטובך לעבדך בן אמתך פב"פ ותשרי שכינתך במעשה ידי ותצליחני בכתיבתי זאת שאני כותב תפלין לשם קדושת מצות תפלין שצויתנו אתה ה' אלהינו ותצילני מטעות הכוונה ומטעות הכתיבה למען שמך ולמען קדושת ארבע פרשיות התפלין ופסוקיהם ותבותיהם ואותיותיהם ונקדותיהם וטעמיהם ושמותיהם ושמות הקדושים והטהורים והנוראים היוצאים מהם שתהא שעה זו שעת רצון שעת רחמים שעת הקשבה ושעת האזנה ואקראך ותעננני אעתיר לך ותעתר לי ובטל ממני כל מחשבות רעות מסטרא אחרא אשר יעלו במחשבתי בשעת כתיבה ותיקון התפילין ועשה למען שמך הגדול קר"ע שט"ן בשכמל"ו אנס"ו, וכן יר"מ ה' או"א עשה למטן שמך הגדול והקדוש שהוא בעולם העשיה **יוד הה וו הה** ולמען שמך הגדול שהוא בעולם היצירה **יוד הא ואו הא** ולמען שמך הגדול שהוא בעולם הבריאה **יוד הי ואו הי** ולמען שמך הגדול והמרומם שהוא בעולם האצילות **יוד הי ויו הי** שתהיה תפלתי מקובלת לפניך כקרבן עולה ויורד ולא תהיה שום סיבה ומונע במלאכתי בעסקי במלאכת התפילין האלו בין מטעות הכוונה בין מטעות הכתיבה שלא להטעות אותי ולקטרג ולהשטין עלי לא כל קליפה וסטרא אחרא ולא כל כת דילהון שלא יהיה שום סיבה ומונע לבלבל מחשבותי ורעיוני ותשפיע עלי שפע מבריכה העליונה מעולם האצילות לעולם הבריאה ומעולם הבריאה לעולם היצירה ומעולם היצירה לעולם העשיה ומעולם העשיה לעולם הגלגלים ומשם תשפיע ניצוץ ממאורותיך הנוראים והמופלים על עבדך פב"פ שיהיה מבורך מרוב טובך הגדול ליחד שמך ולהגדיל גדולת מצוותיך אשר צויתה לעמך ישראל בקדושתך ברוך אתה שומע תפלה: מצ"ש הלכות תפילין וכ"כ מ"ח בתיקון התפילין פ"א אות ג' ואות ד':

ויכוין עוד בשם **דדנדדטירון** שמספרו יצ"ר הטוב עם השמונה אותיות והוא נקוד הדלתין בפתח ומ"ו וכן ר"ו בחולם וט"י בחירק מ"ח שם אות ד':

אח"כ יכוין קודם שיכתוב כי כל הפסוקים של ד' פרשיות ש"ר הם בגי' שם א"ל היוצא משם ס"ג שהוא שלשה יודין וא' כזה **ייא"י** וגם כנגד שם א"ל היוצא משם אהיה במלוי יודין שיש בו ג"כ ג' יודין וא' כזה **אייי"י**. ובד' פרשיות ש"י יכוין בשם א"ל היוצא משם אהיה במלוי יודין כנ"ל וגם אל שם אל שהוא בחסד כמש"ה חסד אל כל היום:

גם יכוין כי כל ההויו"ת שיש בד' פרשיות של תפילין הם כ"א כמנין שם אהי"ה, כמ"ש בש' הכוו' דרוש ב' דתפילין ופע"ח שער התפילין פרק י"ד יעו"ש:

סדר כתיבת תש"ר

בתחלה יכוין להוי"ה פשוטה שכוללת כל הד' פרשיות שבתפילין ש"ר ולעסמ"ב הנמשכים ממנה וגם אל ד' שמות קס"א קמ"ג קנ"א ושם אדנות מלא כזה:

יהוה

י יוד הי ויד הי אלף הי יוד הי

ה יוד הי ואו הי אלף הא יוד הא

ו יוד הה ואו הה אלף הא יוד הא

ה יוד הה וו הה אלף דלת נון יוד אח"כ קודם פ' קדש יכוין אל **י** פשוטה ושם ע"ב ושם קס"א כזה, **יוד הי ויו הי אלף הי יוד הי** ואח"כ בכל שיטה יכוין אל **י** פשוטה ואל אות א' משם ע"ב ואות א' משם קס"א כזה:

{י. יוד אלף פ' זו יש בה יוד פסוקים כנגד י"ס וכנגד י' פשוטה של הויה}

וידבר יהוה יכוין כי זה שם הויה הוא כנגד **א** של שם אהיה **אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יהוה** ויכוין בזה השם כי הוא חלק א' מה' ראשונה דאהי"ה **אתכם**

{י. הי. הי.}

מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יצאים בחדש האביב: והיה כי יביאך יהוה ויכוין שהוא חלק ב' מה' א' דאהי"ה **אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבתיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבדה הזאת**

{י. ויו. יוד.}

בחדש הזה: שבעת ימים מצת וביום השביעי חג ליהוה: יכוין שהוא כנגד חלק ג' מה' א' דאהי"ה: **מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה** יכוין שהוא כנגד ח"ד מה' א' דאהי"ה **לי**

{י. הי. הי.}

בצאתי ממצרים: והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יהוה יכוין שהוא כנגד חלק ה' מה' א' דאהי"ה **בפיך כי ביד חזקה הוציאך יהוה** יכוין והוא כנגד חלק א' מיו"ד דאהי"ה **ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה:**

בכללות פ' והיה יכוין לה' א' דהוי"ה פשוטה ושם ס"ג ושם קמ"ג כזה **ה יוד הי ואו הי אלף הא יוד הא** ואח"כ יכוין בכל שיטה אל ה' א'דהוי"ה ואל אות אחת משם ס"ג ואות אחת משם קמ"ג כזה:

{ה. יוד. אלף. פרשה זו יש בה ו' פסוקים נגד ה"א באל"ף}

והיה כי יבאך יהוה יכוין שהוא כנגד חלק ב' מיוד דאהי"ה **אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לך**: {**ב**} **והעברת כל פטר רחם** {**ג**} **ליהוה** ח"ג מיו"ד דאהי"ה **וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים** {**ד**} **ליהוה** ח"ד מיו"ד דאהי"ה:

{ה. הי. הא.}

{ג} **וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה**: {ד} **והיה כי בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו**

{ה. ואו. יוד.}

יהוה ח"ה מיו"ד דאהי"ה **ממצרים מבית עבדים**: {ה} **ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג** {**ו**} **יהוה** ח"ו מיו"ד דאהי"ה **כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בכור בהמה על כן אני זבח** {**ז**} **ליהוה** ח"ז מיו"ד דאהי"ה **כל**

{ה. הי. הא.}

פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: {ו} **והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו** {**ח**} **יהוה** ח"ח מיו"ד דאהי"ה **ממצרים**:

בכללות פ' שמע יכוין לו' דהוי"ה פשוטה ושם מ"ה ושם קנ"א כזה, **ו יוד הא ואו הא אלף הה יוד הה** ואח"כ יכוין בכל שיטה אל ו' דהוי"ה פשוטה ואל אות אחת משם מ"ה ואות אחת משם קנ"א כזה.

{ו. יוד. אלף.}

שמע ישראל {**ט**} **יהוה** ח"ט מיוד דאהי"ה **אלהינו** {**י**} **יהוה** ח"י מיוד דאהיה **אחד**: {**ב**} **ואהבת את** {**א**} **יהוה** ח"א מה' אחרונה דאהי"ה **אלהיך בכל לבבך ובכל**

{פ' זו יש בה ו' פסוקים נגד ו' פשוטה, ועוד יכוין להמשיך הויו"ת דפ' קדש לג' הויו"ת ז' שבפ' זו בסוד חכמה וחסדים.}

נפשך ובכל מאדך: {**ג**} **והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך**: {ד} **ושננתם**

{ו. ואו. יוד.}
לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וקשרתם

לאות עד ידך והיו לטטפת בין עיניך: {ו} **וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:**{ו. הא. הה.}
בכללות פ' והיה יכוין לה' אחרונה שבהוי"ה פשוטה ולשם ב"ן ושם אדני מלא כזה.
ה יוד הה וו הה אלף דלת נון יוד ואח"כ יכוין בכל שיטה אל אות ה' אחרונה דהוי"ה ואל אות א' משם ב"ן ואות אחת משם אדני כזה.
{ה. יוד. אלף.}
{פ' זו יש בה ז' פסוקים לרמוז שהיא במלכות המקבלת מכח"ב חג"ת נה"י שעליה, ועוד יכוין להמשיך ז' הויות דפ' והיה כי יביאך לד' הויו"ת שבפ' זו בסוד בינה וגבורות.}
{א} **והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יהיה** ח"ה מה' אחרונה דאהי"ה **אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם:** {ב} **ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש** ואספת דגנך ותירשך ויצהרך.
{ה. הה. דלת.}

{ג} **ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת:** {ד} **השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם:** {ה} **וחרה אף** {ג} **יהוה** ח"ג מה' אחרונה דאהי"ה **בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את**
{ה. וו. נון.}
יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר {ד} **יהוה** ח"ד מה' אחרונה דאהי"ה **נתן לכם:** {ו} **ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם:** {ז}**ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם**
{ה. הה. יוד.}
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: {ח}**וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:**
{ט}**למען ירבו ימיכם וימי בניכם עד האדמה אשר נשבע** {ח}**יהוה** ח"ה מה' אחרונה דאהי"ה **לאבתיכם לתת להם כימי השמים על הארץ**
סדר תש"י
יכוין שבארבעה פרשיות אלו יש ל"א פסוקים כנגד שם **א"ל** היוצא משם אהיה דיודין כזה **איי"י** וגם אל שם **א"ל** שבחסד כמש"ה חסד אל כל היום כמש"ל, וגם יכוין שיש בד' פ' אלו כ"א אזכרות כנגד שם אהיה כמש"ל

ואח"כ יכוין להוי"ה פשוטה שכוללת ד' פרשיות אלו ולד' שמות היוצאים מד' אותיות הוי"ה והם ס"ג מ"ה ב"ן ושם אדני מלא וגם אל קס"א קמ"ג קנ"א כזה:

יהוה

י יוד הי ואו הי ה יוד הא ואו הא ו יוד הה יו הה ה אלף דלת נון יוד אלף הי יוד הי אלף הא יוד הא אלף הה יוד הה

ואח"כ קודם פ' קדש יכוין אל י' פשוטה דהוי"ה פשוטה ואל שם ס"ג וקס"א ושילוב קס"א וס"ג: כזה **י יוד הי ואו הי אלף הי יוד הי** שלוב **אלף יוד ה הי יוד ואו הי הי** ואח"כ בכל שיטה יכוין אל מ"ב אותיות לע"ב ואל י' פשוטה להוי"ה פשוטה וששה אותיות מן מ"ב דע"ב ושלושה אותיות מן שילוב קס"א וס"ג ויחבר בתחלה עמהם י' פשוטה דהוי"ה פשוטה כאשר מצויר לפניך:

פ' זו יש בה עשרה פסוקים כנגד י"ס וכנגד י' של הוי"ה פשוטה

{יהוה יוד הי ויו הי יוד ויו דלת הי יוד ויו יוד ויו הי יוד י יהוה יו יאל}

{א} **וידבר** {א}**יהוה** כנגד א' דאהי"ה **אל משה לאמר**: {ב}**קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא**:{ג}**ויאמר משה אל העם זכור**.

{יהוה יוד הי ויו הי יוד ויו דלת הי יוד ויו יוד ויו הי יוד י ד הי ויו פ יו}

את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא {א}**יהוה** חלק א' מה' ראשונה דאהי"ה **אתכם מזה ולא יאכל חמץ**: {ד}**היום אתם יצאים**

{יהוה יוד הי ויו הי יוד ויו דלת הי יוד ויו יוד ויו הי יוד י הי יוד ו ד הי}

בחדש האביב: {ה}**והיה כי יביאך** {ב}**יהוה** ח"ב מה' ראשונה דאהי"ה **אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבתיך לתת לך ארץ**

{יהוה יוד הי ויו הי יוד ויו דלת הי יוד ויו יוד ויו הי יוד י יו דלת ה הי י}

זבת חלב ודבש ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה: {ו}**שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג** {ג}**ליהוה** ח"ג מה' ראשונה דאהי"ה: {ז}**מצות יאכל את**

{יהוה יוד הי ויו הי יוד ויו דלת הי יוד ויו יוד ויו הי יוד י י יוד וי וד ו}

את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: {ח}**והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה**

{יהוה יוד הי ויו הי יוד ויו דלת הי יוד ויו יוד ויו הי יוד י ו יוד וי או ה}

{ד} **יהוה** ח"ד מה' ראשונה דאהי"ה **לי בצאתי ממצרים**: {ט}**והיה לך לאות על ידך**

ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת {ה}יהוה ח"ה מה' ראשונה דאהי"ה **בפיך כי ביד חזקה הוציאך**
{יהוה יוד הי ויו הי יוד ויו דלת הי יוד ויו יוד ויו הי יוד י ו הי יוד י הי}

{א}**יהוה** ח"א מיו"ד דאהי"ה **ממצרים**: {ד}**ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה**:
{ה יויד הא ואו הא אלף הא יוד הא שלוב אלף יוד הא הא יוד ואו הא הא}

קודם פ' והיה יכוין אל ה' א' דהוי"ה פשוטה ואל שם מ"ה ואל שם קמ"ג ואל שילוב קמ"ג ומ"ה כזה. ואח"כ בכל שיטה יכוין אל מ"ב דס"ג ואל ה' פשוטה וששה אותיות מן מ"ב דס"ג וג' אותיות מן שילוב קמ"ג ומ"ה ויתבר בתחלה עמהם ה' א' דהר"ה פשוטה כאשר מצוייר לפניך:
{יהוה יוד הי ואו הי יוד ויו דלת הי יוד ואו אלף ואו הי יוד ה יהוה יו האל}
{פ' זו יש בה ששה פסוקים כנגד הא באלף}
{א}**והיה כי יבאך** {**ב**} **יהוה** ח"ב מיו"ד דאהי"ה **אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתך ונתנה לך**: {**ב**}**והעברת כל פטר**
{יהוה יוד הי ואו הי יוד ויו דלת הי יוד ואו אלף ואו הי יוד ה ד הי ואו פ יו}
רחם {**ג**}**ליהוה** ח"ג מיו"ד דאהי"ה **וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים** {ד}**ליהוה** ח"ד מיו"ד דאהי"ה {**ג**}**וכל פטר חמר תפדה בשה**
{יהוה יוד הי ואו הי יוד ויו דלת הי יוד ואו אלף ואו הי יוד ה הי יוד ו ד הא}
ואם לא תפדה וערפות וכל בכור אדם בבניך תפדה: {ד}**והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה**
{יהוה יוד הי ואו הי יוד ויו דלת הי יוד ואו אלף ואו הי יוד ה יו דלת ה הא י}
זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו {**ה**} **יהוה** ח"ה מיו"ד דאהי"ה **ממצרים מבית עבדים**: {**ה**} **ויהי כי הקשה פרעה**
{יהוה יוד הי ואו הי יוד ויו דלת הי יוד ואו אלף ואו הי יוד ה י יוד וא וד ו}
לשלחנו ויהרג {ו}**יהוה** ח"ד מיו"ד דאהי"ה **כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח**
{יהוה יוד הי ואו הי יוד ויו דלת הי יוד ואו אלף ואו הי יוד ה ו אלף וא אוה}

{ז}**ליהוה** ח"ד מיו"ד דאהי"ה **כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה**: {ו}**והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין**
{יהוה יוד הי ואו הי יוד ויו דלת הי יוד ואו אלף ואו הי יוד ה ו הי יוד א הא}
עיניך כי בחזק יד הוציאנו {ח}**יהוה** ח"ח מיו"ד דאהי"ה **ממצרים**:
{ו} יוד הה וו הה אלף הה יוד הה שילוב אלף יוד הה הה יוד וו הה הה}

קודם פ' שמע יכוין אל ו' פשוטה דהוי"ה פשוטה ואל שם ב"ן וקנ"א ואל שילוב קנ"א וב"ן כזה ואח"כ בכל שיטה יכוין אל מ"ב דמ"ה ואלו ו' פשוטה וששה אותיות מן מ"ב דמ"ה וג' אותיות מן שילוב קנ"א וב"ן ויחבר בתחלה עמהם ו' דהוי"ה פשוטה כאשר מצוייר לפניך
{יהוה יוד הא ואו הא יוד ואו דלת האלף ואו אלף ואו הא אלף ו יהוה יו ואל}
{פ' זו יש בה ז' פסוקים על ו' פשוטה ועוד יכוין להמשיך ז' הויות דפ' קדש לג' הויות שבפ' זו בסוד חכמה וחסדים}
{א}**שמע ישראל** {ט}**יהוה** ח"ט מיו"ד דאהי"ה **אלהינו** {י}**יהוה** ח"י מיו"ד דאהיה **אחד**:
{ב}**ואהבת**
{יהוה יוד הא ואו הא יוד ואו דלת הא אלף ואו אלף ואו הא אלף ו ד הא ואו פ יו}
את {א}**יהוה** ח"א מה' אחרונה דאהיה **אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל**
{יהוה יוד הא ואו הא יוד ואו דלת הא אלף ואו אלף ואו הא אלף ו הא יוד ו ד הה}
מאדך: {ג}**והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך**
{יהוה יוד הא ואו הא יוד ואו דלת הא אלף ואו אלף ואו הא אלף ו או דלת ה הה י}
היום על לבבך {ד} **ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך**
{יהוה יוד הא ואו הא יוד ואו דלת הא אלף ואו אלף ואו הא אלף ו א אלף וא וד ו}
בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: {ה}**וקשרתם**
{יהוה יוד הא ואו הא יוד ואו דלת הא אלף ואו אלף ואו הא אלף ו ו אלף וא ו הה}
לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך: {ו}**וכתבתם**
{יהוה יוד הא ואו הא יוד ואו דלת הא אלף ואו אלף ואו הא אלף וו הא אלף הה ו}
על מזזות ביתך ובשעריך:
{ה אלף דית נון יוד}

קודם פ' והיה יכוין אל ה' פשוטה דהוי"ה פשוטה ושל שם אדנ"י כזה ואח"כ בכל שיטה

יכוין אל ס"ג וקס"א ומ"ה ואדנ"י ואל ה' פשוטה וששה אותיות מן ס"ג וקס"א ומ"ה אדנ"י וב' אותיות מן אדני מלא ויחבר בתחלה עמהם ה' דהוי"ה פשוטה כאשר מצוייר לפניך {יוד הי ואו הי אלף הי יוד הי יוד הא ואו הא אלף דלת נון יוד ה יוד הי ו הא}

{פ' זו יש בה ט' פסוקים לרמוז שהיא מלכות המקבלת מכח"ב הג"ת נה"י שעליה ועוד ימין להמשיך ו' הויות דפ' והיה כי יביאך לד' הויו"ת שבפ' זו בסוד בינה וגבורות

{א}**והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את** {**ב**} **יהיה** ח"ב מה' אחרונה דאהי"ה **אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם**

{יוד הי ואו הי אלף הי יוד הי יוד הא ואו הא אלף דלת נון יוד ה או הי אל לף}

ובכל נפשכם: {**ב**}**ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך**: {**ג**}**ונתתי עשב בשדך לבהמתך**

{יוד הי ואו הי אלף הי יוד הי יוד הא ואו הא אלף דלת נון יוד ה פ הי יוד דל}

ואכלת ושבעת: {**ד**}**השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם**: {**ה**}**וחרה אף**

{יוד הי ואו הי אלף הי יוד הי יוד הא ואו הא אלף דלת נון יוד ד, הי יוד ה תנ}

{**ג**}**יהוה** ח"ג מה' אחרונה דאהי"ה **בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה**

{יוד הי ואו הי אלף הי יוד הי יוד הא ואו הא אלף דלת נון יוד ה א ואו הא ונ}

אשר {**ד**}**יהוה** ח"ד מה' אחרונה דאהי"ה **נתן לכם**: {**ו**}**ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת**

{יוד הי ואו הי אלף הי יוד הי יוד הא ואו הא אלף דלת נון יוד ה אלף דלת יו}

בין עיניכם: {**ז**}**ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך**: {**ח**}**וכתבתם על מזוזות**

{יוד הי ואו הי אלף הי יוד הי יוד הא ואו הא אלף דלת נון יוד ה נון יוד דה}

ביתך ובשעריך: {**ט**}**למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע** {**ה**}**יהוה** ח"ה מה' אחרונה דאהי"ה **לאבתיכם לתת להם כימי השמים על הארץ**:

ועיין היטב בשער הכוונות דרוש התפילין ובשמן ששון שם מ"ש סדר כתיבת התפילין בשם הרש"ש ז"ל ודו"ק ותבין כל סדר הכוונה שכתבנו רק שאנו כתבנו אותם בפרטות יותר וכל כוונת שיטה במקומה כדי להקל על הסופר המכוון שלא יתבלבל וכמו

שמצאתי מסודר בכ"י ידידנו הרב המקובל האלהי כמהר"ר שאול חיים דווך הכהן נר"ו בעל המחבר איפה שלימה על אוצ"ח:

ודע דאע"ג שכתוב שם בש"ש קודם פ' והיה אם שמוע ג"פ מילוי אדני א"צ לכוין כ"א פעם אחת כיון שאח"כ בכוונת השיטות לא כתב הרב לכוין כ"א פ"א ה"ה קודם הפ' אין לכוין כ"א פ"א:

ועוד דע דמ"ש בשער הכוו' ביו"ד דמילוי המילוי דשם ס"ג הוא"ו מלא באלף הוא ט"ס וצ"ל להיות מלא ביו"ד כמ"ש בסידור הרש"ש ז"ל בכל הכוונות של מילוי המילוי דשם ס"ג הוי"ו של היו"ד מלא ביו"ד יעו"ש:

ועוד צריך שתדע הקדמה אחת שאל תחשוב שיש למעלה ח"ו שום אות או נקודה אלא הכל הוא לשכך את האוזן של בני אדם היושבים בעולם הזה החומרי שאינם יכולים לידע באורות העליונים וע"כ ציירו להם בשמות ואותיות אבל האמת הוא שכל שם ואות ונקודה הם רומזים לאורות עליונים וזכים שאין אנו יכולין לידע מהותן וכל אחד ואחד רומז אל איזה אור פרטי וכמו שהעמיק הרחיב בזה מהרח"ו ז"ל בהקדמתו לשער ההקדמות יעו"ש:

ואח"כ יתייגם שעטנ"ז ג"ץ ובד"ק תי"ה ויכוי' בכוונת התגין הכתובה אצלינו בסי' ל"ו אות ט"ו:

ויעשה הבתים והרצועות והקשר והתפירה ע"פ הכוו' שכתבנו בסי' ל"ב אות קע"ה יעו"ש:

ודע דאין חילוק בין תפילין דרש"י לר"ת אלא בענין ההויה, כי כפי סברת רש"י היא כס' וכפי סברת ר"ת היא בסוד **יהוה** הויות אהדדי אבל בכל שאר הפרטים אין הפרש ביניהם שער הכוונות דרוש י' וכ"כ משנת חסידים בתיקון תפלין פרק ט"ו אות א' וז"ל, אח"כ יכתוב תפילין דר"ת בכל הפרטים שנכתבו אותם דרש"י וכו' עי"ש, וכ"ה סדר הכוונות לתפילין דשמושא רבא:

סימן לו

חלק א

א) סעי' א. צריך לדקדק בכתיבת האותיות שלא תשתנה צורת שום אחת מהן וכו'

הנה בענין צורת האותיות מרן ז"ל בב"י הביא מקונטריס ה"ר יצחק ברוך שאמר ושאר פוסקים, **ודע** שיש בתמונות ההם דברים שהם מכתב אשכנזי ויש חילוק מכתיבת ספרדים לכתיבת אשכנזים, וכ"כ נוב"י חי"ד סימן פ' שכתב ספרדי חלוק, עיין לד"א

סימן י"ג אות ג', לכן בכל אות אחר שנביא בקיצור דברי ב"י בשם ב"ש קמא ובתרא נביא תמונת ספרד כאשר כתבם מו"ק והביאם לד"א בסי' הנז:

א. תהיה נקודה העליונה כעין יו"ד ועוקץ קטן עליה, ויהיה פניה עם העוקץ הפוך כלפי מעלה, ויהיה ירך היו"ד דבוק אל גג הגוף באמצע הגג, ויהיה סוף הגג עקום למעלה מאחריו קצת, והנקודה שלמטה תהיה רחוקה מן ראש של הגוף כשיעור עובי קולמוס וחצי, ולנקודה התחתונה יהיה עוקץ קטן למטה לצד ימין מפני שתמונתה כמו יו"ד שתלוי בתג שלה בגוף האלף, ויהיה עוקץ שמאל של נקודה עליונה מכוון כנגד עוקץ ימין של נקודה תחתונה, ב"י בשם ב"ש. **והספרדית** נקודה שעל האלף אינה יו"ד ממש, אלא ראשה משופע ועולה, והירך שלה יוצא ממנה למטה קרוב לצד ימינה, אך לא בסופה, כי גגה עובר עליו מעט לאחוריה, גם אין נגיעתו בגוף באמצעו, כי אם מעט למטה מהאמצע, ולנקודה שתחתיה אין עוקץ בצד ימינה, אבל יש לה עוקץ בשמאל יוצא מתוך העוגל כלפי מטה. לד"א שם, ולפי קבלת האר"י ז"ל בשער הכוונות בדרושי תפלין דרוש ב' כל האלפי"ן שבתפלין יהיו בצורת יו"ד דהיינו נקודה שלמעלה מן הוא"ו תהיה בצורת יו"ד ונקודה התחתונה תהיה בצורת דלת:

אם כתב יו"ד העליונה הפוכה אם אפשר לתקן בנקל יתקן. קס"ה סימן ה' בצורת האל"ף. ומשמע אבל אם א"א לתקן יהיה כמו שהוא, והיינו שהוא בתפילין, אמ"ש כלל ה' אות ד' וכ"כ פ"ת סי' ער"ד אות ה' בשם פמ"א ח"א סימן ס"ו בס"ת שנכתבו האלפי"ן בהפוך יודי"ן אין לפסול בשביל זה, וכן השיני"ן והצדי"ן שנכתבו בהפוך יודי"ן אין לפסול בדיעבד עי"ש, וכ"כ בתשובת נוב"י מה"ת חי"ד סימן קע"א עיין שם אמ"ש שם:

ואם הראשון מהאלף הוא כעין קוים פשוטים כזה **א** פסול. ואסור לתקן בתו"ם משום שלכ"ס, וכן כל כיוצא בזה אשר האותיות צריכים להיות כראשים עליהם ונעשו כעין קוים פשוטים שפסול הוא. אמ"ש שם ועיין בדברינו לסי' ל"ב אות ק"ו:

ב. תהיה מרובעת ויהיה לה עוקץ חד למעלה לצד ימין נוטה לצד אל"ף ועקב עב למטה. ומקל קטן למעלה בצד שמאל על פניה [כי תמונתה כמו דל"ת תוך גרון של וי"ו] ב"ש. **בספרדית** אין לה עוקץ חד למעלה לצד ימין. אדרבא היא עגולה מעט בחוץ לצד אחד כמין רי"ש אבל יש לה זוית בפנים ודבוק ירכה למטה במושבו קרוב לקצה ימין אך לא בסוף רק המושב עובר תחתיה מעט כעובי קולמוס לצד ימינה. אבל גם להרדב"ז בספר מגן דוד צורתה **דו** לד"א שם. ומנהגנו פה בגדאד יע"א אין עושין לה מקל למעלה לצד שמאל על פניה:

ואם נעשה הבי"ת בלא עקב למטה כזה **ב** היינו שאינו יוצא מאחוריה למטה מהקו התחתון אין לפסוק רק שלא יהיה עגול. פ"ת סימן ער"ד אות ה' בשם ח"ס סי' רס"ה אמ"ש שם. ואם נראית ככ"ף פסולה ואם ספק מראין לתינוק ר"ז בצורת הבי"ת קס"ה שם בצורת הבי"ת ועיין פרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב בצורת הכ"ף ובקס"ה שם בלשכ"ה אות ט"ו:

ג. יהא ראשו וגופו דומה לזי"ן. ראשו עב ורגל ימין יורד למטה מעט יותר מירך שמאל. והירך יהיה משוך עב וקצת בשיפוע וקצת נמוך. וג' תגין על ראשו ב"ש: **וכתב** בספר מו"ק למג"ד צורתה **וי**, ולספרדים תמונתה זו כדברי ב"ש. לד"א שם ומ"ש ב"ש והירך יהיה משוך עב וקצת בשיפוע וקצת נמוך ביאור הענין הוא כי היו נוהגים לכתוב את הנו"ן כפופה. מושבה התחתון משוך לצד שמאל יותר מן ראשה. כדי השיעור. שאם תפשוט תהא נו"ן פשוטה. וכן היו כותבין את הצדי"ק הכפופה כדלקמן. ואם היו כותבין את הנו"ן או את הצדי"ק הכפופה שוה לשאר אות בארכו ולא יותר. אז אם היו סומכין אות אחד אליהן בע"כ יהיו צריכין להרחיק למעלה. כגון וזה אינו נכון ולכן התקנה הוא שיעשה אותם יותר ארוכות. כי אז יכול להסמיך את האות השני גם למעלה כגון והנה גם את הגימ"ל היו נוהגים לכתוב כן שהירך השמאלי נמשך לצד שמאל יותר מן ראשו. כי תמונתה שתהא נראית כעין נו"ן כפופה כמ"ש בב"י. ולכן גם אותה צריכין לעשותה יותר ארוכה משאר האותיות, ואמנם ספרי דידן לא נהיגי הכי אלא כדעת ספר האשכול וכדעת הריא"ם. קס"ש שם בלשכ"ה אות ז' והיינו שימשוך גופה קצת לצד ימין ואז לא יצטרך למשוך אותו גם לצד שמאל. וג"כ לא יצטרך להאריכה יותר משאר אותיות:

ד. יהיה גגה ארוך ורגלה קצרה [שאם יהיה רגלה ארוך מגגה יהיה דומה לכף פשוטה] ולצד ימין יהיה לה עקב טוב. ואינו די שיהיה לה זוית חד כי תמונתה כמו שני וויו"ן סגורין. ויהיה העקב כנגד ראש וי"ו האחד ועוקץ על פניה כנגד וי"ו שניה. ורגלה פשוט קצת בשיפוע כנגד גימ"ל ב"ש. **בספרדית** אין הרגל פשוטה בשיפוע לימין אלא שוה כגגה. לד"א שם:

ה. תהיה כמו דל"ת רק שנקודה תלויה בה כמו דל"ת ויו"ד ואותה הנקודה לא תגע למעלה בגגה. ולא תהיה הנקודה משונה אלא תהיה למעלה דק ולמטה עב מעט עקומה למטה לצד הימין אבל לא לצד שמאל פן תדמה לתי"ו. ולא תהיה הנקודה רחוקה מגגה יותר מעובי קולמוס, ולא תהיה סמוכה לגג עד שאדם בינוני לא יוכל להכיר בחלק שביניהם בריחוק ד' אמות ולא תהיה הנקודה נגד אמצע הגג, אלא תהיה בצד שמאל נגד סוף הגג. ומקל קטן בצד שמאל על פניה ב"ש. **בספרדית** הרגל הימין ישרה כשל דל"ת

ובאשכנזית פשוטה לאחוריה ג"כ כדל"ת והנקודה התלויה היא קו קטן פשוט עב מעט באמצעיתו. ואינה עקומה כלל. צורתה **דו** וכן למג"ד ולמצת שמורים **די** ועוקץ היו"ד העליון יהיה דק מאד שיראה כנוגע ואינו נוגע ע"פ הסוד. מור וקציעה לד"א שם. **ואם** נעשה כעין רי"ש ובתוכו נקודה כשר אמ"ש כלל ה' אות ד':

מ"ש ב"י ולא תהיה סמוכה לגג עד שאדם בינוני לא יוכל להכיר החלק שביניהם ברחוק ד' אמות. כתב בת' הרמ"ע סי' ל"ו לאו דוקא. ובציר מהכי סגי שאדם בינוני יכירנו היטב מעל ס"ת שע"ג התיבה כשהוא קורא מג"א סע"ק א' אמ"ל שם לד"א שם בי"מ שם. ובדיעבד כל שנפרדת מגגה אפילו כחוט השערה כשרה דלא פסול אלא א"כ נוגעת ממש ב"ח:

ואם האריך גג הה"א והרגל כתב באמצעיתה פסול ודוקא שהאריך הגג יותר מדאי. אבל אם מעט אין קפידא. ואם ה"א זו משם הוי"ה. אף אם האריך יותר מדאי לא יגע בו יד. דהא איכא מאן דאמר שאפי' אם הרגל באמצעה כשר [עיין מג"א סי' ל"ב סע"ק ל"ג ונ"ל דעכ"פ יש להבחין ע"י תינוק אם קוראה כראוי. קס"ה סי' ה' בצורת ה"א] ובשאר תיבות יגרור הרגל השמאלי מהמקום שנכתב, ויכתבנו בסוף הגג, אמ"ל בתמונת האותיות בצורת אות ה' לד"א שם בי"מ בתמונת האותיות בצורת אות ה' קס"ה שם אמ"ש כלל ה' אות ד' ועיין פרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב [והוא סוף הסי'] בצורת אות ה' שכתב אם עשה הרגל באמצע הגג. יוכל לגרור הגג שיהיה שוה לרגל. ואין בזה משום ח"ת וכ"כ אמ"ש שם בשם עצ"ל ועיין לקמן בצורת הקו"ף בד"ה אם:

אם נעשה ה"א בשני רגלים בתוכה מותר לגרור רגל האמצעי אף בשם הקדוש אמ"ש שם בשם משנת אברהם וכן יכול להניח ג"כ כמו שהוא וכשר, והבנין עולם בסי' נ"ד מסתפק בזה הובא במשנת אברהם אמ"ש שם וע"כ יש להחמיר:

ואם נעשה ה"א זו בשני רגלים אלו מצד ימין פסול. דהוי שנוי אות. וכן אם נעשה ה"א כעין וי"ו ובתוכו נקודה במקום ה"א. ונראה כגימ"ל פסול. אמ"ש שם בשם הנז' ויעשה רגל השמאלי של הה"א שווה עם רגל הימני, כי הפרמ"ג [א"א סי' ל"ב אות ל"ג] מסתפק אם יש להכשיר באינו שוה כזה **ה** (בדפוס הרגל מעט חתוכה) ולתקן ג"כ ח"ת הוא, וכן לא יעשה רגל השמאלי רחוק מהרגל הימיני ומהקו כזה **ד**, אמ"ש שם:

ו. תהיה עגולה לצד ימין שלא תדמה לזי"ן ואע"פ שראש הזי"ן עובר משני צדדין. מ"מ חיישינן פן תינוק דל"ח ול"ט יקראהו זי"ן ויהיה פסול. וראשה קצר שלא תדמה לרי"ש ופניה שוים. שאם היה באלכסון לא היה כתיבה תמה כ"א שבורה [צ"ל כ"א משיטא והיינו כתב הנקרא משיטא וכ"ה בס' ב"ש מלא"ש כלל כ"ו אות י"א בבינה] ורגלה ארוך

שלא תדמה ליו"ד ופשוט בשוה שלא תהיה כמו כתיבה שבורה באמצע דקה רק תמה ושלימה. ועוביה מתמעט והולך מעט מעט עד שתהיה חדה למטה וזה רומז לסוד ב"ש:
ו. **ראשה** משופע קצת וקוץ עליה. ולמצת שמורים **ו** גוף ראש וקוץ. מו"ק לד"א שם מ"ש בשם מצ"ש כן הוא בשער הכוו' בדרוש הנז'. והיינו בתפלין ולא בס"ת כנזכר בס' מצ"ש דף ל"א ע"א ובשער הכוו' בדרוש הנז' וכ"כ ר"ז וקה"ס בצורת הוי"ו:
אם נמצא רגל הוי"ו ארוך כמו נו"ן פשוטה אע"פ שראשה עגול מ"מ חיישינן שמא תינוק יקראנה נו"ן ויהיה פסול. אמ"ל שם לד"א שם בי"מ שם. וצורת וי"ו קטיעא עיין בדברינו להל' ס"ת סי' ער"ד:
ז. **ראשה** יהיה עב ומרובע ועובר על גופה מב' צדדין ולא יהיה רגלה ארוך שלא תדמה לנו"ן פשוטה ב"ש. ובספרדית אין הראש מרובע אלא עקום מעט באלכסון כלפי מעלה. ועובר על גופה מב' צדדין אבל לא בשוה. כי הירך יוצא ממנה בצד ימין קרוב לסופו. ועכ"פ נוטה מאמצע הראש לימין וגם תחלתו של הירך למעלה במקום דבוקו לראש הוא דק מאד. ויורד ומתעבה בעקום מעט לאחוריו. וחוזר ומתדקדק לפניו. והנה הראש הזי"ן בנקודה עליונה של האל"ף עם קו שלה, מור וקציעה לד"א:
אם משך רגל הזי"ן מן הצד ולא מן האמצע, אלא שחזר ועקם כלפי אמצע כזה פסול. ח"ס חי"ד סי' רס"ט פ"ת סי' ער"ד אות ה' אמ"ש שם:
ואם נעשה כעין וא"ו אף שעשה עליו תגין פסול. שער אפרים סי' פ"א והובא בפ"ת שם אמ"ש שם:
ח. יהיו שני רגליה דומים לשני זייני"ן ממש, ולא כמו דל"ת וזי"ן דאמרינן בהבונה דאי נטל גגה דחי"ת ומשוי לה תרי זייני"ן וגגה גבוה באמצע. דאמרינן בהקומץ (כט:) חזינן להו לספרי דוקני דחטרי לגגיה דחי"ת כלומר חי ברומו ש"ע. ופי' ר"ת שהוא מלשון חטוטרות גמל. ופי' גג גבוה באמצע. אבל רש"י פי' חוטרא מקל, והוא מצד שמאל, ואנחנו עושין כדברי שניהם ועובי קולמוס תהיה בין ב' זייני"ן כדי שתהא החי"ת מרובעת ארכה כרחבה ב"ש. **ובספרדית** אינה כשני זייני"ן אלא גג שלה רחב הוא עם הירך כצורת רי"ש וקצת עושין אותו כמין דל"ת וכן למג"ד צורתה **דו** או **וד** והיינו דל"ת הפוכה, ורגל שמאל הוא קו ישר עב מעט ראשו דק במקום שנוגע בגג למעלה. מו"ק לד"א ומנהגנו פה בגדאד יע"א לעשותה ב' זיינו"ן כמ"ש ב"י בשם ב"ש:
מ"ש ר"ז וקס"ה שעל פי קבלת האר"י ז"ל צ"ל רגל הימני כמו וי"ו בתפילין וקו החטוטרת שעל רגל הימין יהיה עב ושל רגל השמאל יהיה דק בשער הכוונות בדרוש הנז' שהביא צורת האותיות שיש בהם שינוי בכתיבת תפלין לא נזכר מזה כלום. רק בס' מצ"ש בדף

ל"א ע"א ובמשנת חסידים בתיקון תפלין פ"א או' ט' הביאו צורה זו, על כן אין לסמוך ע"ז כמ"ש הרש"ש בספר נה"ש דף ס' ע"ב דאין לסמוך על ספרי המקובלים ח"י ומ"ח וכיוצא, כי אם על דברי האר"י ז"ל ותלמידו מהרח"ו ז"ל שסמך הרב ידו עליו ועיין שם בדף נ"ח ע"א:

אם עשה חי"ת תמונת ב' זייני"ן וגג רחב [דהיינו שעשה ב' זיינין רחוקים וגג רחב עליהם פרמ"ג א"א] פסולה משום דלא הוי חטוטרת מג"א סע"ק ג' אמ"ל שם לד"א שם קס"ה שם מלא"ש כלל כ"ו בצורת החי"ת אמ"ש שם ויש מתירין א"ר או' כ"ב בשם מי"ט והביאו ח"ס חי"ד סי' רנ"ח אמ"ש שם בשם מי"ט ובשם ס' סת"ם הל' תפלין סי' כ"ה ובשעת הדחק אם אין ס"ת אחר יש לסמוך על מי"ט לקרות בזה. ח"ס שם וה"ה שאין להוציא ס"ת אחר בשביל זה. קס"ה שם בלשכ"ה או' י"א ואף לדברי האוסרים דוקא אם האריך יותר מדאי אבל מעט אין קפידא וכשר, אמ"ש שם וכ"מ מתשובת דרכי נועם חא"ח סי' א':

וכן אם נעשה חי"ת כתמונת ב' דלתי"ן, וכן אם נעשה כתמונת דל"ת וזיי"ן או כתמונה ב' ווי"ן עם חטוטרת יש פוסלים, ובתפלין אין תיקון משום שלכ"ס, ויש מכשרין בדיעבד כל מיני חיתי"ן ואין להוציא ס"ת אחרת אמ"ש שם בשם ת' עה"ג וזכרון יוסף ונו"ב קמא ות' מגיד מראשית סי' א' ותולדות יעקב הובא במשנת אברהם, אבל בחול יש לתקן כל הספרים אמ"ש שם בשם נוב"י וקס"ה ולד"א ובית אהרן ותפלין אין בידנו לפסול ולגנוז שמות הקדושים, לכן דעתי נוחה להכשירם בדיעבד, אמ"ש שם מלשון משנת אברהם בשם בארות המים סי' כ':

ואם נעשה החי"ת בתמונת דל"ת וזי"ן אז אם נעשה החטוטרת באופן שמגעת לאמצע קו הדל"ת כזה אז אפי' בתו"ם מותר לגרור מעט מקו הדל"ת באמצע לעשותו זיי"ן ואין בזה משום ח"ת, אבל אם החטוטרת מגעת לתחלת הדל"ת כזה אז אסור לגרור מהדל"ת, ואף לעבות מקודם החטוטרת לצד הימין על הדל"ת ואח"כ לגרור באמצע אסור בתו"ם אמ"ש שם:

אם נעשה החי"ת כדעת רש"י כשרה, ב"י בשם מ"כ מג"א שם אמ"ל שם לד"א שם אמ"ש שם רק שיעשה תג עליו לבסוף לצד שמאל, להורות כוונת חז"ל חי ברומו ש"ע, אמ"ש שם ואם לא עשה לה תג בצד שמאל הפרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב בצורת החי"ת נסתפק בזה. והאמ"ש החליט לאסור אבל בב"י בשם מ"כ משמע שאינו אלא לכתחלה, וכן בחידושי רע"ק הוכיח במישור בכל ענין החטוטרת אינו אלא למצוה מ"ה. ובדיעבד אין מעכב אך אם אפשר בקל לתקן צריך לתקן, דהוי כלכתחלה עי"ש והביאו קס"ה שם

בלשכ"ה אות יו"ד ואף לדברי האוסרים נ"ל דבתו"ם אם לא עשא התג בשעת כתיבה מותר לעשותה אח"כ ואין בו משום שלכ"ס כמו בקוצו של יו"ד כיון שהתינוק קורא אותו חי"ת ועיין לקמן בצורת היו"ד:

חית זו כדעת רש"י אפילו האריך בה כשרה בדיעבד. ואע"פ שאינה מרובעת מג"א שם אש"א שם ר"ז שם אמ"ל שם לד"א שם ח"ס שם קס"ה שם, ואע"פ שיש אומרים שהחי"ת כדעת רש"י אם האריך בה פסולה, והיא סברת א"ר ודעמיה הביאם אמ"ש באו' הנז' סברת המתירים עיקר כי הם הרבים וכן מנהגנו:

אם נמצא בס"ת קצת חיתי"ן בחטוטרת וקצתן בלי חטוטרת אין כאן תרתי דסתרי כי גם לדעת רש"י חי"ת בחטוטרת כשרה ח"ס שם קס"ה שם בלשכ"ה או' יו"ד:

אם נמצא בס"ת חי"ת דר"ת בחוטר רחב אסור למחוק ולכתוב במקומה חי"ת רחב דרש"י משום דהוי הורדה ח"ס שם אמ"ש שם:

אם נמצא בס"ת חיתי"ן, כעין נו"ן הפוכה מצד ימין ונו"ן כפופה מצד שמאל והחטוטרת ע"ג כזה יש לפסול ומ"מ גם בזה אין להוציא ס"ת אחר קס"ה שם בלשכ"ה אות י"ב אמרי שפר שם:

אם עשה חטוטרת בשאר אותיות כגון בה"א או בתא"ו או במ"ם סתומה או בשאר אותיות אין להכשיר. אך נראה שיכול לתקן אף בתו"ם ואין בזה משום שלכ"ס. ולא משום ח"ת מאחר שלמותר הוא וכל היתר כנטול דמי אמרי שפר שם:

בענין צורת החטוטרת יש שעושין אותה כזה: ויש שעושין אותה כזה: א"ר או' ט' בשם מי"ט ודעת הא"ר עיקר כצורה הא' אבל דעת הח"ס חי"ד סימן רע"א כצורה השניה וכן מנהגנו:

אם כתב חי"ת של רש"י בלא חטוטרת ורוצה לעשות אח"כ במקום ההוא חי"ת בחטוטרת אינו רשאי לגרור באמצע הגג ולעשות עי"ז ב זייני"ן ולעשות חטוטרת עליהם, אמ"ש שם ובכלל י"א אות א' ועיין לעיל בדברינו לסי' ל"ב אות פ' ואות ח"פ:

ט. יהיה ראשה קצת ארוך כי תמונתה כמו כ"ף וזיי"ן ומשפיל ראשה קצת מפני שגם גופה משוך תחתיו באלכסון ואז תיטב תמונת הכ"ף ועוד שאז יעשה הראש עגול למעלה ולא יהיה ראוי להושיב כתרי התגי"ן. שאם ראש ראשון שווה והגון להתגין כמו ראש השני לא היו מדלגין עליו להושיב כתרי התגין על ראש השני דומיא דאין מעבירין על המצות והיינו טעמא שהיודי"ן שבצד ימין כעי"ן וצד"י ושי"ן כולם פניהם למעלה ועוקץ פני הראש משוך מעט לתוכו, אבל לא יכוף אותו הרבה ב"ש. **לספרדית** ראש הימיני

משפיל עצמו לתוכה ומשפיע מאד למג"ד בה ב' ציורים **כז** או **רנ** הפוכה. גג שלה נמוך ושפל כאלו הוא נשבר מור וקציעה לד"א שם:

מ"ש ר"ז וקס"ה בסימן הנז' לפי קבלת האר"י ז"ל ראש שמאל שלה יהיה כוי"ו ישרה בתפילין הוא לפי דברי מצ"ש דף ל"א ע"א אבל לפי דברי מהרח"ו בשער הכוונות בדרוש הנז' אף בתפילין יהיה כמו זיי"ן ואין לזוז מדבריו כמ"ש לעיל:

אם לא כפף עוקץ פני הראש לתוכו וכן אם לא עשה ראש השמאלי כמו זיי"ן כשר ויכול לתקן אח"כ ואין בו משום שלכ"ס פרמ"ג בפתיחה לסימן ל"ב בצורת הטי"ת:

י. יהיה ראשו ופניו שוים כדי שיראה שהות כתיבה ולא משיטא ויהיה לה רגל קטן ולא יהיה גדול פן תדמה לרי"ש והרגל יהיה עקום להיטיב צורתו ותג על פניה ועוקץ קטן יורד למטה כדאמרינן בהקומץ אפילו קוצו של יו"ד מעכב ופירש רש"י דזהו רגל ימין שכפוף והקשו התו' פשיטה לכך פי' ר"ת שראש שמאל של יו"ד כפוף למטה אלמא שרש"י ור"ת מצריכים רגל לצד ימין וגם מה שפירש ר"ת שראש שמאל כפוף למטה ודאי ע"ז לא פליג רש"י דאמרינן בפסיקתא מה יו"ד יש לה נקודה אחת למטה רמז לרשעים שיורדים ונקודה אחת למעלה רמז שעתידים לעלות משמע שיש לה עוקץ מלמטה וכנגדו תג מלמעלה והעוקץ של מטה יהיה קצר יותר מן הרגל פן תדמה לחי"ת ומה"ט נמי יעקם רגל היוד ב"ש. **בספרדית** ראשה ופניה אינם שווים כי הראש מחציו ואילך עוקם עצמו כלפי מעלה בעובי קצת עד שמתדקדק ונעשה תג עליו נמשך ממנו ומעצמו ואין עוקץ יורד כנגדו וכלל כל ראשי אותיות שהן כעין יו"ד שווים הם בדבר הזה כגון יו"ד שעל האל"ף וראשי הזיי"ן והטי"ת והלמ"ד והעי"ן והצד"י והשי"ן כל אלה הראשון דומים ממש ליו"ד אבל הרגלים היוצאים מאלו הראשון אינם נמשכים מתוך ירכי היודי"ן שבראשיהם אלא רובם נמשכים מהם בצד ימין סמוך לקציהם וקצת סופרים מוציאין רגליהם מאמצען חוץ מראש השמאלי שעל הצד"י שהוא משונה מכל אלו ולמצ"ש יו"ד יש לה ג' קוצין וזה כב"ש מו"ק לד"א שם.**מ"ש** בשם מצ"ש דיו"ד יש לה ג' קוצין כן הוא בזהר ויקרא דף י"א ע"ב ובשער הכוו' וז"ל שער הכוו' בדרוש הנז' באות יו"ד כלם יהיה להם ג' קוצין א' למעלה וא' באמצע וא' למטה עכ"ל **ומ"ש** וזה כב"ש כ"כ גו"ר כלל ב' סי' י"א ופי' אחת למעלה היינו קוץ העליון וא' באמצע היינו קוץ שנמשך מקוץ העליון למטה וא' למטה היינו רגל היו"ד וקרי ליה קוץ שמכיון שכבר הזכיר שארית הקוצות תו ליכא להקפיד אי קרי ליה להך תחתון קוץ אי קרי ליה רגל יעו"ש, אבל במשנת חסידים בתיקון תפלין פ"א או' יו"ד פי' דג' קוצין של היו"ד הם קוץ העליון והגוף והרגל ועי"ש באות ט' ובפ'

ב' או א' וכדבריו משמע בזו"ח דף ק"ך וקכ"א ע"א אבל בזוהר ויקרא שם דף יו"ד ע"ב משמע כדברי הגו"ר יעו"ש:

אם כתב אות אחרת תחלה ואח"כ עשה קוץ השמאלי כתב ב"י בשם האגור דהוי שלכ"ס ויגנזו אבל בשם הריא"ס כתב בתו"מ אם לא עשאן לא פסל מאחר ששם יו"ד עליה אף בלא אותו קוץ שמצד שמאל אבל ברגל של צד ימין אם לא עשאה בתחלה אין לתקנה אח"כ בתו"מ משום שאין נקרא יו"ד אלא אותו רגל ונמצא כותב שלכ"ס עכ"ל. וכן פסקו האחרונים דאם לא עשה קוץ השמאל של יו"ד בתחלה בתו"מ יכול לתקנה אח"כ ואין בו משום שלכ"ס ט"ז סע"ק א' וכתב שדעת מר"ן ז"ל שלא כדברי האגור מג"א בסי' ל"ב סע"ק ל"ו א"ר אות כ"י פרמ"ג במש"ז או' א' ובפתיחה לסי' ל"ב בצורת היו"ד בי"ד סימן כ"ו ר"ז קס"ה סי' ט' אות ה' אמ"ש שם.

אם כתב יו"ד בלא קוץ השמאלי לר"ת ואח"כ כתב מקודם פשיטא דהוי שלכ"ס דהשתא לקולא אמרינן דיכול לתקן כ"ש לחומרא דשם אות עליה והוי שלכ"ס פרמ"ג א"א ריש סי' ל"ב:

אם בקריאת ס"ת בשבת נמצאת יו"ד חסירה משני קוצין אלו לא יוציאו ס"ת אחר ויגמרו הקריאה בברכות כמשפט ואחר השבת יתקנוהו אמ"ל שם בשם בי"ד סי' הנז' לד"א שם בי"מ שם ודלא כר"ז וקס"ה:

י' שאין לה עוקץ בשמאלה ולמעלה אין לפסול כי י"א שאין צריך עוקץ ממש בולט לחוץ ונמשך למטה רק זוויות למעלה ולמטה לאפוקי עגולה ח"ס חי"ד סי' רס"ה פ"ת סי' רע"ד או' ה' אמרי שפר שם:

אם נמצא יודי"ן כמין ריש"ן הן בקריאת התינוק והן שעינינו רואות שהוא כרי"ש פסול אמ"ש שם בשם משנת אברהם ועוד עיין בדברינו לעיל לסי' ל"ב או' צ"ו וצ"ז בעניין שינוי יודי"ן

כ. **כפופה** תהיה עגולה מכל צד ולא יהיה לה שום זוית ופניה יהיו למעלה ולמטה שוים ב"ש:

ואם עשה לה זוית באחוריה מלמעלה כשרה אם היא עגולה מלמטה. ר"ז וכן משמע בב"י באות הפ"א ד"מ או' ז' אבל הפרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב כתב כל שיש לה זוית בין מלמעלה בין מלמטה פסולה והקס"ה סי' ה' ואמ"ש שם הביאו ב' הסברות וכתב בלשכ"ה או' ט"ו דיש לסמוך להכשיר בדיעבד כשנמצא כן בס"ת בשעת קריאה שלא להוציא ס"ת אחר עיי"ש ונראה דה"ה דיש להכשיר בתו"ם בכה"ג דהוי כדיעבד משום

שלא להצריכן גניזה עיין בדברינו לעיל בצורת החי"ת בד"ה וכן, ובסי' ל"ב או' ס"ה אבל אם עשה לה זוית למטה אע"פ שעגולה למעלה אין להכשיר. לשכת הסופר שם:

ך פשוטה גגה קצר שלא תדמה לרי"ש לכן לא ימשוך אותה בסוף השטה לעשותה ארוכה כלל ואע"ג דבהג"מ פירש דאין למשוך שום אות כלל זה הוא דוקא למצוה אבל אי עביד לא פסל דהא הלכה מרווחת בישראל דבגט מאריכין אותיות כדת משה וישראל אבל כ"ף פשוטה אם מאריך גגה יותר מרגלה פסול, וכתב רא"ם שכל הפשוטות צריכים להיות ארוכות [לכתחלה ר"ז וקס"ה] כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות ומה"ט לא יעשה לכ"ף פשוטה זוית למעלה אלא תהיה עגולה כמו רי"ש שאם כופפין אותה שתיעשה כ"ף כפופה דאין חילוק ביניהם רק שזו פשוטה וזו כפופה ב"ש. וכתב ב"י בשם האגור שכ"ף פשוטה צריכה להיות ארוכה כפלים כגגה וכ"כ מג"א סי' ל"ב סע"ק כ"ו אמ"ל שם לד"א שם:

ואם נעשה לה זויות למעלה כמו דל"ת יש פוסלין ויש מכשירין. עיין מג"א באות הנז' אמ"ל שם ונראה דלכתחלה צריך לכתוב עגולה כרי"ש אבל בדיעבד אין לפסול לד"א שם בי"מ שם קס"ה שם וכן מנהגינו להכשיר בדיעבד ועכ"פ גם מי שירצה להחמיר נראה דיכול לתקנה גם בתו"מ ע"י הוספת דיו לעשותה עגולה ולא הוי משום זה שלכ"ס דצורתה עלי' מקרי כמ"ש הפרמ"ג [בפתיחה לסי' ל"ב בצורת הכף] ודלא כר"ז שהחמיר בזה כדעת הריא"ם לשכ"ה שם אות ט"ז:

ל צריך להיות צוארו ארוך כוא"ו וראשו עגול לצד ימין ולצד שמאל זוית לראשו כי תמונת הלמ"ד היא כמו כ"ף כפופה ועליה וא"ו ומטעם זה יהיה זנבה עב וכפוף היטב לפניה ותהיה עגולה מאחריה לצד ימין ככ"ף כפופה אבל לצד שמאל מקום חבור גופה וצוארה יהיה לה זוית בסוף הוא"ו שיורד בדקות לצורת כ"ף וראשה יהיה כפוף לפניה [וכל זה לכתחלה ר"ז קס"ה] ועל ראשה ב' עוקצים מפני הסוד וכתב ב"י בשם הריא"ם שב' התגין שעל ראשה רמז לחסד ודין וע"כ הימיני גדול ב"ש. **בספרדית** בראשה כעין יו"ד קטנה מעט וצוארה זקוף ודק למעלה ועקום מעט לאחריו במקום דבוקו בנקוד שעליו וגופה לצד ימין אינו עגול ממש אלא הוא למטה מהצואר כעין רי"ש שרגלה קצר ויוצא ממנו קו באלכסון משופע לצד שמאל ומתעקם לצד אחריו לימין בסוף הדקות שלו ונעשה עב מעט לד"א שם:

ואם לא האריך את הצואר כמו וא"ו אלא עשאו כעין יו"ד יש פוסלין אמ"ל שם בשם הריב"ש לד"א שם. ומ"ש מו"ק והבאתיו בסמוך אינו דומה ממש. לד"א שם, ויש מכשירין, אמ"ש שם, ועיין מלא"ש סי' כ"ו או' כ"א וכ"ב בבינה ואמ"ש בשולי היריעה

או' ד' וכתב קס"ה שם בלשכ"ה או' י"ז דאם נמצא כן בס"ת בשעת קריאה שא"א לתקן יש להכשיר וכן אם נמצא כן בשם הקודש או בתו"ם יש להכשיר אבל במקום שיכולין לתקן צריכין לתקן עי"ש. ועיין אמ"ש שם בשולי היריעה או' ד' שכתב בשם משנת אברהם די"א אפילו לדעת הפוסלים היינו אם לא עשה הצואר בסוף הגג ממש כדינו רק מעט לפנים אבל אם עשה בסוף הגג ממש י"ל דאנו מצרפין היו"ד לרוחב הגג ויהיה ו' מדובק לרוחב הגג עי"ש. וכן מנהגינו להכשיר בדיעבד אם נעשה הצואר כמין יו"ד בסוף הגג אפי' בס"ת:

ואם נעשה הוא"ו כעין קו פשוט עיין בדברינו לעיל סי' ל"ב או' ק"ו ואם נמצא על הלמ"ד הוא"ו הפוך כזה דינו כקו פשוט, אמ"ש שם בשם מש"א:

ואם כתב על הלמ"ד שני ויי"ן גרע מהא עם שני רגלים ופסול הוא ובשם שאינו נמחק צ"ע אם לתקן אמ"ש שם בשם הנז':

לכתחלה לא יאריך הלמ"ד שמפסיד צורת האות שהוא **כו** ובדיעבד כשר אמ"ל שם לד"א שם בי"מ שם:

בספר גן המלך סי' קי"ד הביא בשם הרדב"ז שצריך להיות הכ"ף של הלמ"ד דוקא הצד שלמטה עד כנגד הצד שלמעלה כדי שיהיה לה ממש תמונת כ"ף כפופה עם וא"ו, והוא ז"ל חלק עליו וכ' שאין דעת הפו' שצריך להיות לה תמונת כ"ף בהחלט אלא לומר שקרובה להיות כך אבל לא לעיכובא עי"ש והביאו קס"ה שם בלשכ"ה אות י"ח, ופשיטא שאם עשאו ככ"ף ממש אינו מעכב לשכ"ה שם ועיין אמ"ש שם:

מ פתוחה תהיה למעלה לצד ימין עגולה ולמטה יהיה לה זווית ולא עקב כמו בי"ת אבל אין לעשות המ"ם גם למטה עגולה כי מ"ם פתוחה ומ"ם סתומה שוים ואם יהיה שמה עגולה שמא תדמה הסתומה לתינוק לסמ"ך כי האותיות צריכות להיות ניכרות להדיא וגגה יהיה למעלה שוה ולא עגול ויהיה ארוך עד כנגד מושבה שתהא מרובעת ועוד כי תמונתה כ"ף וא"ו, ועוד כדי שתדמה למ"ם סתומה. ומה"ט יהיה הנקודה משוך כמעט בשוה כדי שלא יהיה הפגם שבניהם גדול כשיעור שיתרחב מחמת פתחה. כי פניה של מ"ם סתומה וא"ו עומדת ופניה של מ"ם פתוחה וא"ו מוטה קצת. כי בתמונה שניהם וא"ו והחרטום יוצא למטה מן הנקודה באורך ב' קולמוסים, כי תמונת הנקודה והחרטום וא"ו ויגיע עד כנגד מושב התחתון כדי שיהיה ראוי לסתום, ב"ש. **בספרדית**. אין גגה שוה ולא ארוך עד כנגד מושבה, והוא עגול כדמות ראש ימיני של הטי"ת עם רגלו, רק שאינו כפוף כ"כ לפניו, מו"ק לד"א שם:

ם סתומה תהיה עגולה למעלה לצד הימין, ולמטה יהיה לה זויות לימין ולשמאל ויסתום אותה לגמרי וגגה יהיה עובר חוץ לסתימה כשיעור עובי קולמוס, כי גם היא תמונת **כו** רק שהיא סתומה, ב"ש וי"א שגם למעלה בצד ימין תהיה מרובעת, ב"י שם בשם האגור וכן מנהגינו:

אם מ"ם סתומה למטה עגולה ותינוק קוראה סמ"ך פסול. לד"א שם בי"מ שם אות מ"ד:

מם סתומה שהרחיב רק צד העליון למלאת השטה, אם אפשר לתקן בקל הנה מה טוב. ואם בשם אלקים נמצא כזה ישאר כך וכשר, ושם ביאר דתמונות הכתובות בב"י לאו לעיכובא ופוק חזי כתב ספרדי יש בהם כמה שינוים ממ"ש בב"י נוב"י יו"ד סימן פ' לד"א שם בי"מ שם אות מ"ו ועיין לשכ"ה שם אות כ"א:

נ כפופה ראשה כמו זי"ן והראש קצר, ומושבה משוך לצד שמאל היטב יותר מן הראש. שלא תדמה לבי"ת וצוארה קצת ארוך כדי להסמיך אות אצל ראשה, ויהיה לה קצת עקב. שהרי תמונתה כמו זי"ן עומדת תוך וא"ו ותהיה שמה עגולה, שאם תפשיטנה תהיה פשוטה, וכן כל האותיות הכפופות צ"ל עגולות למטה, שאם תפשיטנה תהיה פשוטה, ב"ש ועיין מ"ש לעיל בצורת הג':

אם עשה נו"ן כפופה כעין צורת וא"ו למעלה ולא כעין זי"ן משו"ע דבי רב משמע דכשר בדיעבד, אמ"ש שם בשם משנת אברהם וכ"כ קס"ה שם בלשכ"ה אות כ"ג וכן משמע מס' לד"א ומנהגנו לכתחלה עושין אותה כן:

ן פשוטה תואר צוארה כמו זי"ן, אך שהיא ארוכה כשיעור שתהיה ראויה להיעשות נו"ן כפופה ב"ש:

ואם היא קצרה מראין לתינוק, ואם קוראה זי"ן פסולה. ר"ז שם קס"ה שם:

אם עשאה כמין וא"ו ארוכה פסולה. לד"א שם בי"מ שם קס"ה שם אמ"ש שם ואפי' אם היא מתוייגת שער אפרים סי' פ"א והביאו פ"ת סי' רע"ד אות ה' וכן אם משך הקו מן הצד ולא מן האמצע אלא שחזר ועקם כלפי האמצע כזה פסול ח"ס חי"ד סי' רס"ט פ"ת סי' רע"ד אות ה' אמ"ש שם:

ס תהיה מלמעלה גגה שוה. ותהיה עגולה מג' רוחותיה שלא תדמה למ"ם סתומה. וגגה עובר חוץ לסתימה כשיעור עובי קולמוס [לכתחלה ר"ז קס"ה] שגם היא תמונתה כ"ף וא"ו כמו מ"ם סתומה ואין חילוק בין מ"ם סתומה לסמ"ך רק שזו בעלת זויות ולזו אין לה זויות, ב"ש. **בספרדית** למטה בשמאל אינה עגולה אלא שרגלה להשמאלי אינו נמשך מן למעלה בשוה. אלא מתעקם מעט לצד ימין קרוב לסופו, עד שפוגע במושבה בזוית רחב, ונעשה מושבה קצר מו"ק לד"א שם:

ע יהיה ראש הראשון כעין יו"ד שפניה מעט כלפי מעלה מטעם שנתבאר גבי אות ט' וגופה תהיה בעמידה כדי שנוכל להסמיך אות אצלה, וראש השני הוא כמו זי"ן עומד בה ולא מוטה מטעם שנתבאר למעלה שם ב"ש. **ובמו"ק** כתב צורת ראשה כעין יו"ד ויוצא ממנה כעין קו דק באלכסון מעט ויש שמושכין הקו מגוף היו"ד שבראשו והרי היא כדמות וא"ו עקומה קצת ולמטה מן הקו יוצא מושבה עב ורחב ונמשך לפניו באלכסון מעט כלפי מטה ודמות הזי"ן שבה נוגע למטה בירכה במקום העב למעלה מחציו למג"ד צורתה **נוז** אמנם למצ"ש הב' קוים שלה כווי"ן ולא כזייני"ן, לד"א הם ומ"ש בשם המצ"ש כן הוא בשער הכוונות בדרוש הנז' והיינו בכתיבת תפלין כנזכר בשער הכוונות ובמצ"ש דף ל"א:

פ כפופה יהיה לה זויות למעלה מבפנים ומבחוץ, אבל למטה אין לעשות כלל זוית מבחוץ, כי אם מבפנים, כי תמונתה כמו כ"ף, וכשאין לה זוית למטה תיחשב תמונת כ"ף אע"פ שיש לה זויות למעלה ותהיה רחבה קולמוס וחצי כדי לתלות בה הנקודה מבפנים שלא תגע ויהיה לה עוקץ על פניה, ותהיה הנקודה למטה לצד שמאל עגולה ותלויה באותו עוקץ, כי הנקודה ומשך העוקץ יהיו בתמונת ואו, ב"ש. **בספרדית** יש לנקודה שבתוכה עוקץ בשמאלו למטה לצד חוץ מו"ק לד"א שם. למג"ד צורתה **כי**:

ף פשוטה יהיה לה זוית קטן למעלה. אבל תהיה משוכה לאחוריה כמו כפופה, שאם תכפפנה תהי' מאחוריה כמו כ"ף, ב"ש. ויש אומרים שהפ"א פשוטה צריכה להיות עגולה למעלה כמו הפ"א כפופה למטה, ב"י שם בשם הגמ"י ר"ז שם קס"ה שם:

פ כפופה ופשוטה, הנקודה צריך ליגע בגג, ואם לא נגע ותינוק קורא פ"א יש לתקן כבסי' ל"ב סעיף כ"ה פרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב בצורת הפ"ת:

הנקודה לא תגע בשום מקום כ"א בקו היורד משמאל על פניה, ב"י שם בשם ב"ש לבוש אמ"ל שם לד"א שם קס"ה שם, ונראה דבתו"מ אם נגעה הנקודה בשום מקום חוץ מהקו היורד על פניה בקו דק ולא נשתנית צורת הפ"א מותר לתקן כמו ביודי השי"ן, עיין בדברינו לסי' ל"ב אות ק"ח [ומ"ש אמ"ש שם דאם יצא מן הנקודה שבתוך הפ"א מצד שמאל קו קטן ונוגע בקצהו בתחתיתו בקו התחתון, מותר בגרירת הקו קטן לבד, ואין בזה משום ח"ת ולא משום שלכ"ס, צ"ע דהא נשתנית צורתה לצורת מ"ם סתומה] ואם נגעה יותר ממקום דבוקה פסול אמ"ל שם. לד"א שם והיינו הוא"ו ההפוך לתוכו נעשה כעין קו פשוט בלא ראש כזה כי זה נקרא נגע יותר ממקום דבוקו ואסור לתקן בתו"מ, אמ"ש שם ועיין לעיל סי' ל"ב סעי' י"ח בהגהה, ובדברינו שם אות ק"ו:

ואם עשה פ"א כזה שהנקודה אינה משוכה בשוה עם הגג הפרמ"ג שם מסתפק בזה, והאמ"ש שם כתב שמותר להעבות הוא"ו ההפוך לעשותו בשוה עם הגג ואין בזה משום שלכ"ס:

ויזהר בפ"א פשוטה בנקודה שבתוכה שלא תהיה הפוכה לצד חוץ פן תדמה לתי"ו ב"י בשם הריא"ס אמ"ל שם לד"א שם קס"ה שם ואם עשה כן שהפך הנקודה כלפי חוץ הפרמ"ג שם בצורת התי"ו מסתפק בזה אבל אם עשה כן בפ"א כפופה מכשיר בודאי אמ"ש שם:

ף פשוטה א"צ להיות כפלים בגגו אלא במשהו סגי. פרמ"ג שם אמ"ש שם ועיין בדברינו לעיל בצורת הכ"ף פשוטה:

צ כפופה יהיה ראשה הראשון כעין יו"ד שפניה קצת כלפי מעלה מטעם שנתבאר גבי אות טי"ת וירכה ידביק באמצע צוארה ויזהר שלא ידביקנה למטה פן תראה תארה לעי"ן וראשה השני כמו זיי"ן וצוארה קצת ארוך כדי להסמיך אות אצל ראשה ומושבה משוך לצד שמאל היטב כי תואר גופה כמו נו"ן ובעקמימותה תהיה עגולה כמו בכל הכפופות, ב"ש. **מ"ש** וצוארה קצת ארוך וכו' עיין בדברינו לעיל בצורת הגימ"ל. **בספרדית** הראש הימיני כעין יו"ד הפוכה והשמאלי יו"ד ישרה פושטת רגליה לאחוריה עד שפוגעין סמוכים זל"ז בראש גופה שתחתיהם והוא כדמות נו"ן או כ"ף כפופה קטנה וגגה קצר ויותר נראה שהראש הימיני יהיה כראש האל"ף אם ירכו וכן משמע במג"ד שכתב צורתה **ני** ובמצ"ש צורתה כתמונה ראשונה מו"ק לד"א שם ומ"ש בשם מצ"ש כן הוא בס' הכוו' בדרוש הנז' והיינו בכתיבת תפלין כנזכר לעיל ומנהגנו לעשות היו"ד של הימין הפוכה אף בס"ת ככתיבת ספרדית שזכר מו"ק:

ץ פשוטה יהיו ראשיה כמו של צד"י כפופה וירכה תרד למטה מן דבוק הראשים [לכתחלה ר"ז קס"ה] כדי שתהא ראויה לעשותה צד"י כפופה ב"ש:

אם צד"י פשוטה מחובר היו"ד והזי"ן ומשם ולהלאה אין שום רגל משוך צ"ע אבל אם יש כמלוא אות יו"ד כשר פרמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב בצורת הצד"י אמ"ש שם:

ק יהיה גגה שוה ואחוריה יהיה ירכה עקום היטב כי תמונת רגלה כ"ף ותלוי בה רגל ולמענה יהיה הרגל קצת עב ומתמעט והולך כי תמונתו כמו נו"ן פשוטה ומהאי טעמא יהיה שיעור ארכה כאורך עובי ג' קולמוסים וחצי כדי שיהיה ראוי לכוף ולעשות נו"ן עקומה ולא יאריכנו יותר ויש למשוך אותו קצת באלכסון כנגד רגל ימין ולא יגע למעלה בגג ולא יקרבנו אל הגג עד שאדם בינוני ברחוק ד' אמות לא יוכל להכיר החלק ולא ירחיקנו מן הגג יותר מטובי קולמוס ומקל קטן לצד שמאל על פניה, ב"ש. **בספרדית**

אין ירכה עקום היטב בעגול אלא ע"י קווים המשפיעים אותו שהראשון עב מהשני וישר יותר והרגל שבה דק למעלה כמו למטה אלא שבאמצעיתו הוא קצת עב וכן כל רגלי האותיות השמאליים דקין הן למעלה בתחלת יציאתן במקום דבוקן בראש האותיות כמו בתכליתן וכתמונה ראשונה מוכח כמג"ד שציירה **רן** מו"ק לד"א שם:

ואם נגע רגל שמאל בגג או בירך פסול, קס"ה שם ואפי' אם הדבוק הוא דק מאד מלא"ש כלל כ"ז בצורת הקו"ף ועיין בדברינו לעיל סי' ל"ב או' ק"א:

אם נמצא בס"ת קו"ף שרגלה הארוך באמצע הגג ה"ה הביא מחלוקת הרדב"ז וגן המלך ונראה דבשבת אם נמצא זה בס"ת לא יוציאו אחר ויש לסמוך על ג"ה וכן נוטין דברי כנה"ג וא"ר סי' ל"ב ס"ק מ' אבל אח"כ יתקנהו לצאת י"ח הרדב"ז ובי"ד כנ"ל לד"א שם ונראה דגם בתפלין אם נמצא כן יש להכשיר בדיעבד כמ"ש לעיל בסי' ל"ב אות ס"ה ובזה הסי' בצורת החי"ת בד"ה וכן ועיין בדברינו לסי' ל"ב אות קכ"ו בזה הסי' בצורת הה"א **ס"ת** שרגלי כל הקופי"ן דבוקות לגג יגרור כל הרגל כולו ויתקן ואין לחוש למנומר יכין ובועז ח"א סי' כ"ד יעש"ב לד"א שם:

ר תהיה עגולה ממש מאחוריה שלא תדמה לדל"ת ופניה שווים שלא תהיה כתיבה משיטא וגגה ארוך וירכה קצר שלא תדמה לכ"ף פשוטה ב"ש. והטעם שצריך להיות גגה ארוך כדי שלא תדמה לוי"ו ב"י שם:

ש. **ראשה** הראשון יהיה כמו יו"ד שפניה כלפי מעלה וראש השני יהיה כמו כן כמו יו"ד שפניה למעלה ועוקץ קטן עליה וראש הג' יהיה כמו זיין כמו שנתבאר הטעם בצורת הטי"ת וימשוך הגוף בשפוע למטה עד כנגד ראש השלישי וידבק ראש האמצעי לצד שמאל למטה ואז יהיו הג' ראשים מחוברים למטה במקום אחד ועומדים על רגל אחד ושמה יהיה חד למטה כמו הקו"ף והרי"ש. **בספרדית** הגוף נמשך מהראש הראשון סמוך לסופו באלכסון מעט או בקצהו בשיפוע כעין וא"ו עקומה קצת לפניה למטה וכן הראש השני שוה ממש בתמונתו ובמשך ארכו שמשפיע לפניו ריחוק שוה למעלה ולמטה באופן שיגיע ירך הב' עד מקום חיבור ראש הג' למטה וכנגדו הירך הא' עומד מסויים למטה ברחוק ממנו כרחוק הראשון זמ"ז ואח"כ ימשוך מושבה מתחתיהם מן הא' עד הג' באופן שיהיה לו רוחב מעט אבל לא כשיעור רוחב הג' ראשין ולא יהיו הג' ראשין מחוברים למטה במ"א כ"א הב' שמאליים לבדם מדובקים כא' כנגד האויר שבין ראש האמצעי והשלישי על זוית צדה אבל מקום דבוק הא' למטה במושבו אינו כן אלא עגול מעט והמושב אינו ישר מאד וכמ"ש במג"ד שהג' ראשין יודי"ן המה ש"מ שראשיהם שוין [ואין סימנם זיו כדב"ש] וכ"מ שם שיש לה מושב רחב לא חד שציורה ג' יודי"ן

בתוך כף או כעין קשת מו"ק לד"א שם ולפי קבלת האר"י ז"ל כל השיני"ן שבתפלין יהיו ג' קוים שבהם כעין ג' ווי"ן ולא כעין זייני"ן שער הכוונות בדרוש הנז' ר"ז שם קס"ה שם:
אם ראש האמצעי מהשי"ן הוא כעין זיי"ן כשר ואם הוא הפוך מכשיר הפמ"א אמ"ש שם ועיין בדברנו לעיל בצורת האל"ף בד"ה אם:
אם כתב שי"ן בד' ראשין אף שהתינוק יודע לקרותה מ"מ אין תקנה לגרור יו"ד אחת שתשאר בג' ראשים אלא צריך לבטל צורתה ולהשלימה דאל"כ הו"ל חי"ת ובתו"ם אם כתב להלן אין לה תקנה משום שיהיה שלכ"ס פרמ"ג שם בצורת השי"ן קס"ה סי' ח' אות י"ב:
ת. תהיה כמו דל"ת ממש וירכה יהיה כמו דל"ת הפוכה ויהיה סוף ירכה כנגד סוף גגה ורגל ימין יהיה קצר שאם יהיה ארוך שמא תדמה לתינוק דל"ח ול"ט לפ"א פשוטה ורגל שמאל יגע למעלה כי כל האותיות צריכות להיות שלימות לגוף א' ב"ש **בספרדית** היא כמו רי"ש וירכה כמו וא"ו הפוכה מתעקמת למטה לצד שמאל ולצד ימין כלפי ראשה מו"ק לד"א שם:
אם משך גג התא"ו יותר מן הראוי והרגל באמצע דינה כמו בה"א וקו"ף פרמ"ג שם בצורת התא"ו קס"ה שם בצורת התא"ו:
אם נמצא בתא"ו שני רגלים באמצע הוי שינוי אות ופסול ולא דמי להא עם ב' רגלים כנ"ל באו' ה"א דשם אינו נוגע לגג אמ"ש שם בשם משנת אברהם בשם ספר סת"ם סי' ס"ב:
אם הרגל השמאלי הוא כעין קו פשוט פסול כי נדמה לחי"ת תמונת רש"י ז"ל אמ"ש שם:

חלק ב

ב) השנויים שיש באותיות בין הספרדים והאשכנזים יש סמך לכולם בסתרי תורה מהרח"ו משם האר"י ז"ל שער הכוו' שם לד"א שם (ועיין בסה"ק יגל יעקב דרוש עה"ת שעשיתי רמז לזה בס"ד בפ' במדבר על פסוק איש על דגלו באותות וכו' קחנו משם). אבל האותיות שיש בהם שינוי בכתיבת תפילין הכתובים בשער הכוו' בדרוש הנז' הם שוים לכל המנהגים בין לכתיבת הספרדים בין לכתיבת האשכנזים. עיין משנת חסידים בתקון תפילין פ"א או ח':

חלק ג

ג) תפילין מכתב אשכנזי דיש שינוי בצורת האותיות באשורית בין בני אשכנז לבני ספרד התפילין מכתב אשכנז פסולים לספרדים הרב מהר"ם בן חביב בתש' כ"י סי' ד' וכן כתב הרב החסיד מהר"ר יעקב מולכו בתש' כ"י סי' ק"י ברכ"י או' ב' והביאו בי"ע בדיני תפילין ורצועות או' כ"ו, וכתב וז"ל מיהו בשעת הדחק דאין תפילין מכתב בני ספרד מצויין לו יניח תפילין דבני אשכנז כדי שלא יתבטל ממצות תפילין ויניחם

בל"ב עכ"ל. אבל בספרו בי"מ בדיני צורת האותיות או ע"ו חזר מדבריו שהביא משו"ת שדה הארץ ח"ג יו"ד סי' ח"י ומשו"ת נוב"י מה"ת חי"ד סוף סי' קע"א דמעשים בכל יום דבן אשכנז הנמצא בביה"כ של ספרדים מעלין אותו לס"ת ועולה שם ומברך וקורא וכן ספרדי הנמצא בביה"כ של אשכנזים וכתב הוא ז"ל דה"ה לתפילין מכתב אשכנזי כשרים לספרדי ודלא כרבנים מהר"ם בן חביב ומהר"י מולכו ז"ל דפסלי של זל"ז דליתא כי כשרים הם לו ויניחם בברכה, ומ"ש בבי"ע ליתא וכן עיקר בין לתפילין בין לס"ת עי"ש:

חלק ד

ד) **שם בהגה. ולכתחלה יכתוב בכתיבה תמה וכו' מיהו אם שנה בצורת הכתב אינו פסול** היינו שלא כתב כתמונת האותיות המוזכרים בספרים אבל מ"מ תמונת אות צריך שתהא עליה וכ"ש שאם כתב ראשי"ן דלתי"ן ובתי"ן כפי"ן שפסול פרמ"ג במש"ז אות א':

חלק ה

ה) **סעי' ב' כל אות צריכה להיות גולם אחד וכו'** וכן מ"ם סתומה וסמ"ך צריכין להיות מודבקות וסמוכות נגמרי ואפי' פרוד דק כחוט השערה פוסל בהן ר"ז אות ג' קס"ה שם אות ג' מלא"ש שם בצורת האותיות:

חלק ו

ו) **שם ובאחת שאינה נוגעת פסולין וכו'** ולא מהני כאן קריאת תינוק ט"ז סע"ק א' ר"ז שם מלא"ש כלל כ"ה אות ז' והיינו בלא תיקון אבל ע"י תיקון מהני ולא הוי שלכ"ס פרמ"ג שם ר"ז שם ועיין בדברינו לעיל סי' ל"ב אות קל"ג וכגון שלא נשתנית צורת האות כמבואר בסי' ל"ב סעי' כ"ה ובדברינו שם:

חלק ז

ז) **שם** חוץ מה"א וקוף וכו' עיין בדברינו לעיל בצורת הה"א והקו"ף ובסי' ל"ב אות ק"א וא"צ לכפול הדברים:

חלק ח

ח) **סעי' ג' צריך לתייג וכו'** צריך שיהיו התגין נוגעין בגוף האות ולא יגעו זה בזה ואם אינם נוגעים בגוף האותיות או נוגעים זה בזה פסול ה"ר מ"ע סי' ל"ח כנה"ג הגב"י מ"א סע"ק ג' אמ"ל בדיני נגיעת אות באות אות יו"ד לד"א סי' י"ב אות יו"ד בי"מ בדיני הנ"ז אות י"ז קס"ה סי' ה' אות ד' אמ"ש כלל ה' או ה' ועי' יוסף אומץ סי' מ"א ולקמן או' חי' ואפי' לדברי הרמב"ם שהתגין אינם מעכבים היינו בדליכא כלל אבל כשכתבם ולא חברם הוויין האותיות יתרות ופוסלין הרמ"ע שם, כנה"ג שם, והמג"א העתיק משמו בקיצור ואם אינם נוגעים בגוף האותיות פסולים ומתוך כך כתב בשו"ת זכרון יוסף סי' חי' די"ל היינו שפסולים התגין וצריכין לתקנם אבל אין הס"ת נפסל משום כך דלא גרע

מאין לה תגין כלל דלא פסל עכ"ל וכן נראה שהוא דעת ר"ז שכתב בש"ע שלו אבל בדיעבד אפי' לא עשה להם כלל כשרים משמע דכ"ש מה שכתב בתחלה אם אינם נוגעים והאמת מפורש ברמ"ע שכשיש לה תגין ואינם מחוברים גרע טפי מאין לה תגין כלל. לשכ"ה שם אות כ"ח וכ"כ יוסף אומץ שם מיהו אם ידענו שכתבן מומחה תלינן שנפרדו אח"כ ומכשירין הרמ"ע שם. כנה"ג שם וכן תלינן שנגעו אח"כ מ"א שם אמ"ל שם לד"א שם בי"מ שם והטעם ס"ל להרמ"ע דלא גרע הך פסולה מפסול שאינו מוקף גויל בסי' ל"ב סעי' ט"ז דמכשירין ליה בנכתב בכשרות לבו"ש. ובזה נסתלקה קושיית פרמ"ג ודלא כמ"ש יא"פ ומלא"ש כלל כ"ה אות י"א בבינה דצ"ת דלא משמע כן מדברי הפוסקים הנ"ל וכן אם נפרדו מתחלת עשייתם מותר לחברם אח"כ אפי' בתו"ם ואין בזה משום שלכ"ס ומ"ש יד אפרים שם היכא שאין התגין נוגעים באות מתחלת הכתיבה אין לתקן לחברם אל האות כי חל על התג שם אות קטנה והו"ל כמחבר עוד אות אחר שנכתב בפיסול על האות הזה עי"ש אנן לא קיימ"ל הכי דלא גרע בכתב תיבה יתירה שאינה מענין סתו"ם שכתבנו לעיל סי' ל"ב או קכ"ב שמותר לחברה אל תיבה שלפניה עי"ש וכן מעשים בכל יום שמחברים תגין הפרוד מתחלת עשייתו אל האותיות ואין פוצה פה ומצפצף:

חלק ט

ט) הוה עובדא דהיו קוראים בצבור בשבת ובאותה פ' שהיו קורין נמצאו רוב התגין שאינם נוגעים באותיות והורה מורינו ה"ר מהר"י הכהן ז"ל שיוציא ס"ת אחר דהחזן רואה בפ' דהתגין אינם נוגעים ואתרע חזקתיה דודאי רוב התגין של הס"ת על ד"ז שאינם נוגעים וכן הסכים מורי הרב ז"ל בת' כ"י יוסף אומץ שם ועיין ג"כ בספרו מחב"ר בק"א:

חלק י

י) וזה ימים לא כביר בא לידי ס"ת שאותיותיו היו צרות הרבה עד שאין גופי ראשי האותיות היו מחזיקין התגין ונתחכם הסופר לצמצם תגיותיו עד שעל הרוב הוצרך לדבקן זב"ז ופעמים היה יוצא בד א' מגג האות ומאותו הבד היו יוצאים ב' ענפים אחרים לתשלום מספר התגין ומחיתי ביד מי שרצה לקנותו מהסופר כי ראיתי אני היותו בלתי אפשר לתקן ואע"פ שאם לא יהיו כאן תגין כלל הייתי מיקל בדיעבד כל שאין כאן סופר לעשותם וכאשר כתבתי זה שנתים ושלש לרב אחאי מהרמ"ט נר"ו הנדפס מחדש בליוירנו בחבור שלו קראו שפת אמת דף ע"א ע"ב מ"מ טוב העדר טוב ממציאות רע ומש"ה נ"ד גריע טפי עקרי הד"ט סי' ז' או' ח"י:

חלק יא

יא) התגין צריך להיות צורת זיינ"ן כמ"ש הרמ"ע וכן הוא בר"מ ד' קנ"ח ובתיקונים תיקון יו"ד ד"ך ובתיקון כ"א דנ"ט וכל מ"ש בשו"ת באר עשק ליתא ומ"מ אם לא נעשו כך יש להכשיר אבל אם אינם נוגעים בגוף האות יש לפסול כדברי הרמ"ע מהרב איספינוזא בתש' כ"י סי' וא"ו מחב"ר אות ב' ועיין אק"ב:

חלק יב

יב) לא ידביק התגין בסוף האות כ"א באמצעיתו. כנה"ג הגה"ט בשם ספר הזכרונות ד' ט' עו"ת אות ב' מ"א שם אמ"ל שם לד"א שם ואם הדביק בסוף האות העלה הזכ"ל חי"ד אות ס' דלכתחילה יש לתקן ואפי' בתו"ם מועיל תיקון ואין משום שלכ"ס ובדעבד יש להכשיר כגון שאין ס"ת אחר או שכבר יצא ע"ש וכל זה דוקא א"ל נשתנה צורת האות אבל אם נשתנה צורת האות דהיינו שצורת היו"ד והדל"ת נעשית כמו למ"ד העלה הרב מים רבים חי"ד סי' ס' דאם הוא עב זהו ודאי פסול אבל אם הוא דק זהו תלוי בקריאת תינוק עי"ש:

חלק יג

יג) יש ליזהר שבשעת דבוקן לא יפסידו צורת האות ע"י דבוק פוסל בעצמה או בהתדבק אל חברתא כנה"ג שם בשם הנ"ז אמ"ל שם לד"א שם ועיין בדברינו לסי' ל"ב או' כ' גם יש ליזהר בעשיית התגין שיהיו דקין כחוט השערה כמ"ש הרמב"ם בהל' ס"ת פ"ח הל' ח' ובפרט בתגין שעושין באו' הוא"ו של שם הויה ובאות היו"ד שלא תתקלקל צורתם כמ"ש דרכי משה או' יו"ד ויש לעשות התג האמצעי גדול משני התגין שבצדו אמ"ש שם אות ה' גם יש ליזהר בנקודות שעושין על התגין שעל ידם הם כמין זיינ"ן שיהיו מחוברין בקוי התגין ולא תהיינה כמין סגו"ל הפורחת באויר מלא"ש כלל כ"ה אות ט' בחכמה:

חלק יד

יד) שם שעטנ"ז ג"ץ וה"ה לצד"י כפופה ולנו"ן פשוטה ב"י שם בשם רש"י וכ"כ האחרונים כתב בספר אגרת הטיו"ל שעטנ"ז הוא אותיות שט"ן ע"ז והם שני מקטרגים גדולים וזהו ג"כ סוד של שעטנ"ז ג"ץ כי ג"ץ ג"כ שם של מקטרג א' והתגין שעליהם הם כמו חרב וחנית להנצל מהם באה"ט סע"ק ד' אמ"ש שם אות ה':

חלק טו

טו) בעשיית התגין של תפילין צריך לכוין בכל תג ותג שנקרא זי"ן בשם המחשבה שעולה כמנין זי"ן יו"ד ני"ן גי' **טפטפיה** והוא טוב לנושא תפילין מכל מחשבות רעות ולכל דברים אחרים. מצ"ש. וכ"כ מ"ח בתיקון התפילין פ"כ או' יו"ד:

חלק טז

טז) שם והסופרים נהגו לתייג וכו' אותיות **בד"ק חיה** צ"ל עליהם תגין אבל קטנים דוקא שלא יתקלקלו האותיו' ואותיו' **מלאכ"ת סופ"ר** נשארים בלא תגין אמ"ש שם:

והסופרים נהגו לתייג אותיות אחרות עיין ב"י ועיין בס' אמו"ש להרש"ש דף כ"ט ע"א שנשאל בענין התגין הנוספות בפרשיות של תו"מ המובאים בס' מצ"ש משם כתבי האר"י ובס' מ"ח והשיב בד' ס' ע"ב וז"ל חלילה להוסיף על ג' בשעטנ"ז ג"ץ וא' בבד"ק חי"ה ואין עוד מלבדם וכל המוסיף גורע ומגרעות נתן ח"ו עכ"ל. ואע"ג דה' תו"ח בדף קמ"ג ע"ב כתב דאין לזוז מדברי הרב מצ"ש עי"ש מ"מ שב וא"ת עדיף ואין לזוז ממ"ש הרש"ש, וכן הסכים הגאון הרה"ג מהר"ר רי"ח טוב נר"ו, ז"ל ועיין עוד לקמן או י"ח,

חלק יז

יז) שם ואם לא תייג אפי' שעטנ"ז ג"ץ לא פסל. ואע"ג דבב"י לא הכשיר אלא בשעת הדחק היכא דאין נמצא מי שיודע לעשות תגין אפשר לומר דבעת ההיא לא אתיא זכירה מרבינו ירוחם אבל אח"כ שראה רבינו ירוחם דרבינו האי גאון ודעמיה מכשרי כי ליכא תגין דשעטנ"ז ג"ץ ומסתמא זהו ס' הרמב"ם פסק בפשיטות דכשר ובזה נתיישבו כל תמיהות הב"ח ז"ל יוסף אומץ שם.

חלק יח

יח) שם ואם לא תייג אפי' שעטנ"ז ג"ץ לא פסל ומ"ש בסוף פרק הבונה הא דבעי זייוני כבר כתב ב"י בשם הרא"ם דזייוני אין פי' רק שיהא ראשו משוך ולא עגול. דגול מרבבה ועיין אמ"ל בדברים הפוסלים את הס"ת אות י"ז [ויש להעיר על דבריו מש"ס פ' הבונה דלא מתיישב בזה וצ"ע] וכל זה שכתבנו כדי לישב דעת מר"ן ז"ל אבל האחרונים החמירו בזה וכתבו שלא להוציא לכתחלה ס"ת בלא תגין. עד שיתקנוהו אמ"ל שם לד"א סי' י"א אות י"ז וכ"כ בספרי יוסף אומץ הנ"ז וז"ל מ"מ יש לחוש לדברי ר"ת ולסה"ת והרא"ש ולסיעתם דפסלי הס"ת בלא תגין וכתב הרד"ך בית א' חדר ל' דלדעתם הותיר בתגין או חסר פסול עי"ש ורבינו האר"י ז"ל החמיר מאד בתגין עכ"ל ע"ש, בי"מ בדיני חסר או נוסף אות ל"ג אמ"ש שם, וכן מבואר בדברי האר"י ז"ל בע"ח בשער הנקודות פ"ו שצריך לתייג שעטנ"ז ג"ץ כל אחת מהם ג' תגי"ן ובד"ק חי"ה כל אחת תגין א' ויעו"ש טעם בסוד וע"כ עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע כמש"ל או' ט"ז בשם הרש"ש ז"ל, וכן לפי דברי האר"י ז"ל צריך שיהא התגין נוגעין באותיות, כמ"ש במבו"ש ש"ב ח"ב פ"ז ובהנד"מ דף ט' ע"ד יעו"ש מיהו אף אם לא תייג כלל אפי' בתפלין מועיל להם תיקון לתייגן לאחר שנכתבו ואין בזה משום שלא כסדרם ב"ח מ"א סק"ג ר"ז או' ה' קס"ה סי' ה' אות ד'

אמ"ש שם. ובענין החסרות ויתרות בפרשיות של תפלין עיין מ"ש הטור בשם הרמב"ם וכן מנהגנו כהרמב"ם וכמנהג שכתב ב"י ודלא כר"ת שנחלק עליו בלטוטפת הג':

סימן לט

חלק א

א) סע' א' תפילין שכתבן עבד וכו' פי' רש"י עבד ואשה אינן בקשירה דמ"ע שהזז"ג הוא דלילה ושבת לאו זמן תפילין הוא ב"ח שו"ג אות ב':

חלק ב

ב) שם או קטן וכו' כיון דילפינן מקרא בעינן שיהא דוקא גדול ממש דהיינו שהביא ב' שערות אחר שהוא בן י"ג שנה מג"א סע"ק א' א"ר או' א' מטה יהודה או' א' ישי"ע סי' ל"ב או י"ח ר"ז או' א' מלא"ש כלל א' אות ה' בחכמה קס"ה סי' א' אות ב' אמ"ש כלל ב' אות ד' ודלא כנה"ש אות א' ומ"ש המג"א אבל מספיקא פסול לכתוב עד שיהא בן י"ח שנה וכו' האחרונים תמהו ע"ז דלא מצינו בשום מקום הך שיעורא לתלות שהביא ב' שערות א"ר שם נוב"י חא"ח מה"ת סי' א' ישי"ע או' א' מחה"ש לבו"ש מלא"ש שם בבינה אות י"ג אמ"ש שם והמחה"ש כתב שט"ס יש ומ"ש הפרמ"ג בא"א דנתמלא זקנו הוי סימן דמסתמא הביא ב' שערות ובסי' נ"ג סעיף ח' בהגה משמע דנתמלא זקנו היינו מבן י"ח שנה עיי"ש כתב עליו המלא"ש שם וז"ל במח"כ שגה ברואה דשם איתא רק דבפחות מבן י"ח לא מקרי נתמלא זקנו מפני כבוד צבור אבל לומר הבן י"ח חזקה דרבא אפילו לקולא זה לא נאמר ולא נרמז שם ע"כ דברי המג"א הללו בתימא הם עומדים וכמו שבאמת פליגי עליו כל הגדולים הנ"ל ותימא על ס' חיי אדם כלל י"ד שהעתיקם עכ"ל וכן החיי עולם על דברי מג"א סע"ק א' דחה דברי הפרמ"ג עיי"ש ומ"ש השמן המאור מ"ש המ"א עד שיהא בן י"ח שנה ר"ל דצ"ל ג"כ נתמלא זקנו עיי"ש צ"ע דלפי דבריו העיקר חסר אלא משמעות דברי המ"א כיון שהגיע לי"ח שנה בלא נתמלא זקנו כשר לכתוב וע"ז תמהו הגדולים הנ"ל. ומ"ש נוב"י שם והביאו ש"ת אות א' תפילין שכתבו נער בן י"ג שנה ויום א' או יותר קצת ולא בדקוהו אם יש לו סימני גדלות ואינו לפנינו התפילין כשרין דסמכינן אחזקה כיון שהגיע לכלל שנים הביא סימנים המלא"ש דחה דבריו עי"ש באורך:

חלק ג

ג) אין סומכים במנין השנים אלא ע"פ עדים כשרים כמ"ש בא"ה סי' קס"ט סעי' י"א ואע"ג שיש שם בשם י"א לסמוך אם הוחזק בעיני השכנים כ' בת' פרמ"א מ"ב סי' כ"ה שאין לסמוך ע"ז אלא בשעת הדחק וכ' מלא"ש שם פשיטא דבתו"ם אין שעת הדחק כ"כ

ע"כ אין להקל ע"י חזקת שכנים וקול אלא ע"י ראי' ברורה עי"ש. ומשפט ב' השערות ובדיקתן עיין בא"ה סי' קנ"ה מסעי' ט"ו עד סעי' י"ט ובסי' קס"ט סעי' י"א:

חלק ד

ד) **ואם** נתמלא זקנו אין צריך לבדוק אחר השערות. אה"ע שם סי' קס"ט סעי' יו"ד ובח"מ סי' ל"ה:

חלק ה

ה) **ואם** הגיע לכ' שנה ולא הביא ב' שערות ונולד בו סימן מסימני סריס הרי הוא גדול ח"מ שם סעי' ב' ועיין בא"ה סי' קנ"ה סעי' י"ב דלסתם מר"ן בן י"ט שנה ול' יום דינו כבן עשרים שנה וליש מי שאומר שאינו חשוב בן עשרים שנה עד שיהיה בן עשרים פחות ל' יום וסימני סריס עיין אה"ע סי' קע"ב סעי' ה' כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק וכשמטיל מים אינו עושה כיפה ושכבת זרעו דיהא ואין מימי רגליו מחמיצין ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה עיי"ש:

חלק ו

ו) **ואם** לא נולד בו סימני סריס לא מקרי גדול עד שיעברו רוב שנותיו. ח"מ עם והיינו ל"ה שנה ויום א' אה"ע סי' קנ"ה סעי' י"ג:

חלק ז

ז) **ואם** נסתרס בידי אדם כיון שהגיע לי"ג שנים ויום א' נקרא גדול שאין זה מביא סימנים לעולם אה"ע סי' קע"ב סעי' ז':

חלק ח

ח) **שם** או קטן וכו' וה"ה חרש או שוטה פסולין בכור שור במס' גיטין דף מ"ה כר"ש ער"ה אות א' ש"ת אות א' קס"ה שם מלא"ש שם וכן טומטום או אדרוגינוס ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר כשרים ה' מהר"י אירגאז בשו"ת דברי יוסף סי' י"ב מחב"ר אות א' כר"ש שם ש"ת שם:

חלק ט

ט) **ובדינים** אלו לא מהני גדול וכשר עומד ע"ג כיון שהטעם הוא דכל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה. ש"ת שם ועיין מג"א סע"ק ב':

חלק י

י) **יש** לגעור בסופרים שמניחים לנערים לכתוב תפילין ואין מדקדקים אם הביאו סימני גדלות או לא, נוב"י שם כרם שלמה שם ש"ת שם:

חלק יא

יא) **שם** או מומר לע"א וכו' מר"ן בב"י כתב ישראל מומר דמיירי במומר לכל התורה כולה או במומר למצוה א' והיה להכעיס אבל במומר למצוה א' לתיאבון לאו פורק

עול הוא ושאני מוסר דאצטריך למתנייה אע"ג דאינו אלא לתיאבון משום דחמיר טובא, ועי"ש וכן נראה דעתו בש"ע דנקט מומר לע"א דהוא מומר לכל התורה כדי ללמדינו דמיירי לתיאבון ודכוותה במוסר אע"ג דהוי לתיאבון מפסיל לאפוקי ממ"ש הר"ן ז"ל בשם אחרים דמשמע דגם במוסר בעינן להכעיס יע"ש דליתא לדעת מר"ן ומומר למצוה א' להכעיס לא הוצרך הש"ע לכותבה דכיון דקיימ"ל בעלמא דלהכעיס מין הוא כדאיתא ביו"ד סי' ב' וסי' קנ"ח ומיקרי אפיקורוס ואמרינן בסמוך סעי' ד' דתפילין שכתבן אפיקורוס ישרפו א"כ פשיטא דפסולים במומר להכעיס, מטה יהודה שם ועיין מ"ש האחרונים ואין צורך להאריך, ודע דמומר לע"ז או לחלל שבת בפרהסיא או שהוא מומר לכל התורה אפי' חוץ משתים אלו דינו כנכרי כדאיתא בי"ד סי' ב' סעי' ה' לענין שחיטה וה"ה לענין תפילין שמן המאור ס"ק ג':

חלק יב

יב) ומיהו כל שאינו מניח תפלין אפי' אינו עושה להכעיס פסול דהא אינו בקשירה והוא שאינו מניחן מפני שאינו חושש עליהם כלל אבל אם אינו מניחן לתיאבון כגון שהולך אחר עסקיו כשר לכתוב, מג"א סק"ג ר"ז שם וי"א דאפי' מצות תפילין אם אינו עושה להכעיס כשר מט"י שם:

חלק יג

יג) שם או מוסר וכו' בזמננו האומר אלך ואמסור שכתב תפלין בדיעבד ובשעת הדחק יש להכשיר, הרב גט פשוט סי' קכ"ג סע"ק ז' עי"ש שהאריך ברכ"י בשיו"ב אות א':

חלק יד

יד) ממזר שכתב תפילין יש להכשיר מור"ם בד"מ אף אנן בעניותין הכי אסיקנא ביו"ד סי' פא"ר אות ו' עי"ש באורך בס"ד שיו"ב אות ב' ועיין יו"ד סי' רפ"א סעי' ד' ובדברינו שם אות י"ט:

חלק טו

טו) שם משום דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שאינו בקשירה וכו' מי שנקטעה ידו השמאלית אעפ"י שאינו בקשירה כשר לכתוב תפלין דגברא בר חיובא הוא אלא פומא הוא דכאיב ליה, מג"א סע"ק ה' א"ר שם יד אהרון הגב"י ר"ז שם:

חלק טז

טז) סעי' ב' כל שפסול לכתבן פסול בכל תיקון עשייתן וה"ט לפי שיש בעשייתן שין לפיכך פסול בכל העשיה ב"י ט"ז סע"ק ב' ר"ז אות ג' ואע"פ שהשי"ן הוא בש"ר אין לחלק בין ש"ר לש"י קס"ה סי' כ"א אות ב' בלשכ"ה מלא"ש כלל א' אות ט' בבינה:

חלק יז

טוב) שם פסול בכל תיקון עשייתם, היינו שעושה מעשה בגוף התפילין אבל לעבדן כשר, מג"א סע"ק ו' ר"ז אות ג' אמ"ש שם וכגון שישראל עומד ע"ג ואומר לו שיעבדנו לשמו, ר"ז שם אמ"ש שם ועיין לעיל סי' ל"ב סעיף ט' ובדברינו שם אות ל"ז:

חלק יח

יח) וכן רצועות השחרתן ע"י אשה כשר דלאו מכלל תקון עשייתן הוי אבל קטן בעי לשמה וצריך שיעמוד גדול ע"ג וקשר של דל"ת ואף של יד יראה דאין לעשות אשה דנמי בכלל כתיבה הוי, פרמ"ג א"א אות ו' ומש"ז סי' ל"ג אות ה' מלא"ש כלל א' אות ד' ומ"ש מלא"ש בבינה אות יו"ד בענין השחרת הרצועות ע"י אשה צ"ע מלבד שיש להשיב על דבריו אין להניח ודאי של פרמ"ג בשביל ספיקו.

חלק יט

יט) ואם תפר וחפה [וה"ה עשיית הבתים בדפוס מלא"ש שם] התפילין פסול שזהו בכלל תיקון עשייתן הן דשי"ן בכלל תפירה וחיפוי הוא אבל אם גרר דבק שבין אות לאות או עשה שאר תיקון כשר בדיעבד וה"ה אם תפר הס"ת ומ"מ לרווחא דמילתא אם אפשר לגרור צדדי האותיות במקום שנגעו ולחזור ולכותבן יעשה דזה מקרי לכתחילה. ודווקא בס"ת אבל בתפלין מקרי דיעבד דבעי כסדרן. מ"א שם בשם ר"מ מלובלין סי' ס"ח ר"ז שם קס"ה סי' א' בלשכ"ה אות ז' אמ"ש שם ועיין בדברינו ליו"ד ס"ס רע"ח ודלא כמטה יהודה אות ב':

חלק כ

ך) וצריכים לזרז את הסופרים ולענשם שלא לעשות שום תיקון ע"י אשה או קטן. קס"ה שם אות ג':

חלק כא

כא) שם פסול בכל תיקון עשייתן ומ"מ יש תיקון בדברים שנעשו בפיסול כגון שיחור התפירה יוחזור הכשר ויתפור ולסלק החפוי ולסתור מעשה הראשון ייעשנו כהלכתו מט"י שם:

חלק כב

כב) סעי' ג' גר שחזר לדתו וכו' ונראה דה"ה ישראל שהמיר דתו מחמת יראה ואינו יכול להמלט מחמת יראת נפשו עו"ת אות ו':

חלק כג

כג) שם כשר לכתוב תפילין ויש פוסלין מפני שאינו בקשירה שהרי אפשר לו להניח תפילין בצנעה ואינו מניח לכן אין להקל מג"א סע"ק ז' ר"ז אות ב' שמן המאור ועיין

מה שהאריך מחה"ש בביאור זה וי"א בהגב"י ישי"ע אות ד' ולענין הלכה לכתחילה יש להחמיר כדברי האחרונים ובדיעבד יש לסמוך על דברי מר"ן ז"ל שקבלנו הוראותיו:

חלק כד

כד) **סעי' ד' תפילין שכתבן אפיקירוס וכו'** דתפילין מסתמא אין כותב לשם ע"ז משא"כ בס"ת עיין ביו"ד ר"ס רפ"א מג"א סע"ק ח' ופי' דבריו מחה"ש וז"ל ר"ל דכאן הביא ב' דעות י"א ישרף וי"א יגנז ובס"ת ביו"ד סתם ישרף וה"ט דבשלמא תפילין דאין דרך אפיקורוס להניח תפילין ודאי כתבן למכור לישראל לכן לא חיישינן כולי האי שכתבן לשם ע"ז לכן י"א יגנז משא"כ ס"ת שאם אפיקורוס קורא בו אפשר כתבו לצורך עצמו וא"כ ודאי כתבו לשם ע"ז ולכן לכ"ע ישרף כ"כ הרב"י ועיין ב"ח עכ"ל:

חלק כה

כה) **שם וי"א יגנזו** הנה בכל מקום שכתב מרן בסתם ואח"כ כתב ויש אומרים לדעת כנה"ג ודעמי' להודיע שיש לחוש לסברה זו כמ"ש המחב"ר יו"ד סי' נ"ה סוף אות ד' א"כ ג"כ יש לחוש לסברת הי"א והן לו יהי לדעת מרן לסמוך על הסברא שסתם להתיר בהחלט מכל מקום למעשה נקטינן להחמיר כמ"ש המחב"ר שם הביאו זבחי צדק ח"א סי' ס"ט אות כ"ט וא"כ הכא נמי נקטינן להחמיר ושב וא"ת עדיף ובפרט שיש מן האחרונים שפסקו כס' י"א הב"ח ועו"ת אות ח':

חלק כו

כו) **סעי' ה' נמצאו ביד אפיקורוס וכו'** הטעם דיש לחוש שמא מישראל לקחם ולפיכך טעונים גניזה דאסור לשרוף מחמת ספק מאזהרה לא תעשון כן לה' אלהיכם עו"ת אות ט' ואם הוחזק שגזל תפלין מישראל תולין בו ומוכרים לישראל לצאת בהם עו"ת אות י"א וכ"כ ב"ח:

חלק כז

כז) **סעי' ו' נמצאו ביד עכו"ם וכו'** דסתם נכרים אין בקיאים לכתוב ובודאי ישראל כתבו מג"א סע"ק ט' והמיעוט דיכולין לכתוב אין כותבין תפלין משא"כ בס"ת די"א יגנזו אע"ג שהרוב אין יכולין לכתוב מ"מ המיעוט דיכולין לכתוב כותבים ס"ת לעצמם להתלמד בהם לבו"ש ר"ז אות ו' ועיין עו"ת אות יו"ד ט"ז סע"ק ד' פרמ"ג א"א אות ט' ודלא כב"ח שכ' דאין להקל אם לא הוחזק שבזזו עו"ג ספרי היהודים דאז תלינן דמשל יהודים שבזזו הן ודלא כהש"ע דליתא אלא העיקר כדברי מרן ז"ל ועוד דכל האחרונים הנ"ז נתנו טעם לדבריו וממילא דהכי ס"ל חוץ מעו"ת שכ' דצ"ע לדינא:

חלק כח

כח) **סעי' ז' אין לוקחין וכו' יותר מכדי דמיהן הרבה וכו'** אבל מעט יותר חייבים לקנות כדי שלא יזלזלו בהם כמ"ש ביו"ד סי' רפ"א ב"י עו"ת אות י"א ט"ז סע"ק ה' מג"א סע"ק יו"ד ר"ז אות ז' ובגמ' (גטין דף מ"ה ע"ב) מבואר שיעור דיכול להוסיף והיינו טרפעיק ואמר רב ששת איסתרא ופי' רש"י דהוא חצי דינר עו"ת שם א"ר אות ג' פרמ"ג מש"ז אות ה' ועיין שו"ג אות י"ד שכתב דהרמב"ם וש"פ סוברים דהכל לפי ערכו עי"ש ואפי' תפילין הצריך גניזה צריך לקנות בזה עו"ת שם א"ר שם פרמ"ג שם ובא"א אות יו"ד ועיין יו"ד שם אבל במקום דטעונים שרפה א"צ ליקח מהם עו"ת שם באה"ט סע"ק ז':

חלק כט

כט) **עוד** מבואר בגמ' (שם) שאסור לומר לגוי שיתנם בזול יותר מדאי דילמא ירגז הגוי וינהג בהם מנהג בזיון וכאשר מבואר מההיא מעשה דההוא טייעא עי"ש עו"ת שם א"ר שם פרמ"ג שם ר"ז שם ואם הגוי רוצה הרבה צריך לעסוק ולדבר עמו דברי רצוי אולי ישתווה עמו מכדי דמיו או מעט יותר ואם אח"כ עומד בדעתו אז מניחן בידו וילך לו. ט"ז יו"ד סי' רפ"א סע"ק כ' א"ר שם מש"ז שם מחה"ש סע"ק יו"ד:

חלק ל

ל) **סעי' ח' אין נקחין אלא מן המומחה וכו'** אבל לא יקח ממי שאינו מומחה אעפ"י שהוא רוצה לבודקן לפי שיש לחוש שמא יתעצל בבדיקתן מפני שטורח הוא לו להסיר התפירה ולחזור ולתפרן ב"י מט"י אות ה' ר"ז אות ח' ועיין מ"א ס"ק י"א. ונראה דאף בזמן הזה דיש סופרים קבועים ומיוחדים למלאכה זו אין ליקח כי אם מן המוחזקים בכשרות וביראת ה' ולא מסתם סופרים דהרבה פעמים בדקו אחריהם ונמצאו בהם רעותות וגם נמצאת מלאכתם מקולקלת כמו שראינו בעינינו דראיתי בני עליה והם מועטים מט"י שם:

חלק לא

לא) **שם מן המומחה** פי' פועל צדק כדפי' רש"י על ושפטו את העם משפט צדק דיינים מומחים שתדע שישפטו צדק ולא עולה, א"ר אות ד' בשם ב"ש מלא"ש כלל כ"ב אות א' בבינה:

חלק לב

לב) **שם שבקי בחסרות ויתרות** אבל שצריך הסופר להיות בקי ומומחה בשאר דיני כתיבת סתו"ם ותיקוניהם זהו מילתא דפשיטא וזה פשוט מלא"ש שם:

חלק לג

לג) **סעי' ט' לקח ממי שאינו מומחה וכו' בודק ג' קציצות וכו'** אבל משום עיבוד לשמה אין לחוש דהכל בקיאין בזה עו"ת אות י"ב מ"א סע"ק י"ב פרמ"ג א"א אות י"ב ר"ז אות ט' ובמזיד ודאי דלא חיישינן שעשה שלא כהוגן מחה"ש:

חלק לד

לד) שם לקח ממנו ק' קציצות בודק מהם ג' קציצות וכו' דמתלתא הויא חזקה וסגי בשתים ש"ר ואחת ש"י או להיפך ומשמע דלא סגי בג' ש"ר או ג' ש"י אלא בעינן בכלל ג' קציצות יבדקו עכ"פ הראש והיד ונראה דמ"ש ק' קציצות בודק מהם ג' לאו למימרא דלכל ק' בעי ג' ומאתים בודק ו' וכן מוסיף והולך לפי מנין המאות דליתא דה"ה נמי אלף הגי בבדיקת ג' וכן נראה בלקח חמשים או פחות לעולם בודק ג' דלא נתנו דבריהם לשיעורים והא דנקט ק' קציצות ר"ל והם בכרך א' או בצבת א' כמ"ש מר"ן כ"מ בפ"ב דלא אזלינן אלא בתר הכרך, ודרך הכרך בזמן ההוא להיות בו ק' קציצות מט"י אות ו':

חלק לה

לה) שם ואם לקחן צבתים צבתים וכו' בודק מכל צבת ב' ש"ר וא' ש"י וכו' אע"ג די"א דא"צ לבדוק, רק תפילין ש"י או ש"ר בכרך ראשון וכן בכרך שני וכן בכרך ג' אם מצאן כשרים אז הם כולם כשרים העיקר כדברי מר"ן ז"ל דקבלנו הוראותיו:

חלק לו

לו) שם המוכר תפילין ואמר שהיו של אדם גדול נאמן וכו' דע"א נאמן באיסורים כמ"ש ביו"ד סי' קכ"ז ועי"ש סי' קי"ט סעי' א' דעכ"פ בעינן שיהא מוחזק בכשרות מג"א סע"ק י"ג פרמ"ג א"א אות י"ג מחה"ש או' י"ג ועיין מט"י אות ז':

חלק לז

לז) שם תפילין שהוחזקו בכשרות. וכו' והיינו דוקא אם לא נתקלקלו הבתים שלהם אבל אם נתקלקלו צריכים בדיקה ב"ח עו"ת אות י"ג ט"ז סע"ק ו' א"ר אות ו' פרמ"ג א"א אות ט"ו ר"ז אות י"א וכ"כ האחרונים וה"ה אם נשרו במים דצריך בדיקה ב"ח ט"ז שם מ"א סע"ק ט"ו א"ר שם מש"ז אות ו' ר"ז שם וכ"כ האחרונים:

חלק לח

לח) שם אינם צריכים בדיקה כבר נבדקו כמה תפלין ונמצאו פסולין מחמת הזיעה שמקלקלת האותיות לכן ראוי לחוש לדברי הגאונים לבדקן פעמים בשבוע כנה"ג הגב"י מג"א סע"ק י"ד א"ר אות ו' ר"ז או' י"א מלא"ש כלל כ"ב אות ב' בחכמה ודלא כמט"י אות ח' והמרבה לבדוק מסופר מומחה ה"ז משובח פרמ"ג א"א אות ט"ו מלא"ש שם:

חלק לט

לט) שם ואם אינו מניחן אלא לפרקים וכו' ושיעורן דפרקים לא נתבאר אם הוא פעם א' בחודש דוקא או אפי' פעם א' בשבוע כל שאינו לובשן בכל יום מקרי פרקים ונכון להחמיר מט"י שם:

חלק מ

מ) שם צריכין בדיקה פעמים בשבוע, פי' בשבע שנים. ב"י והטעם דכיון שאינו מניחן תדיר ואין אויר שולט בהם חיישינן שמא מלחות נכנס בכתיבה ונתקלקלו וכ"ש אם הם עומדים במקום לח שו"ג אות כ':

חלק מא

מא) שם בהג"ה ואם אין לו מי שיוכל לבדוק ולחזור ולתופרן וכו' נראה פשוט דבחד סגי או באינו יודע לבדוק אפי' יודע לתפור או יודע לתפור ואינו יודע לבדוק יניחם כך דכל שיהא דבר מחוסר סמכינן אחזקה מט"י אות ט' אבל אם נשרו במים וכה"ג ואין לו מי שיבדוק וכו' מניחם בלא ברכה דלא שייך אוקמיה אחזקה כה"ג דאתייליד ריעותא ופשוט ההוא מש"ז אות ו':

סימן מב

חלק א

א) סעי' א' אסור לשנות תפלין וכו' אפי' אין לו תש"י מג"א סע"ק א' וכ"כ האחרונים:

חלק ב

ב) שם ואפי' ליקח רצועה מהם וכו' וכ"ש ליקח פרשה מהם וליתנה בש"י אסור מלא"ש כלל כ"א אות א' בחכמה:

חלק ג

ג) שם אבל מש"י לש"ר מותר לשנות היינו שיעשה לו ד' בתים ויכניס כל פ' בבית א' דאי לאו הכי פסולה דהא אם אין חריצים ניכר פסולה כ"מ הל' ת' פ"ג מג"א סע"ק ב' א"ר אות א' פרמ"ג א"א אות ב' ר"ז אות א' קס"ה סי' כ"ה אות ד' אמ"ש כלל י"ח אות ד':

חלק ד

ד) שם והם היו חדשים וכו' שהרי אין כאן אלא הזמנה והזמנה לאו מילתא היא לבוש עו"ת או' א' מ"א סק"ג מט"י או' א' ר"ז אות א' והרצועות אפי' קשרן בש"ר ועשאן בקשרי של שם שדי כ"ז שלא לבשן עליו למצוה לא מקרי אלא הזמנה מט"י שם בי"ע בדיני שיני תפלין אות א' חיי עולם על הש"ע סעי' א' והא דאמרינן הזמנה לאו מ"ה היינו להוריד מקדושה חמורה לקלה אבל לחול אסור כל שהזמנה בגוף הקדושה פרמ"ג א"א סע"ק ג':

חלק ה

ה) שם מותר לשנות וכו' משמע אפי' שלא מדוחק מותר לשנות מש"ר לש"י אבל הדרישה סס"י ל"ב ובלבוש שם סעי' מ"ז וכאן כתבו דלא שרי אלא כגון שאין לו תפלין ש"י ויש לו ב' ש"ר הא ל"ה אסור פרמ"ג א"א אות א' ויש להחמיר היכא דאפשר והוי יודע שהדרישה שם כתב חידוש דין דוקא עשאן ד' בתים לש"ר שבדק נעשו ואין לו ש"י אז טולה עור הא עשאם תחילה ד' בתים לש"י בפיסול לא מהני טולה עור וכ"מ לשון

הגמ' מנחות ל"ד שאם יש לו ב' ש"ר וכ"מ לשון הלבוש אבל לשון הש"ע בסי' ל"ב סעי' מ"ז משמע דבכל ענין כשר פרמ"ג א"א או"ג:

חלק ו

ו) **אם** נפסקה רצועה ש"י סמוך אל הקשר אסור להפוך צד האחר למעלה ולעשות בו קשר ש"י והחתיכה שהיה בו הקשר יקשור למטה דמורידו מקדושתו כיון שהיה בו הקשר והיו"ד ועתה יעשה בו כריכות האצבעות מג"א סע"ק ג' הלכה ברורה אות א' בי"ע בדינים השייכים לשנוי תפילין אות ג' מלא"ש כלל כ"א או' ג' ואף אם ישליך חתיכת הרצועה שנפסקה וישאר לו די רצועה אין להפכה אלא צריך לעשות הקשר דוקא במקום שהיתה בתחלה קרובה אל הקשר פרמ"ג א"א אות ג' מאמ"ר או' א' מלא"ש שם קס"ה שם ועיין ר"ז אות ג' ויש מתירים להפוך הרצועה הלק"ט ח"ב סי' פ"א מט"י שם א"ר שם בשם זקנו אמ"ש כלל י"ט או' ג' בשם תפארת ישראל ונראה דבשעת הדחק שהקצה במקום שנפסק הוא רך וחלוש ואינו ראוי לעשות ממנו הקשירה בזרוע כדינו שיהיה קרוב ליפסק ואין לו רצועה אחרת יש להתיר להפוך שע"ת אות ב' מלא"ש שם:

חלק ז

ז) **ואף** אם לא יהפוך אין לקשור תחיכת הרצועה שהיה בו הקשר למטה כדי להאריכה יד אפרים אמ"ש שם ואם אין הרצועה ארוכה כ"כ אזי לא יעשה כ"כ כריכות סביב הזרוע, מ"א שם ר"ז שם קס"ה שם מלא"ש שם:

חלק ח

ח) **מותר** להפוך הרצועה ש"ר בתוך המעברתא [פי' דכל שהוא נתון בתחלה במקום זה והוא מעלהו או מורידהו במקום אחר הפוך קרי ליה ש"ת שם] אעפ"י שמקום שיהיה בו הקשר מקודם עתה יהיה תלוי למטה מ"א שם ומחה"ש אמ"ש שם:

חלק ט

ט) **סעי' ב' אם התנה עליהם וכו' אפי' לבשן וכו'** וכ"כ האחרונים וכן עיקר ודלא כיש מי שאוסר שהביא מלא"ש שם אות ב' ועיין בקס"ה שם בלשכה אות ו' ומ"מ המחמיר תע"ב:

חלק י

י) **שם אם התנה עליהם וכו'** רק אם התנה רק אם יצטרך לעשות ממנו ש"י שיעשה מהני התנאי וכ"ש אם מתחלה אומר שאינו עושה ש"ר אלא לפי שעה דמהני עו"ת אות ב' בשם מהרא"י בא"ה ס"ק ה' בשם הנ"ז:

חלק יא

יא) **סעי' ג' סודר דאזמני וכו'** משמע דאפי' לא עשה שום תיקון בסודר לצורך תפלין שאסור למיצר ביה זוזי, עו"ת אות ג' לבו"ש על מ"א סק"ה:

חלק יב

יב) שם סודר דאזמני וכו' בין בדיבור בין במחשבה לבו"ש שם ודלא כפרמ"ג א"א אות ה' שנסתפק בזה חיי עולם על מג"א סע"ק ה':

חלק יג

יג) שם למיצר בה תפלין לעולם וכו' דוקא בסודר שדרך תשמישו לחול צריך הזמנה לעולם אבל אם עשה לו כיס לתפילין או שאמר לאומן עשה לי כיס תפילין הוי הזמנה בלא דיבור ואין צריך לחשוב לעולם, חוות יאיר סי' נ"ט והביאו א"ר אות ב' שע"ת ו':

חלק יד

יד) שם למיצר ביה תפלין לעולם וכו' ר"ל לאפוקי אם לא היה דעתו למיצר ביה תפילין אלא לפי שעה אע"ג דצר ביה שרי למיצר זוזי מט"י אות ג':

חלק טו

טו) שם וצר ביה תפילין וכו' ואפי' צר ביה סתם אסור א"ר שם פרמ"ג שם מט"י שם ר"ז אות ד' לבו"ש שם ואפי' צר ביה לפי שעה ג"כ אסור א"ר שם ר"ז שם שע"ת אות ו' ודלא כחיי עולם שם אבל אם חזר מתנאי הא' ואמר ע"מ לפנותו אתי דבור ומבטל דבור, פרמ"ג שם לבו"ש ור"ז שם ועיין מט"י שם:

חלק טז

טז) ואם עשה כיס לשם תפילין וצר ביה אפי' פירש ע"מ לפנותו אסור מג"א סע"ק ה' פרמ"ג שם י"א בהגב"י לבו"ש ר"ז שם מלא"ש כלל כ"א אות ד' קס"ה סי' כ"ה אות ו' בי"ע בדיני שינוי תפלין אות ט' וה"ה אם היה כיס והסיף בו איזה דבר לשם תפלין וצר ביה ע"ד לפנותו אסור עד שיטול מה שחידש מ"א שם ר"ז שם י"א שם בי"ע שם אות יו"ד מלא"ש שם קס"ה שם: יז)

חלק יז

יז) ואם צר ביה חד זמנא אדעתא למיצר בו לעולם אפי' לא אזמיניה אסור מ"א שם א"ר שם ר"ז שם י"א שם מט"י שם שו"ג אות ה' בי"ע שם אות י"א:

חלק יח

יח) שם וצר ביה תפלין וכו' ואם קטן צר ביה תפלין אסור אבל בדבר הנאסר בהזמנה לחוד לא מתסר בהזמנת קטן כדאי' בחולין דף י"ג דיש להם מעשה ואין להם מחשבה ופשוט דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כמ"ש ביו"ד ס"ס שמ"ט מ"א סק"ד א"ר אות ג' ר"ז אות ה' י"א בהג"ט בי"ע שם אות ו' ז' וכתב פרמ"ג בא"א הנה באביו אזמניה לכיס של קטן לתפלין וקטן צר ביה חד זמנא יש לו מעשה ואם הקטן אזמניה וצר חד זמנא לא מתסר דצר לחוד אין נאסר ואם צר ביה קטן ע"ד שיצור לעולם בזה י"ל דהוי מעשה ואסור:

חלק יט

יט) ואם גנבו בגד ועשו ממנו כיס תפלין קניא בשינוי מעשה ואסרו מ"א שם א"ר שם י"א שם בי"ע שם ר"ז שם אות ח' וכגון שחתך הבגד דתו אין חוזר לברייתו פרמ"ג שם:

חלק כ

כ) אותם שמשתמשים בכיס ש"ת כשהולכים בדרך ומצניעים בו דברים אחרים שצריכים להם בדרך לימד עליהם הט"ז זכות דאותם אנשים מסתמא הוי כמתנים בפי' כיון שנהגו כן וא"א ליזהר ולב ב"ד מתנין עליהם מעיקרא דמסתמא כשקונים כיס לתפלין דעתם להשתמש בו כדרך בני אדם בדרך אבל הרב מהר"י עייאש ז"ל בס' מט"י חלק על הט"ז בהאי זכותא דלימד והעלה דאין לומר לב ב"ד מתנים בדבר של יחיד וגם דאפ' להם להולכי דרכים שיצניעו חפציהם בשק של חולין ולכן פשוט דאין לסמוך להקל אם לא בתנאי מפורש שיתנה בעת שנותן בו התפי' שיהא לו רשות ליתן בו דברי חול כשיצטרך לו וכן עיק' בי"ע שם אות י"ב:

חלק כא

כא) אם הגה. ואם התנה עליו וכו' אע"ג דהוא נלמד במכ"ש מהתפלין עצמם דהם גוף הקדושה ומהני תנאי וכ"ש הסודר דאינו אלא תשמישי קדושה דלא עדיף מרצועות תפילין דנקראין תשמישין כדלקמן סי' קנ"ד סעי' ג' מ"מ אצטריך לומר דמהני תנאי אפי' לתשמיש חול למיצר ביה זוזי דמרישא דסעי' ב' אין ללמוד אלא להוריד דאכתי קדושה קלה מיהת יש לו. מט"י אות ד' וכ"כ עו"ת אות ד':

חלק כב

כב) שם בהגה. וקלף. המעובד לשם תפלין וכו' אם עיבד עור לשם רצועות ש"ת מותר להשתמש במותר דבר חול אף שלא התנה ומכש"כ אם התנה שו"ת צ"צ סי' פ"א ועיין לעיל סי' ל"ב בבא"ה ס"ק י"ב שמביא דברי הצ"צ ומשמע דמתיר דוקא בהתנה וליתא. שע"ת אות ד' ועיין עו"ש שכ' דע"י תנאי מהני אף לקלף עצמו אף דהוי הזמנה לגוף הקדושה מ"מ הזמנה זו שוברה עמה מחמת התנאי ומועיל אף לדבר חול שע"ת שם וכ"כ מ"א סק"ו א"ר אות ו' קס"ה סי' כ"ה אות א' ודלא כלבוש שהניח בצ"ע ועי' בדברינו ליו"ד סי' רע"א אות ח'

חלק כג

כג) שם בהגה. דהזמנה כי האי גוונא לגוף הקדושה וכו' ודע דכל זה בקדושה כגון תפלין אבל תשמישי מצוה כגון ציצית שופר לולב נר חנוכה אפי' עשאן לכך לא מתסרי ומותר להשתמש בהן חול. ועי' סי' כ"א מג"א ס"ק ו' ר"ז אות ו'

חלק כד

כד) שם בהגה. לגוף הקדושה וכו' וגט לא מיקרי דבר שבקדושה. ב"ח מ"א שם קס"ה סי' כ"ה אות א' ודלא כהט"ז ומה שהביא ראיה מא"ה אינא ראי' עיין א"ר אות ה' ובמש"ז. ולפי זה אסור לכתוב גט על קלף המעובד לס"ת אלא א"כ התנה. ב"ח עט"ז לבו"ש:

חלק כה

כה) ואם התחיל לכתוב על הקלף או על הנייר אסור לכתוב אח"כ עליו דברי חול. מ"א שם ה"ב אות ב' א"ר אות ו' ואפי' התנה ה"ב שם פרמ"ג בא"א אות ו' קס"ה שם:

חלק כו

כו) שם אזמניה ולא צר ביה וכו' אפי' עשה כיס מחדש לשם תפילין. ר"ז אות ד':

חלק כז

כז) שם או צר ביה ולא אזמניה פי' שצר ביה לפי שעה ולא אזמניה להיות שם לעולם. מ"א סק"ז ה"ב אות ד' ר"ז שם.

חלק כח

כח) שם שרי למיצר ביה זוזי. היינו שנטל ממנו התפילין אבל בעוד שהתפילין בו אסור. נימוקי יוסף ס"ת נגמר הדין מט"י סו' אות ב' בי"ע שם אות י"ג חיי עולם על הש"ע סעי' ג' ודלא כר"ז שם ועיין א"ר אות ג' ומ"ש עליו חיי עולם שם:

חלק כט

כט) שם כיס שצר בו מעות אסו' למיצר בו תפי' ואם עושה למטה במקום הנחת תפי' בתוך הכיס מדבר חדש שלא נשתמש בו שום חול ולמעלה חוץ למקום הנח' תפי' תופר בכיס הזה מדבר של חול מותר להניח בו תפי'. שו"ת שע"א חא"ח סי' כ"ח א"ר שם בי"ט שם או' י"ד:

חלק ל

ל) חדשים מקרוב באו מהנוהגים ללבוש שתי זוגות כסדר רש"י וסדר ר"ת נהגו לקשור שני ראשי רש"י ור"ת בכיס א' ושתי ידות בכיס א' ונראה דאין לפקפק ביה כיון דבתחלת תשמישן בכיסים כן עשו הו"ל כהתנה דשרי ול"ד לתפי' ומעות דאסור לקשרן ביחד כמ"ש רש"י והר' הנמוקי דהרי הנה כי תרי לובשים יחד זה אצל זה וכבר כתבו משם המקו' דאלו ואלו דא"ח וכחדא נפקין וכחדא שריין וכמש"ל סי' ל"ד בס"ד ברכ"י או א' בי"ע בדיני תפי' דר"ת או ט' ועיין בדברינו לעי' סי' ל"ד או י"ד:

סימן תרצ

חלק א

א) סעי' ט' בהגה. אבל אין לחוש באיזה כתב כתובה. וכן הוא דעת מרן כדמוכח בב"י וכ"כ בי"ד סי' תפ"ח אלא מרן נקט לישנא דהרמב"ם כדרכו דכך הם דברי הרמב"ם הל'

מגי' פ"ב הל' ד' וכן הוא דעת הרשב"א הביאו מאמ"ר באו' ו' וכן הוא דעת הרדב"ז בל' הרמב"ם סי' קכ"ו אבל לדעת הריא"ז הביאו תוי"ט פ"ב דמגי' והתשב"ץ בת' ח"א סי' ח' והתוי"ט והפר"ח אות ט' סבירא להו אע"פ שהכשירו שאר לשונות במגי' הכתיבה צריכה שתהיה אשורית שהוא כתב לה"ק ולא שאר כתיבות. ולענין דינא נראה עיקר כסברת מרן ודעמיה דכשרה וכ"כ הרב חק"ל ח"א סי' קל"ד ער"ה אות ט' בי"ע אות ט"ז אלא דלכתחלה יש לחוש לדברי ריא"ז והתשב"ץ והתוי"ט והפר"ח שלא לצאת י"ח אלא במגי' הכתיבה כתב אשורית ולשון אשורית וכ"כ החק"ל שם בי"ע שם [ומ"ש ביאורי הגר"א אות כ' על דברי ההגה שגגה היא הוא תמוה שהרי גדולי הפוסקים ס"ל הכי הרשב"ם והרשב"א ומרן והרדב"ז ומה שהקשה ממתני' עד שתהא כתובה אשורית וכו' עיין מה שתירצו התוי"ט ושכנה"ג הגה"ט אות א' בסי' תרצ"א שו"ג אות י"ו מאמ"ר שם ער"ה שם חק"ל שם:]

חלק ב

ב) **י"א** הא דאפי' בכתב אחר כשרה היינו דוקא בכתובה גם הלשון לשון אחר אבל אם כותבה בלה"ק צריך לכותבה דוקא בכתב אשורית ואם כתבה הלשון בלה"ק והכתב אינו אשורית פסולה. הרדב"ז ללשונות הרמב"ם סי' קכ"ו וכ"כ בי"ע אות י"ז בשם חסדי דוד אבל מרן בב"י דחה סברה זו וכתב דאנן לא קפדינן אלא שלא תהא כתובה בלשון אחר כדי שלא יהיה כקורא על פה אבל כל שכתובה באותו לשון אע"פ שכתובה בכתב אחר לית לן בה: וכתב בי"ע שם דסברת מרן עיקר:

סימן תרצא

חלק א

א) **סעי' א' אין כותבין וכו' על הגויל או על. הקלף כס"ת** ואם כתב על הדוכסוסטוס פסולה כמו בס"ת דכן פסק מרן בכ"מ כדעת הרמב"ם שכתב בהל' תפלין פ"א הל' ט' אסור לכתוב ס"ת על הדוכסוסטוס. ביאור הגר"א אות א' ועיין פרמ"ג במש"ז אות א' ויש מכשירין תשובת הרדב"ז בל' הרמב"ם סי' קכ"ה ערך השולחן אות ב' בי"ע בדיני כתיבת מגי', אות ב' וכן אם כתבה חציה על הגויל וחציה על הקלף כשרה בדיעבד הרדב"ז שם ער"ה שם בי"ע שם וכתב בי"ע שם דה"ה אם כתב חציה על הגויל או על הקלף וחציה על הדוכסוסטוס דכשרה:

חלק ב

ב) **שם ואם כתבה במי עפצים וכו'** עתה נוהגים הסופרים לעשות את הדיו אפי' לכתחלה ממי עפצים וקנקנתום. עיין בדברינו ליו"ד סי' ער"א אות ט"ו וי"ז:

חלק ג

ג) **מגלה** הדפוסה פסולה. ב"ח פר"ח אות ב' א"ר אות ה' קה"ס סי' כ"א אות ז' בלשכ"ה שערי אפרים שער ו' אות נ"ט. ואם כבר הדפיסו מגי' על קלף צריך לגונזו כי הרואה אותם על קלף כתבנית מגלות הכתובות יסבור דכשרות ויקרא בהם ולא יצא י"ח וברך לבטלה. אבל להדפיס תמורתם בנייר שרי דלא טעו בהו. ברכ"י א' זכ"ל אות מ' בי"ע בדיני כתיבת מגי' אות י"ח ועיין בדברינו ליו"ד סי' רע"א אות כ"ד:

חלק ד

ד) **שם וצריכה שרטוט וכו'** וצריך לשרטט בכל שטה ושטה כמו בס"ת. ד"מ אות א' ח"צ סי' צ"ז פרמ"ג א"א א' ביאורי הגר"א אות ג' חדושי רע"ק שם קה"ס סי' כ"ח אות א' ובלשכ"ה שם מלא"ש כלל כ"ד אות א' בחכמה ואות ג' בבינה. ועיין ער"ה אות ד' דכתב דכן הוא דעת מרן ז"ל וכ"כ בי"ע שם אות ג' וכ"כ בספר הכוונות שער ואו בדרוש הפורים דרוש א' דדינא כס"ת ומבואר בפע"ת שער ר"ח תנו"פ פרק ו' לענין שרטוט ותגין וכן נוהגים פה בגדאד יע"א לשרטט כל השורות כמו בס"ת. ואם לא שרטט כל השורות אפי' בדיעבד פסולה קה"ס שם בלשכ"ה מלא"ש שם בבינה ואם אין לו מגי' משורטטת כי אם ש"א כתב בי"ע שם יקרא בה אבל לא יברך עליה וכשיזדמן לו אח"כ מגי' משורטטת יחזור ויקראנה בברכה כיון דרוב הפוסקים ס"ל מגי' שאינה משורטטת כולה פסולה ואם כשיחזור ויקראנה במגי' כשרם לא ירצה לברך לחוש לדעת הא"ח ולבוש דס"ל דדי בש"א אין מניחין אותו עכ"ד. אבל נראה דלא יברך דכתב זכ"ל ח"א ה"ב אות ס' וח"ג אות ס' דלענין ס"ב להקל לא אזלינן בתר רובא ואפי' אין הספק בברכה אלא בעשיית המצוה אפ"ה אין לברך וכ"כ לד"א סי' ט"ו או ח"י:

חלק ה

ה) **שם ואין העור שלה צריך עיבוד לשמה וכו'** כתבו האחרונים דאין לסמוך על סברא זו כ"א בשעת הדחק שאין לו מגי' אחרת ושלא לברך עלה פרמ"ג א"א אות ב' מלא"ש כלל כ"ד אות א' בחכמה ואו' ב' בבינה וכ"פ רו"ח אות א' להלכה כדעת הי"א קה"ס סי' כ"ח אות א' ודלא כבי"ע שם או"ד. וכן נוהגים פה בגדאד יע"א לעבד עור המגילה לשמה:

חלק ו

ו) **סעי' ב' היתה כתובה וכו' או שכתבה עכו"ם וכו'** אם נכתבה ע"י אשה או קטן או נכתבה בשמאל יש פוסלים. מעשה רוקח על הרמב"ם הל' מגי' פ"א וכן דעת מלאכת שמים כלל כ"ד אות ג' בחכמה ויש מכשירין פר"ח אות ג' מט"י אות ב' מחב"ר אות ב' ובי"ע אות וא"ו כתב וז"ל לכן יראה עיקר דדינא הלכה למעשה דבכתבה אשה כשרה

לקרות בה אפי' לכתחלה כיון שהיא ג"כ חייבת בקריאתה אבל בכתבה קטן לכתחלה אין לצאת בה י"ח אבל בדיעבד שכבר קרא בה או שאין לו מגי' אחרת כשרה עכ"ל. אבל בשע"ת כתב דגם בכתיבת אשה אם יש למצוא אחרת בקל יקרא בשניה בלא ברכה:

חלק ז

ז) **ודינה כס"ת וכו'** וה"ה לכל דבר למנין השטין ורוחב העמוד כדי לכתוב בו ג' למשפחותיכם ובין שטה לשטה כמלא שטה ובין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה ושיעור גליון למעלה ג' אצבעות ולמטה ד' ובין דף לדף כמלא רוחב ב' אצבעות ויעשה שטותיה שוות, הגמ"י פ"ב להל' מגי' אות ן' מג"א אות ג' א"ר אות א' חיי"א כלל קנ"ה אות יו"ד מלא"ש כלל כ"ד אות ח' בחכמה וי"א שאין להקפיד במנין השיטין, קה"ס סי' כ"ח אות ד' בלשכ"ה ועכ"פ לא יפחות מי"א שטין כדי שיהיה איש בראש דפא ועשרת בסוף דפא מלא"ש שם בבינה אות ד' וי"א דכי גמרינן מגי' מס"ת היינו בדברי' שפסולי' בס"ת אבל דברים שאין פסולים בס"ת כגון אורך השטין בענין הדפין וכו' כיוצא בזה במגי' כשר אפי' לכתחלה מעשה רוקח על הרמב"ם פ"א מהל' מגי' מט"י על סעי' ב' בד"ה ודע ער"ה אות ח' זר"א ח"א סי' ק' ועל זה סומכים פה בגדאד יע"א שאין מקפידים במגי' על שיעור הגליון שלמעלה ושלמטה ושל בין דף לדף ובמנין השטין ושיעור היריעה לעשות כס"ת משום דכל אלה הדברים אינם פוסלים בס"ת בדיעבד, עיין יו"ד סי' רע"ג סעי' ה' וט"ז סי' ער"ב סע"ק ד':

חלק ח

ח) **שם ודינה כס"ת וכו'** מגי' שלא כתב בעמוד אחרון כ"א ג' או ד' שטין והשאר חלק וגם לא סיים באמצע שטה רק בסופה כשר לקרות בה לכתחלה, זר"א ח"א סי' ק' מחב"ר אות ד' ער"ה אות ח' שע"ח ש"ו אות נ"ו מלא"ש כלל כ"ד אות יו"ד בבינה א"מש כלל כ"ב אות ג' בי"ע באות י"ד ומ"ש הזר"א שם בסוף הסי' והביאו בי"ע שם דאם א"א לגמור באמצע שטה שבסוף הדף אלא ע"י המשכת האותיות לא אריך למעבד הכי, אין נוהגין כן פה בגדאד יע"א אלא נוהגין להמשיך האותיות ולסיים בסוף הדף ובאמצע שטה ועיין בדברינו ליו"ד סי' ער"ב אות י"א וי"ג ועיין לעיל אות ז'

חלק ט

ט) **שם לענין הקף גויל וכו'** וח"ת פסול בה לכ"ע, כנה"ג הגה"ט סוף הסי' וכ"כ האחרונים וכ"כ מט"י ואפי' במיעוטה פסול כמו בס"ת ופר"ח אות ב' כתב אם רובה כתובה בהכשר לא פסלה וכ"כ לבו"ש בגליון המגינים הנ"מ ס"ק א' ועיין בריכ"י אות ב':

חלק י

י) שם בהגה גם צריך לכותבה מן הכתב וכו' אם כתבה שלא מן הכתב אינו יוצא בה אלא בשעת הדחק דרכי משה ער"ה אות ט' מלא"ש כלל כ"ד אות ב' בחכמה בי"ע בדיני כתי' המגי' אות ח' אבל מותר להעתיק המגלה מאותה הכתובה ע"פ. א"ר סע"ק ב' מלא"ש שם ועיין הגר"א אות ט"ו וכתב מלא"ש בשם הירושלמי דמגי' והביאה הגר"א אם דאחר העתקה יגנוז אותה הכתובה ע"פ ודוקא אם היא כתובה על עור אבל אם היא כתובה על נייר א"צ לגונזה עיין לעיל אות ג':

חלק יא

יא) שם בהגה. ולהוציא כל תיבה מפיו וכו' עיין א"ר סע"ק ב' שחולק על המג"א ופוסק שאפי' מעתיק מתוך הספר צריך להוציא כל תיבה מפיו ותפלין שאני כמ"ש המג"א עצמו סי' ל"ב סע"ק ל"א וגם הגר"א אות ט"ז פליג על המג"א ומביא ראיה מכל הפוסקים וכתב דלרבותא נקטו הפוסקים דגם במקרא לו אחר צריך להוציא מפיו וכ"ש במעתיק מתוך הספר ע"ש מלא"ש כלל כ"ד אות ח' בבינה ועיין בדברינו ליו"ד סי' ער"ד אות ז':

חלק יב

יב) שם הגה. כמו בס"ת וכן צריך לכותבה לשמה דהיינו קודם הכתיבה יאמר הסופר הריני כותב לשם קדושת מגי'. מעשה רוקח על הרמב"ם ה' מגי' פ"א מלא"ש כלל כ"ד אות ג' בחכמה ואפי' בדיעבד מעכב. מער"ק שם יעיין בדברינו ליו"ד ראש סי' ער"ד:

חלק יג

יג) שם הגה, ואם עשאן פתוחות פסולה וכו' ולא שנא בין אם עשה כולם פתוחות או מקצתן. שע"א ?שם אות נ"ג מלא"ש כלל כ"ד או ב' בחכמה ויש מכשירין בשעת הדחק שאין לו מגי' אחרת מג"א סע"ק ה' טי"ת שע"א שם מלא"ש שם וכ"כ ברכ"י אות ז' דיש להכשי' בדיעבד זכ"ל אות מ' בי"ע בדיני כתי' המגי' אות ט' וכתב שע"א שם ומותר לקרות בה בברכה וכ"כ מלא"ש שם ולבו"ש סע"ק ה' כתב דיש לברך עליה מכח ס"ס ע"ש וקה"ס סי' כ"ח אות ה' בלשכ"ה כתב בשם הא"ר דיש פרשיות פתוחות ויש פרשיות סתומות, ואלו הן הפתוחות ויאמר ממוכן, אחר הדברים האלה כשך, איש יהודי, אחר הדברים האלה גדל, ומרדכי ידע, ביום ההוא נתן, והנה אף כי אנחנו נוהגים בכולם סתומות מ"מ נראה דבאלו אם נמצאו מקצתן או כולם פתוחות יכולים לקרות בה בברכות עכ"ל, ועיין א"ז הל' מגי' ומהר"ם מינץ סי' ס"א דיש קצת שנוי בענין הפ' ממה שכתב הא"ח אבל פ' אחר הדברים האלה כשך, ואחר הדברים האלה גדל, כולם שווים דהווי פתוחה, ונפקא מינה דב' פרשיות אלו אם עשאן פתוחות בדיעבד לדידן דעושין כולם סתומות קורין בה בברכה לכ"ע:

חלק יד

יד) שם הגה, ובדעיבד וכו' פי' מג"א סע"ק וא"ו שאין לו מגי' אחרת או שכבר קרא בה והביאו א"ר סע"ק ד' וכתב לבו"ש וז"ל דלא תימא שכבר נכתבה ה"ל דיעבד וא"צ תיקון דודאי חייב לתקן אלא בשעת הדחק ואין פנאי לתקן מיד זה הוה דיעבד, וכ"כ שכנה"ג הגב"י אות יו"ד בדיעבד היינו דוקא אם כבר קרא בה אבל הגו"ר כלל ד' סי' י"ב כתב כיון שנעשית המגי' כבר כך מותר לקרות בה אפי' לכתחי' וכן דעת הזר"א ח"א סי' ק' והביאו עקרי הד"ט סי' ל"ו אות י"ד ועיין בדברינו ליו"ד סי' ער"ב אות ז' ולקמן אות כ"ה:

חלק טו

טו) שם הגה, ובדיעבד אין לפסול המגי' משום חסרות ויתרות וכו' עיין מט"י שכתב לדעת מרן גם בדיעבד פסולה משום חסרות ויתרות והשמיט בה הספר אותיות שאני עי"ש. אבל בי"ע אות ז' חולק עליו וכתב דגם מרן מודה למור"ם בזה דבדיעבד כשר וכ"כ האחרונים דבדיעבד כשרה קה"ס סי' כ"ח אות ב' מלא"ש כלל כ"ד או' א' אמ"ש כלל כ"ב אות ד' וכן יתור תיבה אינו פוסל בה בדיעבד קה"ס שם מלא"ש שם אמ"ש שם ולא כבי"ד סי' פת"ח:

חלק טז

טז) שם הגה, משום חסרות ויתרות וכו' וענין חסרות עיין א"ז בהל' מגילה ותשובת מהר"ם מינץ סי' ס"א והביאו כנה"ג בהגה"ט ועיין א"ר אות ט' ומנחת שי שע"א ש"ו אות נ"א ויש קצת שנויים ומנהגנו פה בגדאד יע"א כסברת המנחת שי הן בחסרות ויתרות הן באותיות גדולות וקטנות, וכתב מלא"ש כלל כ"ד אות ה' בחכמה וז"ל יש להסופר הכותב את המגי' להעתיקה מספר מוגה ומתוקן מכל טעות הן בחסרות ויתרות הן באותיות גדולות וקטנות הן בשאר תיבות המגי' עכ"ל:

חלק יז

יז) שם וצריכה עמוד וכו' וצריך להניח ג"כ בעושה קלף כדי לגלול על העמוד של עץ שהמגי' נגללת עליו, ב"י לבוש סעי' א' וטוב ליזהר להניח עמוד חלק בסופה רו"ח אות ג':

חלק יח

יח) שם וי"א שאינה צריכה וכו' ואפי' חציה בתגי' וחציה שלא בתגין כשרה שו"ג אות י"ג והביאו כו"ח או ד' אבל הא"ר אות ה' כתב דאין לסמוך על סברת י"א כ"א בשעת הדחק שאין לו מגי' אחרת, וכ"כ מלא"ש כלל כ"ד אות ב' וי"א דבלא תגין אינם אותיות כלל עיין עקרי הד"ט אות י"ט ויש לחוש לכתחלה:

חלק יט

יט) שם בהגה, ונהגו לתייגה וכו' וכ"כ האחרונים וכן הוא ע"פ קבלת האר"י ז"ל עיין לעיל אות ד' וכן נוהגים פה בגדאד יע"א:

חלק כ

כ) שם גם נהגו שלא וכו' ואנחנו אין לנו אלא דברי מרן ז"ל וכ"כ שכנה"ג הגב"י אות ה' דבספרד נהגו כמ"ש המחבר וכ"כ הרב מט"י סוף דין ב' שו"ג אות י"א ועיין רו"ח אות ג' וכן הוא עפ"י קבלת האר"י ז"ל בס' פרי עץ חיים שער ר"ת חו"פ פ"ו וכתב שם מט"י דבדיעבד אם קרא בה בלא עמוד יצא י"ח לכ"ע אבל השו"ג כתב דלכ"ע בלא עמוד פסולה על כן אם יש למצוא אחרת יקרא בשניה בלא ברכה עיין לעיל סוף אות ד':

חלק כא

כא) סעי' ג' אלא מניח חלק וכו' וצריך שיהיה החלק אשר ביניהם כשיעור ט"א וא"ל פסול וי"א דבעינן שיהיה החלק ביניהם כפלים מן הכתב אמ"ש כלל כ"ב אות ב':

חלק כב

כב) סעי' ד' צריך להאריך בוא"ו דויזתא וכו' עיין ב"י דג' פירושים יש בדבר לדעת הר"ן והרא"ה ז"ל צריך לזקוף ראשו הכפוף ולי"מ דהרא"ש קמא ואחרים דהר"ן היינו שצריך להאריך בקריאתה ולי"מ בתרא דהרא"ש היינו בכתיבתה. ומ"ש הר"ן והרא"ה שלא מצינו נמנית וא"ו זו במסורת באותיות גדולות כתב השו"ג אות י"ז דבמקרא גדולה שבידינו הביא וא"ו דויזתא במסורת אותיות גדולות ואולי במסורת שביד הר"ן והרא"ה ז"ל לא נכתבה ואו דויזתא בהדי אותיות גדולות עי"ש וסיים ולכן נתפשט המנהג לכתוב וא"ו זו גדולה וכ"כ המנחת שי דבנוסחאות מדוייקים כתיבת יד הוא"ו רבתי וכן ראיתי בנוסחאות כ"י מאותיות רבתות. וכ"כ בלבו"ש ומש"ז אות ג' דעכשיו נוהגים כדעת האומרים שיהיה הוא"ו גדולה וכ' החיד"א בפי' על מ"ס פרק י"ג הל' ז' י"מ לכתוב הוא"ו גדולה וי"מ להאריך בקריאתה ועבדינן תרווייהו. וכ"כ בי"ע אות י"ב לעשות שניהם וכן נוהגים פה בגדאד יע"א לעשות שניהם לכתוב הוא"ו רבתי וגם מאריכין בקריאתה ובדיעבד א"ל האריך הוא"ו דויזתא כשרה מג"א סע"ק ז' א"ר אות ט' בי"ע שם ויש פוסלים. פרמ"ג א"א אות ז':

חלק כג

כג) שם ואת בסופה פי' בסוף השטה אבל בסוף הדף יכתוב תיבת עשרת ב"י לבוש (כתב השו"ג אות י"ט בין אם כתב השמות מימין והאתין משמאל. או האתין בימין והשמות בשמאל. תורה היא ואין לפוסלה בכך אך כבר נהגו לכתוב השמות בימין והאתין בשמאל כצורה שהביא רבינו בב"י):

חלק כד

כד) בענין כתיבת בני המן צריך לכותבם בדף מיוחד דהיינו איש בתחלת העמוד ובראש השטה. ואת בסוף השטה וחלק באמצע. ואח"כ פרשנדתא מצד זה ואת מצד השני וכן

כולם. ובסוף הדף ויזתא מצד זה עשרת מצד השני. לבוש אות ג' ראש יוסף וכ"כ נשמת אדם אות ב' דכן נהגו בכל תפוצות ישראל שע"א ש"ו אות נ"ד ובפתחי שערים שם קה"ס סי' כ"ח אות ה' מלה"ש כלל כ"ד אות ב' בחכמה:

חלק כה

כה) **ואם** כתוב בה עשרת בני המן בחצי הדף איש בראש שטה ועשרת בסוף השטה אלא שאינו בסוף הדף שהיו כתובים שטות אחרות באותו דף פסולה. שכנה"ג הגב"י אות יו"ד פר"ח אות ד' א"ר אות ח' וכן פסק החיד"א בתוספות למ"ס פרק י"ג הל' וא"ו וכתב שע"א ש"ו בפתחי שערים אות נ"ד ולדבריהם נראה ה"ה א"ל כתב איש ואת בראש העמוד וכתב איזה שטות לפניהם עי"ש ויש מכשירין בדיעבד (היינו אם כבר נכתב) גו"ר כלל ד' סי' י"ב זר"א ח"א סי' ק' מט"י דין ג' בי"ע אות י"ג ויש מכשירין דוקא אם אין לו מגי' אחרת מג"א סע"ק ז' נשמת אדם אות ב' שע"א שם אות נ"ד קה"ס סי' כ"ח אות וא"ו בלשכ"ה מלא"ש כלל כ"ד אות יו"ד בבינה ואות ג' בחכמה ולענין דינא אם אין לו מגי' אחרת וגם א"א לו לתקן יקרא בה בל"ב, עיין לעיל סוף אות ד'. ומ"ש מט"י שם אם עשה ב' תיבות לצד א' וב' ולצד ב' בדיעבד כשרה עיין תשב"ץ ח"ג סי' רע"ג שכתב מגי' שתיבת ואת היתה כתובה עם השמות פסולה וצריך להחליף הדף עי"ש:

חלק כו

כו) **צריך** לדקדק בתיבת עשרת שבסוף הדף שלא תהיה בולטת חוץ לשטה ב"ח:

חלק כז

כז) **מה** שנוהגים הסופרים לכתוב עשרת בני המן מאותיות גדולות אינו מעיקר הדין שהרי לא נמנו במסורת בין הא"ב גדולים אך הסופרים נהגו כן לפי שעל הרוב כותבין את המג' על דפין ארוכים ועשרת בני המן אינם אלא י"א שיטין וצריך למלאת בי"א שטין את כל הדף כמ"ש לעיל וישאר חלק הרבה לבסוף או ריוח גדול מאוד בין שטה לשטה לכן כותבין אותיות גדולות למלאת הדף ואע"פ שבדף אחר אין לעשות אותיות גדולות וקטנות כשאינו מקובל לבעלי המסורת לעשותם מ"מ כיון שעשרת בני המן הם כותבים בדף מיוחד בפ"ע אין להקפיד אף שהדפים אחרים הם כתובים בכתיבה דקה ודף זה בכתיבה גסה מ"מ כשאין יריעות המגי' ארוכים שלא ישחת תואר העמוד כשיכתוב כתיבה בינונית קרוב לכתב של שאר הדפים מוטב לכתוב בכתיבה בינונית שע"א ש"ו אות נ"ה קה"ס כלל כ"ח אות וא"ו מלא"ש כלל כ"ד אות ב' בחכמה אמ"ש כלל כ"ב אות ב' וכתב אמ"ש שם אנשי מעשה נוהגים לכתוב המגי' רק על י"א שטין כמספר עשרת בני המן ועוד שטה אחת יתירה לתיבת איש ותיבת עשרת כידוע ובסך הכל המה י"א בכדי שהכתב מעשרת ב"ה יהיה בכתב אחד עם כתב המגילה:

חלק כח

כח) **מה** שנוהגים מקצת סופרים שבמקום שהשם הקדוש מרומז בר"ת או בס"ת עושים את האותיות ההם גדולות יש למנוע מלעשות כן לכתחלה ומ"מ אין לפסול את הכתובות כן וקורין בהם אפי' לכתחלה שע"א ש"ו אות נ"ה קה"ס סי' כ"ח אות ז' מלא"ש כלל כ"ד סוף אות ב' בחכמה אמ"ש כלל כ"ב אות ב' וכן יש למנוע מלהתחיל כל עמוד באות מיוחדת כגון ווי העמודים וכן יש למנוע מלהתחיל בשאר תיבות מיוחדות כמנהג קצת סופרים שכל זה אינו נכון שעי"ז מקצרין ומאריכין האותיות והוא שלא כדין מלא"ש שם ומה שנוהגים הסופרים פה עירנו בגדאד יע"א לכתוב המגי' בראש כל דף המלך נראה מפני שמעתיקין ממגי' שמסודרת כך ואין מקצרים ומאריכים האותיות ודומה למ"ש הפוסקים בענין ווי העמודים דנהוג עלמא לכתוב ווי העמודים מפני שיש ספרים שנדפסו מחדש ומסודרות כל דף מתחיל בוא"ו ואין מרחיבים ומקצרים האותיות עיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ג אות ט"ז. אבל אם בא לסדר מדעתו ולכתוב בראש כל דף המלך הוא שלא כדין דא"א שלא ירחיב ויקצר האותיות וכן אין להעתיק משאר קצת המגילות שאינה מסודרת יפה אלא יזהר להעתיק ממגי' שמסודרת יפה שאין בה אותיות ארוכות וקצרות:

חלק כט

כט) **אם** הסופר טעה וכתב ה"א יתירה בתיבת ליהודים בין הוא"ו ובין הדל"ת ונמצא שם הויה ב"ה באותיותיו. יכול למחוק רגלי הה"א והדל"ת וימשוך הגג ויהיה דלת ארוך כיון שלא כתבו כלל בכוונת השם אלא בכוונת ליהודים. ומי שחוכך בזה להחמיר יכול לגרור תיבה זו של ליהודים וישים מטלת במקומה ויכתוב תיבת ליהודים כתקנה. שב יעקב סי' נ"ד שע"א ש"ו אות נ"ב ובפתחי שערים שם קה"ס סי' י"ב סוף אות ב' בלשכ"ה אמ"ש כלל כ"ב אות ג' ואם רוצה למחוק אותיות דים כתב שע"א שם לא ימחוק עד שיגרור באות ה"א שאם ימחוק תחלה אותיות דים יהיו אותיות השם נראים להדיא בלי שום ערבוב. ואם ימחוק אח"כ רגלי ה"א יהיה נראה כמוחק את השם. ומה"ט נמי לא ימחוק תחלה אפי' הדל"ת לבד אף שיהיו עדין אותיות ים מ"מ אותיות רחוקים עתה מן התיבה שנראית כשם. ואם טעה ומחק תחלה אות דל"ת או אפי' אותיות דים. מ"מ יכול למחוק אח"כ ה"א שאין כאן ק"ה כלל כיון שנכתבה ה"א בטעות עי"ש. והביאו קס"ה שם. וכתב דאפי' אם נזכר הסופר מיד לאחר שכתב את ה"א הזאת יכול למוחקה ולקדור עי"ש:

חלק ל

ל) **מגי'** שכתובה ותפורה למפרע פסולה ואין יוצאים בה אפי' אם יקראנה כסדר מרכבת המשנה הל' מגי' בשם מהר"ם דאנון. והרב מהר"ב הלוי מספקא ליה בזה עי"ש בספר

מרכבת המשנה. והעלה הרב מהר"י חזן בספר חק"ל ח"א סי' קל"ג דכתובה למפרע פוסל במגי' דאין ספיקו של מהר"ב הלוי מוציא מידי ודאי של מהר"ם דאינון כ"ש בספק להקל והודאי להחמיר. והביא דבריהם בי"ע אות ט"ו וכתב בשם מהר"א מאי"ו ז"ל דלענין הלכא למעשה אם קרא בה צריך לחזור ולקרותם במגי' הכתובה ותופרה כתקונה. אבל לא יחזור ויברך עליה מאחר שלא בא הדבר מבואר בשום אחד מהראשונים והאחרונים וכתב הוא דכן עיקר ודלא כהרב מהר"י חזן שכתב בספר חק"ל ח"ג ליו"ד בסופי בהשמטות לאו"ח דף קפ"א עמוד ג' דנראה לי ברור שיברך נמי אלא מאחר שאין הדין ברור לגמרי אם ירצה שלא לברך אין מזניחין אותו וליתא דודאי דאין אנחנו מניחין אותו לברך כיון דברכות אינם מעכבות ואיכא למיחש מיהא לס"ב לבטלה עכ"ל ואע"ג דהרב רו"ח אות ז' החזיק דברי חק"ל וכתב דלא כסברת בי"ע אנן נקטינן כסברת בי"ע דאין לברך דס"ב להקל עיין לעיל סוף אות ד'.

חלק לא

לא) סעי' ו' אם הטיל בה וכו' ויעשה ג' תפירות בראשה וכו' וכן על זה הדרך בכל חבור יריעה ויריעה מיריעות המגי' מעשה רוקח על הרמב"ם פ"ב מהל' מגי' הל' י"א שו"ג אות כ"ב מאמ"ר אות ד' מלא"ש כלל כ"ד אות י"ב בבינה:

חלק לב

לב) סעי' ז' צריך להניח שיור וכו' ואם לא הניח שיור אלא תפר מראש היריעה עד סופה כשרה בדיעבד שו"ג אות כ"ג מט"י. ועיין בדברינו ליו"ד סי' רע"ח אות וא"ו:

חלק לג

לג) סעי' ט' מגי' שהיא נקודה וכו' ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה אין לעשות כן. ב"י מג"א סע"ק ט' שו"ג אות כ"ח וכ"ט מט"י ביאורי הגר"א אות ל"ה קה"ס סי' כ"ח אות ח' אמ"ש כלל כ"ב אות ג' בי"ע אות כ"ב וכתב שם השו"ג אות כ"ט דמדברי הג"א וראבי"ה והכל בו ור"ת נראה דאפי' בדיעבד פסולה ולכן שומר נפשו ירחק מלכתוב ניקודים וברכות במגי' עי"ש:

חלק לד

לד) שם ואינה נפסלת בכך. וה"ה דמותר לכתוב הטעמים במגי' לש"צ שאינו בקי בנגינה בע"פ ואין שם מ' שיודע להקרות לש"צ ולברך עליה. באר שבע סי' מ"ז שכנה"ג הגב"י אות ג' מג"א סע"ק יו"ד (ומה שמצויין במג"א ב"ח ט"ס וצ"ל ב"ש) באה"ט אות ט' פרמ"ג א"א אות י' בי"ע אות כ"ב אבל לכתחלה אין לנקוד הטעמים. א"א שם אמ"ש כלל כ"ב אות ג' וכן אין לנקוד הטעם גם בין פסוק לפסוק א"א שם אות ט' וכתב המג"א שם ומ"מ נ"ל דאם אין הטעמים במגי' מותר לקרות בלא טעמים וכ"כ בי"ע:

חלק לה

לה) סעי' יו"ד אם אין מגי' וכו' בחומש וכו' כי יש אומרים שיוצא בזה בשעת הדחק. טור ב"י ודוקא שעשוי בגלילה כס"ת ותופר בגידין אלא שיש בו פסול (והמגי' דבוקה בו לבו"ש) אבל בחומשים שלנו שהן בקונטריסין כתובים משני עבריהם וכ"ש ספרי הדפוס שלנו שאינם נכתבים דבר פשוט היא שאין יוצאים בה אפי' בשעת הדחק. ב"ח שכנה"ג הגב"י אות ט"ז מג"א סע"ק יו"ד אבל הרב מט"י פי' דחומש דהכא הוא בקונטריסין שלנו דאע"ג דבעלמא פסולים בשעת הדחק שאני עי"ש וכתב עליו בי"ט אות כ"ג דאין דבריו מוכרחים והעיקר כהב"ח וכתב עוד בי"ע שם ומיהו לפי מה שפסק מרן הש"ע דקורין בו בלא ברכה פשוט דבשעת הדחק שאין לו אלא חומש שלנו דיקרא בו עכ"ד. וכ"כ מאמ"ר אות ה' ועיין מ"ש א"ר אות יו"ד פרמ"ג א"א או' י' ועיין מאמ"ר באות הנז' דכתב דאף מג"א יש להסכימו לזה:

חלק לו

לו) סעי' י"א אם קרא במגי' וכו' עיין בי"ע אות כ"ה דמספקא ליה אם מותר לטול מגי' של חבירו שלא מדעתו ולקרות בה לצאת י"ח משום דניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בממוניה וצדד להכשיר. ולענין דינא כתב צריך להתישב בדבר ולענד"נ דמגי' ישנה של גויל יש להקל דלא שייך בה כ"כ הטעם שמא תקרע שכתב ההגה סי' י"ד סעי' ד' ועוד כיון שאינו קורא בה כ"א לצאת י"ח לא חיישינן שמא תקרע עיין מ"א שם סע"ק יו"ד והגם דכתב מ"א שם דאפי' באקראי אסור פי' מחה"ש שם דגזרינן קריאה מועטת אטו קריאה מרובה וכאן לא שייך דכיון שיצא י"ח שוב אין קורא בה עוד אבל בחדשה לא. דחייס עלה דבקל תתלכלך ועוד עיין בסה"ק כף החיים סי' י"ד או' ל"א:

יורה דעה

סימן רע

חלק א

הלכות ס"ת יו"ד סימן ע"ר

א)

סעי' א' מצות עשה וכו' ואין רשאי למוכרו וכו' כתב ש"כ סק"א וז"ל ב"י כתב בשם ה"ר מנוח דוקא ס"ת העשוי לקרות בו ברבים אבל ספר יחידים שקורין בהם בעצמם מוכרים לעשות בדמים מה שירצו וכו' עכ"ל וכ"כ אמ"ש כלל ט"ז אות א' אבל מסתימיות דברי מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו משמע דאפי' יחיד שכותב ס"ת לעצמו ולא הקדישה לקרות בה ברבים אינו רשאי למוכרה וכ"כ עו"ת בסי' קכ"ג או' ל' וכן משמע מדברי מרן בסי'

רפ"ב סעי' י"ח שהביא סברת האוסרים באחרונה משמע דהכי ס"ל ואע"ג דבאו"ח סי' קנ"ג סעי' יו"ד כתב י"א ואח"כ כתב יש מי שאוסר וכתב א"ר שם אות כ"ב משמע דעיקר סברא ראשונה דרבים הם מ"מ אין לנו להניח בשביל דקדוק זה סתמיות דברי מרן כאן ומ"ש בס' רפ"ב ואין חילוק בין קנאו כך בין כתבו לעצמו אסור למכור ברכ"י אות יו"ד ודלא כבל"י

חלק ב

ב) **שם ואפי' למכור ישן כדי לקנות חדש אסור וכו'** כתב ב"י בשם ה"ר מנוח דחיישינן לפשיעותא שמא לא יקנה הלכך אם היה החדש כתוב והוא בבית הסופר ואינו חסר אלא נתינת דמים מוכר הישן לקנות החדש עכ"ל וכתב הש"כ אין זה עיקר ודעת כל הפוסקים נראה דאפי' בכהאי גוונא אסור וכמו שכתב בדרישה וב"ח וכן כתב הר"ן בהדיא דכיון לא מעלי לה בקדושתה אסור להחליף תורה בתורה דאינו רשאי למכור אלא שמעלה בקדושה, וכ"כ הריב"ש ומביאו ב"י בא"ח סי' קנ"ג וכתב ב"ח עוד ונראה דלאו דוקא למכור ישן כדי לקנות חדש אסור דה"ה כשאחד הוציא מתחלה מעות משלו וקנה חייש עד שימכור אח"כ הישן וישתלם מהישן נמי אסור דעיקר טעמא לאיסורא משום דליכא במכירה זו העלאה בקודש דדוקא כשמעלין בקודש הוא דשרי אבל כי ליכא העלאה אע"ג דכי הדדי נינהו וליכא הורדה אלא דמחליף תורה בתורה נמי אסור עכ"ל ונראה דכן הוא דעת מרן מדסתם וכתב ואפי' למכור ישן כדי לקנות חדש אסור דדעתו משום דליכא העלאה וכן כתב ט"ז ב"אח סי' קנ"ג אות א' ועיין משבצות זהב. ואם החדש יש בו עדיפות דכשרות שרי למכור ולהפקיד דמיו עד שיקנה החדש, ברכ"י אות ה' בשם בי"ד סי' קל"ט וכן משמע מב"ח ש"כ אות ג' שו"ג אות ו' וכן אם החדש הדור יותר פ"ת אות ו':

חלק ג

ג) **בתשובת** הריב"ש הביאו הב"י א"ח סי' קנ"ג כל ס"ת שיש בו טעות אין בו קדושת ס"ת ויכול למוכרו עי"ש והביאו ג"כ הרמ"א לקמן סי' רפ"ב סעי' י"ח ובא"ח סי' קנ"ג סעי' ג' ועיין מג"א שם או ג' ובתשובת ח"ס סי' רע"ט:

חלק ד

ד) **כתב** ברכ"י אות ב', הרב מהר"ר צבי אשכנזי בתשובותיו סי' קכ"ג אסר למכור ס"ת בהכרזה בבכה"נ אבל מורינו הרב זר"א י"ד סי' ו' והרב שב"י ח"ב סי' צ"א והרב פנים מאירות ח"ג סי' מ"ג חלקו על הרב מוהר"ן הנז' והתירו. ובספר בית לחם יהודא נטה לסברת מוהר"ן מטעם אחר ואינו מחוור עכ"ל. ובק"א בסי' הנ"ז כתב וז"ל כאשר יהיה האופן דשרי למכור ס"ת אם הס"ת בארון ובבית ונמכר דרך כבוד ע"י גורל או הכרזה ויש

הנאה להעלותו בדמים העלה הרב המפורסם מהר"ר פינחס זלה"ה בשו"ת גבעת פינחס כ"י בח"א סי' כ"ו דמותר והעיד שכן נהגו היתר באיטליא ורבני איטליא עשו מעשה בעצמם והסכים עמו לענין דינא מוהר"ם ליפשיץ שם סי' ל"א עכ"ל זכ"ל יו"ד ערך ס' ועיין פרי הארץ ח"ב יו"ד סי' ט"ז א"א א"ח סי' שכ"ב אות א':

חלק ה

ה) **סעי' ב' האידנא מציה לכתוב חומשי תורה וכו'** כתב ב"י לא בא הרא"ש לפטור ממצות כחיבת ס"ת אלא בא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים ומשניות וגמרות ופירושיהם ואסור מכירה שגם זה בכלל מצות כתיבת ס"ת עכ"ל ב"ח ט"ז לבו"ש וכתב ברכ"י אות ט' שכן מוכח מדברי גורי האר"י ז"ל וכן עיקר וכ"כ רוח חיים אות ג' באור הגר"א אות ד' בגליון הש"כ הנדפס מחדש שו"ג אות י"ב קצור ש"ע סי' כ"ח זכ"ל חי"ד ערך ס' וי"א דבזה הזמן אין חיוב לקנות ס"ת פרישה אות ח' והביאו הש"כ אות ה' ובש"ת שאגת ארי' סי' ל"ו והביאו פ"ת אות יו"ד כתב דבזה הזמן פטורים מכתיבת ס"ת משום דאין בקיאין בחסרות ויתרות אמנם מהרח"ו ז"ל בש"המ פ' וילך כתב וז"ל יש נמנעים מלקיים מצוה זו מפני שני דברים האחת היא שאינם יודעים לכתוב וחושבים שעיקר המצוה הזאת לכתוב בידו. והשנית היא לפי שאין בזמנינו זה יודעים ובקיאים מחסרות ויתירות ופתוחות וסתימות כנ"ז בגמרא (קדושין ל"ד) הנה אני ראיתי למורי ז"ל שצוה לסופר אחד שיכתוב לו ס"ת אחד כמנהג ס"ת שלנו ולא חשש למיעוט בקיאותינו בהם, גם לענין הכתיבה ציוהו שיכתוב כל הס"ת ויניח גליון חלק בכל מקום של ההויות שיש בס"ת והיתה כוונתו לכתבם בידו בכונה שנתבאר אצלינו והוא בזוהר בפ' ויקרא ובפ' אחרי כצד יכתבם יעו"ש עכ"ל והב"ד הברכ"י בשיו"ב או' ב' יעו"ש וכן עיקר, ואם ידו משגת חייב לקנות ס"ת לקרות בו וגם משנה וגמ' ופירושיהם ואם אין ידו משגת ויבא עי"ז לידי בטול תורה שאין לו ספרי גמרא ופוס' נ"ל דלכ"ע הם קודמים לס"ת דבודאי תלמוד תורה חשוב יותר מכתיבת ס"ת שהרי מוכרים ס"ת כדי ללמוד תורה חיי אדם כלל ל"א קצור ש"ע שם:

חלק ו

ו) **אם** קנו ס"ת בשותפות אם יוצאים ידי קיום מצות עשה של ועתה כתבו. עיין רוח חיים אות ו' פתחי תשובה אות א' אמרי שפר כלל ט"ז אות א':

חלק ז

ז) **המקדיש ס"ת לרבים** יש אומרים דאינו יוצא וי"א דיוצא וטוב שלא להקדישו פתחי תשובה אות ג' יפה ללב אות א':

חלק ח

ח) **שם ולא ימכרם וכו'** כלומר דאין ראוי למוכרם אבל לא חמירי כס"ת כן כתב מרן בב"י ח"מ סי' רמ"ח וכתב שם דמעשים בכל יום שאדם מוכר ספריו והוו בכלל נכסיו. וכן פסק בש"ע שם סעי' י"א דשאר ספרים הוו בכלל נכסיו ברכ"י אות יו"ד שו"ג אות י"ג א"ר בא"ח סי' קנ"ג אות כ"ב פתחי תשובה אות י"א יפה ללב אות וי"ד ואפי' בס"ת אם קנאה מתחלה למוכרה וכ"ש אם קבלה בחוב מותר למוכרה לכ"ע א"ר שם:

חלק ט

ט) **הקונה** ס"ת לא יברך שהחיינו אלא לובש בגד חדש בעת ההיא ומברך שהחיינו ויכוין לפטור הס"ת לפי שיש חולקים ברכ"י אות ח':

חלק י

י) **וכשמברך** שהחיינו כדי לפטור הס"ת יאחז את הבגד חדש או פרי חדש בימינו וס"ת בשמאלו ויאמר ליקובה"ו וכו' הריני בא לקיים מ"ע של כתי' ס"ת כמש"ה ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, ודרשו רז"ל (סנהדרין כ"א ע"ב) שכל אחד מישראל צריך לכתוב לו ס"ת משלו לתקן את שורש מצוה זו במקום עליון ויהי נועם וכו' ואח"כ יברך שהחיינו על הבגד או על הפרי ויכוין לפטור בברכה זו את הס"ת:

סימן רעא

חלק א

א) **סעי' א' וצריך שיהיו העורות וכו'** אפילו בדיעבד אם לא עבדן לשמן פסול הרמב"ם פ"א מה"ת הל' י"א ב"י ב"ח ש"כ אות א' שו"ג אות ו' אמרי שפר כלל ג' אות ב':

חלק ב

ב) **שם מעובדין ע"י ישראל לשם ס"ת וכו'** אבל תיקון הקלף והשרטוט אין צריך שיהא לשמה. טור ב"י ב"ח ש"כ אות ב' לבוש אות א' שו"ג אות ז' א"ר בא"ח סי' ל"ב אות ט"ו ודלא כבני יונה הביאו פ"ת אות ח' שכתב דאם לא שרטט לשמה אף בדיעבד פסול וזה הוא דוקא לענין דינא אבל לכתחלה טוב לשרטט לשמה:

חלק ג

ג) **שם שיאמר בתחלת העבוד וכו'** ואם לא אמר בתחלת העבוד יאמר קודם גמר העבוד שהוא מעבד לשם קדושת ס"ת. ט"ז אות ג' שו"ג אות י"ב וי"א דבעינן דוקא שיאמר בתחלת העבוד אבל אם לא אמר כן בתחלת העבוד אע"ג שאח"כ בגמר העבוד אמר וגמר העבוד לשמה אין להתיר מלא"ש כלל ג' אות ג' בחכמה ואות ד' בבינה קה"ס סי' ב' אות ב' ואות ז' בלשכ"ה:

חלק ד

ד) **ולא** נקרא סייוע בעבוד אלא במעשה העבוד עצמו אבל לא במה שמסייע לתקן את העורות או להשחיר עורות של תפלין כי זה לא מעיבוד הוא ט"ז אות ג' מג"א בא"ח סי' ל"ב אות י"א דב"ש סי' י"ט ר"ז שם אות י"ב פרמ"ג מש"ז אות ה' מלא"ש כלל ג' או' ג' אניה דיונה פ"ו אות א' קה"ס סי' כ"ג אות א' אמ"ש כלל ג' אות ג' וכלל י"ט אות א' ודלא כשו"ת באר עשק סי' יו"ד דמתיר:

חלק ה

ה) **שם שיאמר וכו'** ואם לא אמר בפירוש אלא חשב בלבו שמעבד לשם קדושת ס"ת בדיעבד יש להכשיר הרמ"ע סי' צ"ד שו"ג אות ח' א"ר בא"ח סי' ל"ב אות ט"ו עטז"ק שם אשל אברהם אות י"א פתחי תשובה אות ז' באה"ג בסי' רע"ד אות א' קסת הסופר סי' ב' סעי' ג' מלא"ש כלל ג' בבינה אות א' וכן משמע מדברי מרן בא"ח סי' ל"ב סעיף ט' שכתב בזה הלשון טוב להוציא בשפתיו משמע דבדיעבד מחשבה סגי ועוד עיין לרבינו הגדול ח"ר עבדאלה בת' לא"ח סי' ז' והוא בסוף ספר זבחי צדק ח"ב שנשאל במי שקדש השם במחשבה וכן בדבור העורות של סת"ם אם מותר בדיעבד במחשבה לשמן וזו הלכה העלה כדעת רבינו זלמן סי' ל"ב דכתיבה לכ"ע בעי לשמה ופסול אפי' בדיעבד אם חשב לבד אבל בעבוד כיון דפלוגתא היא אי בעי לשמן בדיעבד כשר יעו"ש. ועיין לקמן סי' ער"ד אות א':

חלק ו

ו) **ואם** הכותים מעבדין על דעת ישראל לא סגי במחשבה אפילו בדיעבד עד שיוציא הישראל בשפתיו הרמ"ע סי' צ"ד א"ר סי' ל"ב אות ט"ו עטז"ק שם אשל אברהם שם אות י"א מלא"ש כלל ג' אות ה' בחכמה ובינה קסת הסופר סי' ב' סעי' ה' וכן סייעו קצת בסוף העבוד ולא אמר כלל לנכרי לא מהני א"א שם ועיין לקמן אות יו"ד:

חלק ז

ז) **אם** אמר בשעת העבוד לשם קדושת ס"ת בלבד ואח"כ רוצה לכתוב עליו תמו"מ לדעת מרן בב"י א"ח סי' ל"ב ובש"ע שם סעי' ח' ורוב הפוסקים מותר ויש פוסלין עבודת הגרשוני סי' כ"ה פנים מאירות ח"ג סי' י"א ויש לחוש לכתחלה עיין קה"ס סי' כ' אות ד' אבל אם עבדו לשם קדושת תמו"ם ואח"כ רוצה לכתוב עליו ס"ת לכ"ע פסול ב"י שם ט"ז סי' ל"ב סעיף ד' יד אהרן הגב"י שם רבינו זלמן שם אות י"א מלא"ש כלל " אות ב' קסת הסופר סי' ב' סעי' ד' מאיל המלואים באניה דיונה פרק ה' אות יו"ד אמרי שפר כלל ג' או' ג':

חלק ח

ח) **אם** רוצה להתנות על העורות בשעת העבוד שיכתוב עליהם מה שירצה או שיהיה רשות בידו להוציאם לחולין יש חלוקים לכן המובחר לעבד את העורות בפרטות לשם קדושתן את אשר לס"ת לשם קדושת ס"ת ולא יכתוב עליו אלא ס"ת בלבד ואשר לתפלין לשם קדושת תפלין ולא יכתוב עליו אלא תפילין ואשר למזוזה לשם קדושת מזוזה ולא יכתוב עליו אלא מזוזה ולא יוציא העורות לחולין אך אם אי אפשר לו לעשות כן יתנה בזה הלשון הריני מעבד עורות אלו לשם קדושת ס"ת על מנת שאם איני רוצה לכתוב עליהם ס"ת אכתוב עליהם תמו"ם או אוציאם לחולין ואח"כ אם רוצה לכתוב עליהם תמו"ם כותב ואם לא היה לו עסק בהם מותר להוציאם לחולין אבל לא יאמר הריני מעבד עורות אלו לשם קדושת ס"ת תמו"ם דמדאורייתא אין ברירא ואם כלל הכל הרי עבד את העורות לשם קדושת תמו"ם ואיך יכתוב על עור שעבדו לשם תמו"ם ס"ת דקדושה קלה לא מהני לקדושה חמורה י"א הגב"י סי' ל"ב פ"ת אות ט' ועיין מלא"ש כלל ג' אות ב' בחכמה ובינה קסת הסופר סי' ב' סעי' ד' וסי' כ"ה סעי' א' ובחקירה א' אות ל"ח:

חלק ט

ט) **אם** מעבד עורות לאחרים או מעבד ומוכר יתנה בזה"ל הריני מעבד עורות אלו לשם קדושת ס"ת ע"מ שיהא רשות בידי וביד הבאים אחרי כל מי שיגיעו עורות אלו בידו אם אינו רוצה לכתוב עליהם ס"ת יכתוב עליהם תמו"ם או יוציאם לחולין:

חלק י

י) **שם בהגהה. ואם מעבדן כותי יסייע הישראל מעט וכו'** בדיעבד אפי' לא סייעו כלל אלא שאומר לנכרי שיעבדנו לשמו סגי בכך. ב"ח ש"כ אות ה' מג"א או"ח סי' ל"ב סע"ק י"א וכ"כ האחרונים. אבל דעת מרן בב"י דדוקא מסייע הישראל בשעת העבוד אבל אם לא סייע פסול וכן דעת השו"ג באות י"א ועיין בא"ח סי' ל"ב סעיף ט' א"ר שם סי' י"א אות א'. וכן נוהגים פה בגדאד יע"א כשלא היו עבדנין ישראל היו מסמנין העורות ונותנים אותם לתוך הסיד הישראל בידיהם ואומרים עורות אלו אנחנו מעבדין לשם קדושת ס"ת וכו' ואומרים ג"כ לגוי לעבדן לשם קדושת ס"ת. ועיין בדברינו לא"ח סי' ל"ב אות ל"ז:

וצריך שיאמר לנכרי שיעבדנו לשמו סמוך ברגע שהוא נותן את העורות לתוך הסיד ולא מהני מה שאומר לו קודם לכן ואם יש לנכרי פועלים ג"כ נכרים אזי ג"כ צריכים הפועלים ההם לעמוד שם כשהוא מצוה לעבדן לשמן מלא"ש כלל ג' אות ה"ו קה"ס סי' ב' אות ה' ואע"ג דמדברי מרן ב"י משמע אם מניח ישראל בתחלה לתוך הסיד לשמה ולא אמר לנכרי כלום ואח"כ מעבדן הנכרי הוי מעובדן לשמה מ"מ מב"ח משמע אם

נותן ישראל עורות בעבוד ולא אמר לנכרי כלום אסור ויש לחוש לדבריו עיין פרמ"ג א"א סי' ל"ב אות י"א:

חלק יא

יא) ואם יש עבדנין ישראל לכתחלה יעבד ע"י ישראל ואע"ג דלדעת מרן אם ישראל מניחם לתוך הסיד מותר לעבד ע"י גוי לכתחלה ואפי' ביש עבדנין ישראל מ"מ יש מחמירין בית חדש לבוש א"ח סי' ל"ב סעי' ט' מחצית השקל שם סעי' י"א רבינו זלמן שם סעי' י"ב מלא"ש כלל ג' אות ה' קסת הסופר סי' ב' סעי' ה' מאיל המלואים באניה דיונה פרק ו' אות ב':

חלק יב

יב) סעי' ד' כתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף וכו' עיין פ"ת אות י"ב שכתב בשם ספר חמודי דניאל כי לכאורה נראה דוקא מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף כלומר הרבה מגויל והרבה מקלף אבל לעשות מטלית אחת או שתים אין קפידא וכן כתב בתשובת יכין ובועז ח"א סוף סי' כ"ד ס"ת של גויל חסר תיבות או פסוקים וגררו ממנו כמה שורות ונתלבן לא קרינן ביה מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף אלא דהוי כמנומר עי"ש והביאו בספר לד"א סי' י"ז אות י"ז וכתב שם אות י"ח סופרים המגיהים מנהגם לגרור שטה כדי לכתוב תיבה או שתים שחסרות ואין לערער עליהם ואם יהיו הטעיות רבים באופן שיהיה הס"ת כמנומר פסול וכן נוהגים פה בגדאד יע"א אם נמצא טעות בס"ת שחסר תיבה או שתים קולפים הגויל וכותבים על מקום הנקלף וצריך ליזהר באופן שלא יהיה מנומר:

חלק יג

יג) קלף שאחר עיבוד מושחין אותו בצבע לבן ועי"ז הקלף חלק אין לפסול מטעם דמפסיק הצבע מאחר שהוא דבוק ואדרבא יש מצוה להתנאות במצות לקיים זה אלי ואנוהו, הרב פמ"א ח"ג סי' ל"ב, והב"ד הברכ"י אות ו' זכ"ל חי"ד אות ס', אמנם מקום שנהגו כך בצבע הנ"ז צריך ליזהר מאד בזה שיהיה הצבע הלבן דק הרבה שלא יהיה בו ממשות ע"ג הקלף שאל"כ ע"י הגלילה והפתיחה יקפוץ מן הצבע הנ"ז ויהיה פרודים באותיות ותפסל ויהיה ברכה לבטלה ח"ו ועוד שאין מקיימין המצוה ואנחנו ראינו כמה פעמים שקפץ הדיו מן האותיות והיו פרודים ופסולים וע"כ כל הירא וחרד לדבר ה' העוסק במלאכת הצבע הנז' צריך שישים יראת ה' לנגד עיניו תמיד לבל יהיה מחטיא את הרבים ח"ו בביטול המצוה ובברכה לבטלה וישגיח מאד ע"ז בעשיית הצבע שלא יהיה רע או עב ואח"כ יגרום שיקפוץ דיו מן האותיות ויהיה פסולים ופירודים ויוקר החיוב מוטל על הב"ד שבכל מקום ומקום להשגיח ע"ז ועליהם תבא ברכת טוב:

סעי' ה'. ולא ישרטט בעופרת וכו' כתב הטור בשם ר"י דמ"ש במסכת סופרים מסרגלין בקנה לא בא לאפוקי סכין אלא עופרת וכיוצא בו שצובע עכ"ל וכתב המרדכי בהלק"ט בשם רבינו שמחה שלשון שרטוט הוא גומה וחריץ שיהא ניכר וקיים לעולם כגון לשרטט בברזל ולא סגי בשרטוט כדי שיהא ניכר לסופר שיכתוב בשוה יעו"ש בב"י שו"ג אות כ"ג ועיין בדברינו לא"ח סי' ל"ב אות לא:

חלק יד

יד) וצריך לשרטט קודם הכתיבה אבל אחר הכתיבה לא מהני ואפי' אם כתב איזה טעות וגררו ועי"ז נמחק השרטוט צריך לשרטט מחדש ואח"כ יכתוב לתקן הטעות. מלא"ש כלל ה' אות א' קסת הסופר סי' ג' אות ה':

חלק טו

טו) סעי' ו' ס"ת צריך שיכתבנו בדיו העשוי מעשן השמנים וכו' עתה הסופרים אין כותבים בזה הדיו מפני שהוא מתקלקל ונמחק בנקל. ברכ"י אות ז' זכ"ל יו"ד ערך ס':

חלק טז

טז) כשבאים לתקן תיבות או אותיות בס"ת הנכתב נכון לתקנם כעין הדיו שבו נכתב הס"ת. ברכ"י אות ח' פ"ת אות ט"ז זכ"ל שם:

חלק יז

יז) שם ואם כתבו במי עפצים וכו' עתה העולם נוהגים לעשות את הדיו אפי' לכתחלה ממי עפצים וקנקנתום ב"י א"ח סי' ל"ב ר"ז שם אות ד' קה"ס סי' ג' אות א' מלא"ש כלל ד' אות ב' ג' ועיין א"ח סי' ל"ב סעי' ג' ובדברינו (שם אות י"א י"ב י"ג י"ד אבל עפצים לחוד או קומוס וקנקנתום אפי' שניהם יחד פסולים מלא"ש שם אות ב' ועיין מטה יהודה סי' תרצ"א אות א' וכן נוהגים פה בגדאד יע"א מביאין עפצין ושורין אותם במים או מבשלים אותן ואח"כ נותנין בתוכה קנקנתום שקורין בערבי זא'ג (וכ"כ הערוך קנקנתום בלשון ישמעאל אל זאגא) כדי שתהיה שחורה:

חלק יח

יח) אפי' כתב מתחלה בדיו שחור ואחר זמן נשתנה מראיתו ונוטה למראה אדמומית או שהכהה מראיתו עד שאינו שחור עוד אפי' אות אחת פסול וצריך להשגיח על זה כי הוא שכיח טובא. מלא"ש כלל ד' אות ב' בחכמה קסת הסופר סי' ג' סעי' ב' ובתפילין ובמזוזה אסור לחזור ולתקנם משום שלא כסדרן מלא"ש כלל ח' אות ה' בחכמה ובינה שם קסת הסופר סי' ט' אות ט'. ועיין בדברינו לא"ח סי' ל"ב אות ק"מ קמ"א קמ"ב:

חלק יט

יט) שם בהגהה. וכן אסור לכתוב שום שם וכו' ואם כתב שם בשאר מיני צבעונים או בזהב אסור למוחקו. ברכ"י סי' רכ"ט אות י"ב פ"ת אות י"ח:

חלק כ

כ) יכול הסופר להניח בס"ת שמות הקודש פנויין ולכותבן אח"כ בקדושה ובלבד דלא לתחזי כמנומר שיהיה הדיו כדיו הכתוב מקודם והכתב ככתב הקודם שלא תהיה הכתיבה דקה וגסה יוסף אומץ סי' א' זכ"ל ח"ג אות ס' רוח חיים אות ג' מלא"ש כלל ט' אות ל"ב בבינה קסת הסופר סי' יו"ד סעי' י"ח ועיין אמרי שפר כלל ט"ו אות ח' ברכ"י סי' רע"ו אות ד' ועיין לקמן סי' רע"ו אות ו' כוונת כתיבת השם ולעיל בסי' ל"ה:

חלק כא

כא) סעי' ז' ס"ת צריך לכותבו בימין וכו' ואם שולט בשתי ידיו נמי צריך לכתוב בימין ואטר יד שמאל דידיה הוא ימין ואם כ' בימין פסול כמו בתפלין בא"ח סי' ל"ב סעי' ה' ש"כ אות י"ב שו"ג אות כ"ט קסת הסופר סי' ג' סעי' ז' אמרי שפר כלל כ' אות ה':

חלק כב

כב) אין לכתוב הס"ת ואף לתייג התגין בבתי ידים אף שראשי אצבעות הבתי ידים חתוכים בשגם הקור גדול, כי אינו כבוד לס"ת ברכ"י אות יו"ד פתחי תשובה אות י"ט, ויש מתירין אמ"ש כלל ב' אות וא"ו עי"ש:

חלק כג

כג) שם בהגה. יש אומרים שיש לכתוב בקולמוס של קנה וכו' יש מתירין לכתוב בנוצה ומ"מ מצוה מן המובחר לכתוב בקולמוס של קנה וכן אמרו חז"ל שזכתה קנה ליקח ממנה קולמוס לס"ת ואין לגזול ממנה מה שזכתה מאיל המלואים באניה דיונה פרק יו"ד אות ג' קסת הסופר סי' ג' סעי' ה' בלשכת הסופר מלא"ש כלל ד' אות ד' וכן נוהגים פה בגדאד יע"א לכתוב בקולמוס של קנה ואין להקל דאף למתירין לכתוב בנוצה לא התירו אלא משום שאין להם קנים חזקים כ"כ ואם יעשו מהם קולמוסים יצטרך הסופר לתקנם על כל שורה ושורה ועי"ז יהא הכתב משונה בכמה שנויים לשכת הסופר שם מלא"ש שם אמרי שפר כלל ד' אות ג' אבל במקום שיש להם קנים חזקים אין לכתוב אלא בקנה:

חלק כד

כד) שם שיש לכתוב בקולמוס של קנה וכו' כתב הט"ז שמעתי אומרים שאין בספרים הנדפסים קדושה כמו הנכתבים בכתב ולי נראה שאין חלוק בזה כלל שמעשה הדפוס הוא קודש ככתב ומביא ראיות מהש"ס דמוכח דהדפוס מקרי שפיר כתיבה ומשמע מדבריו דכשר לכתחלה לכתוב ס"ת ע"י הדפוס ויש עוד פוסקים דסבירא להו הכי. עיין ער"ה סי' תרצ"א אות א' אבל אחרונים העלו להלכה דהדפוס לא מקרי כתיבה. זרע אמת ח' יו"ד סי' קי"ז חוות יאיר סי' קפ"ד עקרי הד"ט ח"א סי' ל"ו אות נ"ג מאיל המלואים

באניה דיונה פרק יו"ד אות ו' פתחי תשובה אות כ' קסת הסופר סי' כ"ח אות ז' בלשכ"ה ועיין בדברינו לסי' תרצ"א אות ג' דיש עוד כמה פוסקים דפוסלים הדפוס:

סימן רעב

חלק א

א) סעי' א' אין עושין וכו' ברוחב הגודל של יד וכו' כתב הרמב"ם פ"י מהל' ס"ת דין ט' רוחב גודל האמור בכל השעורים האלו ובשאר שיעורי התורה כולה הוא גודל אדם בינוני וכבר דקדקנו בשיעורו ומלאנו רוחב שבע שעורות בינוניות זו בצד זו בדוחק והם באורך שתי שעורות בריוח, ש"כ אות א' ברכ"י אות א' שו"ג אות ג':

חלק ב

ב) שם בהגהה. והעמוד שבתוך הספר וכו' מדברי הרמ"בם פ"ט משמע בהדיא דהקף ששה טפחים בלא העמודים הם ולכך סתם לן מרן הכא ולא הזכיר אלא הקף גוילים בלבד שו"ג אות ה' וכן הסכימו האחרונים מאיל המלואים באניה דיונה פרק י"א אות ה' קסת הסופר סי' י"ג סעי' א' מלא"ש כלל יו"ד אות א' בחכמה ואות ג' בבינה פ"ת אות ג': **ועיין** הרמב"ם פרק ט' מהל' ס"ת איך יהיה עשיית הס"ת שיהא ארכו כהקפו לא פחות ולא יותר ועיין בתשובת פאר הדור להרמב"ם סי' ס"ו מלא"ש כלל יו"ד אות ב' בחכמה ובבינה אות ד':

וכל זה לנוי אבל בדיעבד אם לא עשה ארכו כהקפו כשר. שו"ג אות א' מאיל המלואים באניה דיונה פרק י"א אות ו' מלא"ש כלל יו"ד אות א' בחכמה וכן בגויל אם לא עשה ארכו ששה טפחים או עשה יותר מששה טפחים כשר ט"ז אות ד' לבוש אות א' מלא"ש שם קסת הסופר סי' י"ג סעיף א' פ"ת אות ב' ומ"מ אין הדר לקרות בצבור פחות מו' טפחים עיין פ"ת שם.

חלק ג

ג) סעי' ב' אורך כל שטה וכו' שיעור זה בין כתיבה גסה בין כתיבה דקה לבוש אות ב' מאיל המלואים באניה דיונה פרק י"ב אות ו' וכן משמע מדברי מרן מדסתם וכתב ג"פ למשפחותיכם ולא חלק בין גסה לדקה דדעתו כהרמב"ם דלא מחלק בין כתיבה גסה לדקה כמ"ש הגהות מימוניות ועיין שו"ג אות ו':

חלק ד

ד) שם ולא תהיה קצרה וכו' אם אין רוחב השטה כשלשים אותיות מאותו הכתב פשוט הוא דכשר. ברכ"י אות ב' זכ"ל ערך ס':

חלק ה

ה) **שם כדי שלא יהיו עיניו משוטטות בכתב**, ואם הם רחבות עד שהעינים משתבשות כשר בדיעבד ברכ"י אות ג' זכ"ל שם.

חלק ו

ו) **צריך** שיהיו שוים ברוחב אחד כל הדפין כי זה נוי לס"ת חוץ מדפי השירה מאיל המלואים באניה. יונה פרק. י"ב או' ז' מלא"ש כלל יו"ד אות ה' בחכמה:

חלק ז

ז) **סעי' ג' אין עושין יריעה פחות מג' דפין וכו'** כל זה לכתחלה אבל בדיעבד יריעה בת ב' דפין או אפי' בת דף א' כשר. תשב"ץ ח"ב סי' צ"ג מהר"ם מינץ סי' י"ב דבר שמואל סי' שי"ו שכנה"ג הגה"ט אות ב' שבו"י חי"ד סי' פ"א עטרת חכמים חי"ד סי' כ"ב פמ"א ח"ב סי' קע"ט ברכ"י אות וא"ו מלא"ש כלל יו"ד אות ה' בבינה זכ"ל חי"ד ערך ס' פ"ת אות ה' וכיון שנכתבה היריעה הוי דיעבד וכשר ט"ז סע"ק ד' באה"ט סע"ק ד' אמת ליעקב במשפט היריעה אות א' שבו"י שם לד"א סי' י"ז אות א' פ"ת שם בית מנוחה בדיני היריעה אות א':

ויש אומרים דכתיבה לחוד לא מקרי דיעבד אלא א"כ נתפרה היריעה בס"ת ח"ס חי"ד סי' רנ"ז וכ"מ בעטרת חכמים שם וכל שנעשה כך מותר לקרות בו לכתחלה עיין גו"ר חא"ח כלל ד' סי' י"ב ולקמן סי' רע"ג אות ח:

חלק ח

ח) **יריעה** של ס"ת בת ה דפין שנפסלו ממנה ג' דפין צריך להחליף כל היריעה ולא די שיחליף ג' דפין שנפסלו ולהשאיר ב' דפין ביריעה אע"ג די"א כל שנכתבה היריעה מקרי דיעבד דוקא שכתב מתחלה יריעה בת ב' דפין אבל הכא דכבר הפיסול לפנינו ביריעה לא קפדינן למנוע הגניזה וחוששין יותר לנוי הס"ת שיהא כשר לכתחלה ולא לעשות יריעה בת ב' דפין אבל אם היריעה בת ששה דפין בענין שאפשר לתקן לחתוך ולחלק לשנים מתקנים וכן כשכותב יריעה חדשה בת ד' דפין וטעה בדף רביעי בענין שנפסל יכול לחתוך דף רביעי וישאר ג' ויכתוב מכאן ולהלן כתקונם, שבו"י סי' פ"א עטרת חכמים חי"ד סי' כ"ב ודלא כאמ"ש כלל ט"ז אות ה' דכתב אם נתקלקלה יריעה בת ה' דפין ויש בה ב' דפין טובים יחתוך הג' ויחליף וישאר הב':

חלק ט

ט) **יריעה** בת ה' דפין שנפסל ממנה ב' דפין והיריעה שאחריה לא היה בה כ"א ג' דפין שאי אפשר לחתוך ממנה דף א' ולעשות ג' דפין וקשה בעיני הסופר בעל הספר להחליף כל היריעה בת ה' דפין כי אין ידו משגת ואם לא יכתוב יריעה בת ב' דפין יתעכב מלתקנן

מותר לכתוב ב' דפין לכתחלה ואפי' דף א' תשב"ץ ח"ב סי' צ"ג ברכ"י אות ו' וכן הורה הרב עקרי הד"ט סי' למ"ד להתיר להחליף דף א' בלבד מפני שעת הדחק וכן הורה רבינו הגדול ח"ר עבדאלה בתשובותיו ליו"ד סי' כ"ד והיא בסוף ס' זבחי צדק ח"ב אם הוא בענין שאם לא יכתוב יריעה בת ב' דפין יגנז הס"ת כי הסופר עני ואין לאל ידו ויש בו משום אל תשכן באהליך עולה מותר לכתוב ב' דפין לכתחלה עי"ש:

חלק י

י) שם אבל בסוף הספר וכו' וכן אם נתקלקל הדף החלק שגוללים על העמוד מותר לעשות דף א' לכתחלה בין בתחלת הספר בין בסוף הספר. תשב"ץ ח"ב סי' ל"ג ברכ"י אות ח' זכ"ל ערך ס' אמרי שפר כלל ט"ז אות ב' פ"ת סי' רע"ג אות ב':

חלק יא

יא) שם אפי' פסוק א' וכו' אע"פ שאין בפסוק אחרון תיבות כמנין השיטין יעשה אותיות ארוכות כדי שתחזיק תיבה אחת ד' וה' שטין כדי שיסיים בסוף הדף, טור, ומשמע הא אם יש תיבות כמנין השטין יכול לכתוב בכל שטה תיבה אחת מיהו כל זה בסוף הספר כיון שא"א בענין אחר אבל באמצע הספר אין לעשות כן להמשיך האותיות לא לארכן ולא לרחבן אלא יכתוב כהלכתן וכדלקמן סי' רע"ג מיהו אם אירע שהסופר כתב כן לא נפסל בשביל כך, ש"כ אות ו' באה"ט אות ה' קסת הסופר סי' י"ג סעי' ד' מלא"ש כלל יו"ד אות ג' בחכמה וה"ה לענין המגילה כשיגיע קודם בני המן או בסוף המגילה מותר לעשות אותיות ארוכות או תיבה אחת בכל שטה דלא עדיפה מס"ת וכן נוהגין פה בגדאד יע"א להמשיך האותיות בסוף המגילה כדי לסיים בסוף הדף ובאמצע שטה ועיין בדברינו לסי' תרל"א אות ח':

חלק יב

יב) סעי' ד' ומתכווין עד שיהיה לעיני כל ישראל וכו' לעיני כל ישראל צריך להיות בשטה אחת דוקא דהיינו לא יעשה לעיני בסוף השטה וכל ישראל בשטה אחרת, מלא"ש כלל יו"ד אות וא"ו בבינה אמרי שפר כלל ט"ז אות י"ג:

חלק יג

יג) שם באמצע שטה וכו' ואם סיים לעיני כל ישראל בסוף השטה שבסוף הדף ולא שייר שיעור ט' אותיות פסול, באר שבע סי' ס"ז שכנה"ג הגה"ט אות ג' א"ר בא"ח סי' קמ"ג אות ז' אמת ליעקב דף ע"ד ע"א מאיל המלואים באניה דיונה פרק י"ג אות וא"ו ועי' שערי אפרים שער וא"ו אות נו"ן פתחי שערים שם לד"א סי' י"ז אות ט"ז ואע"ג שיש מכשירין פמ"א ח"ב סי' קע"ט זרע אמת ח"א סי' ק' כיון שרבו האוסרים הכי נקטינן:

חלק יד

יד) שם באמצע השטה שבסוף הדף ואם סיים בחצי הדף צריך להחליף אותו הדף ובסוף הספר אין צריך יריעה בת ג' דפין, זקן אהרן סי' קצ"ב אמת ליעקב דף ע"ד ע"א לד"א סי' י"ז אות ט"ו:

חלק טו

טו) נהנו הסופרים לעשות שטה פנויה למטה מהכתב ואם לא עשה כן אפי' בכל הס"ת כולה בדיעבד כשר, פ"ת אות ה' אמ"ש כלל ט"ז אות ב':

סימן רעג

חלק א

א) סעי' א'. ובין כל חומש וחומש ד' שטין פנויות וכו' אלו ד' שטין בין באמצע הדף בין בסופו בין בתחלתו או קצתן בסופו וקצתן בתחלתו ואפי' לכתחלה תשב"ץ ח"א סי' קע"ה ברכ"י אות ב' וכן נוהגין פה בגדאד יע"א לסיים לכתחלה כל חומש בסוף הדף:

חלק ב

ב) וכל זה למצוה ולא לעכוב אבל אם לא הניח ריווח כלל פסול, דלא נפיק בין חומש לחומש מכלל הפרשיות דאם שנה צורתן פסול הס"ת, הילכך אם לא שייר לפחות שיעור פרשה פתוחה פסול אפילו בדיעבד תשב"ץ ח"א סי' קע"ה מלא"ש כלל י"א אות א' בחכמה קסת הסופר סי' י"ד אות ב' פ"ת אות א':

חלק ג

ג) ואם שייר ג' שטין או ב' או א' או לפחות שיעור פ"פ בדיעבד כשר, מלא"ש כלל י"א אות א' בחכמה אמ"ש כלל ט"ז אות ט' פ"ת אות א':

חלק ד

ד) סעי' ב' לא ימעט הכתב מפני ריווח שלמטה ולמעלה וכו' פירוש כגון שכבר שרטט כל העמוד מ"ח או ס' שורות כפי המנהג שנוהגין הסופרים ולא דקדק שיהא מהשרטוט הראשון עד סוף הגליון למעלה ג' אצבעות ולמטה מהשרטוט האחרון עד סוף הגליון ד' אצבעות ואי אפשר לו לקלקל כל השרטוטין שעשה וישרטטנה מחדש ואם ישאיר מהשרטוט שלמעלה ושלמטה לא יהיה שוה השרטוט של יריעה זו עם שאר היריעות על כן הוא רוצה למעט בכך השטה העליונה והתחתונה שיכתוב כתיבה דקה כדי שישאר גליון כראוי לא יעשה כן שלא יהיה נראה הכתב מנומר אלא לא יקפיד על הגליון בדיעבד, פרישה אות ב' ט"ז אות ב' לבוש אות ב' מלא"ש כלל י"א או' ב' בחכמה קסת הסופר סי' י"ד אות ד':

חלק ה

ה) **וכן** לא ימעט הכתב מפני ריוח שבין שטה לשטה כגון אם שרטט באמצע הדף שני שטין דקין ואם יכתוב בכתיבה שהוא כותב לא יהיה ריוח כדי שיעור ביניהם לא ימעט הכתב מפני אותו ריוח לבוש אות ב' (ומ"ש הלבוש ריוח כדי שיעור צ"ל שאין ריוח כדי שיעור) שו"ג אות ז' קסת הסופר סי' י"ד אות ד' מלא"ש כלל י"א אות ב' בחכמה:

חלק ו

ו) **שם ולא מפני ריוח שבין פרשה לפרשה**. פירוש כגון פרשה סתומה שצ"ל פתוחה באמצע וכתובה משני צדדין לא ימעט הכתב כדי להתחיל בסוף אלא יזדרז הסופר וישגיח מתחלה שיהיה לו ריוח כשיעור בלי שיצטרך לדחוק האותיות, מלא"ש כלל י"א אות ב' בחכמה קסת הסופר סי' י"ד אות ה':

חלק ז

ז) **ואם** אירע לו כן נוהגין הסופרים לכתוב אותיות קטנות דהיינו שארכן של אותיות כשאר האותיות ואך רחבן ממעטין וכן אין ממעטין עובי הקולמוס ובזה חושבין שאין נקרא שנוי כולי האי ומפרשים שזה שאמרו חז"ל שלא למעט הכתב וכן שלא להרחיבו היינו אם ממעטין או מרחיבין אורך ורוחב האות שזה הוי שנוי הניכר וכן אם לוקחין קולמוס אחר המשונה בעובי הוי שנוי הניכר אבל בלאו הכי לא מקרי שנוי ועל זה סומכין ודוחקין קצת וכן מרחיבין קצת כדי לסיים בסוף השורה ממש וכן שלא להוציא חוץ לשורה אפי' ב' אותיות במקום שאפשר שאומרים שיותר נוי הוא לספר לעשות הדף בשוה שלא תהיה שורה אחת נכנסת ואחת בולטת מהזהר להרחיב ולקצר כל שהוא באופן הנזכר שאינו משונה מחברותיה כ"כ ועכ"פ אין מרחיבין אותיות הכפולות שהם מנצפ"ך וכן יש אותיות צריכים להיות מרובעים דוקא ועיקר האותיות שמרחיבים הם א' ד' ה' ל' ק' ר' ת' ולפעמים מרחיבין גם מ"ם סתומה ואז לא ימשוך גגה לבד כ"א גגה ורגלה בשוה ככל מ"ם סתומה וצריך לדקדק עכ"פ שלא תשונה האות מצורתה שלא יהיה רי"ש כמו וא"ו וכן בי"ת או כ"ף כמו נו"ן וטוב מאד שלא יאריך שום אות פן תשתנה מצורתה מלא"ש כלל י"א אות ב' בחכמה קסת הסופר סי' י"ב אות ה' ובלשכה אות ד' אניה דיונה פרק ט"ו אמ"ש כלל ט"ז אות וא"ו ומנהגנו פה בגדאד יע"א אותיות שמרחיבים הם ל' ה' ד' ר' ת' ולפעמים עושים חי"ת פשוטה ומרחיבים אותה ולפעמים מרחיבים מעט מ"ם סתומה:

חלק ח

ח) **סעי' ג'. לא יכתוב שתים בתוך הדף ושלשה חוץ לדף וכו'** ואם כתב שלשה חוץ לדף כשר בדיעבד כדלקמן סעי' ה' ועיין א"ח סי' ל"ב סעי' ל"ג ואפי' יש אחרת מותר לקרות

בה, מרן ז"ל בספר בדק הבית דרישה אות ג' ד"מ אות א' כנסת יחזקאל סי' מ' פ"ת אות ג' ואם אפשר לתקן ויהיה הכתב בשוה כמו כל השורות שלא יהיה מנומר מצוה לתקן ואם יהיה מחמת זה מנומר או דחוק הרבה זה גרע טפי מג' אותיות חוץ לשטה פ"ת שם:

חלק ט

ט) שם אבל אם אין בה אלא שתי אותיות לא יכתבנה חוץ לדף ואם כתב אות אחת בתוך הדף ואות אחת חוץ לדף כשר ש"כ אות ב' א"ר סי' ל"ב אות נ"ג באה"ט אות ב' אניה דיונה פרק ט"ז אות ב' מלא"ש כלל י"א אות ג' בחכמה ודלא כהלבוש:

חלק י

י) שם בהגה, ואפי' אם שתי האותיות וכו' ונראים כמו תיבה בפני עצמה וכו' ויש מתירין בזה ש"כ אות ג' באה"ט אות ג' ועיין מלא"ש כלל י"א אות ג' בחכמה קסת הסופר סי' י"ד אות וא"ו לשכת הסופר שם אות וא"ו:

חלק יא

יא) יש אומרים שבתחלת, השטה מימין לא יכתוב לכתחלה כלל חוץ לשטה אפי אות אחד אמרי שפר כלל ט"ז אות ג' בשם נחלת אריאל ויש מכשירין אפי' שתי אותיות מתיבה בת ה' אותיות או ג' אותיות בדיעבד דאין חילוק בין סוף השטה לתחלתה מלא"ש כלל י"א אות ז' בבינה בשם הרב בני יונה והביאו ג"כ אמרי שפר כלל ט"ז אות ג':

חלק יב

יב) סעי' ד' אם יכול לכתוב חציה וכו', עיין ש"כ אות ד' שתמה על דברי מרן ז"ל שבא"ח סי' ל"ב סעי' ל"ג כתב יזהר שלא יכתוב ג' אותיות חוץ לשטה וכאן כתב אפי' ה' אותיות מותר לכתוב לכתחלה והניח בצ"ע, ולק"מ עיין כנסת יחזקאל סי' מ' והביאו פ"ת או' ה' ועוד דשאני תפלין שהם שורות קטנות ומעוטות וגליון שלו מעט מגניא יותר, א"ר א"ח סי' ל"ב אות נ"ב ועוד נראה משום דס"ת דלקריאה עומדת והפותחה קורא בה וא"כ כשיקרא ידע שהוא חצי תיבה משא"כ בפרשיות שבתפלין דלאו לקריאה עשויות א"כ כשהוי ד' אותיות או ה' חוץ לדף נראה כתיבה גדולה ואסור, א"נ י"ל דדוקא בין דף לדף שרי משא"כ בתפלין ש"ר דליכא כ"א דף א' א"כ י"ל דבזה אסור ואע"ג דבשל יד שייך ג"כ בין דף לדף מ"מ משום דלא פלוג אפי' בשל יד יש לאסור מאיל המלואים פרק י"ז אות ד':

חלק יג

יג) סעי' ה' כל אילו הדברים וכו' ואפי' כתב תיבה שלמה חוץ לדף אם הוא בסמוך לכתב השטה כשר בדיעבד רק שלא ימלא הכתב כל הגליון שבין דף לדף שאז לא ידע הקורא אם לקרות התוספת לתחלת השטה שבדף הב' או לסוף השטה שבדף הא' אבל

כל שניכר מקומה בין בתחלה בין בסוף כשר בדיעבד מלא"ש כלל י"א אות ז' בבינה קס"ה סי' י"ד אות ח' אניה דיונה פרק ט"ז אות ה' אמרי שפר כלל ט"ז אות ג' אבל אם באמצע השטה יש חסרון וכתבו בין הדפין זה פסול אפי' בדיעבד ואפי' עשה סי' לידע להיכי שייך מה שבין הדפין לא מהני מלא"ש שם בבינה:

חלק יד

יד) סעי' א"ו בהגה. יש סופרים מדקדקים לכתוב אותיות ביה שמו וכו' עיין ט"ז סע"ק ד' ש"כ סע"ק ה' בעניין אותיות ביה שמו. ועתה הכי נוהגין באותית ביה שמו ואלו הן **ב** של בראשית **י** של יהודה אתה **ה** של הבאים אחריהם בים **ש** של שמור לך או של שני השעירים או של שמור ושמעת **מ** של מה טובו או של מוצא שפתיך **ו** של ואעידה בם מלא"ש כלל י"א אות ד' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ז אות ה' מאיל המלאים באניה דיונה פרק י"ז אות ב' וכן נוהגים פה בגדאד יע"א:

חלק טו

טו) ואם לא כתב ביה שמו בראש הדפין כשר הס"ת. מרן ז"ל בבדק הבית לבוש סעי' וא"ו כנה"ג הגב"י אות ד' לד"א סי' י"א אות י"ט מלא"ש כלל י"א אות ד' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ז אות ה' אמרי שפר כלל ט"ז אות ז' אניה דיונה פרק י"ז אות ג':

חלק טז

טז) שם בהגה, וכן קצת המדקדקים לכתוב בראש כל עמוד וא"ו וקורין אותו ווי העמודים וכו' ועתה נהוג עלמא לכתוב ווי העמודים מפני שיש ספרים שנדפסו בחדש ומסודרות כל דף מתחיל בוא"ו ואין מרחיבין ומקצרין האותיות וגם יש סוד גדול בכתיבת ווי העמודים והוא על פי הזוהר מקום שמואל בחידושיו ליו"ד ברכ"י אות וא"ו שיו"ב אות ג' לד"א סי' י"א אות י"ט זכור לאברהם בהלכות ס"ת אמ"ש כלל ט"ז אות ז' וכן נוהגין פה בגדאד יע"א:

סימן רעד

חלק א

א) סעי' א'. צריך שיאמר הסופר וכו' ואם לא אמר כן בפירוש אפי' חשב בלבו פסול. לבוש אות א' א"ר בא"ח סי' ל"ב אות ל"ו עו"ת שם אות ל"א פרמ"ג אשל אברהם שם אות ל"ב רבינו זלמן שם אות ל"א וכ"כ הב"ח בסי' רע"ו לדעת מר"ן וי"א דאם חשב כשר בדיעבד ב"ח סי' רע"ו באה"ג מלא"ש כלל ט' אות א' בבינה קה"ס סי' ד' אות א' וסברה ראשונה עיקר וכן פסק רבינו הגדול ח"ר עבדאלה להלכה. עיין לעיל סי' ער"א אות ה': **וכשמקדש** הסופר על כתיבת הסתו"ם או על כתיבת השמות או על עבוד העורות צריך שיאמר הקידוש מלה במלה בכוונת הלב וישוב הדעת ויראת שמים על פניו שאם יאמר

אותו בגמגום או במהירות ובלא ישוב הדעת מוכרח שיחסר איזה תיבות או אותיות והענין משתנה ודבריו אינם מובנים והוי כעוף המצפצף שאינו מובן מה שאומר והוי כאלו כותב ומעבד בלא קידוש ואויה לו אויה לנפשו ביום הדין ואם יאמר אותו מלה במלה בכוונה ובמחשבה מאת ה' ישא ברכה

חלק ב

ב) אם כתב חצי אות שלא בקדושה ואח"כ נזכר וקדש בין בכתיבת ס"ת בין בכתיבת האזכרות בדיעבד יש להכשיר אבל אם כתב אות שלם בלא קדושה אין להכשיר, כן העלה להלכה רבינו הגדול ח"ר עבדאלה בתשובותיו לא"ח סי' ח' והוא בסוף ספר זבחי צדק ח"ב:

חלק ג

ג) שם ומספיק לכל הספר. והמגיה אח"כ שורה או יותר או אפי' אות אחת צריך שיאמר גם הוא שכותב לשם קדושת ס"ת ולא סגי במה שאמר סופר ראשון ברכ"י אות א' אשל אברהם אות א' לשכת הסופר סי' ד' אות ג' אמ"ש כלל א' אות י"ב ואפי' הסופר הא' עצמו אם מגיה אחר סיומו זמן מה צריך ג"כ שיקדש מחדש עקרי הד"ט חי"ד סי' ל' אות ד' זכ"ל בדיני ס"ת.

חלק ד

ד) כתב הט"ז סע"ק א' וז"ל ובסמ"ג כתב שיאמר עוד וכל אזכרות שבו לשם קדושת השם ע"כ ונראה שכן נכון דשמא אח"כ ישכח לקדש את השם במקומו עכ"ל משמע שאם אמר בתחלת כתיבת ס"ת וכל האזכרות שבו לשם קדושת השם ואח"כ שכח לקדש את השם במקומו מהני אבל רוב הפוסקים חלקו עליו [עיין ז"א ח"א סי' ו' שמישב דברי הט"ז] בזה וכתבו דלא מהני מה שאומר בתחלת הכתיבה ונכון שלא יאמר בתחלת הכתיבה וכל האזכרות שבו לשם ק"ה כדי שיהא זריז וישים אל לבו בכל פעם לקדש את השם ואם אמר בתחלת הכתיבה וכל האזכרות וכו' ואח"כ שכח לקדש באיזה שם נראה להחמיר דב"ש סי' ע"ו ברכ"י סי' ער"ו אות ג' מלא"ש כלל ט' אות ב' בחכמה ואות ג' בבינה כה"ס סי' יו"ד אות ה' בלשכ"ה ועיין לקמן סי' רע"ו אות ד' [ומ"ש קסת הסופר אות הנז' וז"ל אבל בתורת השלמים לא כ"כ עיין באו' שאח"ז לענ"ד אינו דמה שכתב בתורת השלמים לא על האזכרות אמר כן אלא על הס"ת שכותב אותו לשם קדושת שמותיו של הקב"ה שידוע שכל התורה שמותיו של הקב"ה דאם איתא על קדושת האזכרות היה לו לומר וכל האזכרות שבו לשם ק"ה ועוד לא היה לו לומר המפורשים והרמוזים והמצורפים אלא על דרך האמת אמר כן שיכתוב הס"ת לשם שמותיו של הקב"ה]:

חלק ה

ה) **טוב** בכל פעם שיתחיל לכתוב יאמר הריני כותב לשם קדושת ס"ת משה וישראל ולשם קדושת כל שמותיו של הקב"ה המפורשים והרמוזים והמצורפים לד"א בתורת השלמים סי' י"ח אות ט"ו אמרי שפר כלל א' אות י"ב:

חלק ו

ו) **סעי' ב'**, **שאסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב** ואם כתב שלא מן הכתב יש אומרים שאסור לקרות בו כי אם בשעת הדחק ויש אומרים כשר בדיעבד ב"י ש"כ אות ג' באה"ט אות א' מלא"ש כלל ט"ז אות א' בחכמה קס"ה סי' ד' אות ה' אמרי שפר כלל י"ד אות א':

חלק ז

ז) **שם וצריך שיקרא כל תיבה בפיו וכו'** ואף שמעתיק מתוך הספר או מקרא אותו חברו והוא כותב על פיו צריך ג"כ שיוציא התיבה מפיו כדי שלא יטעה אבל בדיעבד אם לא הוציא התיבה מפיו אינו נפסל בכך ב"י א"ח סי' ל"ב א"ר שם אות מ"ח שו"ג אות ג' מלא"ש כלל ט"ז אות א' בבינה ואפי' בדברי פורעניות יש אומרים שצריך לקרות בפיו אמ"ש כלל י"ד אות ב':

חלק ח

ח) **סעי' ד'**, **צריך שכל אות תהא מוקפת גויל וכו'** ס"ת שנמצא בו נקב סמוך לגגו של יו"ד של שם הויה ב"ה באופן שע"י הנקב הזה אין היו"ד מוקפת גויל במקום הנקב אם נעשה הנקב הזה אחר שכבר נכתב כהוגן אין צריך שום תיקון ואם הוא ספק אימתי נעשה ג"כ כשר מטעם ספק ספיקא ספק שמא נעשה אח"כ ואם תמצא לומר שנעשה בתחלת הכתיבה שמה הלכה אינו פסול באינו מ"ג רק כשנוגע באות אחר אבל לתקנו ע"י שיגרור מקצת היו"ד אינו נכון שאסור למחוק אפי' מקצת אות שלא לצורך תיקון ואפי' אם בודאי נעשה בתחלת הכתיבה ג"כ קשה להתיר לגרור כי שמא הלכה שאינו מזיק מה שאינו מ"ג וא"כ אין הגרירה צורך תיקון נודע ביהודה מהדורא תניינא חי"ד סי' קס"ט פתחי תשובה אות ב':

חלק ט

ט) **שם ויהיה בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה וכו'** שיעור זה אינו אלא לכתחלה אבל בדיעבד אינו פסול אלא כשהם ממש כאחת על פי תינוק דלא חכים ולא טפש אבל אם אינו נראה כאחת ותינוק דלא חכים ולא טפש קורא אותם בשתי תיבות כשרה אפי' אין בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה וכן שיעור כחוט השערה בין אות לאות ולא יותר אינו אלא למצוה אבל במופרדות זו מזו יותר מכחוט השערה אינו מעכב ואינו פסול אלא א"כ תיבה אחת נראית כשתים לתינוק דלא חכים ודלא טפש ב"ח ט"ז אות ב' ש"כ

אות ד' באה"ט אות ב' ברכ"י אות ב' זכ"ל בדיני ס"ת קסת הסופר סי' ז' אות ב' אניה דיונה פרק י"ט אות ה' ו':

שם ולא יקרבם ביותר וכו' ואם קרב שתי תיבות אשר סוף התיבה הראשונה הוא מאותיות מנצפ"ך השניות כגון אילו סוקפך יש מכשירים ויש פוסלים אמ"ש כלל ו' אות א' ועיין קס"ה שם בלשכ"ה אות ג' שכתב בשם בנ"י להכשיר עי"ש ונראה בתו"ם אם אירע כזה וא"א לגרור בניהם יש לסמוך על המכשירין וכ"כ שערי אפרים שער ה' אות י"ז דבשעת הדחק יש לסמוך שלא להוציא ס"ת אחרת עי"ש והתו"ם כשעת הדחק דמי במקום שא"א לגרור ביניהם שלא להצריכן גניזה משום שלכ"ס כמ"ש בסי' ל"ב אות ס']:

חלק י

י) סעי' ה' בהגה, ויכול ליטול דיו מן האות הכתוב וכו' והוא כשנטלו לכתוב בו אות אחרת וכגון דלא ממעט השחרות מן האות, פ"ת אות ד' מלא"ש כלל כ"ה אות יו"ד בחכמה קסת הסופר סי' ד' אות יו"ד אניה דיונה פרק כ' אות א' ב' אמרי שפר כלל ד' אות ב':

חלק יא

יא) שם או שרוצה לגלול הס"ת ומותר לאבד אותו הדיו שנוטל מן האות בשביל שרוצה לגלול הס"ת אבל לכתוב בו דבר חול אסור ומאותיות השמות שאינם נמחקים אסור ליקח דיו ולכתוב תיבה אחרת או להשליכו לאיבוד אם לא שהדיו רבה עליהם שיש לחוש לטשטוש פ"ת שם קסת הסופר שם אניה דיונה שם אמ"ש שם ומה שהקשה הט"ז כבר השיג עליו נה"כ וגם מאיל המילואים פרק כ' אות א':

חלק יב

יב) סעי' ו' צריך ליזהר בתיקון האותיות וכו' דיני " האותיות והתגין והחק תוכות כבר נתבאר בהלכות תפילין בס"ד:

ואם כתב בית או כף או קוף או ריש וכיוצא תחת כף פשוטה או נון פשוטה או תחת רגל של קוף וכיוצא בהם או אפילו לא כתב כ"א הקו העליון של הבית או הכף תחת הכף פשוטה או נון פשוטה צריך לתקן ולא די בהפרדת הדיבוק בלבד ובתפילין ומזוזות יש בהם משום שלכ"ס אם כתב אחריו כ"א נדבק רגל הכף פשוטה לצד ימין של קו הבית או הכף ידמה לבית ארוכה ואם לצד קו שמאל ידמה ללמד והנון פשוטה אם נדבק רגלה לצד ימין של הכף כפופה או הבית תדמה לנון כפופה ואם לצד שמאל ידמה ללמד וכן רגל הקוף אם נדבק לצד קו שמאל של הכף או הבית ידמה ללמד. וכן כיוצא בזה צריך להשגיח בנגיעת האותיות משיטה זו לשיטה שתחתיה מפני שאותיות ארוכות הם כשרים כמ"ש בא"ה סי' קכ"ה סעי' י"ח בהגהה. וכ"כ אמ"ש כלל ז' אות ה' יעו"ש ועיין

פרמ"ג א"א סי' ל"ב או' ל"ג ודו"ק, ונ"ל דהכל לפי ראות עיני המורה והבקי בדיני צורת האותיות להבחין אם נשתנית צורתן:

חלק יג

יג) סעי' ז' ספר המנוקד פסול וכו', דוקא שהסופר עצמו נקדו בעת הכתיבה אבל אם נקדו אדם אחר לאחר שנכתב בכשרות והסירו ממנו הניקוד כשר מקור ברוך סי' ל"ו שכנה"ג הגב"י או ז' נוב"י מה"ת חי"ד סי' קע"ב אמת ליעקב סי' כ"א בדברים הפוסלים בס"ת חידושי רע"ק בגליון הש"כ הג"מ פ"ת או' ח' קסת הסופר סי' ט"ז אות וא"ו ואפי' הסופר עצמו ניקדו אלא שניקדו לאחר שכתבו בכשרות והסירו ממנו הניקוד כשר שכנה"ג שם אמת ליעקב שם פ"ת שם,

חלק יד

יד) אם יש ספק אם הסופר שכתב הס"ת ניקדו או אחר מוקמינן הס"ת בחזקתו והשתא הוא דאתרע דהסופר בקי בדינים ולא ינקד הס"ת ואמרינן אדם אחר נקדו ואם הסירו ממנו הניקוד כשר ומיהו אם דבר מועט הוא כגון יריעה א' או ב' טוב לסלקם ואפי' ידעינן בודאי שנעשה אחר כתיבת הס"ת מקור ברוך סי' ל"ו שכנה"ג הגב"י אות ח':

חלק טו

טו) שם וכן ספר שיש בו כל פיסוק פסוקים פסול ואם הסירו ממנו הפיסוק יש אומרים דכשר ט"ז סע"ק ז' דבר שמואל סי' פ"א, ויש אומרים דפסול לבוש אות ז' שו"ג אות י"ב מקור ברוך סי' ל"ו בי"ד חי"ד סי' קל"ו מהר"ם בן חביב בספר עזרת נשים בקונטרים שמות הגיטין בשם ג'מילה. וה"ה אם עשה בו טעמים פסול ואפי' הסירם דדין הטעמים. כדין הנקודות, מקור ברוך שם בי"ד שם נוב"י מה"ק חי"ד סי' ע"ר ודוקא אם הסופר עצמו עשה בו הפיסוק או הטעמים אבל אם אדם אחר עשה בו הפיסוק או הטעמים והסירם ממנו כשר מק"ב שם א"ל שם שכנה"ג שם:

חלק טז

טז) ס"ת שאין לה נקודות הראויות להיות על איזה מקומות כגון על ויאמרו אליו איה שרה או על והנגלות לנו אינו מעכב בדיעבד. ט"ז סע"ק ז' זרע אמת ח"ב סי' קי"ט ברכ"י אות ה' מלא"ש כלל י"ג אות ג' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ז אות ד', אמרי שפר כלל ט"ז אות ז':

חלק יז

יז) וכן אותיות גדולות וקטנות הנמצאות בס"ת עפ"י דעת המ"ש ג"כ אינם מעכבים בדיעבד, מלא"ש שם קה"ס שם אמ"ש שם אניה דיונה פרק כ"א אות א' פתחי תשובה אות ז':

חלק יח

יח) נונין המניזרין אשר קודם ויהי בנסוע הארון ואחר אלפי ישראל יש הרבה דיעות לכן יש לעשותם בענין זה שיכתוב ראשה כדרכה כעין וא"ו ורגלה לאחוריה כזה _ו ויניח שיעור פרשה ויכתוב נון המנוזרת ויניח שיעור פחות מג' אותיות ואח"כ יכתוב ויהי בנסוע ואחר אלפי ישראל יניח פחות מג' אותיות ואח"כ יכתוב נון המנוזרת ויניח שיעור פרשה באותה שטה ויתחיל בראש שטה שניה ויהי העם ובזה יוצא מידי כל החששות וצורת נונין המנוזרין נוב"י מ"ק חי"ד סי' ע"ד פ"ת סי' ער"ה אות ו' מלא"ש כלל י"ג אות ד' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ו אות ז' אמ"ש כלל ט"ז או' ז' מאל המלואים פרק כ"א אות ב', ואם לא עשה כלל נונין המנוזרין אין נפסל הס"ת בכך מלא"ש שם קס"ה שם או' ח' אמ"ש שם מאיל המלואים באניה דיונה שם אות ג':

חלק יט

יט) בענין וא"ו קטיעא יש הרבה דיעות וכתב הרב עיקרי הד"ט ח"א סי' ז' סוף אות כ"ה שכל הצורות מותרות בדיעבד, ומנהגנו פה בגדאד יע"א בצורת וא"ו קטיעא כמ"ש הרב לד"א סי' י"ג אות ו' וז"ל וא"ו קטיעא צורתה צורת ואו ממש אלא שהיא פתוחה באלכסון בחוט דק כחוט השערה שמחלק אותה וצורתה צורת וא"ו ממש אלא שהיא פסוקה באלכסון קצת כקטועא ולא קטועא ממש עכ"ל, [כזה]:

חלק כ

כ) אם נמצא בס"ת וא"ו של שלום אינה קטועא אין לפסול בדיעבד אמת ליעקב בתמונת האותיות אות וא"ו זרע אמת ח"א בחידושיו לתענית דף נ"ב ע"א בסופו אמ"ש כלל ט"ז אות ז' ומ"מ אם אפשר ראוי לתקן אבל אם הוציאו הס"ת קורין בו לד"א שם עיקרי הד"ט סי' ל' אות ה':

חלק כא

כא) שם בהגה. וס"ת שעירב בו את האותיות כמו בגט וכו', פירוש כגון שנכנס ראש הלמ"ד של שטה שלמטה בתוך אוירה של ה"א או של ח' של שטה של מעלה כך מפורש בהריב"ש סי' קמ"ו ועיין בדברינו לא"ח סימן ל"ב סעיף כ"ח מאות קמ"ד עד אות קנ"ד:

סימן רעה

חלק א

א) סעי' א' פרשה פתוחה שעשאה סתומה וכו' וכן אם הפסיק והניח מקום פנוי שיעור פרשה במקום שאין צריך פרשה פסול ט"ז סע"ק א' ש"כ סע"ק א' שכנה"ג הגה"ט אות ב' [ומ"ש בסוף דבריו אבל מצאתי להרדב"ז דלא פסל היינו היכא דשייר שיעור ג' אותיות דלא כמו שרצה לומר מקודם דאפי' שייר שיעור ג' אותיות פסול כן הוא בדב"מ חי"ד

סי' ס' ועיין להרב הנז' בכנה"ג א"ח סי' ל"ב בהגה"ט דף כ"ח ע"ב שטה ט'] דבר משה חי"ד סי' ס' בי"ד תי"ד סוף ס' סי' קמ"ה ברכ"י אות ה' באה"ט סע"ק א' מלא"ש כלל י"ב אות א' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ו אות ד' מאיל המלואים באניה דיונה פרק כ"א אות ד' אמרי שפר כלל ט"ז אות י"א ודלא כהרב ב"ח:

חלק ב

ב) וכן אם כתב כדרכו ולא הניח ריוח במקום שצריך להיות פרשה בין פרשה פתוחה בין פרשה סתומה פסול ש"כ שם באה"ט שם מלא"ש שם קסת הסופר שם אמרי שפר שם:

חלק ג

ג) אם הניח מקום פנוי במקום שאין צריך פרשה ואותו המקום אינו ראוי לכתיבה כגון שיש שם קרע או תפירה ואפי' יש מטלית תחתיו למי שאינו כותב על המטלית אותו המקום אינו חשוב פרשה, פ"ת אות א' חידושי רע"ק בגליון הש"כ הנ"מ מלא"ש כלל י"ב אות א' בבינה קסת הסופר סי' ט"ו אות ד', ומה שנסתפק הרב פרמ"ג במשבצות זהב סי' ל"ב סע"ק כ"ו אם הניח מקום פנוי כשיעור פתוחה או סתומה במקום שצריך להיות שם פרשה ואח"כ נאכל הקלף הפנוי מתולעת וכדומה אם כשר או לא עיי"ש הוכיח הרב מלא"ש בכלל הנז' דלא מקרי פרשה. ואם הניח טלאי במקום הקרע למי שכותב על הטלאי מקרי שפיר פרשה וכשר ואפי' בעת הכתיבה היה המקום קרוע ואח"כ עשה הטלאי ג"כ כשר, כ"מ בבדק הבית שכ' וז"ל שאם כשהיה כותב והיה צריך לכתוב פ"פ ושכח וכתב ג' או ד' תיבות ונזכר וגררם והניח המקום פנוי והתחיל לכתוב פרשה כתקנה אין כאן שנוי פרשה ויכול לעשות הפרשה פתוחה ויניח מקום הגרר פנוי עכ"ל משמע דאפי' אח"כ גרר התיבות ועשה הפרשה כשר דמה לי גרר תיבות ועשה פרשה מה לי הניח טלאי ועשה פרשה דהא הוא כותב על הטלאי וכ"מ נמי בחידושי רע"ק בגליון הש"כ הנ"מ שכתב וז"ל וכן אם הפסיק והניח פנוי לענ"ד יש תקנה לקדור קצת ממקום הפנוי שיהיה המקום נקוב עכ"ל משמע דאפי' לאחר הכתיבה היה פרשה שאינה צריכה יש תקנה לקדור וה"ה איפכא דבעת הכתיבה לא היה פרשה שהיה המקום נקוב יש תקנה אח"כ לעשות טלאי ולהיות פרשה:

חלק ד

ד) ס"ת שנמצא בו שטה א' חלקה בדף א' בין בראש הדף בין בסוף הדף ואפי' אותה שטה בלא שרטוט פסול דלגבי הדפין שלפניה ואחריה נראית צורת פרשה דב"ש סי' ר"ף דב"מ חי"ד סי' ס' אמת ליעקב במשפט צורת הפרשיות אות י"ג לד"א סי' ט"ז אות י"ג עיקרי הד"ט ח"א סי' ז' אות א':

חלק ה

ה) **ואם** מקום החלק הוא שיעור חצי שטה כשר דב"ש שם עיקרי הד"ט סי' ל' אות ט' זכ"ל חי"ד אות ס' וכן אם השטה החלקה היא בראש הדף ובסוף הדף שלפניה יש פ"פ יש להכשיר משום דהוי פ' ושטה פנויה ואין להקפיד במה דהוי שטה יתירה כמו לקמן סוף אות י"ז ועוד אין להקפיד במה שהיו בשני דפין כמו לעיל סי' רע"ג אות א' ב':

חלק ו

ו) **ואם** נמצא בדף א' שטה א' יתירה על חברותיה בין מלמעלה בין ממלמטה וכגון אותה השטה משורטטת כשר. תשב"ץ ח"ג סי' קנ"ה מבי"ט ח"ג סי' קע"ט דב"מ חי"ד סי' ס' לד"א סי' ט"ז אות י"ב אמ"ש כלל ט"ז אות ד' בית מנוחה בצורת הפרשיות אות ל"ד זכ"ל שם ודלא כהדב"ש:

חלק ז

ז) **ואם** השנוי הוא ביריעות שיריעה אחת יתירה או חסרה שטה א' או ב' על חברותיה כשר שאין זה לא פתוחה ולא סתומא כיון שכל הדפין שביריעה אחת שוין פמ"א ח"ב סי' קע"ט פאת נגב חי"ד סי' כ"ג לד"א שם אות י"ג אמ"ש שם זכ"ל שם בית מנוחה שם אות ל"ה. וכן נוהגין פה בגדאד יע"א שאין מקפידין אם כל היריעה חסירה או יתירה שטה א' אות ב':

חלק ח

ח) **ודע** דבכל זה שכתבנו אם חסר שטה א' בין הדפין פסול ואם יתר שטה א' כשר וכן ביריעה אין חלוק בין שטה א' או ב' או ג' דהכל דין א' זכ"נ חי"ד אות ס':

חלק ט

ט) **אם** תפר יריעות הרבה למשל מן נו"ן שטין בצד א' עם יריעות הרבה מן מ"ב שטין בצד א' אינו נפסל בכך שזה היה ספר מחובר משני חצאי ספרים וכבר הוא ניכר שאין זה פרשה. תשב"ץ ח"ג סי' קנ"ה מלא"ש כלל י"ב אות ד' בבינה אמ"ש כלל ט"ז אות ד' בית מנוחה בצורת הפרשיות או' ל"ה:

חלק י

י) **שם בהגה וי"א דמותר לתקנו וכו'** מרן ז"ל בב"י הביא בתחלה סברת הרמב"ם ז"ל דאית ליה דאין לתקנו ואח"כ הביא סברת הרשב"א ז"ל דמתיר לתקנו ובבד"ה כתב וז"ל וגם הרשב"ץ ח"א סי' קכ"ז כתב שסומכין על עדותו של הרשב"א שכתב שמעשים בכל יום ולא שמע שום חכם שמערער על זה עכ"ל ובשה"ט סתם הדברים ולא הכריע נראה דמדלא העתיק דברי הרמב"ם כמנהגו הטוב משמע דיש לו תקנה ומלת יגנז לא לעולם קאמר אלא עד שיתקן כדעת הרשב"א כן כתב השו"ג אות א' דב"מ חי"ד אות ס' אמת ליעקב במשפט הפרשיות אות ב' וכ"כ הרב לד"א סי' ט"ז אות ב' דמותר לתקן מלא"ש

כלל י"ב אות א' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ו אות ד' אמ"ש כלל ט"ז אות י"א וכן נוהגים פה בגדאד יע"א ועיין ש"כ אות ב' דלכתחלה צריך ליזהר שלא ימעט הכתב בשביל ריוח שבין פרשה לפרשה:

ואם אירע שם במקום תיקון הפרשה י"א דמותר לקלוף השם שלם באומנות בענין שלא ימחק מהר"י הלוי סי' פ"א ד' קע"ג ע"א דב"מ חי"ד סי' ס' וכ"כ בתשב"ץ ח"א סי' קמ"ט וח"ב סי' ק"ט שלא מיחה ביד הסופרים מלקלוף השם וכ"כ בי"ד חי"ד סי' קל"ח וכן נוהגים פה בגדאד יע"א ועיין לקמן סי' רע"ו אות כ"ח:

חלק יא

יא) סעי' ב' בצורת פתוחה וצורת סתומה יש מחלוקת וכו' כבר בארנו זה לעיל בסי' ל"ב או' קס"ז קחנו משם:

שם, ויניח חלק כדי ט' אותיות וכו' אעפ"י שיש פוסקים דסבירא להו דשיעור פרשה ג' אותיות להלכה אין לנו אלא כדברי מרן ז"ל דבין פ"פ בין פ"ס שיעור הריוח ט' אותיות, ט"ז אות ד' באה"ט סע"ק ד' וכן כתבו האחרונים:

חלק יב

יב) שיעור ריוח ט' אותיות לכתחלה צריך שיהיו כדי לכתוב ג' פעמים אשר ומשערין באותו כתב שבס"ת שהוא כותב הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ובדיעבד אם הניח כדי לכתוב עליו ט' יודי"ן כשר, ב"י מלא"ש כלל י"ב אות ג' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ו אות א' מאיל המלואים באניה דיונה פרק כ"ג אות א':

חלק יג

יג) ואם לא הניח ריוח שיעור ט' יודין בין פ"פ בין פ"ס אפשר דפסול ב"י:

חלק יד

יד) מה שכתבנו לעיל באות א' שאם הניח פנוי כשיעור פרשה במקום שאין צריך פרשה שפסול הוא דוקא כשהניח כשיעור ט' אותיות אבל אם הניח פחות מט' אותיות קטנות כשר דאין לחוש לסברת ר"ת שכתב שיעור פרשה ג' אותיות מג"א סי' ל"ב סע"ק ל"ג מלא"ש כלל י"ב אות ד' בחכמה קה"ס סי' ט"ו אות ב' בלשכ"ה ומ"מ לכתחלה יש ליזהר שלא להניח מקום פנוי ב' או ג' אותיות מלא"ש שם וכתב מחב"ר סי' רפ"ב אות י"ג והביאו בס' לד"א סי' ט' אות כ"ו דאם נמצא בס"ת הפסוק בין תיבה לתיבה ריוח ג' אותיות לא יוציא ס"ת אחר אך במנחה לא יוציאוהו עיי"ש:

חלק טו

טז) סעי' ג' אבל אם שנה בפיזור וכו' אם שנה ראשי שורות השירות וחלוקתן הכתובים במ"ס ובת"ס כשר. טור ובדק הבית שכנה"ג הגה"ט אות ז' נו"ב תנינא חי"ד סי' קע"ו

מלא"ש כלל י"ג אות א' קס"ה ח"ב אות כ"ה בלשכ"ה ודלא כשנות חיים סי' ג' שכתב אם כתב כמו אבן בסוף השטה שפסול קה"ס שם:

חלק טז

טז) **סעי' ד' שירת הים וכו'** יש נוהגים להניח שטה שלימה פנויה לפני השירה ואח"כ כותבין השירה וכן לאחריה מניחים ג"כ שטה שלימה פנויה וכן בשירת האזינו מניחין שטה שלמה פנויה לפניה ושטה שלמה פנויה לאחריה וזו היא השטה במקום הפרשה מלא"ש כלל י"ג אות א' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ז אות א"ב מאיל המלואים פרק כ"ה אות ד' ובאניה דיונה אות ה' אמ"ש כלל ט"ז אות י"ד, אבל יש אומרים שיניח בשטה העליונה שיעור ט' אותיות וג"כ שטה אחת פנויה כפי המנהג, כדי לצאת אליבא דכ"ע וכן יעשה בסוף השירה ואין להקפיד אם לא תבא תיבת הים בסוף השטה כהונת עולם סי' פ' והביאו כנה"ג בתשו' בס' בעי חיי אמת ליעקב בצורת הפרשיות אוח ד' אשל אברהם אות ב' וכן נוהנין פה בגדאד יע"א כשכותבין השירה נוהגין להניח בשיטה העליונה שיעור פ"פ וג"כ ששש"פ וכן לאחר השירה בסוף השירה מניחין שיעור פ"פ וג"כ שטה שלמה פנויה, ועיין לקמן או' ח"י:

חלק יז

יז) **אם** לא הניח שטה שלמה פנויה בין לפני השירה בין לאחר השירה רק שהניח שיעור פ"פ כשר אמת ליעקב שם אות ה' לד"א סי' ט"ז אות ה' אמ"ש כלל ט"ז אות יו"ד בית מנוחה בצורת הפרשיות אות י"ב. וכן אם הניח ב' שטות פנויות בין לפני השירה בין לאחר השירה יש להכשיר אמ"ש שם:

חלק יח

יח) **הסופרים** שנזהרו בכל הפרשיות לצאת י"ח הרמב"ם והרא"ש ובשירה עושים כהרמב"ם דהיינו שמסיימים פרשה שלפניה בסוף השטה ומניחין שטה אחת חלק לגמרי ומתחילין בראש השטה השלישית לא עשו כהוגן דזו היא פתוחה לדעת הרמב"ם ז"ל וסתומה לדעת הרא"ש וצריך לתקן גם פ' השירות שיהיו ככ"ע ואם כתב כן יתקן ותקונם קל מאד דהיינו דתיבת עבדו שבסוף השטה יכתבו אותה בראש שטת החלק ובסוף השירה ימחקו ויצמצמו הכתב כדי לשייר שיעור פ"פ וכן יעשה בשירת האזינו ובזה הוי אליבא דכ"ע כהונת עולם שם ברכ"י או' ג' ובספרו לד"א סי' ט"ז או' ד' אמל"י בצורת הפרשיות או' ד', בי"מ שם או' י"א, וכן העליתי בתשו' בסה"ק באר מים חיים וכתבתי שם דכן הוא דעת רוב הפו' רוב מנין ורוב בנין ודעת מר"ן ז"ל עמהם ואין לזוז מדבריהם:

חלק יט

יט) שם שטה ראשונה כדרכה וכו' אחת מניחין באמצע ריוח א' וכו' אבל באמת הכתיבה היא להיפך דשטה ראשונה צריך להניח באמצע ב' רווחים ושטה ב' חד ריוח וכן הוא כסדר מאיל המלואים פרק כ"ד אות ב' קסת הסופר ם" ט"ז אות א':

חלק כ

כ) שם אחת מניחין באמצע ריוח אחד וכו' בשיטה שמניחין ריוח אחד צריך שיהיה הריוח כשיעור ט' אותיות ובשיטה שמניחין הריוח בב' מקומות מניחין הריוח דהיינו ט' אותיות בין שניהם וה"ה בשירת האזינו צריך שיהיה הריוח שיעור ט' אותיות ב"י ב"ח לבוש סעי' ה' מל"ש כלל י"ג אות א' בחכמה קסת הסופר סי' ט"ז אות א' מאיל המלואים באניה דיונה פרק כ"ד אות ה' אמרי שפר כלל ט"ז אות יו"ד חידושי רע"ק בגליון הש"ך הנ"מ ואם לא הניח באויר האחד שיעור ט' אותיות י"א שפסול וצריך לתקן אמ"ש שם וי"א לא פסל לבוש שם:

חלק כא

כא) שם עד שתמצא השטה חלוקה לג' וכו' ואם שנה וכתב התמונה באופן שאין מכוון האריח ע"ג לבינה דהיינו השטה שהיא חלוקה לג' הכתב האמצעי עשה אותו קצר שאינו מגיע לראשי השורות שתחתיו או בהיפך דהיינו השטה שהיא חלוקה לב' ראשי השורות אינם מגיעים לראשי הכתב האמצע שלמעלה מהם פסול וצריך לתקן. אמרי שפר שם בשולי היריעה אות ה' וכן משמע מבדק הבית דכתב וז"ל אבל אריח ע"ג לבינה אם שנה מעכב אך מחק ותקון מכשירו והביאו שכנה"ג הגה"ט אות ז' וגם האמ"ש הביא ראיה ג"כ מדברי הנז':

חלק כב

כב) סעי' ה' צורת שירת האזינו וכו' כל שטה חלוקה לשתים וכו' אם השורות שבשירת האזינו אינם שוות א"צ לתקן. נוב"י תנינא חי"ד סי' קע"ו פתחי תשובה אות ט' זכ"ל ח"ג י"ד בדיני ס"ת:

חלק כג

כג) ס"ת שכתוב הששה שטות שמתחילין למעלה משירת האזינו שטות קצרות שהניח הסופר ריוח חלק מימין ומשמאל וכתבן באמצע ואח"כ התחיל מתחלת השטה שירת האזינו כשר כיון שהשטות שוות בכתיבה זו תחת זו ואין שם רווח באמצע שטה אלא גליון בתחלת השטין ?באופן אינו צורת פ' אמת ליעקב בצורת הפרשיות אות ו' לד"א ?' ט"ז אות ו' קסת הסופר ח"ב אות נו"ן בלשכ"ה ?ו"ש כלל ט"ז אות יו"ד זכ"ל ח"ג חי"ד בערך ס"ת בי"מ בצורת הפ' או' י"ג כמו ודלא כאו"ת:

חלק כד

כד) **ס"ת** שנמצא דבשירת האזינו דלג הסופר שטה בראש עמוד השמאלי ומחק השטה שאחריה וכתב ב' שורות במקומם בכתיבה דקה ונראה שגבוה מעמוד הימני שטה וכשמתחיל הקורא לקרות בעמוד הימני נראה שחסר שטה כנגדו וצריך לשטוט עינו למעלה לקרות סיום הענין בעמוד הימני להשפיל וכיוצא עד גמר השטות האלו כשר לקרות בו לכתחלה ואפי' יש ס"ת אחר זכ"ל שם בשם יוסף אומץ:

חלק כה

כה) **סעי' ו' בהגה ויש עוד דברים שנהגו בהם הסופרים וכו' כמו באותיות גדולות וקטנות וכו'** ואלו הם אותיות גדולות שבתורה **ב** של בראשית **ג** של והתג'לח **ד** של ה' אחד' **ה** של הלה' תגמלו זאת **ו** של גחו'ן **י** של ועתה יגדל נא **ל** של וישליכם **נ** כפופה שנ נוצר חסד **ן** פשוטה של משפטן **ע** של שמע' ישראל **ר** של לאל אחר' ואלו הם אותיות קטנות **א** של ויקרא' **ה** של בהבראם **י** של תשי' **כ** של ולבכ'ותה **מ** של מו'קדה **ק** של ק'צתי בחיי קסת הסופר ח"ב אות א' בלשכ"ה ובדיעבד אם לא כתב אותיות גדולות וקטנות אלא כתבם כשאר האותיות אינו מעכב עיין לעיל סי' ער"ד אות י"ז וכן מנהגנו פה בגדאד יע"א באותיות גדולות וקטנות כאלו שכתבנו דוקא לא מוסיפין ולא גורעין:

חלק כו

כו) **שם בהגה. והנקודות** ואלו הם האותיות הצריכות ניקוד. ישפוט השם ביני וביניך יו"ד שני של וביניך נקוד, ויאמרו אליו איה אותיות איו של אליו נקוד ולא ידע בשכבה ובקומה וא"ו שני של ובקומה נקוד: ויפל על צוארו וישקהו תיבת וישקהו כלו נקוד. וילכו אחיו לרעות את. תיבת את כולו נקוד. אשר פקד משה ואהרן תיבת ואהרן כולו נקוד. או בדרך רחוקה ה"א של רחקה נקוד. ונשים עד נפח אשר רי"ש נקוד ועשרון עשרון שבחג בי"ט הראשון וא"ו שני שבעשרון הא' נקוד. והנגלת לנו ולבנינו עד עולם תיבת לנו ולבנינו ועין של עד כולו נקוד מ"ם פ' ו' הלכה ג' ועיין פי' חיד"א שם וכן מנהגנו פה בגדאד יע"א באלו האותיות דוקא עושים ניקוד ובדיעבד אם לא עשה ניקוד אינו מעכב ועיין לעיל סי' ער"ד אות ט"ז:

חלק כז

כז) **שמות** אנשים ושמות המקומות שבתורה אשר הם משני תיבות צריך לכתוב בח"ש כגון תובל קין מלכי צדק (אבל תיבת כדרלעומר צ"ל חד מלה או"ת מ"ש קס"ה אמ"ש) באר שבע בבאר שבע וכן כל באר שבע. בן אוני. בעל חנן בן עכבור. מי זהב. צפנת פענח. פוטי פרע. [אבל פוטיפר חד מלה ובח"ש] הר ההר את והב וחרה אף וחרה אפי וכל אלו אם כתבם בשני שטין אין לפסול בדיעבד, קה"ס ח"ב בלשכ"ה פרשת לך לך אות

ח' וכן משמע באו"ת פרשת לך לך וכן משמע בתשובת פנ"י א"ח סי' וא"ו ויש אומרים אם יכולין לתקן צריך לתקן ומלכי צדק וכן פוטיפרע לעכובא שאפי' בדיעבד צריך לתקן אמ"ש כלל ט"ז אות ח' וכתב עוד שם שיש אומרים שתיבת מר דרור בח"ש. בת היענה אמרו חז"ל בחולין דף ס"ד וס"ה בפי' שנכתבת בשני תיבות ובשני שטין. אשדת תיבה א' וקריין שני תיבות או"ת מ"ש שכנה"ג סי' ער"ד הגה"ט אות יו"ד קה"ס ח"ב ואם כתבה בשני תיבות פסול קה"ס שם בלשכ"ה אות נ"ב. שמע ישראל עד ואהבת בח"ש דהיינו שמע בראש השטה ואחד בסוף השטה מ"ש קס"ה ח"ב אמ"ש שם ובדיעבד אינו מעכב אמ"ש שם. דרש דרש בשני שטין דהיינו דרש בסוף השטה העליונה ודרש בראש שיטה שתחתיה. מ"ש אמ"ש ובדיעבד אינו מעכב אמ"ש שם, הלה' תגמלו זאת ה' של הלה' רבתי והיא תיבה בפני עצמה ויש לכותבה קצת נמוכה מן לה' מ"ש קה"ס ח"ב ויש שאין מצריכין לכותבה נמוכה אור תורה וכן נוהגין פה בגדאד יע"א שאין כותבין אותה נמוכה מן לה', בית אל כס יה בח"ש ולענין דיעבד עיין בסי' רע"ו אות מ"א ומ"ב:

סימן רעו

חלק א

א) סעי' ב'. אעפ"י שאומר בתחלת הספר וכו' עיין מש"ל סי' רע"ד אות א' ואו' ד'

חלק ב

ב) שם צריך לומר שכותב לשם קדושת השם וכו' ואם לא אמר בפיו שכותב לשם קדושת השם אלא שחשב בלבו לשם ק"ה י"א דכשר בדיעבד דהואיל והוציא בתחילת כתיבת הס"ת בפיו שכותב אותו לשם קדושתו נכללו גם האזכרות בקדושה זו אע"ג דלא הזכיר האזכרות. לבוש א"ח סי' ל"ב אות י"ט א"ר שם אות ל"ה עו"ת שם אות ל"ב וכ"כ הט"ז סע"ק א' בפי' דברי הרא"ש והטור ז"ל. ש"כ סע"ק א' רבינו זלמן סי' ל"ב אות ל"א פרמ"ג א"א שם אות ל"ב יפה ללב שם אות י"ג מלא"ש כלל ט, אות א' בחכמה ואות ב' בבינה קה"ס סי' יו"ד אות ג' ובלשכ"ה אות ד' מאיל המלואים פרק כ"ו באניה דיונה אות ז' אמ"ש כלל א' אות י"ח וכן העלה להלכה הרה"ג מוהר"ר יוסף חיים נר"ו כדעת האחרונים דבדיעבד אם חשב בלבו שכותב לשם ק"ה כשר כיון שהוציא בפיו בתחלת הכתיבה שכותב סת"ם לשמם אבל אם לא קדש גם במחשבה אלא כאלו כותב תיבה אחרת אף שיודע שכותב שם ה' פסול מלא"ש שם בחכמה ואפי' שם אחד ששכח לקדשו ואינו יודע איזה הוא נפסל כל הס"ת קס"ה שם אות ד':

חלק ג

ג) אם נכתב השם בפיסול כגון שלא קדש לא מהנה אח"כ שיקדשנו ויעביר עליו קולמוס בדק הבית ש"כ סע"ק ב' קסת הסופר סי' יו"ד אות ד' מלא"ש שם אות ז' בחכמה:

חלק ד

ד) **ואפי' אמר בתחלת הכתיבה שכותב האזכרות לשמן** אם לא קידש אח"כ כל שם ושם בפרט בפני עצמו לפחות במתשבה פסול זר"א ח"א סי' ו' מלא"ש כלל ט' אות א' בחכמה אניה דיונה פכ"ו אות א' ועיין מ"ש לעיל סי' רע"ד אות ד' ואפי' מקצת השם שהוא בא לכתוב כגון שנתקלקל איזה אות או מקצת אות ואפי' קוצה של יו"ד המעכב אם נתקלקל והוא בא לתקנו צריך לקדש מתחלה קה"ס סי' יוד אות א'. ואם התחיל לכתוב את השם ולא קדש ואח"כ נזכר וקדש עיין מ"ש לעיל סי' רע"ד אות ב':

חלק ה

ה) **שם בהגה. כתב שם אלהים אחרים לשם קדושה אינו פסול וכו'** עיין פ"ת אות ד' ועיין קה"ס סי' יו"ד אות וא"ו דכתב כשם שהוא מחויב לקדש את השם כך אסור לו לקדש שם שהוא חול כמו לא יהיה לך אלוהים אחרים ואפי' שם שאינו מורה על העכו"ם רק על דבר אחר כמו עד האלהים יבא דבר שניהם וכן יש לאל ידי וכדומה אסור לקדשו לשמו יתברך וכ"כ ברכ"י או' ז' ואם עבר וקדשו בין בשוגג בין במזיד כתב קה"ס בסי' י"א אות ט"ז דאסור במחיקה וצריך לקודרו מן היריעה עי"ש ולמנהגנו שקולפין את השם עיין לקמן אות כ"ח ג"ז קולפין אותו:

חלק ו

ו) **בזוהר** החמירו מאד לכתוב השם בכוונה ולא דוקא בתפלין כמ"ש אמ"ש כלל א' אות י"ט אלא ה"ה סת"ם דכן משמע לשון הזוהר ויקרא דף י"א ע"ב דכ' סתמא וכ"כ הברכ"י סי' ע"ר בשיו"ב אות ב' וז"ל ואם עד כה ברכו ה' למצוא סופר שכותב ההויות ברזא דשמא קדישא ע"ד הזוהר הקדוש והאר"י ז"ל אשריו דמקיים מצוה כתקנה עכ"ל וכ"כ בסי' זה אות ד' וכן משמע בגי"ר חא"ח כלל ב' סי' יו"ד וכ"ב לעיל סי' ע"ר אות ה' בשם האר"י ז"ל יעו"ש, וזו היא הכוונה כשיכתוב אות יו"ד יעשה תחלה קוצא קדמאה ואח"כ קוצא תניינא ואח"כ קוצא תליתאה ויכוין כי באות יו"ד זו כלולות ג' ראשונות וגם הם רומזים אל שלוש אותיות שיש במלוי אות יו"ד שהם כוללים עשר ספירות כנודע כי באות יו"ד נכללים כתר חכמה בינה בג' קוצין שבה ואות ו' כוללות ששה קוצות ואות ד' כוללת המלכות גם יו"ד בגמטריא עשרים שהם עשר ספירות מעילא לתתא וי"ס מתתא לעילא **ואח"כ** יכתוב אות ה"א וכדי להורות עניין חבור אות יוד בה"א בסוד ונהר יוצא מעדן דלא אתפרש לעלמין לכן אין לכתוב ה"א זו כשאר ההי"ן אלא מתחלה יכתוב צורת יו"ד ואח"כ ימשוך קו אחד לאורך וקו אחד לרוחב וקו הג' תניח תלוי ועומד כזה ובזה נמצא שאות היו"ד קשורה בה"א והנה ג' קוים הם חסד דין רחמים שהם חסד ונצח גבורה והוד ת"ת ויסוד ואלו הששה הם כלולים בג' קוים שבה ומתפשטים ויוצאים מן היו"ד שבקרן

זוית הימני של ה"א כמצוייר למעלה ובזה הרי הוא מקושר ה"א עם היו"ד שלפניה ועם הוא"ו שלאחריה והרי ג' אותיות יהיו כלולים ביחד וכל צורת וא"ו שלישי התלויה באות ה"א ראשונה יעשה לה כעין קוץ קטן מאד יוצא לחוץ למטה ברגל וא"ו זעירא שבתוך הה"א והיא נקראת בזוהר פסיעה לבר כנזכר בפ' בלק דף ר"ג ע"ב שהיא סוד המלכות שהיתה נקודה בסוף אות וא"ו בהיותו בבינה. **ואח"כ** יכתוב אות **ו** שהוא סוד ז"א וצריך לעשות לו גוף וראש וקוץ קטן על על הרא"ש ויכוין לחג"ת נה"י והמלכות כוללת אותם בסוד ששה סדרי משנה שלה כנודע ויכוין לראש אות ואו לדעת העליון הנמשך מכח"ב **ואח"כ** יכתוב או' ה"א אחרונה דוגמת ה"א ראשונה לרמוז ג"כ הקשר שיש לה עם הת"ת אמנם יש שינוי אחר כי תמורת מ"ש באות ה"א ראשונה שיעשה בקרן זוית הימני צורת יו"ד צריך באות ה"א אחרונה שיעשה בקרן זוית הימני צורת **ו** וזה צורתה והנה בזה כל ההויה היא קשורה ביחד, **והזהר** שאין כוונתו לומר שיניח ההי"ן נפרדות כמצוייר לעיל אלא הענין הוא כי בעת שכותב יכתבנה ע"ד הנז' שיכתוב תחלה אות יו"ד ואח"כ יכתוב ויצייר עליו צורת ה"א בשלימותה ויעביר הקולמוס על היו"ד ג"כ בשוה לשאר צורת הה"א ויעשנה כשאר כל ההי"ן וכן עד"ז יעשה באות ה"א שניה כל זה נעתק מספר מצת שמורים דף ל"ה וכן בס' עו"ת למהרח"ו ז"ל ד' נו"ן ע"א פרי עץ חיים שער התפילין פרק ט"ו (ועיין גו"ר כלל ב' בסי' י"א מ"ש בזה) ואע"פ שיש כוונה אחרת שמסר בעל ר"ח לתלמידו מהר"ט והובא בעט"ז בגליון המגינים הנ"מ א"ח סי' ל"ב ובס' לחם הפנים בק"א סי' רע"ו אין לזוז מדברי מצת שמורים ועו"ת ופע"ח וכ"כ לנו מהרי"ח טוב בתשובה מה שכתוב בספר הכוונות הוא בקיצור ואין לזוז מדברי מצ"ש ועו"ת ופע"ח וכל זה הוא אמת ויציב ע"כ. וכתיבה כזו הוא דוקא לסופר בעל נפש אשר יודע שיעשה כל זה כדת אבל אם מסופק בזה אולי יקלקל יותר טוב להסופר שיכתוב פשוט בלא כוונת הקבלה הנ"ל אלא רק בכוונת ק"ה אמ"ש כלל א' אות י"ט. ועיין בזוה"ק פ' ויקרא דף י"א ע"ב שכתב וז"ל והכי בעי ב"נ לאזדהרא בשמא קדישא דיכתוב שמא קדישא כגוונא דא, ודא איהו כדקא חזי ואי לאו לא איקרי שמא קדישא ואיקרי פגום ומאן דפגים שמא קדישא טב ליה דלא אתברי עכ"ל. וע"כ לפחות הגם שאינו יודע לכוין יזהר לכתוב שם הוי"ה בחילוק אותיות הנז' כדי שלא תבא לו קללת הזוה"ק הנז' וכן נוהגים פה בגדאד יע"א לכתוב שם הוי"ה ב"ה בחילוק אותיות לבד כנז"ל רק בלא כוונה בין בס"ת בין בתפלין ומזוזות ועוד עיין לעיל בסי' ל"ה שכתבנו כוונת השם יותר בארוכה מהרש"ש ז"ל כדי לכוין בה מי שבקי בדברי הרב ז"ל

חלק ז

ז) **סעי' ג' כשכותב השם אפי' מלך ישראל וכו'** ואם הוא מלך אוה"ע פוסק, ב"י לבוש אות ג' ש"כ אות ג' וכ"כ בא"ח סי' ק"ד סעי' א' גבי תפלת י"ח ומשמע מזה דכותב את השם דינו כאילו עומד בתפלת י"ח וא"כ כמו העומד בתפלת י"ח אינו פוסק לקדיש ולקדושה ולברכו כמ"ש שם סעי' ז' ה"ה בכותב את השם:

חלק ח

ח) **שם לא ישיבנו**. ובדיעבד אם הפסיק בשם אינו נפסל בכך ובלבד שלא יסיח דעתו מן הכוונה, ברכ"י אות ט, מלא"ש כלל ט' אות ה' בחכמה קסת הסופר סי' יו"ד אות י"א:

חלק ט

ט) **ואם** הפסיק מתמת אונס או סבה אחרת והסיח דעתו אם כשחזר לכתוב מה שהשאיר מאותיות השם נתכוין ואמר שכותב בשם ק"ה כשר מלא"ש כלל ט' אות ה' בחכמה:

חלק י

י) **שם צריך לחזור לומר וכו'** אבל כשאינו מפסיק ביניהם די לומר אפי' לכתחלה על הרבה שמות שכותב רצופים זה אח"ז הריני כותב שמות אלו לשם ק"ה שכנה"ג הגב"י אות ה' פרמ"ג א"ח סי' ל"ב בא"א אות ל"ב מלא"ש כלל ט' אות ה' אמ"ש כלל א' אות י"ז אבל טוב לקדש על כל שם ושם בפ"ע ורשאי להפסיק ביניהם שכל אחד נשלם כוונתו בגמרו אותו מלא"ש שם. מאיל המלואים פרק כ"ז אות וא"ו באניה דיונה אלא דאפי' הכי ימנע אם אין הדברים צריכים מאיל המלואים שם אבל לא ירוק בין שם לשם ס"ח סי' תתפ"ה הביאו קס"ה סי' יו"ד אות י"ב וכן נוהגין פה בגדאד יע"א אפי' שמות רצופין מקדשים על כל שם ושם בפני עצמו:

חלק יא

יא) **אם** כתב ב' שמות כמו תיבה א' יחתוך הקלף שביניה' וישים מטלית ויתרחק ואפי' בתו"מ יכול לעשות כן ואין בזה משום שלא כסדרן כיון שאינו כותב פתחי תשובה אות ה' ועיין בתשו' רעק"א סי' כ"ט שהתיר לסופר שכתב ב' שמות הוי"ה אלהים בתיבה א' לתקן ע"י גרירת קצת מרגל האלף יעו"ש:

חלק יב

יב) **סעי' ד' בהגה ואם לא עשה כן יחפש אחר אות וכו'** אבל לא יכתוב אות של חול תחלה על דבר אחר דכיון שדיו זה מוכן לשם אין לכתוב בו דבר של חול ש"כ סע"ק ה' מלא"ש כלל ט' אות ו' בחכמה קסת הסופר סי' יו"ד אות ט' אמ"ש כלל א' אות י"ז מאיל המלואים באניה דיונה פרק כ"ח אות ג':

חלק יג

יג) ואם באמצע כתיבת השם צריך דיו יטבול הקולמוס באותיות הלחים שלפני השם ויגמור השם ב"י מלא"ש כלל ט' אות וא"ו בחכמה קה"ס סי' יו"ד אות יו"ד מאיל המלואים באניה דיונה פרק כ"ח אות ד' אבל מאותיות השם עצמו אסור ליקח דיו אם לא שיש רבוי דיו על האות באופן שיש לחוש פן ע"י רבוי הדיו יקולקל אות ח"ו דאז מותר לטבול למעט דיו היתר מלא"ש שם מאיל המלואים באניה דיונה שם לשכת הסופר שם אות ז':

חלק יד

יד) ואם אין דיו באותיות שלפני השם יטבול הקולמוס בדיו שבכלי רק שידקדק שלא ליקח רק מעט דיו לגמור את השם כדי שלא יהיה חשש קלקול והטבילה לא הוי הפסק כיון שהוא לצורך השם אבל לא יכתוב בענין זה אות אחר תחלה דזה הוי הפסק. לשכת הסופר שם:

חלק טו

טו) כשהוא כותב את השם לא יפסיק באמצע השם לתקן איזה אות מתיבות הקודמים אם אינו ניכר היטב. אמרי שפר כלל א' סוף אות ז' מלא"ש כלל ט' סוף אות וא"ו בחכמה:

חלק טז

טז) קודם שיכתוב את השם הנכבד והנורא יכון לבו אם צריך לרוק או לנקות חוטמו יעשה זאת מקודם וינקה את ידיו ויקדש את השם ויכתבנו בכוונה זכה וצלולה, מלא"ש שם בחכמה קה"ס סי' יו"ד אות י"א אמרי שפר שם:

חלק יז

יז) אם הסופר מניח כל השמות שבס"ת לכותבם אח"כ בקדושה ובטהרה. עיין לעיל סי' ער"א אות כ'

חלק יח

יח) סעי' ה' כתב האזכרות וכו'. וה"ה אם זרק עפרות זהב על האותיות פסול ב"י א"ח סי' ל"ב ט"ז סע"ק ג' ש"כ סע"ק ו' באה"ט סע"ק ה' מיהו אם מעביר הזהב וישאר כתב התחתון כשר, אבל אם זרק הזהב על אות מאזכרה אין לו תקנה לפי שאסור להעביר הזהב משום דהוי כמוחק את השם, ש"ע א"ח סי' ל"ב סעי' ג' ועיין בדברינו שם אות ט"ז:

חלק יט

יט) כתב פ"ת אות וא"ו בשם תשובת שמש צדקה חי"ד סי' נ"ט וז"ל טיפת שעוה שנפל על אותיות השם אין ספק דפסול אין כאן ולא דמי לזרק זהב דהתם הזהב מבטל את הדיו ומעלימו מן העין אבל הכא האותיות ניכרות ואין השעוה מבטלתן ואם טיפת השעוה עבה יכולים להעבירה מעט מעט באזמל בלי שום חשש מחיקה עי"ש עכ"ל. ואם אירע

בשבת שיש טפת שעוה על האותיות אסור להסיר אותה, ב"ח סי' ש"מ עו"ת שם אות ג' ט"ז שם סע"ק א' מג"א שם סע"ק ד' תוספת שבת שם אות וא"ו א"ר שם אות ה' פמ"א ח"ב סי' קפ"ט ויש מתירין אם השעוה יבשה שיכול לכפול הגויל ותפול השעוה מעצמה שב"י ח"ב סי' ד' י"א סי' ש"מ ולזה נוטה מעיל צדקה סי' כ"ה וכ' הרב לד"א סי' י"ב אות כ"א והביאו בי"מ בדין פסול נגיעת אות באות אות ל"ה דיש להחמיר מיהו נראה דהמקיל לא הפסיד עי"ש אבל כל זמן שהשעוה על האות והוא מכוסה הס"ת פסול עד שיסלקנה לד"א שם בי"מ שם אות ל"ב, ואם נפלה טפת השעוה על האות ונראים האותיות כשר הלק"ט ח"א סי' צ"ט לד"א שם עקרי הד"ט חי"ד סי' ל' אות ח':

חלק כ

כ) כתב ברכ"י אות י"ד וז"ל לדעת הריב"ש אם כתב שאר אותיות בזהב אם הם מועטות מצי מחיק הזהב וכותב בדיו אבל אם הם אותיות רבות ובכמה דפין מיחזי כמנומר ופסול אף אם ימחוק הזהב ויכתוב בדיו וכ"כ מן האחרונים עכ"ל וצ"ל דכן הוא דעת מרן דסבירא כדעת הריב"ש כמ"ש ברכ"י באות הקודם נמצינו למדין מדין זה דה"ה אם יש הרבה טעיות באותיות הרבה ובכמה דפין אם ימחוק אותם ויכתוב במקומם דמתזי כמנומר ופסול ואפי' אינו מרחיב וממעט הכתב דהגרידה עצמה מיחזי כמנומר דזה שכתב בזהב כתב כדרכו ואפ"ה אם כתב בהרבה מקומות וגרדם וכתבם בדיו פסול משום דהגרידה עצמה חשיב מנומר עיין ב"י. ומ"ש מרן בסי' רע"ט ס"ד אבל אם כתב החסר מלא אפי' יש בכל דף ודף כמה טעיות יתקן לפי שאין הגרידה גנאי כמו התלייה היינו טעמא משום דאינו כותב אותיות על הגרר רק מקרב האותיות זל"ז ולא דמי קירוב האותיות ע"ג גרר לכתיבת הרבה אותיות ע"ג גרר דקירוב מועט לא מחזי כמנומר ובכתיבת הרבה אותיות מחזי כמנומר כמ"ש הרשב"ץ ח"א סי' קכ"ה ועיין לקמן בדברינו סי' רע"ט אות ט':

חלק כא

כא) וכל זה בכותב באותיות בזהב טלמו אבל אם כתב האותיות בדיו וזרק עליהם עפרות זהב אף אם כתב אותיות רבות ובכמה דפין יכול להעביר הזהב וישאר כתב הדיו מתוקן ולא אמרו בזה מחזי כמנומר. ברכ"י אות ט"ו וכ"כ א"ר בא"ח סי' ל"ב סע"ק ז' ועיין בדברינו שם אות י"ז:

חלק כב

כב) שם וזרק עליהם זהב פסול. ואם העביר הזהב מעל אותיות השם ונשארו האותיות בדיו אף דעבד איסורא כשר הס"ת דלא מחזי כמנומר אף אם הוא בכל האזכרות הס"ת אלא שעשה עבירה למחוק את השם ברכ"י אות ט"ז:

חלק כג

כג) וכן אם כתב האזכרות בזהב עצמו ועבר ומחקן וכתבן בדיו אע"ג דעבד איסורא הוכשר הס"ת והיינו דוקא באזכרות מועטות אבל אם הם אזכרות רבות אף שעשה איסור ומחקן וכתבן בדיו פסול משום דמחזי כמנומר ב"י ברכ"י אות י"ב י"ג:

חלק כד

כד) סעי' ח' צריך שיהיו כל אותיות השם וכו' ולא דוקא בשם הויה אלא כל ז' שמות שאינם נמחקים וכל הנטפלים לאחריהם ר"ז א"ח סי' ל"ב אות מ"ט מאיל המלואים באניה דיונה פרק כ"ט אות ג' קס"ה סי' יו"ד אות ט"ז וי"א דגם אותיות הנטפלים לפני השם צריך להיות בתוך הדף שוה עם שאר השטין אמ"ש כלל ט"ו אות א':

חלק כה

כה) שם ולא יצא מהם כלל לחוץ לדף ואם יצא מאותיות השם חוץ לדף אם אפשר לתקן דהיינו שיגרור סופי השורות העליונות ולמשוך את האותיות שיהיו שוות עם השם יתקן ובתו"מ אם יש בסוף השטות העליונות אותיות הנמשכות כגון רי"ש או דל"ת מושך אותם ולהשוותן עם השם ואם אי אפשר לתקן כגון שיש שם בסוף השטה העליונה או בתו"מ שא"א לתקן משום שלא כסדרן כשר בדיעבד. מג"א סי' ל"ב סע"ק מ"ז א"ר שם אות נ"ד מחה"ש שם מאמ"ר שם אות ל'. רבינו זלמן שם אות מ"ט מלא"ש כלל ט' אות יו"ד בחכמה ואות ז' בבינה קס"ה סי' יו"ד אות ט"ז ועיי"ש בלשכ"ה אות י"ב י"ג מאיל המלואים פרק כ"ט אות ג' אמ"ש כלל ט"ו אות א' וכ"כ עו"ת סי' ל"ב אות מ"ב דאין לפסול בדיעבד ויש פוסלין אפי' בדיעבד בא"ש סוף הספר אחר תשלום באר מים חיים והביאו שכנה"ג בהגה"ט אות י"ו וכ"כ עקרי הד"ט ח"א סי' ז' אות כ"ז ועיין להרב לד"א סי' י"א אות כ"ב שכתב וז"ל מקצת אותיות השם שיצאו חוץ לדף פסול ואם יצא אות א' מהשם חוץ לדף יש להכשיר וכן יש להכשיר אם יוצאות חוץ לדף. אותיות הנטפלות לשם וא"צ להוציא ס"ת אחר ואם אפשר אחר השבת לתקן הס"ת להמשיך האותיות שלמעלה יתקן עכ"ל וכן הוא דעת בי"ד יו"ד סי' קל"ג וכן עיקר ודי במחיקת ב' או ג' שורות לפניו או לאחריו אמ"ש שם:

חלק כו

כו) ואם לא כתב אלא שטה אחת ובשטה שנייה משך השם חוץ לשטה יעשה שרשוט השטות האחרות שוה עם השם שבשביל שטה אחת הראשונה שאינה שוה אין קפידא פרמ"ג א"א סי' ל"ב אות מ"ז מלא"ש שם בחכמה קס"ה שם אות י"ב בלשכ"ה מאיל המלואים שם ופשיטא דאיירי במקום שאין חשש שיעור פרשה מלא"ש שם:

חלק כז

כז) **זה** שאמרני דלא יצא מאותיות השם חוץ לשטה הוא דוקא אות שלם או רובו אבל מקצת האות לית לן בה פרמ"ג שם מלא"ש שם וי"א דבהא נמי דוקא בדיעבד מאיל המלואים שם:

חלק כח

כח) **סעי' ט' אסור למחוק אפי' אות אחת וכו'** ואם נכתב השם בטעות דהיינו שכתב השם ב' פעמים י"א דאסור לקלוף השם היתר דהיינו שיסיר הקליפה העליונה וישאר חלק התחתון מהקלף משום דחיישינן שמא לא תהיה הקליפה שלימה ויבוא לידי מחיקת השם ח"ו ואע"פ שהוא אומן וזריז אסור לסמוך על זריזותו כי אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד השם בחשש מחיקת שמו יתברך הנכבד והנורא, גם לפעמים הדיו מובלע בעובי כל הקלף ונמצא נוגע בשם עצמו מלא"ש כלל ט' אות י"ח בחכמה קה"ס סי' י"א אות י"א אניה דיונה פרק ל"ג אות ו' ויש אומרים דמותר לקלוף השם. שלם באומנות בענין שלא ימחק, מהר"י הלוי סי' פ"א דף קע"ג ע"א הביאו מ"א סי' ל"ב ס"ק כ"ו דב"מ חי"ד סי' ס' נחלה ליהושע סי' ל"ג בי"ד חי"ד סי' קל"ח ועיין להרשב"ץ ח"א סי' קמ"ט והביאו מרן ז"ל בסוף הסי' בבדק הבית וז"ל הרשב"ץ אבל למעשה אני מניח הסופרים לקלוף ואיני מוחה בידם לפי שבספר המצות הזכיר הקליפה ולא אסרה עכ"ל (מ"ש אני מניח הסופרים לקלוף וכו' היינו קליפת השם כמ"ש הרב עצמו בח"ב סי' ק"ט וכ"כ הרב בי"ד חי"ד סי' קל"ח וכן מ"ש הרב שבספר המצות הזכיר הקליפה ולא אסרה היינו נמי קליפת השם עיין נחלה ליהושע סי' ל"ג ולא כמ"ש שכנה"ג הגב"י אות כ"ז ומחה"ש סי' ל"ב אות כ"ו שמה שהתיר הרשב"ץ הקליפה היינו בשאר תיבות אבל לקלוף את השם לא ונראה שהכנה"ג ומחה"ש לא ראו התשב"ץ בח"ב) וע"ע פ"ת סי' ער"ה סוף אות ד' שהביא כמה פוסקים שמתירין בקליפת השם וכן נוהגין פה בגדאד יע"א לקלוף השם שלם באומנות בענין שלא ימחק ואפי' בשביל תיקון אחר דהיינו שחסר שטה וצריך לקלוף ד' או ה' שטין כדי להכניס שיטה שחסר או בתיקון אחר ואירע שם נוהגין לקלוף ואע"ג דיש אוסרים אפי' לקדור בשביל טעות אחר ואין מתירין אלא דוקא בטעה בשם עצמו או שכתב שם יתר אין לפקפק על המנהג כיון דיש מתירין לקלוף השם בתיקון הפרשה כמ"ש לעיל סי' ער"א באות יו"ד ולא שנה תיקון הפרשה מתיקון הטעיות ועיין בי"ד חי"ד סי' קל"ח:

חלק כט

כט) **עוד** נוהגים פה בגדאד יע"א לאחר שקלפו השם כותבים במקומו תיבה אחרת ואע"ג דיש אוסרים במקום השם תיבה אחרת [והיא ס' תוספות ערכין דף ו' ע"א הביאו מ"א

סי' ל"ב סע"ק כ"ה] מ"מ אין לפקפק על המנהג עיין דב"ש סי' קס"ה נוב"י מ"ק חי"ד סי' ט"ז אניה דיונה פרק ל"ד אות ב' במאיל המלואים:

חלק ל

ל) שם אפי' אות אחת וכו' וה"ה מוחק רגל הה"א כולו עד שנשאר דל"ת נקרא מוחק אות אחת וחייב. ב"י לבוש אות י"א ברכ"י אות ל"א:

חלק לא

לא) אפי' אינו מקלקל את האות שבשם אלא שחותך אות אחת שלם מן השם גם זה בכלל מחיקה היא כיון שהשם נחסר על ידי זה קס"ה סי' י"א אות ג' ועיין לקמן אות צ"א:

חלק לב

לב) אפי' נקודה אחת דקה כ"ש אסור למחוק מן השם לכן אם נו"ן פשוטה או כ"ף פשוטה דבוקה לאות אחת מן השם המכוון תחתיה כשהוא גורר את הרגל להפרידם יזהר שלא יגע הסכין בנקודה אחרונה הדבוקה אלא יניח משהוא מרגל הכ"ף או הנו"ן דבוק באות השם ומאותה הנקודה ולמעלה יתחיל לגרור ויפריד הדבוק מלא"ש כלל ט' אות י"א בחכמה קס"ה סי' י"א או' ד':

חלק לג

לג) שם ולא מאותיות הנטפלות מאחריהם וכו' אבל לפניהם כגון למ"ד מן לה' או בית מן בה' או ה"א מן האלהים וכיוצא בו מותר למחוק ב"י ט"ז סע"ק וא"ו ש"כ סע"ק י"ג מלא"ש כלל ט' אות ח"י בחכמה קס"ה סי' י"א אות ז' ואפי' אם נכתבו לאחר שכבר נכתב השם מותר למוחקם לשכת הסופר שם אות י"ד:

חלק לד

לד) שם כגון כ"ף של וכו' אבל אם הטפיל לשם מאחריו אות שאין לו שייכות לשם כגון שכתב אלהי והיה צריך לכתוב כ"ף וטעה וכתב קו"ף או פ"א לא מקרי נטפל לשם ונמחק הנוסף מלא"ש שם אות ט"ו בחכמה קס"ה שם אות ז' וכן שם שנכפלה בו יו"ד ראשונה או ה"א אחרונה מוחק הנוסף והשם ישאר בקדושתו שכנה"ג הגב"י אות ל' א"ר סי' קמ"ב אות ג' קס"ה סי' י"ב אות ז' אמ"ש כלל ט"ו אות ד'. אבל אם טעה והוסיף באמצע השם כגון שנכפלה ה"א ראשונה או הוא"ו ראוי להחמיר לקדור השם כולו ולגונזו דלא ידעינן איזה מהם נכתבה שלא בכונה שכנה"ג שם בשם הרמ"ע סי' ל"ו א"ר סי' קמ"ב אות ג' אמ"ש כלל ט"ו אות ד' וי"א מוחק מן התוספת והלאה קס"ה סי' י"ב אות ז' בשם בני יונה וסברה ראשונה עיקר דבתר רובה אזלינן:

חלק לה

לה) שם וכ"ם של אלהיכם. היינו שראוי להיות כן כגון שצריך לכתוב אלהיכם וכתב אלהיכם אמרינן דהנטפל קדשו השם אבל אם נכתב הנטפל בטעות כגון שצריך לכתוב

שם אלהיכם טעה וכתב שם אלהינו מותר למחוק הנ"ו ולכתוב כ"ם, ומ"מ אין למחוק הנטפל מחיקה גמורה אלא קולפין אותו וגונזין אותו כן העלה להלכה הרב ח"ס חי"ד סי' ר"ס והביאו פ"ת אות י"ב והביא עוד פ"ת סוף אות י"ג בשם תשובת פני אריה סי' מ"ה וז"ל בס"ת שנמצא כתוב במקום אלהים אלהיך וכו' והעלה דאפי' אם טעה שהיה סבור שיש לו לכתוב **ך** וכתב אותה על כוונת **ך** ולטפלה אל השם הוי נמי כאלו נכתבה שלא מדעת ומותר למוחקה ולכתוב מ"ם במקומה וסיים דהמחמיר בזה ומביא יריעה שלימה עם השמות לידי גניזה עליו להביא ראיה עכ"ל וכן משמע מתשובת מהר"ם מלובלין סי' קי"ב אניה דיונה פרק ל' אות ג' אמ"ש כלל ט"ו אות ו' ויש מחמירין לקלוף הנטפל לשם אע"פ שנכתב בטעות כיון שבמקום אחר יש להם שייכות להשם עבודת הגרשוני סי' צ"ה נוב"י מ"ק חי"ד סי' ע"ו קס"ה סי' י"א אות ז' ולענין דינה יש לסמוך על סברה ראשונה כי רבים הם ועוד דאם אנחנו מחמירין כסברא אחרונה למנהגנו צריך לקלוף השם כולו ולגונזו ואין זו חומרא דיש רבים מחמירים בקליפת השם משום דחיישינן לתקלה עיין בדברינו לעיל אות כ"ח ועוד אין לנו להביא השם העיקר לידי גניזה משום שלא לקלוף הנטפל אלא קולפין הנטפל לשם בענין שלא ימחק וגונזין אותו וישאר השם הקדוש במקומו:

חלק לו

לו) אם צריך לכתוב שם אלהי וטעה וכתב אלהינו או אלהיכם מותר למחוק הנטפל וישאר השם במקומו פ"ת אות ט' אניה דיונה פ"ל אות ג' אמרי שפר כלל ט"ו אות וא"ו:

חלק לז

לז) וכן אם צריך לכתוב שם אלהינו וטעה וחיסר היו"ד וכתב אלהינו מותר לקלוף הנ"ו ולכתוב יו"ו תשובת מהר"ם מלובלין סי' קי"ב שכנה"ג הגב"י אות י"ג עבודת הגרשוני סי' צ"ה פ"ת אות י"ג בי"ד חי"ד סי' קמ"ג קס"ה סי' י"ב אות ט' אניה דיונה שם אות ב' אמ"ש שם ודלא כט"ז סע"ק ז'. וה"ה אם צריך לכתוב שם אלהים וטעה וכתב אלהם מותר לקלוף המ"ם ולכתוב י"ם פ"ת שם אמ"ש שם קס"ה שם מלא"ש כלל ט' סוף אות ט"ז בבינה ודלא כבי"ד סי' קמ"ג אבל אם נמצא שם אלוה חסר ו' אין לו תקנה אלא לגנוז היריעה או לקדור השם הזה ולכתוב אחר ט"ז סע"ק ז' קס"ה שם אות יו"ד ולמנהגנו קולפין אותו שלם וכן אם היה צריך לכתוב אלהיכם ושכח לכתוב את הכ"ף ונמצא כתוב אלהים אסור למחוק את המ"ם ולכתוב כם קס"ה שם אות י"א:

חלק לח

לח) וכן אם צריך לכתוב שם אלהים וטעה וכתב אלים בלא ה"ה מותר לקלוף ים ולכתוב הים במקומה וצריך לחזור ולקדש מחדש ח"ס חי"ד סי' רמ"ג פ"ת שם אמ"ש שם וכן אם

כתב במקום שם אלהים אלהיכם יעשה מן הכ"ף מ"ם סתומה ויגרור המ"ם האחרונה עה"ג סי' צ"ה אמ"ל בפי' שנגעה אות באות כ"ח לד"א סי' י"ב אות כ"ח אמ"ש כלל ט"ו אות ו' ודלא כיש חולקין:

חלק לט

לט) וכשיכתוב שם קודש יטבול הקולמוס תחלה עיין ש"ע סעי' י' ויאמר בזה הלשון הריני כותב שם פ' ב"ה לשם קדושתו ואח"כ יתחיל לכתוב ואם הוא כותב שם הוי"ה יאמר הריני כותב שם הגדול הוי"ה ב"ה לשם קדושתו לד"א בתורת השלמים סי' י"ח אות כ"ט אמ"ש כלל א' אות י"ז וכשיכתוב שם שהוא ספק אם הוא קודש או חול נוהגין פה בגדאד יע"א לומר בזה"ל הריני כותב שם פלוני אם הוא קודש הריני כותב אותו לשם קדושתו ואם הוא חול הריני כותב אותו כשאר אותיות שבס"ת:

חלק מ

מ) שם ואלו ז' שמות וכו' עתה אתחיל בעזה"י לכתוב ענין השמות שיש להסתפק בהם איזה הוא קודש גמור ואיזה הוא חול גמור ואיזה הוא ספק מספר מלא"ש וקס"ה ואמ"ש ושאר ספרים. וכל שם שיש בו מחלוקת כתבנו אותו ספק:

חלק מא

מא)

ספר **בראשית** בצלם אלהים קודש. כי יודע אלהים קודש. והייתם כאלהים ספק. בדמות אלהים קודש. ויראו בני האלהים ספק. אשר יבואו בני האלהים ספק. ותשחת הארץ לפני האלהים קודש כי בצלם אלהים קידש. מקדם לבית אל ספק. וכל מקום שנמצא בית אל בתורה הדין כן ומנהגנו פה בגדאד יע"א שאין מקדשין על אל של תיבת בית אל ומ"מ המחמיר לקדש על תנאי תע"ב והם ב' תיבות וי"ש לכותבן בחד שטה ובדיעבד אם כתבם בשני שטין כשר ח"ס חי"ד סי' ע"ר פ"ת אות י"ד ועיין לשכת הסופר פרשת לך לך אות ח' שהביא כמה פוסקים דאם כתב בית אל בשני שטין דכשר אתה אל ראי קודש. ויאמר אדני אם נא מלאתי חן בעיניך קודש. ויאמר הנה נא אדני סורו נא חול. ויאמר לוט אלהם אל נא אדני קודש. ויבא אלהים אל אבימלך ספק. וכן ויאמר אליו אלהים בחלום ספק. כי אמרתי רק אין יראת אלהים קודש ויהי כאשר התעו אותי אלהים קודש. אלהים עמך קודש. וכן ועתה השבעה לי באלהים קודש. נשיא אלהים אתה בתוכנו קודש. התחת אלהים אנכי קודש. אנכי האל קודש. בית אל ספק ועיין לעיל. ויבא אלהים אל לבן קודש. יש לאל ידי חול. ואלהי אביכם אמש אמר אלי קודש. לולי אלהי אבי אלהי אברהם שניהם קודש. אלהי אברהם ואלהי נחור הא' קודש והב' חול. אלהי אביהם ספק מחנה אלהים קודש. כי שרית עם אלהים ספק. כי ראיתי אלהים חול. כראות פני אלהים

חול. ויקרא לו אל אלהי ישראל שניהם קודש. לאל הנראה אליך קודש. לאל העונה אותי קודש. ויקרא למקום אל בית אל, אל קודש. בית אל ספק. נגלו אליו האלהים ספק את אשר האלהים עשה קודש. איש אשר רוח אלהים בו קודש:

חלק מב
מב)

ספר **שמות** כי אהיה עמך חול. אהיה אשר אהיה שניהם קודש. וי"א שגם תיבת אשר קודש ואין למוחקו ששלשתם שם א' ויקדש כל הג' תיבות ביחד בפעם אחת וכ"מ במו"ש שער ה' ח"א פ"ז יעו"ש ופה בגדאד יע"א נוהגים כסברא הא' אבל מ"מ הירא את דבר ה' צריך לקדש כל הג' תיבות ביחד וכן צ"ל הריני כותב שם אהיה אשר אהיה ב"ה לשם קדושתו וכן הסכים רי"ח טוב ז"ל. אהיה שלחני אליכם קודש. ואתה תהיה לו לאלהים וכן נתתיך אלהים לפרעה שניהם ספק אצבע אלהים קודש מי כמוך באלים חול. כס יה קודש והם ב' תיבות ונכתבים בח"ש ואם כתבם בשני שטין בדיעבד כשר עיין שב"י סי' נ"ז לשכת הסופר פ' בשלח אות כ"ז ועיין מ"ש לעיל אות מ"א בתיבת בית אל, מכל האלהים חול, והגישו אדניו אל האלהים חול. והאלהים אנה לידו קודש. ונקרב בעל הבית אל האלהים חול, עד האלהים יבא חול, אשר ירשיען אלהים חול, זבח לאלהים ספק, אלהים לא תקלל ספק. אל פני האדון ספק ואמלא אותו רוח אלהים קודש. קום עשה לנו אלהים חול אלה אלהיך ישראל ספק. כן נוהגין פה בגדאד יע"א ועיין סנהדרין דף ס"ג ע"א. חג לה' מחר קודש, עשה לנו אלהים חול, וימלא אותו רוח אלהים קודש:

חלק מג
מג)

ספר **ויקרא** איש איש כי יקלל אלהיו קודש:

חלק מד
מד)

ספר **במדבר** אליסף בן לאל וכן כל שמות בני אדם אע"פ שנאמר בהם שם משמות שאינם נמחקים בין מלפניהם בין מאחריהם פשוט שאין בהם קדושה. ויבא אלהים אל בלעם ספק, וכן כל השמות הנזכרים באותו ענין. ויבא אלהים אל בלעם לילה. ויקר אלהים אל בלעם כלם ספק. מה אקב לא קבה אל ספק. אל מוציאם ממצרים קודש. וכן אל מוציאו ממצרים קודש לא איש אל ויכזב קודש. מה פעל אל קודש. בעיני האלהים קודש שמע אמרי אל קודש. ולפי דעת הזוהר בפ' בלק דף קל"ט חול גמור לכן יש לכותבו ע"ת, וכן נאם שמע אמרי אל. משמו אל ספק, וצריך לכתחלה לכותבם בחד שטה:

חלק מה
מה)

ספר **דברים** כי המשפט לאלהים הוא קודש. מי אל בשמים ובארץ קודש. אשר לו אלהים קרובים אליו קודש. אשר ברא אלהים קודש. קול אלהים קודש. הנסה אלהים ספק אשר שמע קול אלהים חיים קודש. אלהי האלהים הא' קודש והב' חול. ואדני האדנים הא' ספק והב' חול. כי קללת אלהים תלוי קודש. ואין לאל ידך חול. כי אין אלהי בקרבי קודש. ויטש אלוה עשהו קודש. לשדים לא אלוה ספק. אלהים לא ידעום חול. ואין לאל ידך חול. הם קנאוני בלא אל ספק. ואמר אי אלהימו ספק. ואין אלהים עמדי חול:

חלק מו
מו) אסור מחיקת השם לא שנא אם נכתב השם בכתיבה גסה או בכתיבת משקייט (והוא כתיבה שאנחנו כותבין האגרות שו"ג) או אפי' בכתיבה של עכו"ם או מצויירים במשי על ידי תפירה הכל אסור למוחקן בדק הבית שכנה"ג הגב"י אות י"ז שו"ג אות י"ח זכ"ל יו"ד בדיני ס"ת קס"ה סי' י"א אות ב' מלא"ש כלל ט' אות י"ב בחכמה ואפי' ע"י דפוס או על ידי חריתה עיין לקמן אות ס"ה ואפי' אם כתוב הקב"ה בר"ת כזה יש לחוש למחוק שכנה"ג שם זכ"ל שם:

חלק מז
מז) וכן אם כתוב השם בשאר מיני צבעונים אסור למחקו קס"ה סי' י"א אות ב' מלא"ש כלל ט' אות י"א בבינה:

חלק מח
מח) וכן אם כתוב השם בלשונות הגוים אסור למוחקו מלא"ש כלל ט' אות י"ב בחכמה ועיין קס"ה סי' י"א אות ה' בלשכ"ה:

חלק מט
מט) וכן שם שנכתב בטעות שכתבו במקום שאין מקומו אסור למוחקו הרדב"ז ח"א סי' ע"ז ט"ז סע"ק ב' קס"ה סי' י"א אות ב' מלא"ש כלל ט' אות כ"ב בחכמה:

חלק נ
נ) ואפי' עושה על ידי ח"ת דלא הוי כתב לענין סתו"ם גם כן אסור למוחקו הרמ"ע סי' ל"ו נוב"י מ"ק סי' ע"ח גן המלך סי' ט"ו פ"ת אות כ"ב אמ"ש כלל ז' אות ג' קס"ה שם מלא"ש כלל ט' אות י"ד בחכמה ואות י"א בבינה מאיל המלואים פרק ל"ד אות א' ודלא כשב"י חי"ד סי' נ"ה ואצ"ל אם נעשה על ידי חק יריכות שאסור למחוק מלא"ש שם בבינה מאל המלואים שם:

חלק נא

נא) וכן באותם השמות שיש בהם ספק אם הם קודש או חול ואפי' אם יותר סברא שהם חול והוא קדשם אסורים במחיקה ואפי' בספק שלא ידענו אם קדשו הסופר או לא אסור במחיקה מלא"ש שם אות כ"ב בחכמה:

חלק נב

נב) וכן אם היה צריך לכתוב השם וכתבו סתם בלי כונה אסור למוחקו מפני שכתיבת האותיות מוליך אותן לקדושתן הרדב"ז ח"א סי' ע"ז ברכ"י אות כ"ז מלא"ש כלל ט' אות ל' בבינה פ"ת אות ט' אמ"ש כלל ט"ו אות כ' ומ"ש ב"י בבדק הבית בשם סמ"ק דשם שנכתב שלא מדעת מותר למוחקו עיין לשכ"ה סי' י"ג אות א' פ"ת שם:

חלק נג

נג) וכן אם היה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת ונמצא השם כתוב אלא שלא לשם קדושה והרי הוא פסול אין למוחקו אלא קודרו קס"ה סי' י"ב אות א' וכן משמע בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ע"ז ולמנהגנו שקולפין את השם ג"ז קולפין אותו:

חלק נד

נד) אבל אם היה צריך לכתוב יהודה ונתכוון לכתוב יהודה וטעה וכתב את השם מותר למוחקו הרדב"ז ח"א סי' ע"ז תשב"ץ ח"א סי' קע"ז ברכ"י אות כ"ז מלא"ש כלל ט' אות כ"ב בחכמה ואות ל' בבינה אניה דיונה פ' ל"ב אות ב' אמ"ש כלל ט"ו סוף אות ב' ועיין לקמן אות ע"ו:

חלק נה

נה) וכן אם כתב שם הוי"ה במקום יהיה שלא במתכוין מותר למוחקו ולעשותו יהיה ברכ"י אות כ"ז אמ"ש כלל ט"ו אות ג' וכל זה שכתבנו דמותר למחוק דוקא בשביל תיקון סתו"ם אבל לדבר הרשות אסור למחוק ואפי' לתלות עליו דל"ת מלמעלה אסור ברכ"י שם. וכן אם כתב תיבת יהיה במקום שצריך לכתוב שם הוי"ה יכול למחוק ולא חיישינן אולי קדש אותו בזוכרו כי שם הוא ובפרט אם הסופר לפנינו ואמר שלא קדשו אמ"ש כלל ט"ו אות ג':

חלק נו

נו) הכנויין שמשבחים בהם להקב"ה כגון חנון רחום הגדול הגבור הנורא הנאמן ארך אפים ורב חסד וכיוצא בהן הרי הם כשאר כתבי הקודש. ומותר למוחקם לצורך תיקון הס"ת מלא"ש כלל ט' אות כ"א בחכמה קס"ה סי' י"א אות ה' אניה דיונה פרק ל' אות א' אבל שלא לצורך תיקון אפי' שאר אותיות אין למחוק רו"ח אות ה':

חלק נז

נז) שם סעי' יו"ד י"ה מהשם וכו' וה"ה אם כתב יה"ו אסור למחוק דבשביל כתיבת הוא"ו לא פקעה קדושתן אף שעתה אין פירוש לג' אותיות כבר נתקדשו נוב"י תניינא חי"ד סי' קע"ז מאיל המלואים פ' ל"א אות א' ואפי' הוא"ו לבדו יש מחמירין למחוק דמ"מ מאחר שכבר נתקדשו אותיות י"ה מקדשין גם את הוא"ו עיין קס"ה סי' י"א אות י"ב בלשכ"ה:

חלק נח

נח) ואפי' אם כתב אל ולא גמר הלמ"ד או י"ה ולא גמר הה"א יש מחמירין למחוק מאיל המלואים פ' ל"א סוף אות א':

חלק נט

נט) אם כתב שם גדול במקום שצריך להיות שם קטן כגון שצריך לכתוב י"ה וכתב הוי"ה אל וכתב אלהים וכיוצא בהן יש מתירין למחוק הנותר אמ"ש כלל ט"ו ועיין פתחי תשובה אות ט' שמדבריו נראה שיש לחוש למחוק הנותר:

חלק ס

ס) שם וצב מצבאות וכו' לא דוקא צב אלא כל שלא גמר את השם נמחק פ"ת אות ט"ו קס"ה סי' י"א אות וא"ו מאיל המלואים פרק ל"א אות א' מלא"ש כלל מ' אות כ"ה בבינה:

חלק סא

סא) שם בהגה. וכן א"ד מאדני וכו' ויש מחמירים בזה עכ"ל בדין זה רבו הדעות יש אומרים דלא אסור למחוק אלא אם כתב אד מאדני אבל אם כתב אה מאהיה מותר למחוק אם הוא לצורך מלא"ש כלל ט' אות כ"ה בבינה אניה דיונה פרק ל"א אות א' ועיין פ"ת אות ט"ז וכן משמע בשו"ג אות כ"ד והלבוש כתב שאסור למחוק אם כתב אה מאהיה (אבל אם כתב אד מאדני מותר למחוק ומ"ש הט"ז סע"ק ט' על הלבוש עיין מלואים בגליון הש"כ הנ"ם) והט"ז שם כתב דיש מחמירין דכתב ההגה קאי אתרוויהו וכן משמע לשון ההגה לכן להלכה למעשה יש לנו להחמיר בשניהם בין אם כתב א"ד מאדנ"י בין אם כתב אה מאהיה אסור למחוק וכ"כ קס"ה סי' י"א אות וא"ו דיש להחמיר:

חלק סב

סב) שם בהגה. והשם שכותבין בסידורים וכו' דוקא לצורך גדול מותר למחוק כך הובא בדרכי משה ש"כ סע"ק י"ד מלא"ש כלל ט' אות כ"א בחכמה קס"ה סי' י"א אות ו' וכתב מלא"ש שם בבינה אות כ"ח דה"ה אם כתב יו"ד אחת ויש אומרים דאם כתב ג' יוד"ן תמורת שם או ב' יודי"ן וא"ו אסור למחוק הרדב"ז ח"א סי' ר"ו והביאו מלא"ש שם בבינה שכנה"ג הגה"ט אות יו"ד זכ"ל חי"ד אות ס' רוח חיים אות א':

חלק סג

סג) וכן אותם השמות שכותבין בסידורים ב' יודי"ן או ה' ודומיהן לסי' ששייך שם השם לא ימחקם כ"א לצורך גדול פ"ת או' ט"ז מלא"ש כלל ט' אות כ"ח בבינה אניה דיונה פרק ל"א אות א' ויש מחמירין גם בזה ואסור למוחקם שכנה"ג הגה"ט אות י"ח רו"ח אות א':

חלק סד

סד) וכן אם כתב שם באל"ף למ"ד כזה אסור למוחקו רו"ח אות א' וכתב עוד שם שאם כתב שאר תיבות במשי יש להחמיר שלא להתיר התפירות או לשורפן אלא יחתוך ויגנוז:

חלק סה

סה) וכל זה אין לחלק בין דפוס לחריתה או לכתיבת יד שכנה"ג הגב"י אות ט"ז מלא"ש כלל ט' אות י"א בבינה ועיין לעיל אות מ"ו:

חלק סו

סו) אם נמחק מקצת השם מאליו או ע"י אדם שוגג או מזיד אפ"ה אסור למחוק את הנשאר פ"ת אות ט"ו קה"ס סי' י"א אות א' אניה דיונה פרק ל"א אות ג' מלא"ש כלל ט' אות י"א בחכמה אמרי שפר כלל ט"ו אות ד':

חלק סז

סז) סעי' י"א נדבק אות לחברתה וכו' יש אומרים היינו דוקא שנדבקו מתחלת כתיבתן שזה פסול לכל הדיעות ולכך הגרידה הוא תיקון בודאי אבל בנעשה אח"כ לא כי שמא הלכה דאינו פסול ואסור למחוק אפי' מקצת אות נוב"י מה"ת חי"ד סי' קצ"ט פ"ת אות י"ח וי"א אפי' אם נדבקו אח"כ מותר להפרידם קה"ס סי' י"ב אות י"א בלשכ"ה וכן נוהגים פה בגדאד יע"א דאפי' אם נדבקו אחר שנכתבו מפרודים אותם:

חלק סח

סח) שם יש לו לגררו והוא באופן שמותר לגרור הדבוק בשאר האותיות דהיינו שאין בו משום ח"ת מלא"ש כלל ט' אות י"ז בחכמה קה"ס סי' י"ב אות ט"ו:

חלק סט

סט) וכשיגרור באותיות השם צריך ליזהר בכל מה דאפשר לגרור רק הדבוק ולא באות עצמו ואחר שגררו א"צ להעביר בקולמוס על השם לחדשו מלא"ש שם קה"ס שם:

חלק ע

ע) שם בהגה, ה"א של שם שכרעה נוגעת בגגה וכו' צריך להתחיל לגרור הרגל מלמטה למעלה שאם יתחיל לגרור הרגל מלמעלה למטה מיד שיגרור מעט מן הרגל סמוך לגג יהיה לה צורת ה"א ואע"פ שהה"א ההיא פסולה משום ח"ת אסור לנגוע בה למחוק שארית הרגל דלענין אסור מחיקת השם אין חילוק בין אם נעשה השם ע"י כתיבה בין

אם נעשה ע"י ח"ת ע"כ צריך למחוק הרגל מלמטה למעלה ויכתבנו מחדש לשם ק"ה הרמ"ע סי' ל"ו גן המלך סי' ט"ו נוב"י מה"ק חי"ד סי' ע"ח פ"ת אות כ"ב מלא"ש כלל ט' אות י"ד בחכמה ואות י"א בבינה קה"ס סי' י"ב אות י"ז אניה דיונה פרק ל"א אות ז' אמ"ש כלל ז' אות ג' ועיין בדברינו לעיל אות ג':

חלק עא

עא) שם מותר למחוק או לגרר הרגל וכו' יש אומרים דאף בס"ת צריך לכתוב השם כסדרו דוקא ואם לאו פסול אלא דמ"מ אסור למוחקו ורמ"א כאן מיירי בה"א אחרונה גו"ר חא"ח כלל ב' סי' י"ב וי"ג והלך אחריו שמש צדקה חי"ד סי' נ"ב וכן בת' נוב"י מה"ק חי"ד סי' ע"ו בשאילת הרב הגדול מהר"ר טיאה וי"ל כתב ג"כ שהשם צריך לכתוב כסדרו דוקא גם בס"ת פ"ת אות ך' ובדבריהם מבואר דבכל האזכרות כן דבעינן כסדרן אך מדברי א"ר סי' ל"ב סע"ק ל"ג מבואר דבשם אלהים אינו מזיק שלא כסדרן וכן נראה דעת נוב"י מה"ת חי"ד סי' קע"א דבשם אלהים אינו מזיק שלא כסדרן. וכ"כ חידושי רע"ק בגליון הש"כ הנ"מ דבשאר שמות נראה לי להקל בדיעבד ויש אומרים דבס"ת לא בעינן כתיבת השם כסדרו ואפי' בשם הויה. זרע אמת ח"א סי' ו' וכן משמע בת' דב"ש סי' שמ"ח (ועיין בתשובת ח"ס חי"ד סי' רס"ז שהביא תשובת הרב"י ומשמע ג"כ דלא בעינן כסדרן וכ"מ במג"א סי' ל"ב סע"ק נ"ז) אניה דיונה פרק ל"ב אות א' במאה"מ מלא"ש כלל ט' אות ל"ב בבינה בד"ה כתב בת' דב"ש קה"ס סי' יו"ד אות י"ג וכתב שם קה"ס דלכתחילה צריך לכתוב השם כסדרו אבל בדיעבד כגון שאירע קלקול באות הראשון שצריך לכתוב אות אחר במקומו יש להתיר וכן נוהגין פה בגדאד י"א דלכתחילה כותבין השם כסדרו אבל אם אירע קלקול בשום אות הן בשם הויה הן בשאר שמות קולפין אותו האות לבדו וכותבין אותו מחדש לשם קדושתו ושאר אותיות נשארים בקדושתן:

חלק עב

עב) אם נמצא יו"ד של שם הוי"ה גדולה יותר מן הראוי עד שנראית כמו רי"ש קטנה אם אפשר יתקן אותה בדיו לשם ק"ה דהיינו שיעבה אותה עד שתהיה צורת יו"ד ואם א"א אם היא בודאי נשתנית צורתה מותר לגרור אותה לבדה ולכתוב אותה מחדש לשם ק"ה וכל השם בקדושתו עומד דב"ש סי' שמ"ח קה"ס סי' י"ב אות י"ב וכ"מ בת' ח"ס חי"ד סי' רס"ז שהביא מתשובת הרב"י וכ"כ הרב זר"א חי"ד סי' קכ"ב במעשה שנמצא וא"ו של שם הוי"ה כמו זיי"ן והחיר לתקן הוא"ו דהיינו לעבותו בדיו עד שיקבל צורת וא"ו ואם א"א בעבות הדיו יגרור הוא"ו לבדו ויכתוב אותו מחדש והביאו בי"מ בדין פיסול נגיעת אות באות נ"א ויש אומרים כיון שנכתב היו"ד מתחלה בפיסול הרי לא נתקדש השם דאע"פ שהסופר נתכוון לשם קדושה לא מהני דהרי לא נכתב כהלכתו וצריך לקלוף

השם כולו בית יהודה ח"א יו"ד סי' נ"א מלא"ש כלל ט' אות ל"ב בבינה בד"ה כתב בתשובה דב"ש וסברא ראשונה עיקר וכן נוהגין פה בגדאד יע"א כסברא ראשונה:

חלק עג

עג) וכן אם נמצא יו"ד של השם אשר העוקצים שלה ארוכים והתינוק קוראה חי"ת אם אפשר לתקנה בדיו יתקנה ואם בא לגורדה צריך לגורדה באופן שבשום פעם לא יהיה עליה צורת יו"ד קה"ס שם וכ"כ פ"ת אות כ"א ועיין בדברינו לא"ח סי' ל"ב אות צ"ו:

חלק עד

עד) יו"ד עליונה של אל"ף של שם אלהים שנדבקה כולה לגג האל"ף יוסיף לה דיו למעלה עד שלמטה נחשבת כירך דאע"ג שיהיה רגל היו"ד עב יותר מן הראוי אין בכך כלום, א"ר א"ח סי' ל"ב אות ל"ג ח"ס חי"ד סי' רס"ז נוב"י מה"ת חי"ד סוף סי' ק"ע קה"ס בלשכ"ה חקירה ה' אמ"ש כלל ז' אות ד' ודלא כפרמ"ג א"א בפתיחה לסי' ל"ב אות א' דכתב דדוקא ביו"ד התחתונה יעשה כן (ומ"ש כפי מה שפקפק הט"ז באה"ע סי' קכ"ה עיין לשכ"ה שם):

חלק עה

עה) ואם א"א בתקונה זו בהוספת הדיו וצריך לגרור היוד ולכתוב מחדש עיין בדברינו לא"ח סי' ל"ב אות ק"ד ואות ק"ה:

חלק עו

עו) סעי' י"ב הכותב יהודה וכו' וכגון כוונתו נמי היתה לכתוב יהודה מלא"ש כלל ט' אות כ"ב בחכמה קה"ס סי' י"ב אות ב' אניה דיונה פרק ל"ב אות ב' אבל אם כשהיה לו לכתוב יהודה טעה וכוון לכתוב את השם ושכח הדל"ת אז אסור במחיקה וגם לתלות הדל"ת מלמעלה אסור דאין חילוק בין מחיקה כדרכה לבין מחיקה ע"י תלייה. מלא"ש שם קה"ס שם אות ג' אניה דיונה שם אות ג' חידושי רע"ק בגיליון הש"כ הנ"מ ואפי' אם נזכר מיד לאחר שכתב יה ורצה להשלים עליה תיבת יהודה אסור לעשית כן כיון דגם אותיות יה אינם נמחקים ואפי' בדיעבד אם עשה כן אסור לקיימו אלא צריך לקודרו קה"ס שם ולמנהגנו שקולפין את השם ג"ז קולפין אותו:

חלק עז

עז) שם יתלה הדל"ת למעלה וה"ה דמותר למחוק הה"א ויכתוב דה ואין בזה איסור מחיקה כיון שנכתב שלא בקדושה אניה דיונה פרק ל"ב אות ב' אמ"ש כלל ט"ו אות ו' קה"ס בלשכ"ה סי' י"ב אות ב' וכתבו שם אמ"ש וקה"ס ולרווחה דמילתא יתלה מקודם הדל"ת למעלה ואח"כ ימחוק הה"א ויכתוב דה ואח"כ ימחוק הדל"ת אבל אניה דיונה שם במאיל המלואים סוף אות א' הביא דברי קה"ס וכתב וז"ל לענ"ד אין נראה לעשות

מחק יתר בס"ת היכא שא"צ דכיון שנתכוון לשם יהודה יכול למוחקו בלי שום פקפוק לכ"ע וא"כ אף אם אינו חולה הדל"ת למעלה יכול למחוק הה"א ויכתוב דה תמורתה ופשוט עכ"ל:

חלק עח

עח) **שם היה לו לכתוב השם וכתב יהודה וכו'** וכגון שנתכוון לכתוב השם וקדשו אלא שטעה והטיל בו דל"ת. לבוש אות י"ב פ"ת אות כ"ד מלא"ש כלל ט' אות כ"ב בחכמה קה"ס סי' י"ב אות ד':

חלק עט

עט) **שם עושה ה"א מדל"ת וכו'** כתב מלא"ש כלל ט' אות ל' ב?? בשם ספר תפארת למשה והביאו ג"כ פ"ת אות כ"ד וז"ל דהיינו דוקא כשידוע שקדשו כגון שהסופר בעצמו כאן אבל אם נמלא ס"ת שבמקום שהיה ראוי לכתוב השם כתוב יהודה אפשר לומר דאין לו תקנה לעשות מהדל"ת ה"א דילמא לא קדשו הסופר וגם למוחקו אסור דדילמא קדשו והניחו בצ"ע למעשה וכתב שגם מלבוש משמע דהש"ע איירי דוקא שהסופר לפנינו וידע שקדשו עכ"ל וכתב קה"ס סי' י"ב אות ה' יש להחמיר מספיקא ולכן אין תקנה אלא לסלק היריעה או לקדור את התיבה ע"כ. ולמנהגינו פה בגדאד יע"א שקולפין את השם אם אירע כה"ג קולפין אותו:

חלק פ

פ) **שם ומוחק ה"א אחרונה** י"א דדוקא מתחלה עושה מהדל"ת ה"א ואח"כ ימחוק ה"א אחרונה וי"א דמותר למחוק הה"א אחרונה תחלה קה"ס סי' י"ב אות ד' מלא"ש כלל ט' אות כ"ב בחכמה אמ"ש כלל ט"ו אות ו':

חלק פא

פא) **אם** כתב את השם כפול במקום שנוהגים לקודרו קודרין את השם השני כי הראשון כדין נכתב ואפי' כתב את הראשון בסוף הדף והב' בראש הדף (וי"א שאין לכתוב שם בסוף הדף עיין ט"ז סע"ק ה') אפ"ה קודר את הב' מלא"ש ט' אות י"ח בחכמה קה"ס סי' י"א אות ט' לשכ"ה אות כ' ודלא כאמ"ש כלל ט"ו אות ב' שכתב אם הא' בסוף הדף יקלוף את הא' ואם עבר וקלף את הא' כשר קה"ס שם וכן הדין בשאר תיבות כפולות שמוחק את הב' קה"ס שם אמ"ש שם:

חלק פב

פב) **כשקודרין** את השם גונזין אותו במקום המשומר שלא יבא ח"ו לידי בזיון ויש לגונזו בכלי צלוחית ולא כמו שעושין קצת שדובקין אותו בדלתי ארון הקודש דזה אינו נכון כלל מלא"ש כלל ט' אות י"ח בחכמה קה"ס סי' י"א אות יו"ד:

חלק פג

פג) שם קודש אסור לשנותו לחול כגון שהיה צריך לכתוב ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי ושכח לכתוב שתי תיבות אל יוסף והתחיל לכתוב את השמות הקדושות אל שדי ולאחר שכתב את השם אל לשם קדושה נזכר שדלג שתי תיבות אל יוסף ורוצה לכתוב עתה תיבת יוסף והשם אל יקרא אל בסיגול אסור לעשות כן א"ר סי' קמ"ב אות ג' קה"ס סי' י"א אות י"ד:

חלק פד

פד) אם נמצא שם אדני מלא וא"ו יגרור את הוא"ו וימשוך את הדל"ת לקרבה אל הנו"ן ואין בזה משום מוחק את השם כי וא"ו זו לא נתקדשה כיון ששם זה אינו רק ד' אותיות א"ר סי' קמ"ב אות ג' קה"ס סי' י"ב אות ח' ופשוט שצריך לעשות זאת לשם ק"ה לשכ"ה חקירות ו':

חלק פה

פה) כ"ף של שם אלהיך שעשה גגה רחב יותר מרגלה אם יוכל למשוך את הרגל עד שיהיה כפלים כגגה שפיר דמי ואם אינו יכול ימחוק כל הגג שנעשה בפיסול ויכתבנו כמשפטו ולא ימחוק הרגל מג"א סי' ל"ב סע"ק כ"ו אמת ליעקב בפיסול נגיעת אות באות אות כ"ז לד"א סי' י"ב או' כ"ז קה"ס סי' י"ב אות י"ג ויזהר שלא להתחיל את הגרירה מקצה הגג אלא ממקום סמוך להרגל קה"ס שם:

חלק פו

פו) מעשה בסופר שבפסו' ויאמר ה' אלהים אל הנחש דלג את שם אלהים ונסתפק אח"כ מה היתה כוונתו בכתבו תיבת אל אם היתה כונתו רק לתיבת אל ואת שם אלהים שכח לגמרי או אולי היתה כוונתו לכתוב את השם וכתב שתי האותיות אל שכח וכתב הנחש [הורה המורה כי למחוק תיבת אל אינו רשאי שמא קדשו ולמחוק תיבת הנחש ולהשלים את השם לשתי האותיות אלו אינו רשאי דשמא לא קדשו ע"כ] קדור תיבת אל ויכתוב מחדש את השם הקודש קס"ה סי' י"א אות ט"ו וכת' קס"ה שם בלשכ"ה אות כ"ז הא דאמרינן דאין למחוק תיבת אל היינו משום דהסופר בעצמו נסתפק אבל אם נמצא כן בס"ת היה נראה להתיר למחוק תיבת אל ועוד איזה תיבות להכניס את השם אלהים כי קרוב לוודאי שכיון לכתוב אל הנחש ושכח לכתוב את השם אלהים כי רחוק מאד מאדם המעורר כוונתו לכתוב לשם ק"ה ובעודו בכונה ההיא יכתוב רק שתי אותיות ראשונות וישכח כוונתו ולא ישלימו ועוד שהרי אסור להפסיק באמצע כתיבת השם שאפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו כדי שלא יסיח דעתו מן הכונה ואיך נאמר שכתב ב' אותיות ראשונות לשם קדושת אלהים והפסיק וטעה:

חלק פז

פז) **ס"ת** שנמצא בפסוק ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי שהיו חסרים ב' תיבות אל יוסף והיה כתוב ויאמר יעקב אל שדי ויש ספק אם הסופר קדש שם אל או לא יש שכתבו לכתוב בין השיטין למעלה בין תיבת אל ובין תיבת שדי יוסף אל ויקדש שם אל ויש שכתבו לתלות תיבות אל יוסף בין תיבת יעקב ובין תיבת אל וה"ה לקלוף איזה תיבות מקודם כדי להכניסם והביא דבריהם קה"ס סי' י"א אות כ"ו בלשכ"ה והסכים לסברא אחרונה ונתן טעם לדבר וכתב עוד וז"ל אמנם כל זאת אם הסופר הוא בר אוריין אבל אם יש לחוש שהסופר כתב בלי הבנה נלע"ד דיש לקדור תיבת אל עם איזה תיבות שלפניו ולדבק מטלית ולכתוב עליו כל החסר עכ"ל ולמנהגנו שקולפין את השם אם אירע כה"ג יקלוף תיבת אל שלימה וגם איזה תיבות כדי להכניס החסר:

חלק פח

חף) **ענין** כתיבת שמות הקדושים ומחיקתם חמיר מאד ובקל יכול הסופר ליגע באיסור דאורייתא על כן בכל ספק וספק שיארע לו בכתיבת שמות הקדושים או מחיקתן אל יעשה דבר מלבו הן להכשיר הן למחוק אלא ישאל את פי מורה אשר כהלכה יורה מלא"ש כלל ט' סוף אות כ"ד ואם אירע סופר שמחק שם שאינו נמחק אפי' במזיד לא נפסלה היריעה ומ"ש בב"י בשם הר"י בן הרא"ש הוא חומרא בית יהודה ח"ב סי' י"ט ברכ"י סי' מ"ב זכ"ל בדיני ס"ת:

חלק פט

פט) **סעי' י"ג כלי שהיה כתוב עליו שם וכו'** וטסי של כסף שתולין בצוארי התינוקות שבהם חקוק שם שדי או אזכרות אחרות ופסוקים וכיוצא כיון דעשוי מתחלה לכך אין דינם ככלי אלא טעון כולו גניזה דכולו תשמיש לקדושה וגם אין חילוק אם חקקן ישראל או גוי דב"ש סי' של"ב ויש מתירין לחתוך מקום השם וגונזין אותו והשאר עושין בהם כל צרכם שו"ג אות ל"ג ואם כתוב שדי בריי"ש מותר למחוק דאין כאן שם ותיבה של חול בכתב אשורי לצורכו מותר למחוק דברי יוסף סי' מ"א ברכ"י אות ל' זכ"ל שם:

חלק צ

צ) **שם קוצץ מקום השם וגונזו** ולא סגי בקליפת השם מן הכלי אלא צריך שיחתוך ויקוץ מעבר אל עבר שמקום השם כולו נתפס בקדושתו גן המלך סי' מ"ב מלא"ש כלל ט' אות י"ב בחכמה אניה דיונה פרק ל"ד במאיל המלואים אות ב' ועיין לעיל אות כ"ט:

חלק צא

צא) **הקודר** את השם לא יטול כל אות לבדו אלא יקדור. באופן שיעלה כל השם כולו שלם בב"א בחתיכה אחת שאם לא יעשה כן הוי כמוחק את השם כיון שאין אותיותיו מחוברות זו לזו גן המלך סי' ע"ג:

חלק צב

צב) **שם בהגה. ואסור לכתוב שם לכתחלה שלא בספר וכו'** עיין בש"ת בא"ח סי' א' אות ג' שכתב בשם זקינו הגאון בעל תבואת שור שהתרעם על מה שרגילים לעשות מנורות של קלף מצויירים להניח בסידורים וכותבין בהם שויתי ה' וכו' שם בן ד' אותיות ושאר שמות מפני דעל הרוב אין משמרים אותם כראוי ותשתפכנה בראש כל חוצות וע"ד שאמרו בר"ה דף י"ח דעל דבטילת אדכרתא מן שטרייא עשו י"ט וגם שעל הרוב בא לידי מחיקת השם לאשר עינינו רואות שהם הולכים לאיבוד ולהמחק ובפרט שכותבים עליהם שמות אשר לא כדת ע"ש והביאו פ"ת כאן אות כ"ו קה"ס סי' י"א אות כ"ח בלשכ"ה וכתב לשכת הסופר שם והנה בזמנינו נתחדש שעושין מפות לכסות בהם החלות בליל ש"ק ומדפיסים עליהם או שעושין בהם במעשה רקמה סדר הקידוש עם שמות הקדושות נ"ל דיש לבטל ג"כ מטעמים הנ"ל וגם מפני שהם עשויות להתכבס וקרוב חשש מחיקת השם ח"ו עי"ש:

חלק צג

צג) **עיין** בת' נוב"י מה"ת יו"ד סי' קפ"א שנשאל בביהכ"נ אשר למעלה מן הארה"ק קבעו אבן אשר נחצב בו למספר השנה אלהי צבאות וכתב שם שאין נכון לעשות כן כי דרך בזיון הוא לעשות שמה"ק למספר השנה ע"ש והביאו פ"ת באות הנ"ל לשכ"ה שם:

חלק צד

צד) **טבעת** שחקוק עליה שם צריכה גניזה ואסור לחתום בה דמבזה שמו של הקב"ה ועוד דמשחק שחיק ליה וגורם למחיקת השם אניה דיונה פרק ל"ד אות א' ובשאילת יעב"ץ ח"ב סי' ק"מ כתב דאם מחופה הטבעת בכיסוי עור שרי להניח ביד לסגולת שמירה ואף דנהנה משם עי"ז שמניחו באצבע לשמירה ולהצלה זה מקרי להגן עי"ש והביאו פ"ת אות כ"ז:

חלק צה

צה) **היה** שם חקוק באבן שבטבעת האבן אסור אבל הטבעת אין בה שום חשש אניה דיונה שם אות ב':

חלק צו

צו) **גוי** שחקק שם בן ד' על חותמו אם גם שמו חקוק שם ודאי חקקו לעצמו ואפ"ה יש להחמיר ולגנזו אניה דיונה שם אות ג':

חלק צז

צז) **טבעת** של פרקים שעל כל פרק ממנו כתוב אות אחד משם מותר לסדרה ולפרקה ואין בה משום מחיקת השם ברכ"י אות כ"ט בשם תשו' חו"י סי' ט"ז וכ"כ בס' בני יונה בשם תשו' הנ"ז והביאו פת"ת אות י"ז אניה דיונה שם אות ד' והטעם כתב בני יונה בשם הנז' וז"ל דכיון שנעשה לפרק ולסדר מותר לפרק ואין בזה משום מוחק דלפירוק קיימא ועפ"ז נהגו התר מסדרי הדפוס שמפרידין אותיות השם. ואפשר דבדפוס קיל טפי שהם מהופכים כחומר חותם, וכן המניחים תפילין ועושין על היד כדמות אותיות שדי ואח"כ מסלקין מעל היד והכל בהיתר אחד ואני נוהג למנוע בכל זה עכ"ל. והביאו פת"ת שם. ועתה בזמנינו נתחדש אצל מסדרי הדפוס שלאחר שסדרו האותיות לוקחים צורתם בכרתון הנקרא בלע"ז סטאראנייפ ואח"כ כשיצטרך להם להדפיס מזה המין מתיכין אבר על אותו הכרתון ויהיו צורת האותיות שבכרתון על האבר ההוא וחוזרין להדפיס על אותו אבר ואח"כ כשגומרין ההדפסה מתיכין אותו האבר כדי לחזור ולהתכו על כרתון אחר ולהדפיס בו פ"א ואע"פ שיש בו שמות הקודש וסומכין על טעם זה מפני שהאותיות מהופכים כחומר חותם שרגלי האותיות של ימין יהיו בשמאל ושמאל בימין וזה לא תקרא אותיות כלל כנראה בחוש הראות ועוד נראה לתת טעם אחר שרוב הפו' מסכימים שהדפוס לא מיקרי כתיבה כמבואר לעיל סוף סי' ער"א ואע"ג דלענין אסור מחיקת השם לא שני לן בין כתיבה לדפוס כמבואר לעיל אות ס"ה בכה"ג דהאותיות מהופכן ואין צורתן עליהן וגם לא נעשו ע"י כתיבה אפשר דיש להקל ועוד יש לומר דהא אמרינן לעיל אות נ"ה דאם כתב השם שלא במתכוין מותר למוחקו וכ"כ בד"ה בשם סמ"ק והב"ד לעיל אות נ"ב וא"כ ה"נ כשלוקחין צורת האותיות בכרתון שקורין בלע"ז סטאראטיפ, או בעופרת אין מתכוונין להשמות אלא רק לקחת צורת האותיות יהיו מה שיהיו וממילא נלקח גם צורת השמות וא"כ בצירוף כל אלו הטעמים אפשר דיש להקל: מיהו הקרטון עצמו שהאותיות כתובין כסדרן צריך להזהר שיעשו בענין שלא ימחקו ממנו אותיות השם ועיין לעיל אות צ"ד ודו"ק:

חלק צח

צח) **קמיעין** הנכתבים בקדושה ויש בהם שמות כגון הוי"ה במילואו וכן שם ב"ן ס"ג ע"ב אסור למחוק פרי הארץ ח"ב יו"ד סי' ט"ו זכ"ל בדיני ס"ת אבל שמות המלאכים יכול למחוק זכ"ל שם:

חלק צט

צט) **שם הוי"ה שהיה כתוב בדיו אסור לכתוב בתוכו** ר"ל על גביו בתוך כל אות ואות שם הוי"ה אחרת משאר מיני צבעונים דהוי מוחק אבל שם שהיה כתוב כתב לבונאה

ר"ל שהוא לא כתב כלום אלא שכסה הנייר בדיו והניח צורת האותיות הוי"ה חלק זה אינו כתב כלל ושרי לכתוב בתוכו שחור על גבי לבן שם הוי"ה אחרת זכ"ל שם:

חלק ק

ק) **שם בהגה ויש נזהרים אפי' במלת שלום וכו'** עיין ש"כ אות ט"ז שכתב וז"ל ורוב העולם אין נזהרים בזה וכ"כ בת' הרא"ש כלל ג' סי' ט"ו דמותר עכ"ל ועיין עוד ברכ"י א"ח סי' פ"ה אות ח' ובסי' זה אות מ"א:

חלק קא

קא) **שם שלא לגמור כתיבתו** עיין בת' הרדב"ז סי' ר"ך שכתב וז"ל שמה שיש ליזהר שלא לכתוב שלום מלא היינו בזמן שאילת שלום דבאותה שעה מתכוין לתת שלום לחבירו מאת בעל השלום כמו שאמר בועז לקוצרים ה' עמכם שזו כוונת הנותן שלום לחבירו אבל אם בא לכתוב בכתב שיש שלום בעולם או בין פלוני לפלוני וכיוצא בזה שהוא ספור דברים ואינו בשעת שאלת שלום אין צריך ליזהר וכותב אותו שלם וליכא קפידא בהכי שהרי אינו מכוין לשם ולא חייל עליה קדושה עכ"ל והביאו ברכ"י בשיו"ב אות ה' פ"ת אות כ"ח:

חלק קב

קב) **אסור** לתקן דפי הספרים הקרועים לדבק עליהם נייר חדש דמוחק השמות שבדפים עי"ז הדבק זכ"ל בדיני ס"ת:

חלק קג

קג) **כתבי** קודש כולם ופירושיהם וביאוריהם אסור לשורפם או לאבדן ביד והמאבדן ביד מכין אותו מכת מרדות הרמב"ם פ"י מהל' יסוה"ת ועיין לעיל באות נ"ה:

חלק קד

קד) **מה** שהסופרים מתקנים ס"ת ישנות ומעברים קולמוס על האזכרות כיון שנשאר רושם הדיו הא' אין בזה משום מוחק דדוקא דיו ע"ג סקרא אסור אבל דיו ע"ג דיו מותר ח"ס חי"ד סי' רנ"ו אמ"ש כלל ט"ז אות ו' בשולי היריעה קה"ס סי' י"א אות ב' בלשכ"ה פ"ת אות ו' (ועמ"ש דבעינן השם כסדרו עי' בדברינו לעיל אות ע"א) ועיין בדברינו לא"ח סי' ל"ב אות קמ"א:

סימן רעז

חלק א

א) **סעי' א' כתב היריעה וכו' לא יהפוך הכתב וכו'** לא דוקא ס"ת אלא ה"ה תו"מ שו"ג אות א' א"ר סי' ל"ו אות ל"ז מלא"ש כלל כ"ה אות י"א בחכמה קה"ס סי' ד' אות י"א:

חלק ב

ב) שם ויפרוש עליו בגד והיכא דלא אפשר בפרישת בגד יהפוך הכתב דאי לא אפיך איכא בזיון כתבי הקדוש טפי ב"ח ט"ז א"ר סי' ל"ו אות ל"ז קה"ס סי' ד' אות י"א מלא"ש כלל כ"ה אות י"א בחכמה אניה דיונה פרק ל"ה אות ג' אמ"ש כלל ט"ז אות י"ג וה"ה דמותר לכופלה ולהניחה שו"ג אות ד' קה"ס שם אניה דיונה שם אות ב' אמ"ש שם:

חלק ג

ג) שם ויפרוש עליו בגד כתב הב"ח מכאן יש ללמוד לא ילך אדם לחוץ ויניח הספר פתוח אם אין עליו מפה דלאו דוקא ס"ת אלא ה"ה שאר ספרים עכ"ל והביאו ט"ז וש"כ ושו"ג אות ג' ברכ"י אות א' אנייה דיונה שם אות ד' וה"ה לדידן ש"ס ופוס' וספרי מוסר אניה דיונה שם במאיל המלואים וכתב שם הש"כ וידוע לחכמי האמת שיש מלאך א' נקרא שד והוא שומר דפין על מי שמניח ספר פתוח ויוצא שמשכח תלמודו עכ"ל והביאו הבאה"ט ואם עומד אדם שם ליכא למיחש אמ"ש כלל ט"ז אות י"ג:

חלק ד

ד) צריך להנאות ספריו ויניחם ויצניעם במקום נבחר ויכסם בטלית חשובה וישמרם מעכברים ויטלטלם דרך כבוד וצניעות כמטלטל בגדי המלך לפני המלך ולא יגע בהם כי אם בידים נקיות ברכ"י אות ב':

חלק ה

ה) ס"ת שהתחילה לבלות ורוצה לפושטה שישלוט בה הרוח שלא יבלה יהפוך הכתב למטה ואם א"א מותר אפי' הכתב למעלה דכל לצורכה מותר פ"ת

סימן רעח

חלק א

א) סעי' א' אין תופרין ס"ת אלא בגידי בהמה וכו' וטוב לתפור בגידי שור קה"ס סי' י"ז אות ב' ועיין ש"ע א"ח סי' ל"ב סעי' מ"ט ועיי"ש בב"י וכן נוהגים פה בגדאד יע"א לתפור בגידי שור דוקא:

חלק ב

ב) שם או חיה וכו' אבל בגידי עוף טהור אין לתפור וכן אין לתפור בבני מעים דקים ויבשים כמין חוטים נוב"י מה"ת ח' א"ח סי' ב' פ"ת אות א' מלא"ש כלל י"ד אות א' בבינה ואות ב' בחכמה קס"ה סי' י"ז אות ב' בלשכ"ה וכת' שכנה"ג אות ג' בשם הריב"ש דאם תפר בבני מעיים פסול וכן דעת מלא"ש דפסול ודלא כהלק"ט ח"א סי' רע"ג שכתב בני מעיים הדקים גידים גמורים הם ועיין מלא"ש שם בבינה אות ד' שהביא תשו' הלק"ט ודחה ראיותיו:

חלק ג

ג) **שם או חיה הטהורים**, ואפי' מנבלות וטרפות שלהם וזה שלא פירשו טור ומרן סמכו על מ"ש בסי' רע"א גבי כתיבה וה"ה תפירה שו"ג אות ב' מלא"ש כלל י"ד אות א' בי"מ דיני תפירה אות ד':

חלק ד

ד) **ואם** תפר שלא בגידים או בגידי בהמה טמאה פסול עד שיתירם ויחזור ויתפור כהלכה מלא"ש כלל י"ד אות א' בחכמה קה"ס סי' י"ז אות א' אניה דיונה פרק ל"ז אות א' בי"מ בדיני תפירה אות ד' וכן אסור לדבק היריעות זו לזו בדבק מלא"ש שם אות ב' אמ"ש כלל ט"ז אות ט"ו:

חלק ה

ה) **י"א** דבשעת הדחק שאין להם גידים ואין להם במה לקרות תופרין בתוטי פשתן את היריעות זו בזו וקורים בו עד אשר יהיה להם גידים לתופרו כהלכתו וכשיהיה להם גידים אסור לקרות בו עד שיתפרוהו כהלכתו בגידים ואם אין להם רק חוטי משי יכולים ג"כ בשעת הדחק לתפור בו אבל חוטי פשתן עדיף ממשי כי המשי יוצא מן התולעים שהם טמאים קה"ס סי' י"ז אות ג' בלשכ"ה מלא"ש כלל י"ד אות ב' בחכמה אניה דיונה פ' ל"ז אות ב' אמ"ש כלל ט"ז אות ט"ו אבל בשו"ג אות ו' משמע דלדעת מרן ומור"ם דאפי' בשעת הדחק ואין לו גידים ואתי לבטולי מת"ת פסול אם לא תפרו בגידים ולא התיר רמ"א לתפור במשי בשעת הדחק אלא דוקא העמודים משום דקילי מתפירת היריעות עי"ש:

חלק ו

ו) **אלא יניח בראשה מעט ובסופה מעט וכו**'. ואם תפר כל היריעה מראש ועד סוף ולא הניח שיור למעלה ולמטה כשר בדיעבד ב"י ב"ח פרישה ט"ז וש"כ סע"ק א' שו"ג אות א' קה"ס סי' י"ז אות ג' מלא"ש כלל י"ד אות ג' בחכמה אניה דיונה פרק ל"ו אות ב' אמ"ש כלל ט"ז אות ט"ו ואם אפשר להפריד מעט בין היריעות יפריד מלא"ש שם:

חלק ז

ז) **שם ויתפור מבחוץ** ואם לא תפר מבחוץ או שהניח ב' יריעות זו ע"ג זו ותפרן בכפל מבית ומחוץ אין לפסול שו"ג אות ד':

חלק ח

ח) **סעי' ב' ישים בס"ת ב' עמודים וכו' ויתפרנו בגידים וכו**' וזה הוא למצוה אבל בדיעבד אם הוציאו ס"ת שיש בו עמודים אלא שאין העמודים תפורים בו אפי' איכא ס"ת אחר בהיכל שתפור כהלכתו אין להחזיר את שאינו תפור ולהוציא אחרת משום פגמו של א' מלא"ש כלל י"ד אות י"א בבינה פ"ת אות ג' בי"מ בדיני תפירה אות י"א עיקרי הד"ט

ח"א סי' ז' אות ל' ודלא כבית יהודה ח"ב סי' כ"ט וכן אם אין לו עמודים כלל אינו מעכב בדיעבד באר מים חיים חי"ד סי' י"ג מטה יהודה סי' תרצ"א סוף אות ב' חק"ל חי"ר סי' קכ"ד ח"ס חי"ד סי' רע"ו פ"ת שם בי"מ שם אות ח' יו"ד י"א ואם יש ס"ת אחרת שיש בה עמודים מוציאים האחרת פ"ת שם וכן משמע מדברי מטה יהודה שם אבל משאר דברי הפוסקים הנ"ל משמע דאין להוציא אחרת וכיון שכן פשיטא דס"ת בלי עמודים אסור לאוחזו ערום ח"ס שם פ"ת שם אבל מדברי השו"ג או"ח סי' תרצ"א אות י"א משמע דס"ת בלא עמודים פסול וכ"כ הרב יפה ללב ח"א אות א' דמדברי מרן כאן נראה דסבירא ליה כמ"ד שהם לעיכובא ושכ"נ מדברי התה"ד שהביא מור"ם בסמוך:

חלק ט

ט) שם בהגה ובשעת הדחק וכו' ודוקא אם כבר נתפרו במשי אבל אם לא נתפרו עדין עדיף טפי להניחם בלא תפירה מלתפור במשי בי"מ שם אות ח' וה"ה דאסור לדבוק היריעות סביב העמודים בדבק ואפי' בשעת הדחק שאין להם גידים אלא קורין בו כך בלא דבוק העמודים ליריעות אלא שאם כבר דבקן בדבק בתחלת תקונם מפני שלא היו גידים והוא שעת הדחק שאין גם עתה מצויים קורין בו בי"מ שם:

חלק י

י) שם בהגה מיהו אם אפשר לתקנה בגידים וכו' ואם טעו והוציאו ס"ת שעמודים שלו נתפרו במשי או נדבקו בדבק וכשעלה לתיבה ופתחוהו לקרות בו הכירו בו שעמודיו תפורים במשי או דבוקים בדבק אין להוציא ס"ת אחר ולהחזיר ס"ת זה אף שעתה גידים מצויים והיו יכולים לתקנו כיון שטעו והציאוהו כשעת הדחק חשיב מפני פגמו של ס"ת בית מנוחה שם אות יו"ד:

חלק יא

יא) סעי' ג' אם נקרע רוב תפירה וכו' ודוקא שמתחילה היו היריעות תפורים כהלכתו אבל אם מתחילה היו תפורים בכה"ג פסולה. דרכי משה פרישה שו"ג אות ז':

חלק יב

יב) שם ועדין מחוברות בה' או ו' תפירות וכו' יש אומרים דלא סגי בה' או ו' תפירות אלא בעינן רוב היריעה תפורה ט"ז סע"ק ב' וכן דעת הרב בנ"י הביאו פ"ת אות ד' קה"ס סי' י"ז אות ו' אבל הרב נקה"כ והרב בית יהודה ח"ב סי' כ"ט והרב ברכ"י אות ה' דחו דברי הט"ז וכתבו דיש לסמוך אמרן ז"ל וכ"כ בספרו לד"א סי' י"ו אות ג' זכ"ל בדיני ס"ת בי"מ בדיני תפירה אות י"ב אניה דיונה פרק ל"ז אות ג' וכן עיקר ופשוט דאם יוכל לתקן קודם הקריאה צריך לתקנו ולתופרו כהלכתו ברכ"י שם:

חלק יג

יג) יש אומרים דלאו דוקא ה' או ו' תפירות אלא אפי' שנים בית יהודה ח"ב סי' כ"ט וי"א דוקא ה' או ו' אבל בפחות אין להכשיר חתם סופר חי"ד סי' ער"ה אניה דיונה פרק ל"ז אות ד':

חלק יד

יד) שם של קיימא וכו' פירוש שיהיו הו' תפירות מחוברים זה עם זה או מקושרים אבל אם היו כל תפירה בפ"ע במקום מיוחד ועומדת להתפרד אפי' עשרה תפירות לא מהני ח"ס שם:

חלק טו

טו) סעי' ד' אם יריעה אחת אינה תפורה וכו' ואם תפר היריעות שלא כסדרן עיין חקרי לב ח"ג ליו"ד סי' קכ"ב שצידד לכאן ולכאן וכתב שיש לפסול מספק וכן אם שנה בתיבות או פסוקים שהקדים המאוחר נפסל הס"ת עיי"ש ועיין בדברינו בהל' מגי' אות ל':

חלק טז

טז) יש ליזהר ולהחמיר שלא לעשות שום תיקון הס"ת ע"י אשה הן לגרור הדבוקים באותיות הן לתפור היריעות ולחברם יחד בגידים ובדיעבד אם הפרידה הדבוקים שבין אות לאות ע"י גרידה או תפרה היריעות הס"ת כשרה ואם אפשר בקלות להתיר התפירות שתפרה האשה ולחזור ולתופרם בכשרות וכן כל המקומות שיודע הסופר שהיו דבוקים בין האותיות והפרידה אותם האשה יגרור הסופר צדדי האותיות במקום שהיו נוגעים ויחזור ויתקנם בהכשר אבל אם היו הנגיעות בגוף האותיות עצמם כגון ברגל הה"א והקוף והאשה הפרידה אותם ע"י גרירה פשיטה דהס"ת פסולה דהא אפי' נעשית הגרידה ע"י איש פסולה דמקרי ח"ת וא"א לתקנם כ"א בגרירת כל מה שנכתב בפיסול ולחזור ולכותבו כמבואר בפוסקים מהר"ם מלובלין סי' ס"ח וכ"כ האחרונים:

סימן רעט

חלק א

א) סעי' א' ס"ת שאינו מוגה אסור להשהותו וכו' כתב השו"ג אות א' וז"ל הכא במאי עסקינן בב"ה שצוה לסופר לכתוב לו ס"ת ואחר שכתבו ולא הגיהו הלך לו והוא אינו יודע להגיהו ואינו מוצא סופר אחר להגיהו אסרו חכמים להשהותו יותר מל' יום שמא יש בו טעיות וכשקורא בו בביתו קורא בטעיות ושבשתא כיון דעל [על, על] כן אמרו חכמים שיעור ל' יום אם מצא בתוך הזמן הזה מי שיגיהו קורא בו ואם לא יגנז שלא יבא אחר לקרות בו וישתבש בטעיות עכ"ל. וכתב עוד שם דאם יש ס"ת אחר כשר לקרות בו ואין קורין בס"ת הפסול אינו עובר משום אל תשכן באהלך עולה ע"ש. משמע דאם אין

צורך לקרות בו ומשהה אותו אינו עובר עליו משום אל תשכן וכו' ועל זה נהגו הסופרים שמשהין ס"ת ה' או ו' חדשים ויותר בלא הגהה מפני שעשוים למכור ולא לקרות בהם ועוד בזמן שמשהין אותו אינו תפור ועשוי יריעות יריעות ואין דרך לקרות בס"ת כזה:

חלק ב

ב) שם אסור להשהות וכו' לא לבד אם בודאי יש בו טעות אלא אפי' מסופק אם יש בו טעות א"ל. מלא"ש כלל ט"ז אות א' בחכמה אניה דיונה פרק ל"ח אות א':

חלק ג

ג) ס"ת שנמצא בו טעות א' ונשכח ונתערב בס"ת אחר יחפשו חפש מחופש ואם לא נמצא יש להתיר. בית לחם יהודה בגליון הש"כ הנ"מ ברכ"י אות ח' פ"ת אות א' קה"ס סי' י"ט אות א' בלשכ"ה בי"מ בדיני תפירה אות ל' זכ"ל בדיני ס"ת עקרי הד"ט סי' ז' אות ט"ז:

חלק ד

ד) שם בהגה. וה"ה לשאר ספרים פי' בין ספרי נביאים וכתובים בין בתלמוד ופירושים ושאר ספרים שצריכים לפרש דיני התורה ומצותיה ב"י עי"ש:

חלק ה

ה) שם בהגה. ואין להגיה שום ספר על פי הסברא וכו' כתב ברכ"י אות ב' בשם מהריק"ש אם הודיע בתחלת הספר שהגיהו מסברתו מותר אבל הרו"ח אות א' כתב דלא מהני מה שמודיע בתחלת הספר שהגיהו מסברתו אלא בתנאי שלא ימחוק לגמרי הנוסחא הראשונה אלא יניחנה כמות שהיא והוא יגיה עליה מסברתו מה שנראה וכתב אפשר שגם מהריק"ש בהכי מיירי אלא שקצר בדבריו עי"ש ועיין ברכ"י אות ג' פ"ת אות ג':

חלק ו

ו) סעי' ג' ס"ת שנמצאו בו ג' טעיות וכו' כתב פ"ת אות ז' בשם בנ"י אם נמצא טעות אחד והגיה וכן ב' וכן ג' והוגה בנתים עד שלא היו ג' טעיות יחד א"צ להגיה כולה אבל בספר א"ר א"ת סי' קמ"ג סע"ק יו"ד כתב אף שנמצאו ג' טעיות בסירוגים ותקנו וכשבא הטעות הג' כבר תקנו הראשונים הוי מוחזק בטעות דזיל בתר טעמא עי"ש וכתב עוד פ"ת בשם הבנ"י וז"ל שי"א דכל זה דוקא בס"ת שאין ידוע שהוגה פעם א' אבל אם ידוע שהגיה אותה מגיה מומחה אפי' אם נמצאו בה אח"כ כמה טעיות א"צ להגיה אותה כולה אלא מתקן מה שנמצא והכי נהוג כן הוא בקצור שם אבל בפלפול שם מבואר שאין דעתו כן אלא דאף אם הוגה ע"י מוחזק אם נמצא אחריו ג' טעיות צריך בדיקה עכ"ל ועיין מלא"ש כלל ט"ז אות ג' בבינה שתמה על הרב קה"ס סי' י"ט או' ב' שהעתיק דברי הבנ"י מה

שכתב בקיצור ולא נתעורר על מ"ש בארוך ועיין ת' דב"ש סי' שנ"ו אם סופר ומגיה טעה בג' או בד' ספרים שכתב או הגיה הוא מוחזק למוטעה ולא אתמחי גברא ועיין להרב הנז' סי' שי"ט שכתב היכא שהטעיות הם באותיות ובמלות שונות ורחוקות זו מזו כגון א' בספר בראשית וא' בספר ויקרא דלא שייך לומר בכגון זה איתרע חזקתיה דסופר ולא נאמינהו אפי' אח"כ יחזור ויגיהם עי"ש:

חלק ז

ז) **שם ג' טעיות וכו'** אלו הג' טעיות אפי' הם בחסרות ויתרות יפה ללב אות א' ועיין א"ר סוף סי' קמ"ג שכתב בשם זקנו הגאון דלא מקרי מוחזק בטעות אלא כשיש שלשה בשינוי ענין ולשון אבל כשאחד מהם חסר ויתר לא עי"ש ועיין אניה דיונה פרק מ' במאיל המלואים אות ה' שהביא דברי הא"ר הנז' וכתב עליו וז"ל צל"ע אע"ג דקימ"ל דלא בקיאינן בחסרות ויתרות מ"מ כיון דאנן כותבין האי תיבה מלא וחסר וחזינן דהאי סופר לא דקדק היטב א"כ הו"ל כשאר טעות וצ"ע לפענ"ד עכ"ל:

חלק ח

ח) **שם אסור לקרות בו עד שיגיהו וכו'** ואע"פ שתקן אלו הג' טעיות אסור קרות בו עד שיגיהו כולו מראשו ועד סופו לבוש סעיף ג' שו"ג אות ה' אניה דיונה פרק מ' אות ג':

חלק ט

ט) **סעי' ד' ס"ת שיש בו ג' טעיות וכו' ואם היו ד' יגנז וכו'** יש אומרים דהאי יגנז לעולם קאמר ולא מהני בגרידה שיגרור הטעיות ויחזור ויכתוב על הגרד משום דהוי מנומר הריב"ש בת' סי' ז' אבל לפי תשובת הרשב"א שהביא שם גם בד' טעיות יוכל לתקן בגרידה והא דאמרינן בגמ' יגנז היינו עד שיתקן ולא הוי בזה מנומר ועיין בתשב"ץ ח"א סי' קכ"ה וקכ"ז שסומך על דעת הרשב"א וכ"כ הרב גו"ר חא"ת כלל ב' סי' ה' וז"ל דהשתא שהסופרים הם בקיאים ואומנים הרבה ודרכם אפי' לענין חסרון שגוררין בתוך השטה וכותבין שם את החסרון א"כ ליכא לפלוגי בין שהטעיות הם בחסרון או בתוספת דכשם שבתוספת מכשירנן להו ואפי' טובא לפי שתקונם הוא ע"י גרידה א"כ ה"ה נמי לענין חסרון שיש להכשיר אפי' בטעיות מרובים כיון שתקונם הוא ע"י גרידה עכ"ל ועיין קה"ס סי' ג' אות ב' בלשכ"ה סי' י"ט אות ג' וכן נוהגים פה בגדאד יע"א דאפי' יש כמה טעיות חסירות בכל דף ודף ואפי' אין דף בלא ד' טעיות גוררין הטעות וכותבים על מקום הגרר:

חלק י

י) **שם ונשאר אפי' דף אחד מאותו השאר וכו'** ודוקא אם מתחילה נכתב כך בלא ד' טעיות אבל אם נכתב בארבעה טעיות והוא רוצה להחליף יריעה אחת שיהא דף אחד

שבה מציל לתקן על ידו כל הדפין זה לא מהני ב"י פרישה אות ג' קה"ס סי' י"ט אות ג' מלא"ש כלל מ"ז אות ד' אניה דיונה פרק מ"א אות ג':

חלק יא

יא) **ס"ת** שיצא מיד הסופר צריכים להגיהו מראשו ועד סופו אניה דיונה פרק מ"א אות ד':

חלק יב

יב) **סעי' ה' בהגה ומ"מ נהגו הסופרים לתקן וכו'** וכן כתב הלבוש שנהגו לתקן וכן כתב השכנה"ג הגה"ט אות ב' בשם משאת בנימן דכל שאין הדלוג יותר מג' שטין יכול לתקנו אפי' לכתחלה ולגרור כמה שטין וגם למעט הכתב כדי להכניס הדילוג וכן נוהגים פה בגדאד יע"א לתקן לכתחלה אבל יותר מג' אסור לכתחלה לתקן משום דמחזי כמנומר רק יסלק את היריעה אמנם בדיעבד אם עבר ותקן אין בידנו לפסול הס"ת קה"ס סי' י"ט אות ו' מלא"ש כלל ט"ז אות ה' בחכמה אניה דיונה פרק מ"א אות ז' ובמאיל החלואים שם וצריך לשרשט מחדש את השטין אם אין השרטוט ניכר ואין מדחיקין את השטין זו לזו יותר מאשר היו בראשונה אלא רק ממעטין את הכתב וצריך ליזהר שיהיו האותיות בשוה בארכן עם שאר האותיות ולא ישנה צורת איזה אות דהיינו הרי"ש לא ידמה לוא"ו והדל"ת לזיי"ן וכיוצא בהן עיין מלא"ש שם אמ"ש כלל ט"ז או' ו':

חלק יג

יג) **ואם** רוצה להכניס הדילוג באופן אחר דהיינו אחר שגרר השטין הכתובים כבר ישרטט מחדש ויעשה השרטוטין יותר סמוכין זל"ז מאשר היו בראשונה ג"כ מותר אלא שבאופן זה אין לעשות לכתחלה כ"א שיגרור שטה א' ועל אותו ריוח כותב ב' שטין וכן גורר ב' וכותב על מקומם ג' אבל לגרור ג' ולכתוב על מקומם ד' או ה' שטין אסור לכתחלה אלא יסלק היריעה אמנם אם כבר נעשה כן גם בזה אין לפסול הס"ת מלא"ש שם ועיין שכנה"ג שם:

סימן רפ

חלק א

א) **סעי' א' ס"ת שנתקרעה בו יריעה וכו'** וה"ה בתפלין ומזוזות אם נקרעו בהם ב' שטין כשר פתחי תשובה או' א' ועיין בדברינו לא"ח סי' ל"ב אות ה':

חלק ב

ב) **שם בתוך ב' שיטות וכו'** ואם לא נכנס הקרע בתוך השטה אלא שהגליון לבדו נקרע למעלה או למטה יכולין לקרות בה לכתחלה אע"פ שעדין לא תפרה ומ"מ לכתחלה יתקן כל מה דאפשר ש"כ סע"ק ב' אמת ליעקב במשפט היריעה והתפירה סי' ד' לד"א סי'

י"ז אות ד' בית מנוחה בדיני תפירה אות י"ד קה"ס סי' י"ח אות א' מלא"ש כלל ט"ו אות א' בחכמה:

חלק ג

ג) **ואם** הקרע הוא בין התיבות גם לכתחלה מותר לקרות בו בלא תפירה והיינו ב' שטין בעתיקא ג' שטין בחדתא אלא מצוה מן המובחר לתופרה הרדב"ז סי' תמ"ז לד"א סי' י"ז אות ד' בי"מ בדיני תפירה אות י"ד ומלא"ש שם בבינה כתב בשם בנ"י כל שלא הגיע הקרע להשיעור שצריך תפירה דהיינו שטה א' בעתיקא וב' בחדתא מותר אפי' קודם תפירה והביאו אניה דיונה פרק מ"ב אות ב' ובמאיל המלואים שם אות ג' חלק עליו וכתב הקרע הבא בשטה א' בין התיבות פסול בלא תפירה כמו בין אות לאות:

חלק ד

ד) **שם בתוך ב שטות יתפור וכו'** אבל כל זמן שלא תפרו אפי' לא נקרע אלא בשטה א' אסור לקרות בו ב"ח קה"ס סי' י"ח אות א' מלא"ש כלל ט"ו אות א' בחכמה ובבינה אניה דיונה פרק מ"ב אות ב' ויש אומרים דכל קרע שהוא פחות מג' שטין אין בו פיסול אם לא תפרו ט"ז סע"ק א' וכתב הרב לד"א סי' י"ז אות ז' אם נמצא בעת קריאת התורה יש לסמוך על הט"ז ואין להוציא אחר אבל לכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים והביאו בי"מ בדיני תפירה וקרע אות י"ז:

חלק ה

ה) **בתוך ג' לא יתפור וכו'** כתב הב"ח דוקא אם התחיל הקרע ביריעה בגליון ובא לו בתוך השטין בכה"ג בג' לא יתפור בדלא עפיץ אבל אם לא נקרע הגליון אלא שנקרע בתוך השטין בלבד אפי' בג' וד' וה' נמי יתפור והביאו ש"כ סע"ק א' פרח מטה אהרן ח"א סי' מ"ה מלא"ש כלל ט"ו אות א' בחכמה אניה דיונה פרק מ"ב אות ד' אמ"ש כלל ט"ז אות י"ד וי"א דלא שנא אם נקרע הגליון ביריעה ונכנס בשטין ל"ש אם נקרע בשטין בלבד רא"ם סי' פ"ט עדות ביעקב סי' יו"ד לד"א סי' י"ז אות ו' בי"מ בדיני תפירה אות ט"ז קה"ס סי' י"ח אות א' בלשכ"ה:

חלק ו

ו) **שם בתוך ג' לא יתפור** וצריך לסלק היריעה ודבק מבחוץ לא מהני ובדיעבד אם תפר או תקן בדבק ונמצא בעת קריאת ס"ת לא יוציאו ס"ת אחר וכ"ש במקום שאין ס"ת אחר שיש לקרות בו ט"ז סע"ק ב' אמת ליעקב במשפט התפירה אות ה' לד"א סי' י"ז אות ח' בי"מ בדיני תפירה אות י"ח ועיין לקמן אות י"א עקרי הד"ט ח"א סי' ז' אות י"ב ח"ב סי' ל' אות ג':

חלק ז

ז) **שם בתוך ג' לא יתפור** ואפי' הקרע בין תיבה לתיבה טור ט"ז סע"ק ג' ש"ך סע"ק ה' לד"א סי' י"ז אות ט' בי"מ בדיני תפירה אות י"ח ועיין לקמן אות יו"ד:

חלק ח

ח) **שם בהגה אבל לא יותר** עיין בתשב"ץ ח"ג סי' ר"ז שכתב דג' שטין הכתובים בתלמוד לאו דוקא אלא ה"ה יותר וכגון אם התפירה הוא מהודק יפה ואינה ניכרת וכתב דגם הריב"ש חזר בו והסכים עמו להכשיר וכן פסק מהר"ם אלשקר סי' צ' יכין ובועז ח"א סי' כ"ג נקה"כ בגליון הש"כ הנ"מ משחא דרבותא ועיין ברכ"י אות א' פ"ת אות ג' וכתב בשיו"ב אות א' וז"ל ומאחר דאין ספק דהריב"ש חזר בו כאשר העירו רבנן קדישי הנז' והוחזקו לעשות כהרשב"ץ נראה דהדבר פשוט דנקטינן כהרשב"ץ ותו לא מידי עכ"ל וכ"כ בספרו חיים שאל ח"א סי' נ"ז והביאו זכ"ל ח"ג:

חלק ט

ט) **ס"ת** שנקרע מראש היריעה ונכנס הקרע עד ד' וה' שיטות בגוף האותיות ובכלל השם המיוחד ונחלקה היו"ד עם הקרע מצד אחד והשאר מצד אחד ובבה"כ צבור עני שאין להם אלא ס"ת זה ואין לאל ידם להחליף היריעה יתקנו אותו בתפירה כי יש רבים מקילים בתפירה בד' וה' שיטות והאותיות שעבר עליהם הקרע כולם ואותיות הקדומות יגררם עד שיוכל לכתוב הכל על הגרר וישאר מקום הקרע ולא תגע יד בשם הואיל ולא עבר הקרע בגוף האות ברכ"י אות ב' והביאו בס' לד"א סי' י"ז אות ח' בי"מ בדיני תפירה אות י"ט זכ"ל ועיין לקמן אות י"ז:

חלק י

י) **שם וכן בין לדף לדף וכו'** וי"א דאם נקרע בין שטה לשטה או בין דף לדף שלא כנגד הכתב עד שאילו נקרע כן כנגד הכתב היה נכנס לתוך ג' שטין לא יתפור טור והביאו ש"כ סע"ק ד' קס"ה סי' י"ח אות ב':

חלק יא

יא) **שם בהגה וי"א דמותר לדבק עליו קלף מבחוץ וכו'** וכ"כ האחרונים קה"ס סי' י"ח אות ד' מלא"ש כלל ט' אות א' בחכמה אניה דיונה פרק מ"ג אות א' וכ"מ באמ"ש כלל ט"ז אות י"ד ויש מקילין עוד יותר שאפי' במקום שאסור לתפור מהני דבוק המטלית ויש לסמוך על זה בשעת הדחק מיהו כל זה כשלא נחלק שום אות אבל אם נחלק אות אסור לדבק בכל ענין כמו שיתבאר ש"כ סע"ק ו' קה"ס סי' ח"י אות ד' מלא"ש כלל ט"ו אות א' בחכמה אמ"ש כלל ט"ז אות י"ד ועיין לעיל אות ו':

חלק יב

יב) שם בהגה וכן אם נחסר דבר כותבין על קלף הדבוק וכו' מה שנוהגים הסופרים לטלות מטנית על נקבים ביריעה וכותבין על הטלאי י"א צריך לכתוב כל האות על הטלאי אבל אם כתב מקצת האות על היריעה וקצתו על הטלאי פסול ולא עוד אלא אפי' אם כתב כל האות כולו על היריעה אלא שמקצת הדיו מצד האחד של האות עובר גם על הטלאי לא מהני הקפת הגויל שבטלאי להאות שנכתב על היריעה אלא צריך להיות מ"ג ביריעה עצמה בלא טלאי והאות הנכתב על הטלאי צריך להיות מ"ג בטלאי עצמו בלא היריעה ב"ח ש"כ סע"ק ז' קה"ס סי' י"ח אות ה' ו' אניה דיונה פרק מ"ג אות ב' ג' אמ"ש כלל ט"ז אות י"ד וי"א דמותר לכתוב חצי אות על היריעה וחצי אות על הטלאי אם מתקן הטלאי קודם הכתיבה ט"ז ס"ק ד' אמ"ל בדיני קרע יריעה אות יו"ד י"א לד"א סי' י"ד אות ז' וסי' י"ז אות י"א בי"מ בדיני תפירה אות כ"ח והמחמיר לעצמו שלא לכתוב על הטלאי אפי' אות שלם ה"ז משובח ותע"ב ב"ח שם ש"כ שם קה"ס שם:

חלק יג

יג) כשכותב על הטלאי צריך ליזהר מאד לדבק תחלה המטלית היטב ואח"כ כותב עליו ולא יכתוב עליו תחילה ואח"כ מדבקו וכן אם היה כתוב עליו ונפרד לא מהני לדבקו עם הכתוב עליו אלא צריך להדביק מטלית חדש ויכתוב עליו אחר הדבוק מלא"ש כלל ט' אות י"ח בחכמה ואות כ"א בבינה קה"ס סי' י"ח אות י"ז ועיין גן המלך סי' ה' וסי' קל"ה אמ"ש כלל ט"ו אות א':

חלק יד

יד) יש מחמירין לכתוב השם על המטלית ואפי' כולו על המטלית דחיישינן שמא ברבות הימים יתפרד המטלית ויבוא השם לידי בזיון ח"ו שבות יעקב ח"ב סי' פ"ח ויש מתירין לכתוב השם על המטלית דב"ש סי' ש"ה נחלת שבעה סי' ל"ז חת"ס חי"ד סי' רנ"ט בי"מ בדיני תפירה אות כ"א ועכ"פ צריך ליזהר שלא לכתוב חצי השם על המטלית וחצי על היריעה אלא או כולו על המטלית או כולו על היריעה גן המלך סי' ה' אמ"ל בקרע היריעה אות י"א קס"ה סי' י"א אות י"ג מלא"ש כלל ט' אות י"ח בחכמה וכ' עוד גן המלך שם דיותר טוב שיגרור ביריעה וידחוק עצמו כדי לכוין שתהא האזכרה נכתבת על היריעה בעצמה מלכתוב האזכרה על הטלאי והביאו אמ"ל שם לד"א סי' י"ז אות י"א:

חלק טו

טו) אם נקרע כם מאלהיכם יש מתירין להניח טלאי ולכתוב כם על הטלאי חיים שאל ח"א סי' נ"ז בי"מ בדיני תפירה אות כ"א אבל לכתחלה לא יעשה כן שיכתוב השם על

היריעה והנטפל על הטלאי אלא לכתוב השם כולו על הטלאי עדיף טפי מלכתוב השם על היריעה והנטפל על הטלאי אמ"ש כלל ט"ו אות א':

חלק טז

טז) אם מותר לחתוך מן הגליונות כדי לתקנו עיין סי' ר"ץ בהגה:

חלק יז

יז) שם בהגה ואם נחלק שום אות ע"י הקריעה פסולה ולא מהני מה שמדבקו מאחריו אבל אם יגרור האות הנחלק וקצת מן האותיות הקודמות לו עד שיוכל לכתוב כולם על מקום הגרירה וישאר מקום הקרע חלק שרי הרא"ם סי' פ"ט צ"צ סי' קי"ב שמש צדקה חי"ד סי' נ"ד אמת ליעקב במשפט התפירה סי' יו"ד זכ"ל בדיני ס"ת מלא"ש כלל ט"ו אות א' בחכמה ואם נחלק איזה אות מאותיות השם ע"י הקריעה צריך לסלק היריעה שמש צדקה שם מלא"ש שם:

חלק יח

יח) סעי' ב' ס"ת שבלו ממנו יריעות וכו' דוקא ביריעה שבלתה דכל הספר נתישן מאד והשינוי שבינו לקלף החדש מחזי כמנומר אבל אם אין הקלף ישן כ"כ ואירע איזה פסול ביריעה אחת או שתים אין צריך להחליף כי אם אותם היריעות שנפסלו ויתן אחת או שתים חדשות תמורתן שבו"י ח"א סוף סי' פ' וח"ב סי' פ"ט דב"ש סי' ש"ו ח"ס חי"ד סי' רנ"ז מקום שמואל אמלי"ע במשפט היריעה אות י"ד מלא"ש כלל ט"ו אות ד' קה"ס סי' י"ח אות ט':

חלק יט

יט) שם צריך להחליף ג' וכו', ואם לא החליף ג' כשר בדיעבד ט"ז סע"ק ה' שו"ג אות ו' מקום שמואל אמלי"ע במשפט היריעה אות י"ד לד"א סי' י"ז אות י"ד בי"מ בדיני יריעה אות כ"ה אניה דיונה פרק מ"ג אות ז' ובשעת הדחק מותר להחליף יריעה אחת אפי' לכתחלה אמ"ל שם מקום שמואל שם ומ"ש ח"צ סי' י"ט דאפי' בבלה א"צ לסלק כ"א יריעה אחת וחולק על דברי הטור והש"ע עיין גבעת שאול סי' ק"ו שדחה ראיותיו והעלה דאין לזוז מפסק הטור והש"ע וכל האחרונים דצריך להחליף ג' יריעות וכן הוא דעת הפוסקים שזכרנו בזה האות ובאות הקודם ומ"ש עקרי הד"ט חי"ד סי' ל' אות ג' עיין ח"ס חי"ד סי' רנ"ז:

חלק כ

כ) שם צריך להחליף ג' וכו' ומה שהוא מחזיר יהא כמדת כתב הראשון וטוב שהסופר הראשון יכתבם אם אפשר ש"כ סע"ק ט' קה"ס סי' י"ח אות ט' מלא"ש כלל ט"ו אות ד' אניה דיונה פרק מ"ג אות ז':

סימן רפא

חלק א

א) סעי' א' ס"ת שכתבו אפיקורוס וכו' הוא מין האדוק בע"ז ומסתמא לשם ע"ז כתבו, לבוש סעי' א' ט"ז סע"ק א' ש"כ סע"ק א' והשו"ג או' ב' כתב לאו דוקא אדוק בע"ז אלא אפי' אין בו אלא מדה אחת רעה מכל אלו שכתב הרמב"ם פ"ג מהל' תשובה הל' ז' ח' במינים ואפיקורוסים ישרף שודאי כיון שיש לו מדה רעה אחת מכל אלו לא כתב אזכרות שבו לשמן כ"ש עבוד עורות לשמה עי"ש ועיין יד אהרן או"ח סי' ט"ל בהגב"י:

חלק ב

ב) שם ישרף ובאו"ח סי' ט"ל סעי' ד' גבי תפלין כתב די"א דיגנזו עיין בדברינו שם או' כ"ד:

חלק ג

ג) ס"ת שכתבו א' כשהיה נחשד מאד שהוא מכת המאמינים בשבתי צבי שבור שחיק טמיא ואח"ז נתברר הדבר שכן הוא שהוא מכת הרשעה מצוה לשורפו אף שבעת שכתב הס"ת לא היה אלא נחשד. תשובה מאהבה ח"א סי' ק"י פ"ת אות ב' אניה דיונה פרק מ"ו או' א' אך בת' הגאון נוב"י ז"ל בסי' קי"ב או' ג' מבואר דאם לא היה בעת הכתיבה רק נחשד אין לשורפו רק טעון גניזה עי"ש פ"ת שם:

חלק ד

ד) ס"ת שכתבו א' מן הקראים אף שהרמב"ם ז"ל מונה אותם בכלל המינים אפ"ה לא ישרף דלא נקראו מינים לענין זה כלל ומי ששורף אותם עובר משום לא תעשון כן אלא טעון גניזה ואסור לקרות בו בצבור פ"ת שם בשם הרדב"ז ח"ב סי' תשע"ד:

חלק ה

ה) ספרי תפילות שמדפיסים עכו"ם אסור להתפלל בהם מהר"א הלוי בשו"ת זקן אהרן סי' קע"א ומהר"י פן פורנא האריך בצדדי ההיתר ברכ"י אות ב' ועיין בשיו"ב אות א' שכתב דמדברי ספר חסידים יש סמך גדול להחמיר כהרב זקן אהרן:

חלק ו

ו) שם כתבו כנעני יגנז אפי' כתבו למכור לישראל ש"כ סע"ק ג' בא"ה סק"א:

חלק ז

ז) שם נמצא ביד אפיקורוס ואינו יודע מי כתבו יגנז ואפי' בבית אין קורין בו ביחידות ולא דמי לאותן שמנה הרמב"ם בפ"ו מהל' ס"ת שהן כחומש ט"ז סק"א חדושי הגהות שבב"י אות א' אניה דיונה פ' מ"ה אות ה' ודלא כהשגת נקה"כ וכן כל פיסול שאינו מוכח כגון שאינו מעובד לשמה כתב הט"ז שם יש לאסור לקרות בו אפי' ביחידות שמא יקרא בו בצבור ולא סמכינן אסימן או אכתיבה אבל נקה"כ השיג על דבריו עי"ש ואע"ג דאניה

דיונה פרק מ"ז במאיל המלואים אות כ' דחה דברי הנקה"כ מ"מ יש לסמוך על הכתיבה על העמוד או על הדפין שס"ת זה פסול ויקרא בו ביחידות כמ"ש הנקה"כ עיי"ל אות כ"ו וכ"ז:

חלק ח

ח) שם נמצא ביד כנעני וכו' יש מי שמכשיר וכו' ובא"ח סי' ט"ל סעי' ו' גבי תפלין כתב סתם דכשרים עיין בדברינו שם אות כ"ז הטעם:

חלק ט

ט) שם יש מי שמכשיר וי"א יגנז משהביא מרן ז"ל סברת האוסרים באחרונה משמע דהכי ס"ל ובפרט שהביא סברת האוסרים בלשון רבים עיין באה"ג ועיין בדברינו ריש סי' ע"ר:

חלק י

י) שם וחייבים הצבור לקנותו ממנו בכדי דמיו וכו' ומשמע בש"ס דאין לומר לגוי שיתן לו בזול יותר מדאי פן יכעוס וישליכה למקום האבוד ב"י ט"ז סע"ק ב' ש"כ סע"ק ה':

חלק יא

יא) שם או יותר מעט ולגונזו וכו' אבל במקום דטעון שריפה א"צ ליקח מהם עיין בדברינו לאו"ח סי' ט"ל סוף אות כ"ח:

חלק יב

יב) שם ואם רצה להעלות בדמיו וכו' מניחין אותו בידו כתב ט"ז סע"ק ב' כשהגר רוצה הרבה יותר מכדי דמיו לא יסלק וימשוך ידו ממנו תיכף אלא צריך לעסוק עמו בדברי ריצוי אולי ימכרנו בכדי דמיו מעט יותר ואם אח"כ עומד בדעתו אז מניחין בידו וילך לו ולא קודם לזה באה"ט סע"ק ב' קה"ס סי' א' אות ו' ועיין בדברינו שם אות כ"ט:

חלק יג

יג) שם ואם הוחזקו שבזזו הכנענים וכו' וה"ה במקומות שאין הגוים יודעים לכתוב דאמרינן מסתמא בזזו אותה ש"כ סע"ק ה' אניה דיונה שם אות א' קס"ה שם אות ה' ובזמן הזה כל הסתו"ם הנמצאים ביד גוי בידוע שהם של ישראל שגנבו או אבדו וקורין בהם מפני שאינן בקיאים בכתיבה שלנו שו"ג אות ז':

חלק יד

יד) סעי' ב' גר שחזר לסורו וכו' אין ראוי לסמוך על הצדוקים בדבר שאינו ניכר כמו עבוד לשמו וכתיבת האזכרות לשמן ותפירה בגידי טהורה מהריק"ש בשם כפתור ופרח ברכ"י אות ג':

חלק טו

טו) למכור ס"ת לבני מקרא אף שמכבדין אותו אם הוא כשר אסור שמביא את השם לידי גניזה ואם כתוב ע"ג עורות שנעבדו שלא לשמן וגם האזכרות כתבן שלא לשמן אפ"ה אסור למכור להם דכשיראו שסופרי ישראל מוכרים להם יבוא ישראל לקנותו מהם אבל יכול לעשות בס"ת שרוצה למכור להם כל הפתוחות סתומות וכן הסתומות פתוחות דמינכרא מילתא הרב מהר"י זיין בתשובותיו שערי ישועה כ"י יו"ד שער ט' סי' ז' ברכ"י אות ד':

חלק טז

טז) למכור לבני מקרא ס"ת פסול שרי הרדב"ז בתשובותיו כ"י סי' אל"ף מ"ו וכן הסכים הרב מהר"י זיין בת' הנז' וכתב שם מעשה רב שבעה"ק ירושלים ת"ו בזמן הרה"ג המג"ן בהסכמת כל הרבנים מכרו ס"ת פסול לבני מקרא ודלא כהגו"ר כלל ב' סי' ל"א דאסור ברכ"י אות ה':

חלק יז

יז) סעי' ג' ס"ת שכתבו מסור וכו' עיין בדברינו לאו"ח סי' ט"ל סעי' א' בענין כתיבת תפלין וה"ה לכתיבת ס"ת עיין לבוש סעי' ג' ט"ז סע"ק ג' ש"כ סע"ק ז' וכ"כ האחרונים:

חלק יח

יח) שם ישראל מומר וכו' סופר סת"ם שנתגלה ע"י עדות וראיות שהרשיע ומכר תפלין חסירי פרשיות כל מה שכתב אחר רשעתו יש לפסול אותו אבל מה שכתב קודם חטאתו אין לפסול ויעמוד על חזקתו חת"ס חא"ח סי' ז' אניה דיונה פרק מ"ו אות ב' ג' ונ"ל דאם אח"כ תתגלה דעתו שהיה פסלן מקדמותו כגון שפתח א' תפלין שכתב ומצאן בתי אכזב שחצי פ' עזוב כל תפלין ומזוזות שכתב בינתים פסולות ואע"ג דהוי רק עד א' נאמן יען דעתו הגלות נגלות. אניה דיונה שם אות ד' ועיין פ"ת אות ח' ובחת"ס שם ובאניה דיונה שם במא"ה אות ד':

חלק יט

יט) סעי' ד' ס"ת שכתבו ממזר וכו' משמע דכל הס"ת פסול וכ"כ ש"כ סע"ק ח' ברכ"י אות ו' אבל תפלין שכתב כשרים ברכ"י שם והבאנו דבריו באו"ח סי' ט"ל אות י"ד וכ"כ בה"י אות ב' וכן פצוע דכה מותר לכתוב תפלין בה"י שם אבל לכתוב ס"ת כתב בה"י שם דלטעם המרדכי דכשיגיע לפסוק לא יבא ממזר וכו' ה"ה כשיגיע לפסוק לא יבא פצוע דכה וכו' אבל לטעם שאין מוציא רבים י"ח לא מצינו זה גבי פצוע דכה ועיין ברכ"י אות הנז' ודוק:

חלק כ

כ) סעי' ה' ס"ת שאמר הסופר לאחר שיצא מידו וכו' הנותן מעות לחבירו לכתוב לו ס"ת ונמצא בו טעות וצריך לשכור מי שיגיהו אם הם טעות שדרך הסופרים לכתוב אותם אין הסופר חייב כלום ומיהו אם טעה כ"כ שאין דרך הסופרים לטעות חייב וכ"ש אם טעה בו כ"כ שיפסול הס' לגמרי ודברים הללו תליים במנהג המקומות אם מנהג המקום שהכותבים אינם מגיהים אותם אף זה שקבל עליו סתם אין עליו להגיהו ואם הסופר הגיהו מעצמו חייבים הבעלים ליתן לו שכרו ואע"פ שלא עשה מדעתם ואם מנהג המקום שהכותבים מגיהין אף זה כשקבל עליו סתם על דעת להגיהו קבלו שכנה"ג הגה"ט אות ג' בשם ת' הרשב"א סי' אל"ף וכ"ז והביאה הרב בעל המפה בח"מ ס"ס ש"ו והרב"י ס"ס של"ג ועיין ח"מ ריש סי' ו' שע"ה ויו"ד ריש סי' רע"ט:

חלק כא

כא) ס"ת שתקן וכ"ש שכתב אדם אחד שאינו יודע שח"ת פסול אפי' אם אומר שלא עשה כן פסול דמלתא דלא רמיה לא אדעתא פ"ת אות י"א בשם חמודי דניאל ועיין לעיל סי' א' סעי' ג':

חלק כב

כב) שם לפיכך אם אמר ס"ת זה וכו' אפי' אומר רק על יריעה א' שנעבדה שלא לשמה אמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרה נאמן לפסלה אניה דיונה פ' מ"ז אות ד':

חלק כג

כג) שם מתוך שנאמן להפסיד שכרו משמע אם כתב לו בחנם כגון במתנה וכה"ג אינו נאמן כיון שיצא מתחת ידו ש"כ סק"ט וכ"כ ב"ח אניה דיונה שם אות ו'

חלק כד

כד) שם מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכו' היינו אם לא נתן שכרו אבל אם נתן לו שכרו אינו נאמן ד"מ אות ב' פרישה אות ו':

חלק כה

כה) שם מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכו' דוקא אם הס"ת עדיין ביד האיש שמכר לו הסופר אבל אם מכרו אותו האיש לאחר והרויח בו אינו נאמן דאם אתה מאמין לסופר אתה מוציא ממון מיד האיש שמכרו ע"פ ע"א והתורה אמרה לא יקום ע"א באיש להוציא ממון על פיו שבו"י ח"ב סי' ע"א פ"ת אות י"ב:

חלק כו

כו) שם בהגה מיהו בשכר חומש וכו' דהא מ"מ לא גרע מחומש וכ"כ הלבוש אניה דיונה שם אות ד' ודלא כט"ז סע"ק ה' ועיין בנקה"כ שהשיג עליו:

חלק כז
כז) וכד משתמש בה במקום חומש צריך לעשות בה סימן למען שלא יטעו לקרות בה בצבור ויכתוב על גליוני הדפין מלת פסול או ימעט גליונה ויניחנה על שיעור גליון של חומש אניה דיונה שם אות ה' בשם בנ"י

סימן רפח

חלק א
הלכות מזוזה

א)
סעי' א' כיצד כותבין וכו' ועושה לה כמו חצי צפורן דהיינו מלבד מה שצריך להניח כדי לכתוב אות ל' ואות ך' פשוטה ודומיה עם הק"ג שלהן מלא"ש ואע"ג דגבי תפילין בא"ח סי' ל"ב סעי' ל"ב כתב מרן ז"ל צריך להניח חלק למעלה כדי גגה של למ"ד וכו' נ"ל דלגבי תפלין הוי ס"ס דילמא כמלוא אטבא דספרי גופיה הוא רק כדי גג הלמ"ד ורגל הנו"ן עם הק"ג שלהן ואת"ל כהפי' המחמירים דילמא דוקא במזוזה איתמר ולהכי בתפלין סתם הש"ע להקל ובמזוזה העתיק לשון הש"ס מלא"ש כלל י"ז או' ז' בבינה ועיין ב"י שם ובט"ז שם סע"ק כ"ג:

חלק ב
ב) שם כמו חצי צפורן הני ספרי דלאו דווקני רגילי דלא עבדי רוח זה ויש לגעור בהם וכבר צווח ע"ז הרב ראשון לציון זלה"ה ברכ"י אות א' ובכתב קטן פשיטא דטוב למעט מהגליון ולהוסיף על הכתב דבנקל ישתנו צורת האותיות ע"י כתיבה הקטנה או יתקלקלו האותיות והוא פיסול דאורייתא ושיעור גליון זה ודאי לכ"ע הוא רק לכתחלה מלא"ש שם וכ"כ פ"ת אות א' בשם תפארת צבי דשיעור גליון זה בדיעבד אינו מעכב:

חלק ג
ג) שם ובתחילתה ישייר כדי לגול אותה. קצת סופרים אין נוהגים כן ויש להם סמך כמ"ש השבות יעקב ח"ב סי' ק"ח יעש"ב ברכ"י או' א' פ"ת או' ב' מלא"ש כלל כ"ג או' ב' בבינה ומנהגנו פה בגדאד יע"א מניחין כדי לגול כמ"ש מרן ז"ל ומנקבין הגליון ההוא כדי שיראו אותיות השם הכתוב בחוץ כמ"ש שבות יעקב שם דלהמצריכין כן צריך לנקב הגליון ההוא כדי שייראו אותיות השם הכתובות בחוץ ובדיעבד אם לא הניח כדי לגול אינו מעכב כיון דהרבה מגדולי הפוסקים סוברים שאין צריך זה כמ"ש השבו"י שם:

חלק ד
ד) שם בהגה ובסופה א"צ להניח כלל. אבל מ"מ צריך להניח מעט כדי שיהיו האותיות שבסוף השיטות מוקפות גויל ש"כ סע"ק א' וכ"כ האחרונים.

חלק ה

ה) **סעי' ב' צריך לכותבה בדף א' וכו'** כלומר לכתחילה צריך לכותבה בדף א' ואם כתבה בדיעבד בשתים וכו' כשרה שו"ג או' ו':

חלק ו

ו) **סעי' ג' כתבה שלא על הסדר.** אפי' שכח מלכתוב אות אחת פסולה ואפי' שכח קוצו של יו"ד מעכב עיין שו"ג או' ו' ועיין בא"ח סי' ל"ב סעי' ד' בהגה ובדברינו לסי' ל"ו בצורת היו"ד:

חלק ז

ז) **שם ואין לה תקנה** לפי שאין תולין בה כמו שחולק בס"ת משום דבעינן שתהא נכתבת כסדרה כ"כ הפוסקים והאחרונים הטעם ולפ"ז יכול לגרור ממטה למעלה עד מקום החסרון ויכתוב שם החסרון ואח"כ יכתוב מה שגרר על מקום הגרר דכה"ג הוי כס' ועי' בא"ח ס' סי' ל"ב סעי' כ"ג וכ"ד. ש"כ סע"ק ב' ועיין בדברינו שם או' קכ"ז:

חלק ח

ח) **שם ואצ"ל אם הקדים פ' לפ'** עיין ט"ז סק"א ועיין בנקה"כ שהשיג על דבריו וכן פסק נקה"כ בסי' ר"ץ כדעת מרן ז"ל וכ"כ מלא"ש כלל ח' אות א' בחכמה קס"ה סי' ט' אות א' וכן עיקר.

חלק ט

ט) **סעי' ד' כתבה בשני עורות** כלומר בשני קלפים מחולקים ש"כ סע"ק ג':

חלק י

י) **שם אע"פ שתפרה פסולה** עיין פ"ת אות ד' ועיין משחא דרבותא דף פ"ז ע"ג דכתב דלשי' הרמב"ם אף אם תפרן קודם הכתיבה פסולה:

חלק יא

יא) **סעי' ה' צריכה עבוד לשמה לכתחלה וכו'** ודעת רוב הפוסקים נראה דאפי' בדיעבד פסולה בעור שאינו מעובד לשמה וכן פסק הב"ח ועכ"פ נראה דאם ימתין לעור מעובד לשמה תבטל המצוה יקבענה בל"ב דכדאי הם הרמב"ם וסיעתו לסמוך עליהם בשעת הדחק דלא כמ"ש הב"ח דלא יקבענה כלל אלא יקבענה שם וישתדל להמציא אחרת כשרה ש"כ סע"ק ד' ברכ"י אות ג' וכתב וכן עיקר זכ"ל ח"א אות מ' קס"ה סי' כ"ז אות ד':

חלק יב

יב) **סעי' ז' דינה לענין הדיו והכתיבה וכו'** ושאר דיני כתיבתה בחסרות ויתרות הוא כמו שכותבין פ' שמע והיא"ש בתפלין ונתבאר בא"ח סי' ל"ב ש"ר סע"ק ה' וכן דיני ח"ת שייכים ג"כ בכתיבת מזוזה מלא"ש כלל כ"ג אות א' אמ"ש כלל כ"א אות א' וכן דיני הק"ג אמ"ש שם ועיין אותם בא"ח סי' ל"ב ובדברינו שם:

חלק יג

יג) שם כמו בס"ת. וכתב הטור שנכתבת שלא מן הכתב והוא מהש"ס והמחבר והרב לא כתבו זה משום שסמכו אמא שנתבאר בא"ח סי' ל"ב גבי תפלין שכותבין פ' שמע והיא"ש שלמ"ה כששגורות בפיו וא"כ פשיטא דה"ה למזוזה ש"כ סע"ק ה' ברכ"י אות ד' וכתב דלא כהל"ח והט"ז וכ"כ האחרונים קס"ה סי' ד' אות ח' מלא"ש שם אמ"ש כלל י"ד אות ב' וכן מנהגנו:

סעי' ח. צריכה שרטוט וכו' נוהגים לשרטט גם מן הצדדים ובדיעבד אם לא שרטט מן הצדדים אין להחמיר, פת"ע על או"ח סי' ל"ב אות י"ט:

שם צריכה שרטוט וכו' מזוזה ששרטטה הסופר ועכ"ז הכתב מעוקם ושטה ראשונה נכנסת בשרטוט השניה פסולה. הרב מהר"י זיין בת' שערי ישועה כ"י י"ד שער ט' סי' ח' ברכ"י אות ו' זכ"ל שם:)

חלק יד

יד) שכל את ידיו וכתב המזוזה מיושרת ואח"כ שרטטה פסולה. הרב מהר"י בתשובה הנז' והביאו הגו"ר א"ח כלל ב' סי' ז' בענין שרטוט המזוזה אינם מחוורים עי"ש ודוק היטב ברכ"י אות ז' זכ"ל שם מלא"ש כלל ה' אות א' בחכמה ובבינה וכן במזוזה שנמצא שאותיות נכתבות בין שרטוט לשרטוט אין תקנה לשרטט עתה בראשי השורות כדינו. פ"ת או' א' בשם ה' רע"ק סי' נו"ן:

חלק טו

טו) מעשה בכמה מזוזות שנכתבו בלא שרטוט רק שטה א' היה וכל השיטות בלי שרטוט נראה דכולם פסולות דמבואר מהש"ס והראשונים והפוסקים דצריך לשרטט כל השיטות שבמזוזה ואם לא שרטט כל השטין פסולה הרב יוסף אומץ סי' צ"א זכ"ל ח"ג אות מ' וכ"כ מלא"ש שם ואפי' אם כתב איזה טעות וגררו ועי"ז נמחק השרטוט צריך לשרטוט מחדש ואח"כ יכתוב לתקן הטעות מלא"ש שם:

חלק טז

טז) שם ואם כתבה וכו' ואפי' אם ירצה להניח דבר המשורטט מבחוץ שבכדי שיראו השרטוטים בעבר השני ואפי' אם ישרטט בצד אחורי הכתב לא מהני מלא"ש שם:

חלק יז

יז) סעי' ט' כותב כל שיטותיה שוות וכו' ואם האריך בשיטה אחת וכו' ולפני פניה כשרה פי'אע"ג דאם השורה הזאת שהיא קצרה ביותר אם היתה עומדת למעלה מהשטה שלפניה הארוכה היה פסול דהוה כקובה שזכר אח"כ כשרה. פרישה אות יו"ד ט"ז סע"ק ד':

חלק יח

חי) שם ובלבד שלא יעשנה כקובה או כזנב פי' כקובה כאוהל שהוא צר למעלה ורחב למטה וכזנב הוא רחב למעלה וצר למטה טור ש"כ סע"ק ז' דהיינו שיכתוב בשיטה ראשונה והיה ובשניה הדברים האלה ובשלישית אשר אנכי מצוך שהרי היא רחבה מלמטה וקצרה למעלה כקובה וכי לא יעשנה כזנב דהיינו שיכתוב בשיטה עליונה ג' או ד' תיבות ובשניה ב' ובשלישית א' שהרי היא מקצרת ויורדת כזנב כ"מ פ"ה הלכות מזוזה הל' א' פרישה אות י"א ואפי' מצד א' כקובה או כזנב פסולה. פרישה שם בשם רש"ל ש"כ סע"ק ו' מלא"ש שם אות ג' קס"ה סי' כ"ז אות ו' אמ"ש כלל כ"א אות א':

חלק יט

יט) ואם כתב מזוזה בדמיון זה שפ' שמע כתב בשטות קצרות ופ' והיא"ש בשטות רחבות והרחיב לצד הימין כזה כשר. אמ"ש שם:

חלק כ

כ) סעי' יו"ד על הארץ יכתוב בראש השיטה אחרונה הטעם דשיטה שלפניה מסיימת השמים ורחוקה מהתחלת שיטה אחרונה דכתיב שם על הארץ והוא רמז כי היכי דמרחקי שמים מארץ כן ירבו ימיכם וימי בניכם ט"ז סע"ק ה':

חלק כא

כא) שם ולא יכתוב בה יותר. ואם טעה וכתב גם איזה תיבות שקודם על הארץ בשיטה אחרונה הגם שהסופר בודאי לא טוב עשה ולאו ספרא דווקנא הוא לטעות. בדברים גלויים לכל כאלה מ"מ בדיעבד אין לפסול המזוזה בשביל כך ושכן מורה לשון הרמב"ם שכתב מצוה לכתוב על הארץ בשיטה אחרונה וכו' דמשמע למצוה דוקא ולא לעכב עקרי הד"ט סי' ל"א אות י"ג מלא"ש שם בבינה אות ג':

חלק כב

כב) וכן אם שינה וכתב על הארץ בסוף השיטה כשרה שו"ג אות י"ח עיקרי הד"ט שם אמ"ש שם:

חלק כג

כג) וכן אם שינה וכתב שאר תיבות בשיטה אחרונה עד שסיים על הארץ בסוף שיטה כמו בתפלין כשרה פ"ת אות ו' בשם חומות ירושלם סי' רמ"ה וכ"מ בעיקרי הד"ט שם ועיין ב"י:

חלק כד

כד) סעי' י"א נהגו לעשות כ"ב שיטין וזה התחלתן שמע ה' הדברים לבניך ובשכבך. בין והיה מצוה בכל יורה עשב פן והשתחויתם השמים ואבדתם ושמתם אתם בדרך ובשעריך אשר על הארץ. טור ש"כ סק"ח (ומ"ש ש"כ שיטה ד' לבבך ט"ם הוא וצ"ל

לבניך פ"ת אות ז' בשם חומות ירושלם סי' הנז') קס"ה סי' כ"א אות ד' בלשכ"ה ואם שינה לא פסל ד"מ אות ב' עיקרי הד"ט. שם אמ"ש שם ובענין חסרות ויתרות עיין מ"ש בא"ח לה' תפלין:

חלק כה

כה) סעי' י"ב צריך לכתבה בימין וכו' עיין בא"ח סי' ל"ב סעי' ה' ובדברינו שם:

חלק כו

כו) סעי' י"ג ריוח שבין פ' שמע לפ' והיא"ש מצוה לעשות פ' סתומה וכו' עיין לעיל סי' ער"ה סעי' ב' איזה סתומה ומ"מ הכא במזוזה אינו יכול לעשות סתומה שכשרה אליבא דכ"ע וכמ"ש המחבר שם דהיינו שיסיים פ' שלפניה בתחלת שיטה ויניח חלק כדי ט"א ויחתיל לכתוב בסוף אותה שיטה עצמה וכו' שהרי צריך להתחיל שיטה ז' והיא"ש וכו' וכמ"ש בסמוך בשם הפוסקים אלא יעשה סתומה שכשרה לדעת הרמב"ם כמ"ש הרב שם שאם לא יוכל לכוין בכך לא יסור מדברי הרמב"ם ועיין בת' מהרש"ל סי' ל"ז עכ"ל הש"כ סע"ק יו"ד ועיין בא"ח סי' ל"ב סעי' ל"ו כיצד יעשה סתומה פ' והיא"ש לדעת הרמב"ם וה"ה כאן ועיין בדברינו שם אות קס"ח:

חלק כז

כז) סעי' י"ד וכורכה מסופה לראשה מאחד כלפי שמע. כן הלשון בג"מ ול"ד נקט לפי מנהג הסופרים שנהגו לסיים שיטה ראשונה ואהבת את אלא כלומר שיגללנה מסופה לראשה ונקט אחד שהוא סוף פסוק ראשון פרישה אות ט"ו:

חלק כח

כח) סעי' ט"ו אסור להוסיף וכו' אלא שמבחוץ כותבים שדי וכו' מה שנהגו לכתוב זה השם יותר משאר שמות מפני ששם זה נוטריקון שומר דירת ישראל ד"מ אות ג' פרישה אות ט"ז בשם הכל בו והרב יפה ללב אות א' כתב בשם זקנו נפש כל חי כי הוא נוטריקון שעת דין ישמור עי"ש ועי' שו"ג אות כ"ה ועוד עיין זוהר פ' ואתחנן דף רס"ו ע"א:

חלק כט

כט) שם בהגה וי"א נגד הריוח שבין הפרשיות. ואם טעה וכתב שם שדי על הריוח אשר סוף פ' שמע אז יניח שם הזה ויכתוב שם שדי אחר על הריוח שקודם והיא"ש אמ"ש כלל כ"א אות ב' ולדידן דקימ"ל כסברת מרן בשם הזוהר דכותבין שם שדי כנגד תיבת והיה שבפנים אם טעה וכתב במקום אחר אז ג"כ יניח שם הזה ויכתוב שם שדי אחר כנגד תיבת והיה שבפנים ועיין שו"ג אות כ"ה:

חלק ל

ל) ואם שכח לכתוב שם הנ"ל על המזוזה וקבעה בדלת יצא ידי מצות מזוזה אמ"ש שם ועיין ד"מ שם:

חלק לא

לא) שם בהגה ומניחים נקב בקנה וכו' וכן צריך לעשות נקב בגליון כדי לגול. היקף כנגד שדי פרישה שם בשם הג"מ ועיין לעיל אות ג':

חלק לב

לב) שם בהגה. עוד נוהגים לכתוב מבחוץ כוזו וכו' ועכשיו לא נהגו לכתוב כן ב"י וכ"כ השו"ג אות כ"ו ועיין יפה ללב אות ב':

חלק לג

לג) שם בהגה. אבל בפנים אין להוסיף וכו' משנה שא"צ היא שכבר כתב רבינו סמוך ונראה אסור להוסיף ושם נאמר שמבפנים מיירי ואם לפרש בא כי רבים כמוהו א"כ הול"ל בסמוך לו שו"ג אות כ"ז:

חלק לד

לד) שם אין להסיף שום דבר וכו' הרמב"ם כתב כן לפי שראה שהיו כותבין שמות מלאכים בפנים לשמירה וכעס עליהם אלא צריך שיעשה כפי מה שהיא בתורה והשמירה תבוא ממילא ע"י עשיית המצוה שצוה הוא יתברך עלינו כן פירש בעל כ"מ ט"ז סע"ק ז':

סימן רצ

חלק א

א) סעי' א' ס"ת או תפילין שבלו וכו' עיין בת' ח"ס סי' רע"ט שכ' שרב אחד רצה לחלק דדוקא ס"ת שבלה שכבר היה קודש שוב לא פקע קדושתו משא"כ חסר ויתר בתחילת כתיבתו לא נחית עליו קדושת ס"ת מעולם וכמ"ש הרמ"א לעיל סי' רפ"ב דמותר למוכרו ולכן מותר ג"כ לעשות ממנו מזוזה וה"ה לקצץ הגליונותיו לתקן ס"ת שלם והוא ז"ל כתב דז"א דמה דנקטו שבלה לרבותא קאמר אפי' שבלה ולא חזי עוד למצותו כלל אפי' ללמד בו תינוקות ומכ"ש כשהוא רק חסיר ויתיר דאפשר לתקנו ולקרות בו בצבור או ללמוד בו פשיטא שאין עושין ממנו מזוזה ומ"ש הריב"ש דס"ת שיש בו טעות אינו אלא כחומש היינו התם לענין למוכרו וכו' עש"ב פ"ת או' א':

חלק ב

ב) שם אין עושין מהן מזוזה כגון שנכתב פ' שמע בס"ת בסוף הדף לא יוסיף לכתוב למטה בגליון פ' והיא"ש דאע"ג דהשתא נכתבי כסדרן וכהלכתן מ"מ אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה פרישה או' ב' ש"כ מלא"ש כלל כ"ג או' ח' ומ"ש הט"ז על דברי התוספות עיין דרישה ונקה"כ [ומ"ש הקס"ה סי' כ"ה או' ג' בלשכ"ה וז"ל וכן אם רוצה לקחת פ' שמע מתפילין ולחבר אליה עוד קלף וכו' מ"מ אסור מפני שאין מורידין

וכו' עכ"ל דבריו צ"ע דבכה"ג למה לי טעמא דאין מורידין בלא"ה אסור משום שכתבה בשתי עורות עיין סי' רפ"ח סעי' ד':]

חלק ג

ג) **שם ואין כותבין אותה על גליוני ס"ת** ר"ל שיחתוך הגליונים מס"ת ויכתוב עליהם ב' פרשיות של מזוזה ול"ת שדוקא מכתב של ס"ת אין עושין אבל אם יכתוב המזוזה על הגליונות של ס"ת לל"ב קמש"ל פרישה או' א'

חלק ד

ד) **שם ואין כותבין אותה על גליוני ס"ת וכו'** וכן אין כותבין תפילין על גליוני ס"ת קס"ה סי' כ"ה או' ג ועי"ש בלשכ"ה או' ד':

חלק ה

ה) **שם לפי שאין מורידין וכו'** ס"ת שבלה ולה נשאר כי אם איזה יריעות שלא בלו ונשאר הקלף אך הכתב הלך לו ולא נשאר שום רושם אסור לכתוב דבר אחר על קלפים הללו דלא כרב א' שרצה להתיר פ"ת או' ג' בשם נוב"י תניינא חי"ד סי' קע"ג ועיין בדברינו לא"ח סי' ל"ב או' ל"ו:

חלק ו

ו) **בת'** שער אפרים [סי' צ'] מסופק אם מותר לכתוב קמיע על קלף צבי דהיינו שאותו קלף נחתך מס"ת לצורך הקמיע אף שצריך לגרור הכתב ולמחוק כמה שמות באשר שאמרו מומחיה שכך מסוגל והורה רב א' אבל לגבי מזוזה בודאי יש להתיר ול"נ שאין חילוק בדין זה בין ס"ת למזוזה בל"י בגליון הש"כ הנ"מ והביאו ברכ"י אות ג' וכתב דדברי המורה הנז' אין להם שחר:

חלק ז

ז) **שם בהגה אבל מותר לתקן הס"ת עצמה עם גליונותיה וכו'** ויחתוך כל הגליון בשוה ויעשה מקצת מהם מטליתים לתקן הס"ת ויגנוז השאר ד"מ:

חלק ח

ח) **שם בהגה אבל מותר לתקן הס"ת עצמה עם גליונותיה וכו'** ועיין בת' ח"ס סי' רע"ט שכ' דדוקא עם גליוני אותו הספר עצמו שמתקן אבל לתקן ס"ת אחרת כיון שלא נעשה מעיקרא לתשמיש זה הס"ת אין להתיר אפי' א"א בענין אחר. עוד מבואר שם דמ"ש הרמ"א אם א"א לתקנה בענין אחר הכוונה אם הוא באופן שאין לצפות כלל שימצאו שם תיקון אחר לעולם אבל אם אפשר בשום אופן למצא בזמן מהזמנים אפי' רק קלף לתקן הס"ת הנז' א"כ עתידים הגליונות אלו לחזור להיות תשמיש לגוף ס"ת כשר אסור לקוץ אותם בשביל לתקן עכשיו פ"ת אות ד':

חלק ט

ט) וכתב עו"ש בדבר סופר אחד שקצץ גליוני ס"ת שאין קוראין בהם מפני טעיותיהם ודבקם בשולי היריעות של ס"ת התפורים זה בזה כדינו אלא שנהגו הסופרים לדבק בהם עוד מטלית אחד וזה הסופר עשה זה מקצוצי גליונים הנה לא טוב עשה הסופר הזה ואפשר היה ראוי לאסור לקרות בס"ת זה כלל כיון שנעשה בעבירה כמ"ש בת' הר"י בן הרא"ש בב"י סי' ער"ה בס"ת שקדרו בו שם וחזרו ותקנו שאין לקרות בו הואיל ונעשה בו עבירה אך הכא קלקלתו תקנתו שהרי הוריד הגליון הירדה גדולה יותר מדאי שהס"ת היה כשר בלא"ה ע"י תפירות היריעות ואינו אלא ליתר שאת והיא תקנתו שאין ס"ת פסיל בכך ולא שייך נעשה בעבירה וכיון שאין הס"ת פסול בכך יניחם כך שזו היא גניזתן ולא נורידם עוד להסיר הדבק ואין לחוש שמא באורך הימים יפלו המטליתים ולא ידעו שהיו מגליוני ס"ת כי ישראל ישרים וכל המחובר לטהרת קדושת ס"ת נוהגים בו קודש וכל המוצאו מנשקו וגונזו ע"כ יניח הדבר כמו שהוא והסופר יקבל תשובה ע"ע עי"ש פ"ת שם:

חלק י

י) שם בהגה אבל אם אפשר לתקנה בענין אחר וכו' לא יחתוך הגליונות לתקנה וכו' ואף אם הגליונות הם רחבים מכשיעור שצריך להיות אעפ"כ הם כקדושת ס"ת ואם רוצה לחתוך אותם מה שעשה יותר מכשיעור אסור לחתוך בית הלל עי"ש:

סימן רצא

חלק א

א) סעי' א' מזוזת יחיד נבדקת וכו'. ביומא דף י"א פי' רש"י נבדקת שמא נרקבה או נגנבה ופי' נבדקת אם נגנבה א"צ לבדוק מבפנים וע"ז סומכים רובא דעלמא דאין בודקין אם נרקבה והרמב"ם כתב כפי' הא' ונכון לכל י"ש להחמיר הרד"ק בהגהותיו כ"י ולי הדל נראה דלא שייך כאן לומר דסומכין על פי' הב' דרש"י כתב ב' חששות ושניהם יש לחוש ואינם פי' חלוקים וזה פשוט ולכן לא מצד חומרא נכון לי"ש להחמיר כי זה כל האדם חייב לקיים הדין דליכא למ"ד דאין לחוש לנרקבה ודוק היטב שיו"ב זכ"ל ח"ג אות מ':

חלק ב

ב) וכתב השו"ג אות א' משמע דדוקא משום הך חששא דנרקבה או נגנבה הוא דצריכה בדיקה אבל לא משום שמא נטשטשו האותיות א"כ עכשיו שנהגו ליתנה בתוך שפופרת של זכוכית או של קנה או כל דבר כדלעיל ר"ס רפ"ט כדי שלא תכלה מלחלוחית הכותל כמ"ש התו' בפ' השואל את הפרה דף כ"ב ע"א א"כ אין צריך בדיקה דאין לחוש שמא

נרקבה דשפופרת שומרה ואי משום נגנבה הא קחזינן שהיא במקומה ונראה דמש"ה הקילו בבדיקתה שאין בודקין אותה אפי' פעם אחת בשבוע עכ"ל וכ"מ בב"י א"ח סי' ט"ל דאין חוששין לטשטוש ועיין בדברינו לשם אות מ' ובאו' שאח"ז:

חלק ג

ג) **אמנם** עיין בשבחי רבינו האר"י הקדוש זיע"א שכתב דצריך לעשות הגהה למזוזה כדי שלא יכנסו רוחות בבני הבית יע"ש וזהירי אינשי דכשמתרבים העכברים בלילות ולפעמים נושכים אזי תכף בודקין המזוזות לעשותן הגהה ע"י סופר מומחה ומגיה היטב רו"ח אות א' עי"ש ועיין פ"ת אות ג':

חלק ד

ד) **שם מזוזת יחיד נבדקת וכו'** מי שיש לו הרבה מזוזות קבועות ובדק שלש מהן ומצאן כשירות אפ"ה צריך לבדוק כל שאר המזוזות שקבע בו בפרק במעמד שלשתם הכשרות דלא כל המקומות שוות הרב החסיד מהר"י מולכו בת' כ"י סי' קמ"ב ברכ"י אות א' זכ"ל ח"א אות מ' פ"ת אות א':

חלק ה

ה) **שם נבדקת וכו'** כתב בספר חמודי דניאל כ"י מי שקשה עליו להוציא המזוזה ולבודקה ורוצה להניח מזוזה אחרת אסור משום בל תוסיף ויזהר כשיוציא את המזוזה שלא לפסלה פ"ת אות ב' ועיין ט"ז בא"ח סי' ל"ד סע"ק ב' מג"א סע"ק ג' א"ר אות א' ושאר האחרונים על סימן הנ"ל בענין בל תוסיף:

חלק ו

ו) **שם ושל רבים וכו'** פי' רש"י של רבים שערי חצרות ומדינות ועיירות פעמים ביובל דכל דבר שהוא של רבים אין להטריח עליו הרבה שאם תטריח יהיה כל אחד אומר יעשו חברי. וכתב ב"ח נראה דאפי' בית שיש בו הרבה בעלי בתים ועושים ביחד מזוזה אחת בפתח הסמוך לר"ה נקראת של יחיד דאין נקרא של רבים אלא שערי חצרות ומדינות ועיירות והכי משמע מפי' רש"י וכ"כ ח"ס חי"ד סי' רפ"ג בענין בית של ג' שותפים שיש בו יותר מארבעים מזוזות הקבועים בפצימי עץ דבעי בדיקה כשל יחיד והביאו פ"ת אות ג' ודלא כהשו"ג אות א' (ומ"ש לפי' רש"י דיהוב טעמא דברבים אם יטרחו עליהם לבדוק וכו' כל אחד אומר יעשה חברי אדרבא כ"ש ברחוק זמן כל אחד שוכח לבדוק בסומכו על חבירו שהוא יבדוק וכו' אינה קושיא דאדרבא אין כאן דכיון דהזמן מרובה כ"כ אין כ"א סומך על חבירו בשביל טרחא מועטת כזו ומ"ש שם ליתן טעם אחר על הברייתא דטעם בדיקה אינו משום רקבון וגניבה אלא משום שמא יכנס בה ע"ש וכו' וכתב לחלק בשל רבים שהרבה בני אדם ממשמשים בה אין העש חונה שם

במהרה כי אם לאורך ימים והביא ראיה מהספרים. דספרים שיד כל אדם ממשמש בו אין בו עש וספרים ישנים שאין קורין בהם כי אם פעם ביובל עש אוכלם וכו' אינה ראיה דהא דספרים שהרבה בני אדם ממשמשים בה אין העש חונה שם הטעם כיון דבשעת שממשמש בה פותחה א"כ אם נכנס בה עש נופל ומש"ה אין העש אוכלם אבל המזוזה שהיא כרוכה בשעה שממשמש בה אינו פותחה כ"א מניח ידו עליה מבחוץ אם נכנס בה העש אינו נופל מחמת זה אלא עיקר הטעם כמ"ש רש"י):

חלק ז

ז) **אם** הסיר המזוזה לבודקה ודעתו לחזור ולקובעה יש להסתפק אם יברך כשחוזר וקובעה הרב לשון למודים א"ח סי' ט' והרב אדמת קודש ח"א סי' י"ח מסיק דצ"ל עי"ש והב"ד ברכ"י סי' רפ"ו אות יו"ד זכ"ל ח"א אות מ' ועיין פ"ת סי' רפ"ט אות א' וא"כ סב"ל וכ"כ אמ"ש כלל כ"א אות ב' דלא יברך והיינו אם בא לקובעה באותה שעה תכף אחר הבדיקה אבל אם שהה בנתים ועשה הסח הדעת שעסק בעסקים אחרים כל כהא יברך כשיבוא לקבוע אותה עיין בן איש חי הלכות שנ"ב בפ' כי תבוא סוף אות ח':

חלק ח

ח) **סעי' ב' השוכר בית מחברו וכו'** עיין יפה ללב ח"ג אות א:

חלק ט

ט) **שם בהגה ואפי' שכר בית בחזקת שיש לו מזוזה** עיין ברכ"י אות ב' מ"ש בענין אם הוא להיפך ששכר בחזקת שאין לו מזוזה כדי לקיים מצוה זו ואח"כ מצא שקבע המשכיר מזוזה אי הוי מקח טעות עי"ש:

חלק י

י) **שם וכשיצא לא יטלנה בידו**. שם בבריתא מביא מעשה ע"ז באחד שנטלה בידו ויצא וקבר אשתו ושני בניו ר"ל. ב"ח ואפי' וזה נכנס וזה יוצא ובה שעתא שניהם היו נכונים זה להוציא מזוזתו וזה להכניס את שלו תיכף לא יטלנה דלא פלוג רבנן ברכ"י אות ה' זכ"ל או' מ' פ"ת או' ז':

חלק יא

יא) **שם וכשיצא לא יטלנה בידו** עיין ברכ"י אות ג' שכתב דאם הוא מקום שאינו מוצא מזוזה לבית שהוא רוצא עתה לדור בו והיא רחוקה ממנו שתבוא לידו כדאי הם הגאונים רבינו האי ורב אחא שאמרו דאם קבעה מיד בבית אחר לל"ב לסמוך עליהם בשעת הדחק:

חלק יב

יב) **שם וכשיצא לא יטלנה בידו** ומהאי טעמא פסק בשו"ת שיבת ציון סי' ק"י במי שמכר ביתו ולא כתב עם כל מה שבתוכו ורוצה המוכר לטול המזוזות הקבועים ביתדות

בפתחי החדרים או ישלם לו דמיהם. וכתב דהדין עם הלוקח דאף דפסקינן בח"מ סי' רי"ד סי"א המוכר בית סתם לא מכר אלא כל מה שמחובר בטיט אבל מה שמחובר ביתדות לא מיקרי חבור משום דבגמרא הוא אבעיא דלא אפשיטא והמע"ה היינו דוקא בדבר שהמוכר יכול להחזיק בו גם אחר המכירה משא"כ במזוזות דאינו רשאי ליטול ואין לו אלא תביעת דמים א"כ נקרא הלוקח מוחזק ואפי' לצאת י"ש א"צ לשלם לו ע"ש פ"ת או' ח':

חלק יג

יג) שם בהגה ואם הקפיד על מעותיה וכו' אבל ב"י כ' בשם ה"ר מנוח טוב לשלם לו אבל אין מוציאין ועיין באה"ג או' ו' שו"ג או' ה' ברכ"י או' ד':

חלק יד

יד) שם ואם שכר הבית מעכו"ם וכו' ואח"כ בסוף השכירות יוצא משם נוטלה ויוצא וכן כששוכרו לעכו"ם יטלנה מיד קודם שיכנס לשם העכו"ם ש"כ או' ג':

חלק טו

טו) שם ואם שכר הבית מעכו"ם וכו' ואע"פ שדרכם של עכו"ם לשכור לישראל אחר. אך כיון שעכשיו אינו נכנס הישראל שני מיד יקח המזוזה בל"י:

חלק טז

טז) שם נוטלה ויוצא עיין בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' קכ"ב שכתב דמה שאמרו נוטלה ויוצא הוא ע"ד חיוב משום דילמא אתי למעבד בה מידי דביזיונה פ"ת או' ט':

חלק יז

טו"ב) שם בהגה ועכו"ם שבקש וכו' עיין בת' באר שבע סי' כ"ו ובשאלת יעב"ץ ח"ב סי' קכ"ו וברכ"י או' ו' מ"ש בזה:

חלק יח

חי) סעי' ג' הכל חייבים וכו' והטעם איתא בקדושין דף ל"ד ע"א והביאו ש"כ סק"ד משום דהו"ל מצות עשה שאין הזמן גרמא ועוד דכתיב למען ירבו ימיכם והנהו נמי בעו **חיים**:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם ש' בסת"ר לפ"ק בש"א לחודש רחמים